

VZDĚLAVACÍ
KNIHOVNA KATOLICKÁ.

POŘADAJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH. * Dr. ANT. PODLAHA.

—•• Se schválením ••—

nejd. kníž. arc. konsistoře v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 4884.

SWAZEK XV.

SWAZEK XV.

OD ATHEISMU K PLNÉ PRAVDĚ.

V PRAZE 1899.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ
V. KOTRBA.

OD ATHEISMU K PLNÉ PRAVDĚ. (EDGAR.)

NAPSAL LEV Z HAMMERSTEINŮ, S. J.

AUTORISOVANÝ PŘEKLAD DLE 9. VYDÁNÍ POŘÍDIL
ALOIS SVOJSÍK.

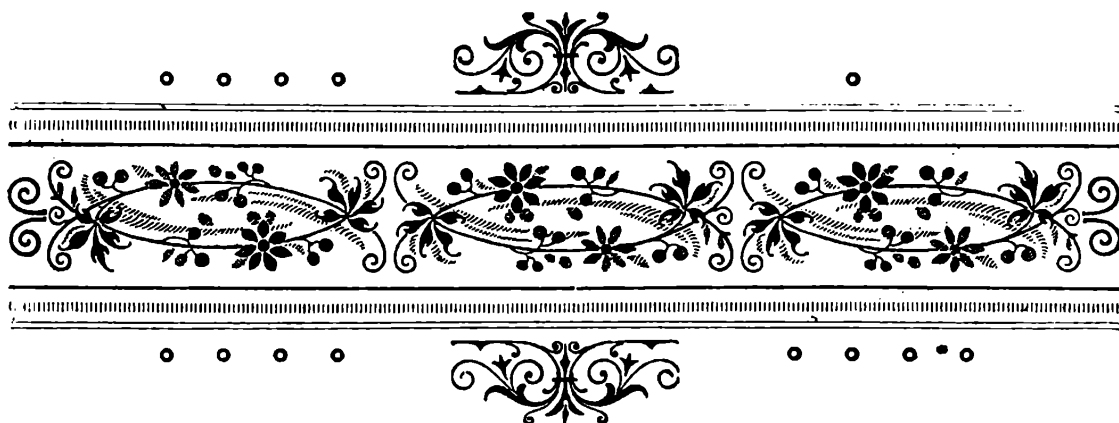
V PRAZE 1899.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.

»Pauperrimus est, qui vivit sine Jesu,
ditissimus, qui bene est cum Jesu«.

»Nejchudším jest, kdo žije bez Krista,
nejbohatší, kdo za dobré jest s Kristem«.

*Tomáš Kemp. »Následování Krista«.
Kniha 2., kap. 8.*

I.

Bůh nebo bezbožectví?

1. Věda a víra.

Edgar, mladý právník z Prahy, protestant, cestuje o prázdninách Alpami. Právě v nejlepším pokazí se mu výlet nadobro; Edgar onemocněl dosti povážlivě a dopraven do nemocnice milosrdných sester, kdež uložen na prosté lůžko v osamělé světnici. V hrobově tiché cele ležel nyní Edgar sám a sám jen se svými myšlenkami. A jak podivné myšlenky to na něho dorážely, takové, na které si dosud v celém svém životě ani nevzpomněl: »Co se s tebou stane? Uzdravíš se? Zemřeš? A zemřeš-li, co potom?«

Dlouho smutně přemítal, a neveselé myšlenky nedaly se živou mocí zahnati. Teprve milosrdná sestra vytrhla jej poněkud ze zadumání. Pozoroval ji, jak je veselá, plná spokojenosti, a mimovolně vyklouzla mu ze rtů otázka:

Vysvětlete mi, prosím vás, sestro, jak můžete býti tak veselá; vždyť nevidíte kolem sebe nic než umírání, každý pohled, každé hnutí, vše staví vám před oči jen smrt.

Ovšem, odvětila sestra; ale což pak je ta smrt něco tak hrozného? Proč pak bychom se na nebe netěšili?

Edgar: Jste jista, že jest nějaké nebe?

Sestra: Zajisté!

E.: A víte bezpečně, že po smrti přijdete do nebe?

S.: Přijdu do nebe, konám-li vše, co Bůh přikazuje.

E.: Jak jste šťastna! — Odkud ale víte, co Bůh přikazuje?

S.: Z katechismu.

E.: Můžete spoléhati na to, že vás katechismus neklame?

S.: Nemůže mne klamati, vždyť obsahuje učení církve katolické.

E.: Tedy církev katolická nemůže blouditi!

S.: Toť nemožno, ježto Kristus sám slíbil, že ji před bludem chrániti bude.

E.: Jak pak může Kristus chrániti církev před bludem?

S.: Nevěříte, že je Kristus pravý Bůh? A je-li Bohem, pak se již dovede o to postarati, aby nám církev nepodávala místo pravdy blud, místo chleba kámen.

Ostatně jsem na takovou učenou rozmluvu příliš nevědomá. Chcete-li, přivedu vám našeho kněze, ten vás lépe poučí než já, nevzdělaná žena.

* * *

Edgar souhlasil. Radoval se, že v samotě své shledá se s mužem vzdělaným, s nímž by se mohl pobaviti; sestra neměla beztoho ani chvilky volné, neustále byla u nemocných. Těšil se již na příchod nemocničního kněze. Nějaký ten pravý, veselý Pražák byl by mu býval ovšem milejší, než katolický kněz, ale — z nouze Franta dobrý.

Celý den minul, a teprv druhého dne k večeru vstoupil kněz do světničky nemocného. Brzy rozpřel se srdečný hovor. Duchovní dal si vypravovati o Čechách, o Praze, již znal z vlastních cest svých, vyptával se po osobních poměrech nemocného, a ten

ochotně odpovídal, jsa šťasten, že našel duši soucitnou, třeba to byl jen katolický kněz.

Na rozhovor, jež byl včera Edgar se sestrou započal, tentokrát nedošlo. Ale známost byla uzavřena, a duchovní navštěvoval mladého pacienta každodenně na večer a trávil tam hodinku v srdečném hovoru.

Konečně nedalo to již nemocnému, aby nepožádal vzdělaného kněze za výklad oné životní filosofie, již sestra prostě, ale spolu tak určitě před ním odhalila. Pln důvěry obrátil se jednoho večera ke svému společníku: Jste úplně přesvědčen, velebný pane, o pravosti svého náboženství?

Kněz: Divím se, že se mne takto můžete tázati! Což mne máte za pokrytce?

E.: Ani ve snách mi nenapadlo! Ale jsoucnost osobního Boha, nesmrtelnost duše atd., to vše jsou věci, jež pouz : věříme, jež věděti nemůžeme, jichž dokázati nelze.

K.: A dejme tomu, že pravdy tyto pouze věříme, že jich nemůžeme vědecky dokázati: jsou proto snad méně jisté? Proč věřím nějakou pravdu? Poněvadž je mi svědectvím zaručena. A právě proto mohu míti o věci té poznání zcela bezpečné. Přítel, na jehož každé slovo bych přísahati chtěl, vypravuje mi novinu nějakou, a tu pravím: »Věřím ti na slovo.« Tím vylučuji veškeru pochybnost ještě důrazněji, než kdybych věc onu byl poznal z vlastní své zkušenosti. A tak jest tomu i v theologii. Věrou, svědectvím jiných, mohu dosíci plné jistoty. Soudce musí míti pevnou jistotu o vině obžalovaného, než ho k smrti odsoudí. A přece, zdaž nečerpá i on jistotu svou často jediné z toho, co svědkům »věří«?

E.: Ovšem! Přihází se ale také někdy, že svědkové svědčí křivě!

K To na věci pranic nemění. Jsou naproti tomu případy, a to jistě mnohem, mnohem častější, kdy můžeme býti úplně bezpečni, že svědectví cizí nás neklame.

Zdaž pochybujete, příteli, že Cařihrad je v Turecku?

E.: Nikoli!

K.: Byl jste tam snad někdy?

E.: Ne!

K.: Věříte tedy pouze svědectví cizímu, zde na př. učebnici zeměpisu. A přece máte o tom úplnou jistotu.

E.: Připouštím. Nechápu ale, jak odvodíte z toho jistotu víry v náboženství? Kdopak kdy viděl Boha, kdo viděl, že duše po smrti žije, by mi existenci jejich dosvědčil?

K.: Bůh sám.

E.: Odpustte, ale to je mi skoro k smíchu. Točíme se v kruhu. Mám věřit Bohu, že Bůh jest, mám věřit, že se zjevil, že zjevení jeho víry zasluhuje, a nevím dosud, že Bůh opravdu existuje!

K.: Pomalu, příteli, pomalu! Tak zlé to s námi přece jen není. Kdybychom musili začínati vírou v Boha, aniž bychom měli dříve sebe menšího poznání, důkazu, ó pak připouštím, pak by to s tou rozumovou vírou naší smutně dopadlo. Ale na štěstí tomu tak není. Nejprv musím vědět i, že Bůh existuje, že se zjevil, že zjevení jeho víry zasluhuje, a pak teprv mohu rozumně v Boha věřit. Nejsme tak ne-logičtí, jak jste si o nás myslel.

E.: Dobrá! Jsem ale zvědav, jak byste dokázal existenci Boha bez pomoci víry křesťanské!

K.: Není to tak těžké, jak si myslíte. Ale dnes by toho bylo na vás trochu příliš mnoho. Jste již unaven; dovolíte-li, navštívím vás jindy, pohovoříme si o tom důkladněji.

E.: Budu vám ze srdce vděčným; beztoho bych se dlouhou chvílí utrápil.

2. Bůh, Tvůrce všehomíra.

Edgar spal pokojně a byl ráno značně posílen. Mnohokrát za den vzpomněl si na včerejší rozmluvu, a když navečer vstoupil opět kněz do světnice, přivítal ho slovy:

Velebný pane, slíbil jste mi včera, že dokážete existenci Boha bez pomoci víry křesťanské; nejímá vás

strach, povážíte-li, že se tím stavíte v odpor proti celé moderní vědě?

K.: Proti materialismu, pantheismu a atheismu, jenž se i na mnohých universitách přednáší, musím ovšem podstoupiti boj, to vím předobře; proti rozumné, na pravých základech spočívající vědě ale nikterak, ta s vírou v odporu státi nemůže.

E.: Jen nezačněte, prosím vás, s kosmologickým důkazem, jež věda již dávno pochovala.

K.: Je-li pochován, to uhlídáme. — Uvidíme, zda vaši koryfeové, jako Kant, Fichte, Hegel, Schopenhauer, Darwin atd. obstojí před zdravým rozumem a před křesťanskou filosofií, uvidíme, kdo veliké hádanky všehomíra, to jest nepopíratelnou pravdu, že svět existuje, lépe luští a vysvětluje: stará filosofie s Bohem, nebo nová filosofie bez Boha.

Prozatím užiji starého, známého příkladu: Zde u lůžka leží vaše hodinky. Můžete ze jsoucnosti těchto hodinek souditi, že existuje vůbec nějaký hodinář?

E.: Ovšem!

K.: Vidíte! A já soudím podobně ze jsoucnosti světa na jsoucnost stvořitele.

E.: To je něco jiného! Zkušenost mi praví, že každé hodiny zhotoveny jsou hodinářem, vždyť jsem to sám ve více případech na vlastní oči viděl. Ale o stvoření světa nemám podobné zkušenosti a nemohu proto jen na základě pouhé analogie uzavíratí to, co vy uzavíráte.

K.: Jste na omylu. Nepotřeboval jste ani analogie, ani zkušenosti v onom případě s hodinkami. Byl byste soudil na existenci hodináře i tehdaž, kdybyste byl viděl hodinky poprvé v životě.

Doufám, že mi rozumíte: Všecko na světě má svou příčinu, tedy i hodiny. Kdyby neměly příčiny, nemohly by existovati. Příčinu toho hledati musíme buď v hodinách samých, buď mimo ně. V hodinách býti nemůže, jest tedy mimo ně; a právě tuto příčinu zevnější nazývám »hodinář«. Je-li to člověk, je-li to opice neb cokoli jiného, na tom mi prozatím pranic nezáleží.

E.: Proč by ale nemohly míti hodiny příčinu své jsoucnosti samy v sobě?

K.: Kdyby měly příčinu své existence v sobě samých, byly by se samy zhotovily, či spíše by vůbec ani zhotoveny nebyly, ježto by existovaly nutně a od věčnosti. Obé jest nesmysl: hodiny nemají tedy důvodu své jsoucnosti v sobě samých.

E.: Že se hodiny samy zhotoviti nemohly, to chápu. Nemohly ale povstati z vnitřní nutnosti?

K.: Ze dvou důvodů jest to naprosto nemožno:

1. Existují-li hodiny z vnitřní nutnosti, nemůžeme si mysliti dobu, kde by hodin nebylo; dle této praemissy existovaly by hodiny od věčnosti. Že tomu tak není, dosvědčuje nám historie. Před Petrem Helem, vynálezcem hodin, jich nebylo.

2. Hodiny musily by existovati do nejdelší věčnosti t. j. nesměly by se pokaziti, nesměly by ztratiti ani prášku, byly by nezměnitelný. A co nám praví zkušenost? Hodiny mohu opílovati, rozšlapati, roztaviti; ba již tím, že jdou, mění se hodiny neustále, ergo: nebytují nutně.

E.: Poddávám se: hodiny nemohly se samy stvořiti, ani nemohly jako bytost nestvořená z vnitřní, absolutní nutnosti od věčnosti bytovati. Jest zde ale ještě třetí možnost: Mohly jednoho krásného jitra šťastnou jakousi náhodou vzniknouti.

K.: Mohu odpověděti zcela krátce: »Není náhody.« Lépe řečeno: co se obyčejně zove náhodou, není důvodem, nýbrž právě nedostatkem důvodů. Hodiny, a vůbec celý svět byly by se ještě hodně dlouho načekaly na vznik svůj, kdyby jen nedostatek důvodů, náhoda je utvořiti měla.

Než, učinme si případ náš úplně konkrétním: Před Petrem Helem nebylo hodin, a právě tak byl kdysi čas, kdy na zemi nebylo člověka. A nyní zde člověk jest. Jest jisto, že se člověk z opice neb jiného zvířete nevyvinul, nezbývá tedy nic jiného, než: byl stvořen, jest nějaký Tvůrce, bytost to velikými dokonalostmi obdařená, ježto tak veliká díla tvořiti dovede, a bytost takovou zovu já Bohem, Tvůrcem všehomíra.

E.: Pomalu, pomalu! Postup vašich myšlenek zdá

se býti logicky celkem správný. Myslím však, že v praemissách vašich nebude leccos v pořádku. Jest jisto, že v některé době nebylo člověka?

K.: V tom shoduje se celá moderní věda přírodní i ta nevědecká. Dle ní byla země kdysi tekutou, rozžhavenou koulí s teplotou kolika set a tisíců stupňů Réaumura; ještě dříve byla dle theorie Kant-Laplaceovy koulí, oblastí plynů. Lidí tehdy ovšem býti nemohlo

Člověčenstvo povstalo tedy v čase, není věčné. Spor jest jen o to, kdy počal člověk existovati. A poněvadž se Stvořitel, jak Ho hlásá křesťanství, naprosto prý připustiti nesmí, vzala věda útočiště k opičí theorii Karla Vogta.

Můžete voliti: buď ctěte nějakou tu opici neb jiného živočicha za svého pradědečka — nebo, nic jiného nezbývá, uznejte Boha, Stvořitele, byť Ho celá ta vaše moderní »věda« popírala. Není tedy Bůh náš pouze předmětem víry, nýbrž, jak jste se přesvědčil, máme o Bohu, o existenci Jeho, bezpečnou, naprostou jistotu vědeckou.

E.: Nezbývá-li mi nic jiného, přidávám se k oné Vogtově opičí theorii!

K.: Sám dáváte na jevo, že k theorii oné saháte jen z nouze, nevěda nic lepšího, jako vůbec její přívrženci. Věda vás k ní jistě nepřivede, ta mluví rozhodně proti této theorii. Rozdíl mezi organismem člověka a opice, zvláště co se velikosti mozku týče, jest tak veliký, že by vývoj od opice ku člověku, kdyby byl vůbec možný, vyžadoval doby ohromné, z níž by se nám byly jistě nějaké zbytky fossilní zachovaly. Jest také zcela přirozeno, že by nejstarší zbytky člověka nám dochované ukazovaly na stupeň mnohem nižší, než na jakém nyní stojíme. Ale autorita nad jiné povolaná, Virchow, dokazuje nám pravý opak. Praví: »Studujeme-li pečlivě čtvrtohorního, fossilního člověka, jenž by přece opičím předkům našim mnohem příbuznějším býti měl, docházíme vždy k tomu poznání, že jest to člověk, a to takový, jako jsme my sami. Ještě před 10 lety, kdykoli nalezena byla v rašelině, v kolových stavbách, neb v starých jeskyních jakákoli lidská

lebka, hned nalézány na ní neomylné známky divokého, nevyvinutého stavu. Odevšad vál jen opičí vzduch. Teď již horečka tato ponenáhlu mizí.

V celku musíme doznati, že nemáme fossilního typu, jenž by ukazoval na nižší stupeň vývoje lidského. Ba, vezmeme-li všechny zbytky fossilního člověka, jak doposud jsou známy, a porovnáváme-li je s člověkem, jak nyní jest, můžeme tvrditi zcela rozhodně, že mezi lidstvem žijícím najdeme daleko větší počet jednotlivců, kteří stojí na nižším stupni vývoje, než známé exempláře člověka fossilního. A pochybuji, že by se bylo pouze těm největším geniům doby fossilní dostalo cti, aby byli zachováni až do doby naší. Naproti tomu ale nechci nikterak souditi, jak se obyčejně děje, z jednoho exempláře nalezeného na množství jiných dosud neobjevených. Nepravím tedy, že celé pokolení bylo tehdy tak vyvinuté, jako je těch několik lebek, jež dosud byly nalezeny. Přes to musím však doznati: lebka fossilní opičáka neb člověka-opičáka, jejíž vlastníkem byl by mohl býti člověk, taková lebka dosud nalezena nebyla. A každý nový objev, jenž by nám otázku tuto poněkud osvětliti mohl, vzdaluje nás od rozluštění tím více .. Nesmíme tedy učití, nesmíme hlásati jako objev vědy, že člověk povstal z opice nebo z kteréhokoli živočicha jiného.*)

Potud Virchow. Opičí theorie jest tedy libovolná domněnka, vymyšlená schválně k vůli tomu, aby věda vyhnouti se mohla kosmologickému důkazu pro existenci Boha. Zbytky fossilní theorii tuto samy od-suzují.

Proč nevyvinuje se teď již ode dávných dob žádný pavián neb gorilla v člověka? Nevěřící vědátoři byli by jim jistě pomohli, seč by síly stačily, aby tak mocným důkazem pro svou evoluční theorii otráslí nepohodlným důkazem o jsoucnosti Boží. A povstal-li dle této descendenční theorie Darwinovy člověk z nej-nižších organismů, proč zastavuje se řada tato náhle u člověka? Proč vnitřní snaha po dokonalosti stále vyšší a vyšší nepokračuje v řadě vývoje ještě dále?

*) Virchow, Freiheit der Wissenschaft. S. 30—31.

Proč na příklad nenarůstají člověku během dob křídla? Vždyť od časů Daedala a Ikara nikdy nepřestalo býtí ideálem lidstva vznéstí se do výšin nadzemských!

Shrňme krátce své vývody! 1. Jestliže z opice kdysi v minulosti vyvinul se člověk, dělo se tak i později a děje se tak zajisté ještě podnes; 2. ježto lebka opice liší se tak značně od lebky člověka, zachovaly nám jistě zbytky fossilní dostatek přechodních typů z doby vývoje. Ani jedno ani druhé však skutečnosti neodpovídá — opičí theorie padá tedy již na základě rozdílu v konstrukci tělesné u opice a člověka.

Ještě větší propast otvírá se však, přirovnáváme-li duševní činnost a schopnost člověka, jež již před tisíci lety na stavbách, nápisech egyptských a assyrských tak vítězně se projevila, jež kráčí od vynálezu k vynálezu, jestliže tuto duševní činnost přirovnáme k instinktu, pudu napodobovacímu u opice, jenž povždy zůstává týmž. Jak vysvětlíte na př., že by opice mohly nabyti řeči? Ovšem, chtěli i to vysvětliti. Ale i ten nejvážnější přírodopisec usmáti se musí směšnému, nejapnému počínání takovému. Darwin vykládá »vědecky«: »Poněvadž zajisté opice mnohému z toho, co člověk k ní mluví, rozumí (?), poněvadž i ve svém původním stavu, hrozí-li nebezpečí, vydává zvuky varovné, nezdá se býti zcela nemožným, že nějaká neobyčejně moudrá opice připadla na to, napodobiti vytí dravce nepřátelského, a tak svým družkám opičím naznačiti, jakého druhu nebezpečí jim hrozí. A to byl asi první krok k utvoření řeči.«

A tu se táži: Je-li tato theorie pravdivá, proč pak nedovede nynější člověk, jenž snad stojí aspoň tak vysoko, jako ona »neobyčejně moudrá« opice Darwinova, rozumným vyučováním přiblížiti k sobě nynější opice, proč je nepřiučí řeči? »Odkud pochází lidské pokolení?« táže se spisovatel Otto Henne-am-Rhin, a dodává: »Odpověď Darwina a školy jeho jest známa. Neméně dobře jest však známo, že ani tento znamenitý badatel ani nadšení jeho následovníci neznají důvodu, proč z lebky jedné chlupaté opičí bytosti, jež po stromech pobíhala, vykouzila Apolla Belvederského,

Poslední soud, Hamleta, Requiem, Kritiku čistého rozumu, Kosmos, parní stroj, fotografii, telegrafii — zatím co jiné chlupaté bytosti téže species ještě podnes po stromech pobíhají, podnes ani oheň rozdělati, kyj si upravit, ba ani usmáti se nedovedou, a není té nejmenší naděje, že by se tomu kdy přiučily! A přece jsme se zvířaty příbuzní — celá naše soustava tělesná to potvrzuje: kdo nám rozluští tuto záhadu? V pravdě nepředstihli jsme dosud krásnou onu myšlenku o vdechnutí ducha Božího do těla prvního člověka, jak ji rozvinuje spisovatel Genese. Kdyby myšlenka ta byla dokázána, bylo by rozluštěno vše!

Ano, ale řekl bych spíše: jest vše rozluštěno; jiného východiště nenaleznete. Člověka kdysi na světě nebylo, člověk na světě jest, nedostal se na svět dle theorie Darwinovy, není jiné cesty, jíž by se byl na svět dostat mohl, než stvoření: proto jest stvoření, jest Stvořitel.

Nuže, jak se vám líbí tento kosmologický důkaz, o němž jste tvrdil, že jest moderní vědou pochován?

E.: Přiznávám se, nikdy bych byl neřekl, že je důkaz ten tak přesvědčivý.

K.: Ještě nejsme hotovi, pokročili jsme jen o maličký stupínek. Ale již na tomto stupínku musila věda učiniti řádné salto mortale od opice k člověku, chtěla-li se vyhnouti důkazu kosmologickému. A takových »salti mortali« musíte učiniti ještě dlouhou řadu, chcete-li zůstatí atheistou.

Při každém z tisíců a tisíců druhů ve světě rostlinném a zvířecím musí evolutionismus učiniti podobný skok. Nechci se hádati, je-li liška a pes jen jakousi odrůdou vlka, ač se mi to nezdá pravděpodobným. Snad, snad pravím, pokládá věda naše leccos za druh, co vlastně druhem ani není, co jest pouhou odrůdou, jež se během času udržela. Že by ale vůbec různých druhů nebylo, že by na příklad lev nebyl nic jiného než náhodná jakási odrůda dešťovky, motýla nebo borůvky, to se mi zdá přece jen trochu hloupým! Ve starověku žil, jak známo, obr, jenž měl tak ohromnou sílu, že celého vola nésti mohl. Síly té domohl se cvikem; začal s malým teletem, cvičil se každodenně,

až z malého telátka vyrostl dospělý vůl. Jest možný takový vývoj umělý, ač se nám to na první pohled zdá snad pohádkou. Ale všechno má své meze; nikdo mi přece nenamluví, že jest, nebo byl na světě silák, jenž by byl vyzdvihl vaši Sněžku s povrchu zemského a položil ji na Rigi. A přece není vývoj od dešťovky neb dokonce od nejmenšího nálevníka až ke lvu o nic menší, než by byl vývoj síly takového obra.

Právem tvrdím: Při každém rozdílném druhu zvířecím neb rostlinném musíte nutně opakovati ono salto mortale, jež jste učinil od opice k člověku; anebo — uznejte kosmologický důkaz. Zdá se vám snad ještě nyní tak nerozumným?

E.: Musím opravdu uznati, že mi nic jiného nezbyvá, aspoň pro tento případ, než uznati Stvořitele, uznati moc, jež o sobě každý druh zvlášť vytvořila. — Ale přece se ještě nevzdám! Vždyť vývoj onen děl se v milionech a milionech let, taková doba mluví již sama. Mimo to ukázal Häckel, že embrya různých druhů jsou si často velice podobná, ač vyvinutá zvířata jsou potom naprosto rozdílna.

K.: Häckel má vás tedy vytrhnouti z nouze? Nevíte, že objev jeho jest pouhým, dokázaným podvodem? Předložil učenému světu tři obrazy téhož embrya jako obrazy tří různých embryí (člověka, opice a psa). Pak mohla býti ovšem podobnost embryí překvapující! Nehledě ani k tomu, musil byste učiniti nové salto mortale, ptáte-li se po původu prvotního druhu zvířecího a rostlinného, po původu první buňky, z níž by pak dle theorie Darwinovy a Häckelovy celá říše organismů se vyvinula.

Jak jsem již dokázal v souhlase s moderní vědou přírodní, není organismus věčným, což jest ostatně samo sebou nemožné: nemůže býti táž věc věčnou a zároveň proměnlivou. Zbývá vám tedy opět volba jen mezi t. zv. generatio aequivoca, dle níž povstal organismus z hmoty neorganické beze všeho přispění Stvořitelova, nebo musíte uznati činnost božského Tvůrce. Sám Virchow doznal (1877 na shromáždění přírodopisců v Mnichově), že není třetí cesty, jež by nám otázku tuto vysvětliti mohla. Právil:

»Není ovšem dokázána dosud ani tím nejslabším důkazem *generatio aequivoca*, t. j. že hmoty neorganické, na př. uhlí a pod., ze své moci, samy vyvinuly se v organismy. A přece doznávám, že není jiné cesty, než přijati toto prvoplození, chceme-li si vysvětliti, jak prvý organismus sám od sebe povstati mohl. Není jiné pomoci! Nechci-li uznati stvoření, nechci-li věriti, že to byl všemohoucí Tvůrce, jenž vzal kus beztvárné hlíny a vdechl jí život, pak ovšem musím přijmouti prvoplození. *Tertium non datur*, pravím-li: »Stvoření nepřijmu, děj se co děj, ale vysvětlení přece žádám.« Pak mi zbývá jen ono vysvětlení: *generatio aequivoca*. Důkazu ale, jenž by nás přesvědčil, takového důkazu není. Prvoplození dosud nikdo neviděl, a tvrdil-li kdo, že je viděl, usvědčen byl z nepravdy nikoli snad theology, nýbrž právě přírodopisci.«

Právě o 20 let později, v roce 1897, prohlásil týž Virchow na XII. mezinárodním kongressu lékařském v Moskvě zcela rozhodně: »Dnes jest jistě každý — i každá žena — přesvědčen, že není vůbec prvoplození.

Každý život rozmnožuje se pouze zárodky, nikdy prvoplozením. . . . Nikdo na světě nemůže podati a nepodá nikdy jedinkého důkazu pro prvoplození, a proto také žádný lékař nesmí již věriti, že z bláta, špíny a podobných věcí povstati mohou bacilly a bakterie, dnes vládne ve vědě jedině »*continuitas vitae*« — život nepřetržitý.« Tak mluví jeden z nejznamenitějších lékařů naší doby přímo ve prospěch našeho důkazu kosmologického. Nuže, jak se vám tento důkaz líbí? Pochovala jej moderní věda?

E.: Chcete mne vehnati do úzkých; ale přesvědčivě jste mluvil.

Ještě se ale nepoddám. Teď snad již neděje se ono prvoplození, ale dříve byly jiné podmínky, a za těch byla *generatio aequivoca* možnou. Odvolávám se tedy na tuto neznámou příčinu.

K. Neznámou příčinu? To mne upomíná velice na časté hosty u soudů. Někde zmizí kůň, u nich se nalezne, ale pravidelně neukradli ho tací páni, nýbrž koupili ho na trhu od jakéhosi »neznámého«. Ale soudce odpoví jim obyčejně: »Jest to zvláštní, že právě

vy kupujete na trhu vždy od kohosi »neznámého«! A přece mohlo by se státi, že i takový zloděj koupí si zcela poctivě koně od člověka, jehož nezná. Že by ale z neživé hmoty bez pomoci zvenčí vyvinouti se mohl život, ačkoli již tisíciletí pevně přesvědčeni jsme, že tam života není — to si namluviti nedám.

Chcete ještě něco namítati proti důkazu kosmologickému?

E.: Ted' okamžitě opravdu nevím; nutíte mne k doznání: Nemůže-li mi záhady na světě vysvětliti nic jiného než tvůrčí moc a Stvořitel, nutí mne sama věda k tomu, bych Stvořitele toho přijal.

K.: A ted' probereme aspoň v přehledu ještě důkaz teleologický. Svět tedy existuje: »moderní věda« prohlašuje jej za stavbu, a poněvadž stavba tato nemá stavitele, jest beze všeho pořádku, povstala jen působením řady šťastných náhod, či spíše řadou nemožných salti mortali počínaje neživou hmotou až k myslícímu člověku. Křesťanská filosofie učí naproti tomu, že jest to celek stvořený několika akty tvůrčími dle určitého plánu. A ted' pozorujte svět! Co vám praví rozum, které rozluštění jest rozumější? Je svět stavěn bez plánu, beze všeho pořádku, neb ukazuje na plán, a to nejvyšš důmyslný plán? Jak to možno, že každý hmyz, každý červ, každý ssavec nalézá stravu sobě přiměřenou? Jak přišel křeček k oné zkušenosti, by zrnům, jež na hromadu ukládá, uhloďával kel, aby neklíčila? Kdo radí samci roháče, by si jako larva dvojnásob tak velikou skulinu vyhloubil, než samice roháčova? Ví snad již napřed, že mu narostou veliké rohy, že bude kdy potřebovati dvojnásobného prostoru než samice jeho? Kdo poučuje kukačku, že poznává hnízda ptáků hmyzožravých od ostatních, že klade vajíčka jen do těchto, by později majitelé živili mláďata její stravou přiměřenou? Kdo poradil včelám, aby ostrým uhlům rombusů, jimiž buňky ukončují, daly sklon $70^{\circ} 32'$, sklon to nejprůměřenější, kdežto matematikové prvého řádu jako takový vypočítali úhel $70^{\circ} 34'$, a teprv později se přesvědčili, že chybou touto byla vinna chybná tabulka logaritmická? Kde se naučil malý brouček, nosatec křížový, rýsovati na list břízy křivku, k jejíž

vypočtení potřebují matematikové počtu diferenciálního a integrálního? Jak to dokáže vosa zední, že hmyz, jenž jejímu potomstvu sloužití má za potravu, tak anatomicky správně poraní, že ho neusmrtí, nýbrž pouze ochromí? Jak jest možno, že vzduch, jenž zemi naši obklopuje, přiměřen jest plicním ústrojům všech živoků, že z neukončitelného počtu všech možných kombinací mezi rozličnými plyny právě tato kombinace se vyskytuje, v níž žítí můžeme? Co jest příčinou toho, že na zemi panuje právě tato teplota, jež nám jest přiměřena, že panuje zde právě taková a ne jiná přitažlivost, již síly naše snéstí mohou, proč má zde vzduch tlak takový, jenž organismu našemu je nejvýhodnějším? Proč naproti tomu nemáme na zemi teploty několika tisíců stupňů Reaumura, proč nepoutá nás přitažlivost zemská k půdě této váhou 100 centů, jako je to snad na jiných tělesech nebeských, proč nerozmačká nás tlak atmosféry stokrát silnější? Co jest příčinou podivuhodného oběhu vody, jež napájí rostlinstvo deštěm, jež z útrob zemských, kde po kapkách se nastrádala, jako pramen občerstvuje lidi a zvířata, jež vyčištěna, rozpustivši různé soli a kovy, vyvěrá jako zřídlo léčivé, jež je útulkem rybám v potocích a řekách, jež vtéká do moře, slunečními paprsky se vypařuje, v mraky na obloze se kupí a deštěm svlažuje opět vypráhlou půdu? Odkud má veda to privilegium, že nehoustne při vyšším ochlazení, nýbrž nej hustší a spolu i nejtěžší jest při 4° nad nullou? Kdyby se řídila pravidelným pořádkem, neplaval by led na povrchu vody, nýbrž klesal by ke dnu; moře zamrzlo by ke dnu a v brzku nebylo by na zledovatělé zeměkouli člověka živého. Jak mi vysvětlíte konečně, že ty neživé, bezvědomé nerosty skupují se v tak krásné, mathematicky dokonalé krystaly?

Přičítáte-li všecko toto pouhé náhodě, pak mám i já právo stejné, ba snad větší, říci: Göthův Faust jest výtvozem nerozumné mouchy; Göthe nepojal nikdy podobné idee. Náhodou rozložil v pokoji svém více archů bílého papíru, a za nepřítomnosti jeho dostalo se mouchám vzácného toho štěstí, že namočily nohy do inkoustu a černou stopou tvořily slova, verše a

scény, jež šťastnou náhodou patřily právě do Fausta. To nazývám »vědeckým« vysvětlením původu Fausta. Ale souditi z básně této, že byl kdysi básník, jenž myšlenku svou vtělil ve Fausta, to jest dle »moderní vědy« právě tak nerozumné, jako uznati v podivuhodné harmonii světa ruku a jsoucnost Stvořitele.

Nebo, abych nezapomněl, jak vysvětlí ta vaše přísná věda krásu, aesthetiku v přírodě?

K čemu a odkud jsou ty jemné, překrásné kresby na křídlech mnohých motýlů, kresby, jež patrně žádného dalšího užitku nenesou? Odkud krása krajiny, jíž býváme tak mocně uchvacováni? K čemu jsou ty krásné barvy Alpských ledovců, k čemu červánky, duha, nebe poseté hvězdami tak velkolepé, uchvacující? Jest i tato krása pouhou náhodou?

Kdyby byl působil jen slepý, neznámý a beztoho jen z nouze přijatý pud po užitku, po účelnosti, místo svobodné vůle nejvyšší moudré, vůle, jež chce netoliko užitečné, nýbrž i krásné, pak by na př. sotva tělo naše bylo na venek tak symetrické, jako jest, zatím co uvnitř srdce a ostatní ústroje naprosto nesymetricky jsou uloženy. Pranic by to člověku nevadilo, kdyby podobná nesouměrnost, jako je uvnitř těla, byla i na venek, a přece, jaký soulad, jaká symetrie jest mezi pravou a levou polovicí těla u člověka! Odkud to?

E.: Nuže, velebný pane, připouštím, že je ve světě účelnost, že jest svět zbudován dle nejvyšší moudrého plánu.

K.: Je-li svět zbudován dle plánu, musí býti též někdo, kdo onen plán vymyslíl.

E.: Pořádek v přírodě, jež uznávám, mohl povstati snad z vnitřní nutnosti, jež věcem v přírodě je vrozena?

K.: A kdo jim uložil tuto nutnost?

E.: Vládne jimi od věčnosti.

K.: Pak tu máme zase též nesmysl, jako dříve: věc věčná a při tom proměnlivá! To není možné, příteli! Nemůže býti vnitřní absolutní nutnosti, jež by na př. nutila včely, aby ramenům svých rombusů daly sklon právě 70° 32'; je to nutnost pouze podmíněná, podmíněná právě tím, že ji Stvořitel do včely vložil,

pak ovšem musí včela jakousi nutností pracovati své buňky tak a ne jinak! Včely samy si úhly ony sotva asi vypočítati dovedou, náhoda je tomu jistě nenaučila, jest tedy někdo, kdo to za včely vypočítal, jest to týž, jenž včely stvořil.

Nu, co tomu říkáte? Pochovala věda důkazy o jsoucnosti Boží?

E.: Jste opravdu neúprosný, velebný pane!

K.: Přísnost má může vám jen prospěti, přivede vás opět k Stvořiteli a Otci nebeskému.

3. Námitky.

E.: Včerejší naše rozmluva přesvědčila mne, přiznávám se, že ty veliké hádanky všehomíra sotva asi daly by se lépe rozluštit, než přijetím osobního Tvůrce. Ale právě tím, že Stvořitele takového uznávám, již tím napadají mi vážné námitky. Jsoucnost světa jest a zůstane mi i na dále hádankou.

K.: Jen se s nimi vytaste, s těmi vážnými námitkami, snad to nebude přece tak hrozné!

E.: Ve světě není vše jen ku prospěchu, neshoduje se vše s tím krásným plánem, jako jste jej včera rozvinul, jsou zde mnohé věci, jež tomuto plánu a pořádku přímo odporují, na př. výbuchy sopek, jež ničí často celá města. A tu se rozpadává v niveč váš důkaz teleologický!

K.: Pomalu, příteli! Jdou-li vám špatně hodiny, soudíte z toho, že nejsou zhotoveny hodinářem?

E.: Nikoli! Ale soudím, že hodinář je ničema, jenž ničemu nerozumí.

K.: Nesmíte tedy souditi podobně z nepořádků, z protiv tohoto světa, že není Boha, a že můj důkaz teleologický za nic nestojí; nanejvýš mohl byste dojiti toho závěrku, že není Bůh nejvýš moudrý. K důkazu o existenci Boha dostačila by účelnost v jednom jediném případě dokázaná.

E.: Tedy dokazují ony protivy ve všehomíru aspoň to, že Bůh není moudrý, a vy ho přece za moudrého vyhláshujete!

K.: Ani toho byste svou námitkou nedokázal. Zapomněl jste především, že svět je stvořen, a proto konečný, že není souhrnem vší možné dokonalosti. Mohl by býti větší, rozsáhlejší, mohl by býti starší, mohl by býti krásnější, ba i účelněji spořádán by býti mohl; na př. samo tělo naše, lidský organismus mohl by býti účelněji, pečlivěji obrněn proti těm různým nemocem, než jak nyní jest. Nekonečně dokonalý jest právě jediný Bůh; svět naprosto dokonalým býti nemůže.

Je to ale rozdíl, je-li něco dokonalé jen dokonalostí konečnou, a je-li něco plno protiv, plno bezúčelnosti, plno nedokonalosti. Nejvýš dokonalým tento svět není; ale plným protiv a nedostatků také není. Co vy prohlašujete za tak velikou protivu k pořádku světovému, jako výbuchy sopek, jest spíše jen nedostatek prostředků ochranných, jež by snadno škodu hrozící odvrátily. Ale ani to ne vždy. Právě tyto zdánlivé nedostatky a nepravidelnosti stávají se často v rukou Božích prostředkem k dosažení cílů vyšších. Mohutným výbuchem sopky dává nám na př. Bůh znáti naši bezmocnost a odvislost od něho. Podobně naleznete si i jinde ve světě mnoho věcí, jež na prvý pohled zdají se naprosto odporovati účelnosti, pořádku světovému, z jiného, vyššího ohledu objeví se ale nejvýš účelnými a rozumnými. Pro hmyz na př. jest zajisté nejvýš nepraktické, že existují ptáci hmyzožraví; na prospěch celku jest to však nejvýš potřebné, jinak by hmyz zničil vše, co žije na zemi. Ukazují tedy i tyto zdánlivé výjimky tím zřetelněji určitý, rozumný plán ve všemmíru.

Ostatně, nesmíte činiti Boha zodpovědným za všechny nepořádky a protivy v životě lidském, těmi vinna jest spíše převrácenost, hříchy člověka, jež Bůh svobodnou vůlí obdařil, jehož převrácenostem Bůh nebrání, byť i mohl.

E.: Přivedl-li jste k řeči mravní řád a svobodnou vůli, pak si vám dovolím, velebný pane, ukázati na vaše peklo, jež dle učení vašeho Bůh pro hříšníky připravil. V takového Boha, jenž tvory své věčně zatracuje, v takového Boha věřiti nemohu.

K.: Proč ne?

E.: Protože by takový Bůh byl nejvýš ukrutným.

K.: Zase jste se trochu ukvapil. Dejme tomu, že by byl opravdu ukrutným, tím by důkazy mé nepozbyly síly. Důkazy tyto vás přesvědčují, že jest Bůh, kdežto námitka vaše (je-li odůvodněna), dokazovala by nejvýše, že jest tento Bůh ukrutný, nikoli ale, že vůbec Boha není.

E.: Chcete tedy, abych věřil v ukrutného Boha Stvořitele?

K.: Nikterak! Není přece pražádnou ukrutností, odsouditi někoho k trestu, jehož zasloužil.

E.: Není to ukrutností, odsouditi někoho za hřích jenž trvá krátký okamžik, na celou věčnost?

K.: Pak by bylo rovněž ukrutností, odsoudí-li soud anarchistu, jenž dynamitovou bombou parlament do povětří vyhodí, na smrt.

E.: Trest smrti trvá pouze okamžik, odpovídá tedy zcela dobře okamžitému hříchu.

K.: Pochybuji, že by tomu tak bylo! Vždyť odjímá odsouzeneci pozemský život pro celou věčnost. Rovněž tak odnímá peklo hříšníku pro celou věčnost nebeský život, patření na tvář Boží.

E.: V pekle bude ale trpěti odsouzenec dle vašeho učení i muka tělesná!

K.: Právě tolik zakoušeti bude, kolik za hříchy zasloužil, nic více a nic méně.

E.: Hříšník není časte ani s to, hříchu se vyhnouti.

K.: Mýlíte se, příteli! Nebyl-li čin v moci jeho, pak vůbec nehřešil. Dle učení katolického propůjčuje Bůh každému člověku postačitelnou milost, by nezhynul, jen když koná, seč síly jeho jsou. U protestantů, u Lutheránů, tam jest tomu ovšem trochu jinak. Šmalkaldské artikuly odsuzují jako papeženský blud thesi: »Člověku zůstává (po hříchu) svobodná vůle konati dobré, zlého se varovati aneb zlé konati a dobré opomíjeti. . Item, koná-li člověk, seč síly jeho jsou, uděluje mu jistě Bůh svou milost.«

Kalvinští jdou ještě dále; ti učí dokonce, že Bůh již předem určil jednu část člověčenstva pro peklo:

aniž by tito nešťastníci na osudu svém čeho změnit mohli.

E.: Tu nedávám za pravdu ovšem ani Lutherovi ani Calvinovi. Ale i katolická nauka staví Boha do světla nepříznivého, činí ho ukrutníkem, ježto neměl dávati člověku onu neblahou svobodu, jejíž zneužitím řítí se do pekla!

K.: Pak by byl Bůh zase méně dobrotivým; nemohl by pak spravedlivé nebem odměniti za to, že vůle své řádně užívali, pak nelišil by se téměř člověk od zvířete.

E.: Neměl dáti svobodu vůle aspoň těm, o nichž předvídal, že jí zneužijí. Otec nedá přece synu svému revolver, předvídá-li, že se jím syn, byť i náhodou, zastřelí!

K.: A to by to na tom Božím světě hezky vypadalo! Každý by pak řekl: Já nemohu býti odsouzen; Bůh by mně byl jistě neobdařil svobodou, ba snad by mne byl vůbec ani nestvořil. Pak si mohu dovoliti beze strachu každý zločin, každou prostopášnost; pekla se báti nemusím.

E.: Zapomínáte, velebný pane, že by Bůh lidi takového smýšlení vůbec nestvořil, nebo by jim byl svobodné vůle neudělil.

K.: V každém ohledě jest tvrzení vaše velmi podivné. Bůh byl by tu v nehodné odvislosti od vlastních svých tvorů; musil by se tvora svého tázati, bude-li svobody k dobrému užívat, čili nic, smí-li ho tudíž stvořiti. Vesmír byl by pak jako stát, jehož absolutní monarcha zbaven jest energické a zdárné péče o řád právní.

Nikoli, příteli! Bůh jest nejvyšší dobrotivý, jest nejvyšší milosrdný, Bůh jest ale spolu nejvyšší spravedlivý, a jest toho nutně zapotřebí; dobrotivý jest k dobrým, spravedlivým ke zlým. A odplata obou není jen na tomto světě, odplata taková jest i na věčnosti: buď trest, neb odměna.

A proč by neměl býti hříšník odsouzen na věky? Vždyť ten čas života pozemského, kdy mu neustále otevřeno bylo náručí božského milosrdenství, uplynouti nechal bez užitku. Tam, za hrobem není již obrácení.

Strom, jakmile padne, zůstane ležeti. Jedině sobě může přičítati hříšník věčnou svou záhubu. A i záhubou svou dokazuje hříšník velebnost Boží, ne-li v Jeho dobrotě, tedy v Jeho spravedlnosti. I lidstvo mělo častěji prospěch z pádu některého hříšníka. Tak jistě byla mnohému biskupu vzpomínka na Jidáše, zrádce mezi apóstoly, mocnou útěchou, byl-li tak nešťasten, že v dioecesi jeho nalézal se kněz, zrádce podobný.

E.: A přece jest skryt v Bohu vašem vnitřní jakýs odpor.

K.: Jsem zvědav, v čem záleží!

E.: Sám jste mi včera dokázal, že nemohl svět povstati vlastní silou, z vnitřní nutnosti, protože je proměnlivý. Nemůže tedy existovati ani Bůh sám ze sebe, poněvadž i on se mění. Poněvadž ale dle tvrzení vašeho neobdržel jsoucnost svou odjinud, zvenčí, t. j. nebyl od nějakého jiného boha stvořen, není ho vůbec.

K.: Pomohu vám ve vaší námitce, ježto vy sám byste snad nedovedl dokázati, že Bůh se mění. Ukáži vám takový příklad změny v Bohu. Jest to místo Písma sv., kde Bůh oznamuje potopu (Genes. 6, 6.): »Zželelo se mu, že člověka učinil na zemi.«

E.: Vidíte! Co na to můžete odpověděti?

K.: Pravím zkrátka, že o skutečných nějakých změnách u Boha vůbec ani řeči býti nemůže. Písmo sv. předvádí nám Boha, jakoby mluvil dle způsobu lidí. Ve skutečnosti nemění Bůh nikdy svých rozhodnutí. Cokoli v čase chce neb koná, to ustanovil již od nejdelší věčnosti.

Jen člověk se mění, a právě dle toho, jak se choval, dobře či špatně, odsoudil ho Bůh k blaženosti, neb zatracení. Ale obé, blaženost nebo zatracení usoudil Bůh od věčnosti předvídaje, jak ten či onen zákon Jeho zachovávatí bude.

Kdyby Bůh byl proměnlivý, nebytoval by Sám ze sebe, byl by stvořen jiným tvůrcem, ten zas pocházel by od nějakého třetího, a tak dále, až byste konečně přišel ke tvůrci neproměnlivému, jenž by existoval sám ze sebe. Předpokládám ovšem, že nepřipouštíte nekonečnou řadu stvořitelů stvořených, že nepopíráte na

konci řady této tvůrce nestvořeného To by byl nesmysl asi takový, jako připustiti rodokmen nekonečný, bez prvního předka, nebo jako by někdo řekl: Jedl jsem několik vajec, druhé, třetí, čtvrté atd., první jsem ale žádné nejedl. Co jste předpokládal dále, že Bůh pocházejí z vnitřní nutnosti, jest též neproměnlivý, v tom nejen že není odporu, naopak, to jest úplná pravda.

E.: Tvoře svět změnil se Bůh, na př. unavil se, neb rozšířil své panství.

K.: Kdyby byl bytostí konečnou, omezenou, pak připouštím; u nás aspoň by tomu tak jistě bylo, u Boha ale, bytosti nekonečně dokonalé, jest něco takového naprosto nemožno.

Čím větší sílu kdo má, tím méně se prací unaví. Kdo má sílu a moc nekonečnou, ten se ničím vůbec unaviti nemůže. A co se týče rozšíření panství Božího, nemáte pravdu ani tady. Bůh jest nejvyšší dokonalý, má v míře nejvyšší všechny možné dokonalosti, nemůže tedy dokonalost Jeho a tím i panství Jeho se rozmnožiti existencí světa, právě tak jako professoru matematiky pramálo rozmnoží vědomosti jeho dítě, řekne-li mu: 2krát 2 jsou 4.

Ostatně těší mne, že jste se přidržel zásady: měnitelná bytost nemůže míti důvod své existence sama v sobě, a tím předpokládá bytost jinou, jež nemohla zase existence obdržeti odjinud, jež ji má sama ze sebe. Toť vlastně jádro důkazu kosmologického; jest ovšem potřebí trochu jej promysleti, máme-li mu rozuměti. Onou zásadou porazíte pantheismus a atheismus v jakékoli formě. Ať si po Hegelovi, Schopenhauerovi, Darwinovi a Häckelovi vystoupí nepřátel důkazu kosmologického kolik chce, ať vyrazí do pole proti němu se zbraní jakoukoli: svět bez Boha nedokáží, ta jediná zásada porazí všechny, že svět jest měnitelný, že na něm jedno vzrůstá, jiné zachází, že tedy nebytuje z vnitřní nutnosti, že má mimo sebe bytost, již byl k existenci povolán.

Již Aristoteles projevil tutéž zásadu v těchto asi bodech (dle P. Pesche): »Pohyb a změna na světě vycházeti musí od něčeho, co se pohybuje; a kdybychom i přijali, že pohyb, změna tato jest od věčnosti, bez

počátku, i pak předpokládati musíme něco, co hýbe vším, samo ničím nejsouc hýbáno. (Krátce a populárně bych řekl: *Passivum* předpokládá *activum*.) Důsledku tomu nevyhneme se vytáčkou, že věci pohybované hýbají se navzájem. Věc, jež hýbatí, měniti chce, musí býti již v onom stavu, do kterého jinou věc, hýbanou, přivede; nemůže tudíž jedna a táž věc zároveň v téže příčině býti hýbající a hýbanou. Neproměnitelné jest podmínkou všeho měnitelného; jest nutné a to tak, že nelze si ani mysliti možnost, že by existovati nemusilo . . .«

Bůh jest tedy důvodem všeho bytí, On jediný jest nutný, absolutně nutný. Věci stvořené povolává k existenci, protože, kdy a jak chce, a to tak, že by jich ani k životu povolati nemusil. Svobodnou vůlí svou stvořil kdysi veškeru hmotu z ničeho, a to (přijme-li theorii Kant-Laplaceovu) v podobě ohromné koule plynové. Tato koule točila se kolem své osy, chladla ponenáhlu, a působením síly odstředivé dle zákonů mechaniky oddělovala se od ní jednotlivá tělesa světová. Konečně objevila se v prostoru i naše země, jedna z planet se odloučivších; z počátku zachovávala svůj plyný stav, později přešla do stavu tekutého, jako jest rozžhavený kov, konečně, po ochlazení ještě větším, do stavu pevného, ovšem beze vší stopy života organického.

Během času ochladla země tak dalece, že byla schopna hostiti život organický. Kde ho ale vzíti? Jen opětný akt tvůrčí vůle Boží byl s to vytvořiti první buňku, vytvořiti jednotlivé druhy z říše rostlinstva a živočišstva.

Celku scházel však dosud král, bytost rozumem a vůlí obdařená, jež zná Tvůrce svého, jež Tvůrce svého miluje. Tu stvořil Bůh člověka k obrazu svému a obdařil jej rozumem a svobodnou vůlí.

Toť jedině možné rozluštění oněch záhad všehomíra. Bez Boha, z ničeho, snad dokonce z věčné, neorganické hmoty (kdyby i možná byla) nevysvětlíte svět nikdy. Přijetím Boha jest ale vysvětleno vše! Ovšem až do nejhlubších tajů bytosti Boží proniknouti nemůžeme, k tomu jest zrak a rozum náš příliš slab.

Přes to vše můžeme s jistotou tvrditi o Bohu: Všecky dokonalosti, jež světu udělil, všecky má i On, původce světa, a to v míře nekonečně vyšší. To následuje již samo sebou z pojmu bytosti, jež bytuje z nutnosti absolutní. Jest to téměř samozřejmé na př. pokud se týče trvání; netoliko že Bůh musí býti starším, než svět, ježž stvořil, nýbrž On musí býti nekonečně stár t. j. musí býti věčným.

Kdyby nebyl věčný, byl by stvořen od někoho jiného; kdyby nebyl věčný, nebytoval by nutně, nýbrž existoval by tak, že by i neexistovati mohl; není možno však, aby mohl neexistovati: ergo, nemá počátku, nemá konce, jest věčným. Co platí vůbec o jsoucnosti jeho, to platí rovněž o všech jeho vlastnostech: kdyby neměl již nyní nekonečný rozum, nekonečnou moc, nekonečnou pravdomluvnost, mohly by vlastnosti tyto mohutněti, přibývati; neboť, co na př. dosud nevím, tomu se mohu zcela dobře přiučiti. Kdyby ale vlastnostem těmito přibývalo, měnil by se Bůh; každá změna však odporuje pojmu bytosti nutně bytující: Bůh má tedy všecky dokonalosti v míře tak nekonečné, že nejsou schopny zvětšení, a má je tak nutně, že nikdy a ničím zmenšeny býti nemohou.

Přál-li byste si ještě jiných důsledků, můžeme zcela snadno dokázati, že mnohobožství jest nesmyslem. Pouze jediný Bůh může existovati. Kdyby bylo dvě bohů, omezoval by jeden moc druhého; nikdo z nich nebyl by nekonečně dokonalý, nikdo z nich nebyl by Bohem.

Bůh, jeden Bůh, ježž věda nutností absolutní předpokládáti musí, jest tudíž poslední jsoucností všech bytostí skutečných i myšlených.

Na konec chci vám ukázati ještě na jeden spíše praktický důsledek: Bůh všemohoucí, nejvyšše dobrotivý, stvořil i vás. Jste tudíž povinen, Tvůrce svého a Pána uznati a ctíti; jste povinen vzdávati mu díky, že vás stvořil; jste povinen doporučovati se dobrotivosti jeho v modlitbách. Bůh, ten nekonečně dokonalý a proto i vševědoucí Bůh zná každé hnutí srdce vašeho, ví tedy o každé modlitbě. Použijte této krásné příležitosti, kdy zde ležíte nemocen o samotě, a pomodlete

se ku svému Tvůrci a Pánu, ku svému Otci v nebesích. Že vám to neuškodí, můžete býti úplně bez starosti; jistě prospěje vám to pro čas i věčnost.

4. Bůh, původ všeho práva a povinností.

E Děkuji vám, velebný pane, za včerejší rozmluvu. Poučil jsem se opravdu o mnohém, o čem jsem měl dříve mínění docela jiné.

K. Modlil jste se též?

E. Jste nemilosrdný. Než, nemohu se proto na vás horšiti. Doznávám upřímně: modlil jsem se.

Myslil jsem si: není-li Boha, není-li nic, než tento hmotný svět, jestliže životem tímto vše, vše končí, pak mi modlitba jistě neuškodí; nejvýš snad jest to jakási slabost, za niž ale nejsem naprosto nikomu zodpovědným. V případě však, že Bůh jest, že jest bytost, jež zná i ty nejtajnější myšlenky mé, pak bych si nesmírně uškoditi mohl, kdybych bytosti této nedbal. Modlil jsem se proto.

K. A co jste se modlil, prosím vás?

E. »Otče náš«, jak mne matka jako děcko naučila. — Modlil jsem se zas po mnoha letech poprvé.

Ale odpusťte, ještě v jednom ohledu není mi vše jasno.

K. V kterém?

E. Víte sám, že moderní věda téměř vesměs Boha, jenž by mimo svět tento byl, neuznává. Ovšem, důvody, jimiž Boha popříti se snaží, jsou dosti chatrné, jak jsem se sám přesvědčil. Právě proto jest mi ale divno, proč tak mnozí učenci tvrdošíjně existenci Boha popírají?

K. Poněvadž jest nepohodlné zachovávat desatero přikázání tohoto Boha.

E. Vědecké přesvědčení není snad přece v nijaké souvislosti s praktickým životem?

K. Mýlíte se! Jest známou věcí: čeho si přeji, tomu snadno věřím. Dejte advokátovi nějakou při; brzy, prostudovav všecka akta, bude přesvědčen o spravedlnosti své obrany, ačkoli protivník jeho o témž neméně pevně jest přesvědčen zase při svém klientu.

Existuje-li tedy Bůh, jenž řekl: »Nesesmilníš, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví,« je-li pravdou, dokázanou pravdou učení o věčném pekle: pak běda těm, kdož zákony tyto přestoupí! Nemají pokoje, dokud s Bohem se nesmíří, nebo — nechtějí-li smíření, nechtějí-li upustiti od života hříšného — dokud si nenamluví: není Boha. Jiní, jimž se nepodařilo přehlušiti hlas vnitřní, volající: jest Bůh, ti utíkají se ku dogmatu nedotknutelnému, jež si utvořili: Bůh jest nejvyšší dobrotivý, nemůže tedy býti pekla.

K tomu připočtete ještě sociální poměry moderního vzdělaného světa, a vysvětlíte si snadno, proč tak mnozí učenci jsou nevěrci ať již skuteční, či jen na oko.

E. Jste o tom přesvědčen?

K. Úplně. Kdyby byla existence Boží pravdou pro život praktický tak lhostejnou, jako jest na příklad pythagorejská věta, pak by jí jistě nikdo nepopíral. Takto ale hledá »věda« všechny možné i nemožné důkazy, jen aby nepohodlného soudce, jeho zákon mravní a jeho věčný trest popřítí mohla. Ty četné »objevy« zvláště ve vědách přírodních bijí v tom ohledu přímo do očí. Není tomu tak dávno, co — tuším — Langenbeck dokázal, že prý lebky jednotlivých plemen lidských tak značně se liší, že není naprosto možno, aby všechno pokolení pocházelo od jediného páru. Nyní pak dokazuje učený svět, že netoliko lidstvo povstalo z opice, nýbrž že pochází z první, původní buňky, jež nemá ani lebky, ani mozku. Jak si to vysvětlíme? Oběma těmito objevy mohla býti dokázána nevěrohodnost zprávy Mojžíšovy a zároveň ovšem celého Písma sv., celého křesťanství — zkrátka existence Stvořitele mohla býti vyvrácena.

E. Myslíte tedy, že příčinou nevěry jest obtížné zachování zákona křesťanského?

K. Jsem o tom úplně přesvědčen! Ovšem jsou mnozí, kteří se hlásí k ateismu jen proto, že tak činí jiní; jsou snad i tací, kteří doufají, že si zbudováním nové nějaké soustavy filosofické lacino slávy získají. Každý smrtelník nemůže býti hned Keplerem neb Newtonem, snaží se tedy uchvátiti také nějaký ten

kousek slávy tím, že vymyslí nějaký ten nesmysl; že pak volí nesmysl takový, s nímž by na světovém trhu nejlepší obchody udělati mohl, kdož by mu zazlíval? Tak jen mohla naše doba dospěti až k systému, jehož základem není vznešená nauka kříže, nýbrž nauka »zdravé smyslnosti«. Toť tajemství moderní vědy!

E. Soudíte příliš přísně!

K. Ale spravedlivě.

E. Zdá se mi, že ne zcela. Jsou mnozí řádní protestanté, kteří nepopírají sice Boha, kteří však praví, že existence jeho nelze dokázat.

K. Zde vám mohu dokonce pomoci příkladem k vaší námitce. Protestantský jeden list píše: »Kdyby se dala jsoucnost Boží logicky dokázat, musil by každý katolík, aspoň trochu vzdělaný, jenž tyto samozřejmé nezvratné důkazy od katolických kněží slyšel, také nezvratně ve jsoucnost Boží věřit.«

E. Zcela správně! Co na to odpovíte?

K. List onen chybuje tím, že zaměňuje samozřejmé za jisté. Samozřejmé jest na př., že 3 jest více než 2. O tom pochybovati opravdu nelze. Jisté, ale nikoli samozřejmé jest na př., že Židé pocházejí z Palestiny. Kdyby někomu na tom záleželo, by o pravdě věty této pochyboval (že by na tom na př. záviselo nějaké dědictví, jehož se mu dostati má), snad by se dal přesvědčiti (ač nerozumně), že to není tak jisté, že Židé z Palestiny pocházejí. A podobně jest to při Bohu, při pekle a při desateru přikázání Božích. Jestliže by byly pravdy tyto někomu nepohodlny, ten se jich dovede zbaviti, kdyby mu sám papež důkazy ony přednášel. Tažme se však onoho časopisu po rozumnosti jeho víry v Boha, zodpoví nám naši otázku? Sotva! V jsoucnost Boha věří. Proč? Poněvadž to praví bible. A proč věří bibli? Poněvadž bible jest slovo Boží. Vidíte, točí se v kruhu. Odkud ví, že Bůh existuje, než sáhne k bibli?

E. Připouštím, a rád bych viděl, jak by se onen časopis z labyrintu tohoto vypletl. Zdá se mi ale, že zapírání, vymknutí se ze zákona mravního nevede ještě k popření Boha. Vždyť zákon existoval by i tehdy, kdyby Boha nebylo!

K. Jmenujte mi potom zákonodárce jeho, jmenujte mi soudce!

E. Stát!

K. Což kdybych na př. já stál v čele státu, kdybych byl panovníkem neomezeným? Mohl bych, jako některý z afrických potentátů, popravovati své poddané zcela dle svých choutek!

E. To by odporovalo rozumu; člověk má se řídit rozumem; autonomní, samosprávný rozum má býti, jak zcela správně Kant praví, zákonem jeho.

K. Jakým právem může na mně rozum žádati, abych ho byl poslušen? Není starší než já, není vyšší než já, není lepší než já, nestvořil mne, a že bych se mu byl kdy smlouvou k poslušnosti zavázal, na to se opravdu nepamatuji. Ostatně, jako právník, sám musíte uznati: Jak by mohl býti mezi mnou a rozumem mým jakýs právní poměr, když vlastně v základě jsme jedno a totéž?

E. Dobrá! Rozum nemá, jak pravíte, práva, by ode mne žádal poslušnosti. Jakým pak právem může žádati Bůh, jenž mimo tento svět jest, bych ho byl poslušen?

K. Právem velikým, ba nejvyšším: stvořil vás z ničeho; jste tudíž jeho majetkem, právě tak, jako obraz jest majetkem malíře, jenž ho maloval, aspoň tehdy, když i barvy, štětec a plátno jemu náležely.

E. Uznávám. Myslím však přece, že je možný mravní a právní řád bez Boha, Stvořitele a zároveň nejvyššího vládce všehomíra. Pravím tedy: »Zákon jest veřejné svědomí«; nemravné jest, co stát zakazuje.

K. Pak počíná mravnost tehdy, když se utvořil stát. Neplatí tedy zákon na př. v kolonii, dokud nemá určité správy státní. Mimo to jest pak dovoleno vše, co státní zákon přímo nezakazuje, na př. lež? Pokročím ještě dále! O stát a zákony jeho nemusíte se absolutně starati. Proč také? Co vám na státě záleží? Stvořil vás? Zavázal jste se mu kdy poslušností?

E. Závazek takový musíme mlčky předpokládati.

K. Ani to vám nepomůže. Neboť kdo vás zavazuje, byste danému slibu dostál? Ovšem, je-li Bůh, jenž

vás stvořil, ten by vás k tomu zavazoval. Není-li ale Boha, proč byste nemohl zrušiti slovo dané státu zrovna tak, jako byste pak směl jednotlivce obelhávati, okrádati, klamati a vraždit? Je-li Bůh, jenž jest vševědoucí, jenž zná právě tak vaše myšlenky jako skutky, jenž spravedlností svou v příštím životě každému dle zásluh odplatí buď odměnou neb trestem, jenž takto vyrovná osud lidí, zde na zemi často tak nerovný: pak jest zde dostatečná moc zákonodárná pro dobro i zlo. Pakli však není Boha, pak není zde dostatečné moci zákonodárné — stát aspoň k tomu jistě nepostačí. Pochybuji, že by dostačil ku trestání trestní zákonník a policie, pochybuji, že by k odměnění stačilo nějaké povýšení a ty všelijaké řády! Popřením Boha veta je po všem řádu státním a socialním, pak vládne jen pěstní právo, všeobecný boj o život, jako mezi tigry, hady a hyenami.

To neplatí jen pro theorii, pravdy tyto jsou čistě praktické. Ovšem nestane se nikdy, že by víra v Boha tak vymizela, že by vůbec neměla nijakého vlivu na veřejnou mravnost. Klesání neb stoupání této víry ve veřejném životě má zcela nutně v zápětí přibývání neb ubývání zločinů. Zvláště patrné jest to v době nejnovější. Noviny dokládají smutnou tu pravdu těmito příklady: »Stále se domýšlíme, Bůh ví jakých pokroků v mravnosti jsme učinili, a hle: r. 1891 bylo ze všech 23,707.906 duší cislajtanských před soudy pohnáno 1,075.981 — (tedy každý dvacátý člověk!) a z nich 584.831 odsouzeno, tedy 54 ze sta. Porovnáme-li data ta s r. 1882, shledáme, že počet odsouzených každým rokem vzrůstá. R. 1882 bylo odsouzených 508 989. Vzrostl tedy počet o 14%.

Avšak při tom nejkormutlivějším jest to, že počet zločinců mladistvých každým rokem vzrůstá. R. 1891 obnášel počet odsouzených mladistvých (pod 20 let) 20·3% ze všech odsouzených, vzrostl tedy za posledních 10 let o 8%. I to konstatováno, že počet zpět-lých t. j. do zločinů nazpět upadlých — stále vzrůstá.« Data tato vzata jsou z knihy prof. Zuckera: »Einige dringende Reformen der Strafrechtspflege«, jež podobných neutěšených příkladů uvádí celou řadu, tam se

můžete dočísti více. Můžeme to tedy v »praktickém křesťanství« ještě dosti daleko přivést.

E.: To jsou opravdu hrozné následky moderního života!

K.: Vidíte! A nyní si nastíníme v krátkosti celý důkaz o jsoucnosti Boží ze jsoucnosti řádu mravního.

Jest nějaký rozdíl mezi dobrem a zlem, mezi právem a bezprávím?

E.: Ano.

K.: Dovedete vysvětliti tento rozdíl, dovedete dále vysvětliti závaznost konati dobré, varovati se zlého, není-li Boha, jenž vás stvořil?

E.: Nevím opravdu, jak bych toho dovedl.

K.: Jest tedy Bůh: musíte se vzdáti naděje, že byste rozdíl mezi dobrem a zlem vysvětlil vědecky.

Důkaz tento jest tak jasný, že by již opravdu nepotřeboval vysvětlení; přece však uvedu, co v té příčině sám Schopenhauer praví: »Všechn pantheismus klopýtne nutně o požadavky ethiky, jež se nedají zamítnouti. Je-li svět theofanií, projevením se Boha, je-li celý svět bohem, pak jest vše, co člověk, ba i zvíře koná, stejně božské a dokonalé: nic nemůžeme kárati, ničemu dávati přednost před jiným: pak ale není také ethiky.«

To nám pro dnešek dostačí. Prosím vás ještě na konec snažně: modlete se! A netoliko se modlete, nýbrž uvědomte si upřímně, zpytujte své svědomí, co bylo příčinou, že víra, již jste zajisté v mládí měl, ze srdce vašeho byla vypuzena! Bude-li vás to nutkati, abyste odprosil Boha, prosím vás, učiňte tak pokorně a upřímně!

5. Bůh, pramen nejvyššího blaha.

E.: Jsem opravdu rád, že přicházíte, těším se zas na novou rozmluvu. — Máte ještě nějaké důkazy pro jsoucnost Boží?

K.: Důkazy dosavadní vám nedostačují?

E.: Pro rozum mi dostačují úplně. Ale i srdce touží po něčem. Abych se lépe vyjádřil: vidím, že jsoucnosti světa s jeho pohybem, změnou a podivuhodným pořá-

kem, ani rozdílu mezi dobrem a zlem vysvětliti nelze bez Boha, původu všeho bytí, vší pravdy, všeho mravního dobra.

Ale ač jsem o tom zcela pevně přesvědčen, zůstávám v srdci skoro stejně chladným, jako dříve. Na jedné straně stojí svět se svými požitky a rozkošemi, neobmezená, ničím nepoutaná svoboda myšlení a jednání, na druhé straně, t. j. jakmile uznám Boha, jsem vázán, cítím, že jsem oloupen o svou svobodu, na vše hledím hned zrakem černějším.

K.: Odpustíte mi snad, mám-li poněkud jiné mínění jak o onom štěstí a blahu, jehož, jak pravíte, poskytuje bezbožectví, tak o oné ponurosti, jež jde v zápětí s uznáním Boha. Činí ateismus opravdu šťastnými své vyznavače? Nemluvím zde o tom, že nezbytným koncem jeho jest věčné zatracení v pekle, to necháme zatím stranou. Ptám se však: činí bezbožecká filosofie své učeníky šťastnými pro čas tohoto života?

Dejme tomu, že takový ateista jest bohat, mlád, zdrav, ctěn a vážen všude. Je proto opravdu spokojen? Nepřipomíná mu rozum neustále, že přijde den, kdy sestárne, kdy bude smrti blíže? Že celé štěstí jeho jednou skončí, byť to bylo až po několika desetiletích? Nežije v strašné nejistotě o otázce: co potom?

Než dejme tomu, že by se mu podařilo ohlušit rozum tak, že by vůbec na to nevzpomínal, že také jednou zemřítí musí: byl by v životě svém úplně spokojen? Nezoškliví se mu všechny ty plesy, koncerty, divadla a romány, až pozbudou pro něho vábivost novoty?

Dobře si však všimněte, že jsme předpokládali ty nejlepší podmínky životní, jen aby ateista mohl býti spokojeným. Vezměme nyní takového člověka, jenž statky a dary štěstěny není tak příliš zahrnut; myslíme si na př. onen nesčíslný počet dělníků aneb chudých, nemocných a stářím sešlých. Jaké štěstí naleznou tací lidé ve svém ateismu? Nejvýš snad naději na Nirvanu t. j. útěchu, že brzy bude po všem. Toť ale štěstí příliš negativní. Však ani toho štěstí nedojdou; nikdy nebudou zcela jisti: což je-li přece Bůh, je-li peklo?

E.: Podařilo se vám skoro mne přesvědčiti. Rád bych však viděl, jaké štěstí plyne naproti tomu theistům, křesťanům z toho, že v Boha věří?

K.: Hled'te! Pravili jsme, že Bůh má v nejvyšší míře všecky možné dokonalosti. To platí o bytosti Jeho v každé příčině. Jest dokonalý vzhledem k prostoru, t. j. jest všudypřítomný; jest dokonalý vzhledem k času, t. j. bez počátku a bez konce, tak že vše, co my zoveme minulostí, přítomností a budoucností, to jest u Boha neustále přítomností; jest dokonalý ve svém poznání, t. j. vševědoucí a nejvyšš moudrý; jest dokonalý ve své vůli — jest nejsvětější; jest dokonalý v provádění své vůle, t. j. všemohoucí. Krátce, ať je ve světě dokonalost jakákoli, jaká se jen mysliti dá, každou má Bůh a to v míře nekonečné. Jsoucnost člověka v prostoru a času, jeho vědění, jeho ctnost, jeho moc — to vše jest jen jako kapka do moře proti nekonečné dokonalosti Boží, nebo jako paprskem ze slunce dokonalosti, jímž jest Bůh.

A ani toto přirovnání nestačí; doslovně vzato vedlo by dokonce k pantheismu. Moře ubude, nabere-li z něho i tu nejmenší kapku vody. Bůh se však nezmenší tím, že svět tento k jsoucnosti povolal. Řekněme tedy spíše: Dokonalosti člověka a vůbec světa celého jsou jen slabým, nepatrným odleskem dokonalostí Božích, bytosti absolutní.

Mezi dokonalostmi, jež na zevnějších předmětech pozorujeme, jest i ta dokonalost, že nám působí potěšení, že nás oblažují, že jsou krásné. Tak na příklad naplní nás jistě radostným obdivem růžové ledovce alpské; tak naplňují nás nadšením Dante, Michelangelo svými velikými výtvary; tak nadchne nás Beethovnova symfonie.

Z toho plyne závěrek: I tato zvláštní dokonalost, jež duši člověka oblažuje, jest jen kapkou onoho moře krásy, onoho zdroje blaha, jenž v Bohu jest obsažen. A z tohoto moře pítí máme po celou věčnost; moře toto jest nevyčerpatelné, poněvadž jest nekonečné. Divadla, plesy a cesty uhasí snad na čas naši touhu po blaženosti, přece však jen trochu žebráckým způsobem, Nějaký čas nás těší, dokud jsme jich úplně neužili.

užíváme dále, užíváme do dna, a ona síla, jež nás v nich blažila, jest ta tam.

Práce vědecká a umění stojí trochu výše, podávají o několik kapek štěstí více; přece však poskytují žiznivému člověku jen po kapkách onoho blaha. A prameny tyto vysychají, nečerpají-li z nekonečného moře blaženosti, nevyčerpatelného zdroje bytí, pravdy a krásna.

O nízkých požitcích smyslnosti nechci vůbec ani mluvit, vždyť v patách následuje jim beztoho prázdnota duševní a ošklivost.

Naproti tomu jest Bůh nevyčerpatelným mořem krásy, blaha; této krásy, tohoto blaha máme požívati věčně, s plným vědomím, že ho pozbyti nemůžeme, že ho vyčerpati nemůžeme, jsouce nasyceni, nikdy ale přesyceni.

E.: To jest všechno pěkné. Uznávám, že to jest veliká blaženost, nejhorší jest ale při tom, že mne odkazujete neustále jen k životu tam nahoře, na nebesích.

K.: Nikoli! Mocný paprsek blaha září s nebes i sem dolů, na svět. Mám jistotu, že celého blaha tohoto po smrti dosáhnu, ovšem, vyplním-li podmínky, jež Bůh ustanovil. Maje takovou naději, žiji těch několik málo let pozemského života. Co v něm utěšeného, za to vzdávám Bohu vřelý dík. Přijde-li protivenství, těší mne myšlenka, že dlouho trvati nebude. Smrt pak sama, ono hrozné strašidlo neznabohů a všech lidí, kteří žili jen pro tento život, jest mi vítaným přítelem, jest mi branou, jež mi otevírá nekonečné moře krásy Boží. A blaženosti této může s pomocí Boží posvěcující dosíci každý. Milost posvěcující Bůh mi udělil a rozmnožení této milosti závisí jedině na mně. Každé hodné přijímání některé svátosti, každý dobrý skutek, jež z lásky k Bohu prokazujeme, každé protivenství, jež, odevzdavše se do vůle Boží, snášíme, vše to rozmnožuje posvěcující milost.

Přiveďte sem teď chudého nějakého dělníka nebo starou, nemocnou žebračku a řekněte jí všecko toto: nebudou oba šťastni přes všecko své strádání a utrpení?

E.: Kde najdete však lidi, zvláště chudé, nevzdělané lidi, kteří by o tom byli přesvědčeni?

K.: Všude mezi opravdu křesťanským lidem. Jděte jen na náš chudý venkov, ten vám slova má potvrdí. Od mladosti slyší lid tyto pravdy, rozumí jím lépe, než byste očekával, a věří jim pevně a rád. Jak krásně vyplňuje se na něm slovo Písma: »Chudým zvěstuje se evangelium, t. j. blahá zvěst.«

E.: Opravdu, nemohu zapřít, že jsem zde, v klášteře u milosrdných sester, podobné tiché štěstí pozoroval.

K.: Ještě jeden důsledek můžeme vyvoditi z toho, co jsme pravili: křesťanská filosofie netoliko že činí jediné člověka šťastným, nýbrž ona jest jedinou pravou filosofií proti všem soustavám atheistickým, či jak se eufemisticky zovou, monistickým.

Neznáte-li nic jiného, než svět bez Boha, pak jest ve všem socialním řádě nejhorší disharmonie. Svět není pak nic jiného, než obrovský stroj, jenž nás náhodou k životu povolal, náhodou pak časem rozdrtí, aniž bychom čeho na tom měniti mohli. Prozřetelnosti není. Chudému, nemocnému, utlačovanému nezbude než nenávisť, zášť a zoufalství. A takový chaos povstal vnitřní, absolutní nutností z ničeho, z »věčné prázdnoty«? Tomu ať věří, kdo to dovede, já toho nedovedu.

Věříte-li v Boha, jenž dobré odměňuje, jenž mstí zlé, pak mění se všecka disharmonie v nejkrásnější soulad. Světové dějiny jsou pak velikolepým dramatem, jež ducha i srdce uspokojuje; posledním jednáním dramatu tohoto jest poslední soud, kde se vyrovnají všechny nerovnosti tohoto života, kde každý dostane, co zasloužil. Zde jest světlo, zde jest jasno. Ale ona filosofie bezbožecká jest jen lež a klam, obestírá ducha lidského tmou, vrhá ho v náruč zoufalství a nízkých chtíčů, jako kdysi Fausta, vzdaluje ho od Boha, Stvořitele a Pána jeho, odvrací ho od cíle, kde jediné jej očekává pravá blaženost.

Buďte přesvědčen: nikde, nikde pravím, nenajdete míru, pokoje a pravého, trvalého štěstí, než jediné v dětinné, pokorné víře v Boha, Otce nebeského!

6. Zázraky.

E.: Dokazoval jste mi posledně, že jediná víra v Boha uvede soulad na tento vesmír, že odstraní všechny nesrovnalosti, jimiž by se bez víry řád sociální jen hemžil.

A přece v každém téměř náboženství theistickém, ať již je to křesťanství, nebo židovství, nebo mohamedanismus, a jak se jinak všechny ty formy jmenují, nacházím jistou disharmonii, libovůli; každé z těchto náboženství opírá se více méně o zázraky.

Naproti tomu monistický, neb chcete-li atheistický systém jest v tom ohledě mnohem rozumnějším; nepřipouští takových nepravidelností, u něho vládne beze vší výjimky jedině zákony přírody.

K.: Pokládáte za disharmonii v řádě právním, dá-li vládce nějakému zločinci milost?

E.: Nikoli! K čemu ale toto přirovnání?

K.: Chci vám dokázati, že výjimky od zákonů nejsou ještě porušením zákona, nýbrž jsou harmonickým užitím zákona vyššího.

Na vraždu jest na př. ustanoven trest smrti. Dejme tomu, že tedy někdo vraždu spáchal a jest k smrti odsouzen. Jsou však přece zvláštní polehčující okolnosti, tak že by trest smrti byl přece jen trochu krutým, Panovník udělí odsouzenci vrahu milost. Je to disharmonie?

E.: Není, neboť státní zákony dávají panovníku právo udíleti milost.

K.: Obrátme to nyní na případ náš. Byl-li někdo mečem raněn do srdce, dle obyčejných zákonů přírody zemře. Ale Bůh mohl by raněnému z milosrdenství svého zachovati život. Myslíte, že nemůže ten, jenž netoliko srdce, nýbrž celého člověka stvořil, ránu jeho zceliti a zabrániti tak v tomto případě jisté smrti?

E.: Proč by nemohl? Ale právě tím poruší pravidelný řád přírody.

K.: Právě tak, jako poruší panovník řád právní, dá-li odsouzenci milost. Jako zde zdánlivě porušuje se nižší zákon, by se naplnil vyšší, tak je tomu i v našem případě.

E.: Přece jsou však zázraky možny jen tehdy, přijmeme-li, že existuje Bůh, jenž svět stvořil a jenž jej neustále spravuje. Pakli se však svět vyvinul bez Boha, z věčné hmoty dle věčných zákonů, pak jsou zázraky holou nemožností.

K.: Souhlasím do posledního puntíku. Ba děkuji vám, že jste mi podal látku k novému důkazu pro existenci Boží. Pravím: stal-li se v celých světových dějinách jen jediný zázrak, pak existuje osobní Bůh a Stvořitel, a váš monismus je se svými důkazy hotov.

E.: To jest zvláštní pochod myšlenek; ale logicky správný jest, uznávám. Může Bůh opravdu rušiti zákony přírodní, jež jednou ustanovil?

K.: Nemůže, pod žádnou podmínkou! Ale předpokládáte chybně, že by byl Bůh dal zákony v té formě, jako na př: »Každý člověk, jenž byl mečem raněn do srdce, zemře.« Zákon, jenž by se předmětu našeho týkal, zněl by asi takto: »Dle pravidelného běhu věcí umírá člověk, je-li srdce poraněno.« Zabránil-li nyní Bůh nadpřirozeným způsobem smrti, není v tom absolutně žádného odporu proti zákonu přirozenému. Každý zákon přirozený jest podmíněn; chová v sobě tu podmínku, nezasáhne-li Bůh způsobem nadpřirozeným.

E.: Zkušenost mluví však proti jsoucnosti zázraků!

K.: Vaše zkušenost osobní mluví proti zázrakům, či spíše nemluví pro zázraky. Zkušenost všeobecná ale proti zázrakům není. Nevěřící fyziologové řekli by vám ovšem dle své zkušenosti omezené: Není možno, aby byl kdy žil člověk, jenž vůbec člověka za otce neměl. Tušíte snad, že tím padá základní dogma křesťanství, vtělení se Boha a narození jeho z Panny. Vlastně ale dopouštějí se tací fyziologové logické chyby. Fyziologové pozorovali v tisíci a tisíci případech něco, z čeho nelogicky učiní zákon, jenž má platiti ve všech případech. Jak nerozvážný jest takový závěr, viděti nejlépe z toho, že je samy přírodní vědy usvědčují ze lži. Dle přírodních věd nebylo totiž kdysi lidí; jestliže tedy první člověk, jak učí křesťanství, stvořen byl od Boha, neb, jak učí Karel Vogt, ze zvířat se vyvinul, pak jest

zřejmo: člověka neměl první člověk otcem, jinak nebyl by prvním člověkem.

E.: To je opravdu zdrcující výsledek.

K.: Dovolte, bych mohl nelogičnost takového jednání ještě lépe objasnit. Jistý missionář těšil se veliké vážnosti a důvěře u indického jednoho knížete. Kdysi vyprávěl mu, že v Evropě ztuhne někdy voda tak, že se po ní choditi může. Od tohoto okamžiku ztratil však všechnu důvěru u knížete. Ind, jenž ve svém tropickém klimatu viděl jen vodu, nikdy ale led a sníh, myslil zcela pevně, že byl obelhán, že ho missionář klame, ježto vypravování jeho stálo v odporu s celou jeho zkušeností.

Podobně jako onen kníže soudí fyziologové, kteří na základě domnělé své zkušenosti popírají stvoření prvního člověka nebo zázračné vtělení Boha a vůbec každý zázrak. Bez dostatečných důvodů tvrditi nějaký zázrak bylo by ovšem nelogické; právě tak jest ale nelogické a pošetilé již a priori zavrhovati každý zázrak, ba i možnost zázraku, a nezkoumati dříve ani důkazů, jež pro zázrak mluví.

E.: Je-li Bůh, pak musím nezbytně připustiti fyzickou možnost zázraků. Tím není ale ještě dokázána morální jejich možnost. Táži se: jaký účel mohou mít zázraky?

K.: Jaký účel? Není to postačitelným účelem pomoci nešťastnému? Myslíte, že jest Bůh jako nějaký ředitel továrny, jenž srdce nemá, jenž nepopřeje sluchu nářkům svých dělníků, prosí-li ho, by pro ten neb onen případ dovolil výjimku od pravidelného řádu továrního?

Dovolte, přečtu vám jen několik zázraků z evangelia, jež Kristus vykonal, a uvidíte, za jakým účelem Bůh koná zázraky. Tak vypravuje na př. sv. Lukáš (7, 11—17) o božském Spasiteli:

»I stalo se potom, že šel do města, kteréž slove Naim, a šli s ním učenci jeho a zástup veliký. Když pak se přibližoval k bráně města, aj mrtvý nesen byl ven, syn jediný matky své, a ta byla vdova; a zástup města mnohý šel s ní.

Kteroužto uzřev Pán, milosrdenstvím hnut jsa nad

ní, řekl jí: „Neplačiž“. A přistoupiv dotkl se mar. Ti pak, kteří nesli, zastavili se. I řekl: „Mládenče, tobě pravím, vstaň.“ I posadil se ten, jenžto byl umřel a počal mluvit. I dal jej materi jeho.

Pojala pak všecky bázeň, a velebili Boha, řkouce: „Prorok veliký povstal mezi námi, a Bůh navštívil lid svůj!“ A vyšla řeč ta o něm po všem Judsku i po vší okolní krajině.«

Táži se vás: Měl tento zázrak nějaký účel? — Jiný zázrak předvádí nám sv. Matouš (14, 13—21.). Ježíš odebral se do samoty. »Uslyševše (o tom) zástupové, šli za ním z měst pěšky. A vyšed (Ježíš), uzřel zástup mnohý a slitoval se nad nimi a uzdravoval nemocné jejich.

A když byl večer, přistoupili k němu učeníci jeho řkouce: „Pusté jest místo, a hodina již minula: rozpust zástupy, ať jdouce do městeček, nakoupí sobě pokrmů. Ježíš pak řekl jim: „Není jim potřebí odcházeti, dejte vy jim jísti.“ Odpověděli jemu: „Nemáme zde než pět chlebův a dvě ryby.“ A on řekl jim: „Přineste mi je sem.“

A rozkázav zástupu posaditi se na trávě, vzal pět chlebův a dvě ryby, a vzhled k nebi, požehnal a lámal a dával učeníkům chleby, a učeníci zástupům. I jedli všichni a nasyceni jsou. A sebrali ostatky drobtů, dvanácte košů plných. Těch pak, kteří jedli, byl počet pět tisíc mužů kromě žen a dětí.«

Byl tento zázrak bezúčelný? — Ještě jiný zázrak vypravuje sv. Matouš (20, 30—34.): Ježíš šel krátce před svým utrpením přes Jericho do Jerusalema. »A aj, dva slepí, sedíce u cesty, uslyšeli, že by Ježíš tudy šel; i zvolali řkouce: „Pane, smiluj se nad námi, synu Davidův!“ Zástup pak přimlouval jim, aby mlčeli. Oni pak více volali řkouce: „Pane, smiluj se nad námi, synu Davidův!“

I zastavil se Ježíš, zavolal jich a řekl: „Co chcete, abych vám učinil?“ Řkou jemu: „Pane, ať se otevrou oči naše.“ I slitoval se nad nimi Ježíš, dotekl se očí jejich, a hned prohlédli a šli za ním.«

Jinou příhodu vypravuje sv. Marek (6, 53—56.): Ježíš přistal s učeníky v Genesaretu. »A když vyšli

z lodí, hned ho poznali: a běhajíce po vsí krajině, počali na ložích nositi nemocné, kdežkoli uslyšeli o něm, že by byl. A kamkoli vcházel do městeček, neb do vsí, nebo do měst, kladli na ulicích neduživé, a prosili ho, aby se aspoň okolku roucha jeho dotkli, a kolikozkoli se jeho dotkli, uzdraveni byli.*

Byly tyto zázraky bezúčelné?

Jiný div vypravuje sv. Jan (11, 1—48.): »Byl pak jeden nemocný, Lazar, z Bethanie, z městečka Marie a Marty, sestry její. Maria pak byla ta, kteráž pomazala Pána mastí a vytřela nohy jeho svými vlasy, jejížto bratr Lazar byl nemocen.

Tedy poslaly sestry jeho k němu, řkouce: „Pane, aj kterého miluješ, nemocen jest.“ Slyše pak (to) Ježíš, řekl jim: „Nemoc ta není k smrti, ale k slávě Boží, aby oslaven byl Syn Boží skrze ni.“

Miloval pak Ježíš Martu i sestru její Marii i Lazara. Jakž tedy uslyšel, že by nemocen byl, zůstal tehdáž (ještě) dva dni na témž místě. Potom pak řekl učeníkům svým: „Pojďme zase do Judska.“ Dí jemu učeníci: „Mistře, nyní tě hledali Židé kamenovati, a zase tam jdeš?“ Odpověděl Ježíš: „Zdaliž není dvanácte hodin za den? Chodí-li kdo ve dne, neurazí se, neboť světlo tohoto dne vidí: pakli choditi bude v noci, urazí se, neboť není při něm světla.“ To pověděl a potom řekl jim: „Lazar, přítel náš, spí: ale jdu, abych jej ze sna probudil.“ Tedy řekli učeníci jeho: „Pane, spí-li, zdráv bude.“ Ale Ježíš to řekl o smrti jeho: oni pak domnívali se, že by o spaní sna mluvil. Tedy řekl jim Ježíš zjevně: „Lazar umřel; i raduji se pro vás, že jsem tam nebyl, abyste věřili. Ale pojďme k němu. Tedy řekl Tomáš, jenž slove Blíženec, k spoluúčeníkům svým: „Pojďme i my, abychom zemřeli s ním.“

Tedy přišel Ježíš a našel ho již čtyři dny v hrobě pochovaného. (Byla pak Bethanie blízko od Jerusalema, okolo honů patnácte.) Mnozí pak z Židů byli přišli k Martě a Marii, aby je těšili pro bratra jejich. Tedy Marta, jak uslyšela, že Ježíš jde, vyšla proti němu: ale Maria seděla doma. I řekla Marta k Ježíšovi: „Pane, kdybys byl ty zde byl, bratr můj nebyl by umřel: ale i nyní vím, že, cožkoli požádáš od Boha, dá tobě Bůh.“

Dí jí Ježíš: ‚Vstaneš zase bratr tvůj.‘ Řekla jemu Marta: ‚Vím, že vstane při vzkříšení v den nejposlednější.‘ Řekl jí Ježíš: ‚Já jsem vzkříšení i život: kdo věří ve mne, byť také umřel, živ bude; a každý, kdo jest živ a věří ve mne, neumře na věky. Věříš-li tomu?‘ Řekla jemu: ‚Ovšem, Pane, já jsem uvěřila, že jsi ty Kristus, Syn Boha živého, kterýž jsi na tento svět přišel.‘

A když to pověděla, odešla a zavolala Marii, sestru svou tiše, řkouc: ‚Mistr jest zde a volá tebe.‘ Ona, jak to uslyšela, vstala rychle a šla k němu, neb byl Ježíš ještě nepřišel do městečka: ale byl potud na tom místě, kdež byla Marta proti němu vyšla.

Tedy Židé, kteří s ní byli v domě a ji těšili, když uzřeli Marii, že rychle vstala a ven vyšla, šli za ní, řkouce: ‚Jde k hrobu, aby tam plakala.‘

Maria pak, když přišla, kdež byl Ježíš, uzřevši jej, padla k nohám jeho a řekla jemu: ‚Pane, kdybys byl ty zde byl, bratr můj nebyl by umřel.‘ Tedy Ježíš, když uzřel, ana pláče, i Židy, kteříž byli s ní přišli, ani pláčí, pohnul se v duchu a zkormoutil sebe samého a řekl: ‚Kde jste jej položili?‘ Řkou jemu: ‚Pane, pojd’ a pohled.‘ I zaplakal Ježíš. Tedy řekli Židé: ‚Hle, kterak ho miloval!‘ Někteří pak z nich řekli: ‚Nemohl-li on, jenž otevřel oči slepého narozeného, učiniti, aby byl tento neumřel?‘

Tedy Ježíš opět pohnut sám v sobě, přišel k hrobu; byla pak to jeskyně, a kámen byl svrchu položen na ní. Dí Ježíš: ‚Zdvihněte kámen.‘ Řekla jemu Marta, sestra toho, kterýž byl umřel: ‚Pane, již zapáchá, neboť čtyři dni jest v hrobě.‘ Dí jí Ježíš: ‚Zdaliž jsem tobě neřekl, že, budeš-li věriti, uzříš slávu Boží?‘ Tedy zdvihli kámen: Ježíš pak, pozdvih oči vzhůru, řekl: ‚Otče, děkuji tobě, že jsi mne vyslyšel. Jáť jsem viděl, že mne vždycky slyšíš, ale pro zástup, kterýž okolo stojí, jsem to řekl, aby uvěřili, žes ty mne poslal.‘ To povědév, zvolal hlasem velikým: ‚Lazare, pojd’ ven!‘ A hned vyšel, kterýž umřel, maje ruce a nohy svázané rouchami, a tvář jeho byla obvázána šatem. Řekl jim Ježíš: ‚Rozvažtež jej a nechte, ať odejde.‘

Tedy mnozí z Židů, kteří byli přišli k Martě a Marii, viděvše, co učinil Ježíš, uvěřili v něho. Někteří

pak z nich odešli k fariseům a pověděli jim, co učinil Ježíš. Tedy sešli se nejvyšší kněží a fariseové v radu a pravili: „Co učiníme, neb tento člověk činí mnohé divy? Necháme-li ho tak, všichni uvěří v něho: i přijdou Římané a odejmou naše místo i lid.“

Tak vypravuje nám sv. Evangelium o vzkříšení Lazara.

Odpusťte, že jsem vás obtěžoval tak dlouhou četbou. Chtěl jsem vás seznámiti s prostým a přece tak krásným vypravováním Evangelia; již tato jeho prostota ve vypravování jest nejlepší známkou jeho pravdivosti. Uznáváte teď jistě, doufám, že zázraky mohou míti účel rozumný, totiž: 1. účel přispěti nešťastníku, jemuž přirozenou cestou pomoci není, způsobem nadpřirozeným; 2. dokázati, že někdo, jenž se za učitele a proroka Bohem poslaného vydává, opravdu jím jest. Jest to zcela přirozeno, aby osobní Bůh, je-li jaký, vstoupil ve styk se svými tvory rozumnými; chce-li to uskutečniti, pošle k nim proroka, a tu jest zázrak nejpřirozenějším prostředkem, jímž prorok posílání své dosvědčiti a víry zjednati si může, tak že sami fariseové po vzkříšení Lazarově volají: »Co učiníme, neb tento člověk činí mnohé divy. Necháme-li ho tak, všichni uvěří v něho.«

E.: Skoro se obávám, že se musím poddati. Přijal-li jsem Boha a Stvořitele, nevím opravdu, jak bych možnost zázraků popříti dovedl.

K.: Obé souvisí velmi úzce, a hrůza před zázraky mnohých těch »vzdělanců« a polovičních vzdělanců snadno vysvětlí se jejich atheismem. Zcela správně pravím tedy: Netoliko, že ze jsoucnosti osobního Boha vysvítá možnost zázraků, nýbrž i naopak, je-li jediný zázrak dokázán, pak není také nejmenší pochybnosti, že existuje osobní Bůh. Zázrak není zajisté nic jiného, než taková činnost, jež přesahuje sílu člověka a vůbec sílu všech stvořených bytostí, jež se tedy dá vysvětliti jediné činností Boha, jenž mimo svět jest. Na příklad vzkříšení mrtvého nemůže nikdy býti atheismem vysvětleno, to dovede vysvětliti pouze ten, kdo uznává osobního Boha, jenž mimo svět stojí.

E. Nuž dobrá! Ale vy jste nechtěl vyvoditi ze

zázraků pouze existenci Boží, nýbrž i důkaz pravosti, čili božského původu náboženství. Vím, že jest jakási spojitost mezi oběma, zcela jasné mi to však posud není.

K.: Objasním vám to, pokud dovedu. Zůstaneme při onom příkladě vzkříšení mrtvého. Marta a Marie dovedly tedy, jak jsme slyšeli, Ježíše Nazaretského ke hrobu Lazarovu; Lazar ležel již čtvrtý den v hrobě. Ježíš vydával se, jak známo, za vyslance Božího. Jak to mohl dokázati? Nemohl přece žádati, aby kdo přijímal učení jeho jen tak beze všech důkazů. A hle! Před zavřeným hrobem Lazarovým naskytla se mu příležitost k důkazu. I kdyby možno bylo připustiti smrt pouze zdánlivou, neměl o tom jistě Ježíš ani tušení. Modlí se k nebeskému Otci: »Pro zástup, kterýž okolo stojí, jsem to řekl, aby uvěřili, že tys mne poslal. To pověděv, zvolal hlasem velikým: Lazare, pojd' ven!« A hned mrtvý vyšel. Byl vzkříšen k životu. Kým? Všemohoucností Stvořitele. Nikdo, mimo Stvořitele, nemůže mrtvého probuditi k životu. Stvořitel vyslyšel prosbu Ježíšovu, jenž prosil za zázrak, by lid uvěřil, že Bohem poslán jest. A lze připustiti jen možnost toho, že by Bůh takovým činem, jenž sílu lidskou přesahá a jehož původcem jedině Stvořitel býti může, zakročil pro proroka falešného, pro podvodníka?

E.: Máte pravdu: Je-li dokázáno, že jsou zázraky, jestliže ten, kdo je vykonává, koná je za tím účelem, by své božské poslání potvrdil, pak ovšem uznávám milerád tuto moc důkaznou zázraků.

K.: Přečtu vám ještě jeden zázrak z Písma sv., na němž můžete zkoušeti svůj kritický ostrovtip. Je to uzdravení slepého od narození. Prosím, byste si dobře všiml zvláště následujícího: předně, jak fari-seové všechno možné úsilí vynaložili, ovšem bez výsledku, aby skutečnost zázraku popřeli; za druhé, jak uzdravený sám uznával zázrak za potvrzení divotvůrce a jeho původu a za třetí, jak tím Ježíš dokazuje, že jest Synem Božím.

Sv. Jan (9, 1—38) líčí příběh, jehož jevištěm byl Jerusalems, takto:

»A pomíjeje Ježíš, uzřel člověka slepého od na-

rození; i otázali se ho učeníci jeho: „Mistře, kdo jest zhřešil, tento-li, čili jeho rodičové, že se slepý narodil?“ Odpověděl Ježíš: „Ani tento nezhřešil, ani jeho rodičové: ale aby zjevení byli skutkové Boží na něm. Jáť musím dělati dílo toho, kterýž mne poslal, dekuďž jest den: přicházíť noc, kdežto žádný nemůže dělati. Dokudž jsem na světě, jsem světlo světa.“

To pověděv, plinul na zem a udělal ze sliny bláto a pomazal (tím) blátem jeho oči a řekl mu: „Jdi, umyj se v rybníku Siloe, což se vykládá Fosláný.“

I odšel a umyl se a přišel vida.

Tedy sousedé, a kteří jej prve vídali, že byl žebrákem, řekli: „Není-liž to ten, kterýž sedával a žebral?“ Někteří pravili: „Ten jest to.“ Jiní pak: „Nikoli, ale jest mu podoben.“ On však pravil: „Já jsem ten.“

Tedy řekli jemu: „Kterak jsou otevřiny oči tvé?“ Odpověděl: „Ten člověk, kterýž slove Ježíš, udělal bláto a pomazal oči mých, a řekl mi: „Jdi k rybníku Siloe a umyj se.“ I šel jsem a umyl jsem se a vidím.“ I řekli jemu: „Kde jest ten člověk?“ Řekl: „Nevím.“

Tedy přivedli toho, jenž býval slepý, k fariseům. Byla pak sobota, když udělal Ježíš bláto a otevřel oči jeho. Tedy se ho fariseové opět tázali, kterak byl prozřel. On pak řekl jim: „Bláto mi položil na oči, a umyl jsem se a vidím.“ Tedy pravili někteří z fariseů: „Není tento člověk od Boha, kterýž neostříhá soboty.“ Jiní pak pravili: „Kterak může člověk hříšník ty divy činiti?“ I bylo rozdvojení mezi nimi.

Tedy opět řekli slepému: „Co ty pravíš o tom, kterýž otevřel oči tvé?“ A on řekl: „Jest prorok.“

Tedy nevěřili Židé o něm, že slepý byl a prozřel, až povolali rodičů toho, jenž byl prozřel. I otázali se jich řkouce: „Tento-li jest váš syn, o kterémž vy pravíte, že se slepý narodil? Kterakž pak nyní vidí?“

Odpověděli jim rodičové jeho a řekli: „Vímeť, že tento jest syn náš a že se slepý narodil: ale kterak nyní vidí, nevíme, aneb kdo otevřel oči jeho, my nevíme: ptejte se jeho; máť léta, nechť sám za sebe mluví.“ To řekli rodičové jeho, protože se báli Židů: neboť již se byli Židé spikli, aby, vyznal-li by ho kdo

býti Kristem, vyobcován byl ze školy. Proto řekli rodičové jeho: „Má léta, ptejte se ho.“

Tedy zavolali opět člověka, kterýž byl prve slepý, a řekli mu: „Vzdej chválu Bohu! My víme, že člověk ten jest hříšník.“ Tedy on řekl jim: „Jest-li hříšník, nevím: to jediné vím, že, byv slepý, nyní vidím.“

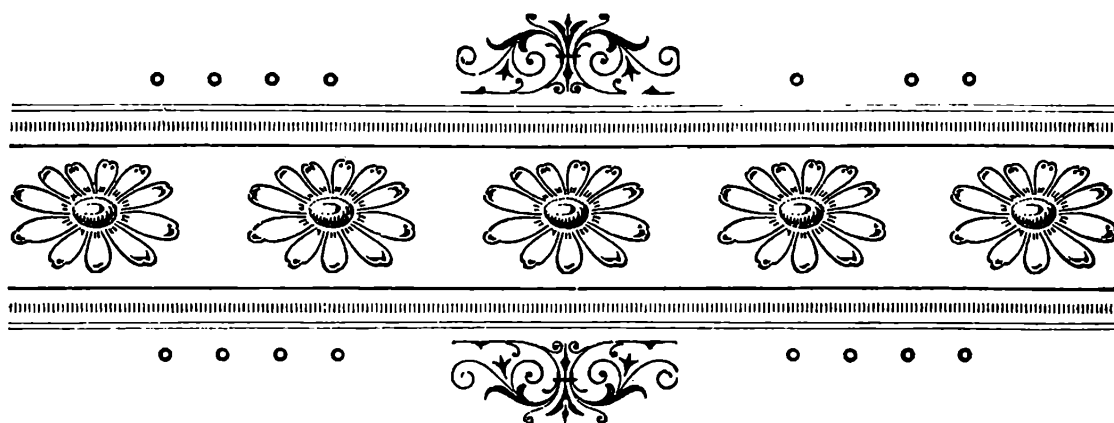
Tedy řekli jemu: „Co tobě učinil? Kterak ti otevřel oči?“ Odpověděl jim: „Pověděl jsem vám již, a slyšeli jste; proč chcete opět slyšeti? Zdaliž i vy chcete jeho učeníky býti?“

Protož zlořečili jemu a řekli: „Ty buď jeho učníkem, my jsme učeníci Mojžíšovi. My víme, že Mojžíšovi mluvil Bůh: ale o tomto nevíme, odkud jest.“

Odpověděl ten člověk a řekl jim: „Toť jest zajisté divná věc, že vy nevíte, odkud jest, a otevřel oči mé! Víme pak, že Bůh hříšníků neslyší: ale jest-li kdo ctitel Boží a vůli jeho činí, toho vyslyší. Od věku není slýcháno, aby kdo otevřel oči slepého narozeného. Kdyby tento nebyl od Boha, nemohl by nic učiniti.“

Odpověděli a řekli jemu: „Všechn jsi se v hříších narodil a ty nás učíš?“ I vyvrhli jej ven.

Uslyšev Ježíš, že ho vyvrhli: a když jej našel, řekl jemu: „Věříš-li ty v Syna Božího?“ On pak odpověděl a řekl: „Kdo jest, Pane, abych v něho věřil?“ A řekl mu Ježíš: „I viděl jsi ho, a kterýž mluví s tebou, ten jest.“ A on řekl: „Věřím, Pane!“ a padna klaněl se jemu.«

II.

Ježíš Kristus.

1. Drama světových dějin.

(List kněze.)

Milý příteli! Ježto večerní naše zábavy odjezdem mým na čas přerušeny byly, odpovídám na přátelský list váš také písemně.

Těší mne opravdu, že o jsoucnosti Stvořitele a Pána svého čím dále tím pevněji jste přesvědčen, že se k němu modlíte. Přesvědčíte se ještě více časem, jak nezbytnou jest modlitba.

Přál jste si, bych vám poněkud vysvětlil ono drama světových dějin, o němž jsem se již dříve byl zmínil. Nuže, zde máte stručný obraz jeho.

Země rozprostírala se ve své kráse panenské. Nutně předcházely jednotlivé tvůrčí akty Boha Stvořitele, nutně předcházely ohromné periody vývoje, než upraveno bylo sídlo člověka, jeviště činnosti jeho. Konečně hotova byla celá velikolepá stavba se svými tropy, svými ledovci, svým rostlinstvem a zvířectvem, svými poklady uhlí a kovů pod korou zemskou: hotovo bylo krásné, dokonalé dílo nejvyšší moudrého a všemohoucího Stvořitele. Chyběl jen král tvorstva, obyvatel tohoto paláce.

Tu stvořil Bůh člověka k obrazu svému, jedinou bytost ve světě viditelném, již obdařil rozumem a svobodnou vůlí.

Čas, kdy se to stalo, jest vzdálen od nás asi šest neb sedm tisíc let. Tak aspoň udává Písmo svaté. Starším není, jak patrně z historických památek, jež dva tisíce let před Kristem stále jsou řidšími, stále pochybnějšími, v době pak ještě starší přestávají zcela.

Důvodem, jenž přiměl Boha k stvoření člověka, byla jeho láska, toužící po tvoru, jenž by Boha poznával, ctil a miloval, jenž by tímto poznáním a láskou ku Stvořiteli štěstí došel. Bylo úmyslem Boha, by člověk zcela svobodně milovati a jemu sloužiti mohl; ničím nemělo býti omezeno účastenství jeho na blaženosti božské; člověk sám měl si poslušností k svému Tvůrci svobodně zasloužiti věčnou odměnu. Pro případ, že by klesl, měl býti blaženosti té dočasně zbaven, mimo to pak dle velikosti hříchu měl býti podroben i jiným pohromám zevnějším.

Zcela případně ustanovil Bůh praotce pokolení lidského též právním zástupcem celého potomstva, tak že jeho zásluha neb vina, odměna neb trest měly býti též dědictvím potomků. Co se viny a trestu týče, mělo všecko potomstvo v případě neposlušnosti svého praotce ztratiti onen erb nadpřirozené posvěcující milosti, jímž v praotci a skrze praotce svého byli obdařeni.

A bohužel případ tento skutečně nastal. Adam při zkoušce své neobstál, následoval tudíž prisouzený trest. Prvé jednání světového dramatu bylo u konce.

Ale proč pak Bůh nezabránil smutnému konci to-muto? Snad proto, aby své nepochopitelné milosrdenství ještě jasnější měrou projevití a dokázati mohl. Souditi tak lze z následujícího:

V zápětí po uvalení trestu objevovaly se růžové červánky velikolepého záměru Boha nejvyšší milosrdeného. K ďáblu v podobě hada, jenž člověka svedl, pravil Bůh: »Nepřátelství položím mezi tebou a ženou a mezi semenem tvým a semenem jejím, onať potře hlavu tvou, a ty úklady činiti budeš patě její.«

Jakým způsobem mohl Bůh odpustiti? Měl odpustiti beze všeho dostiučinění? Mohl tak učiniti. Ale velebnost Boha a ošklivost urážky, jíž velebnost tato pokálena byla, objevila se tím zřejměji, jasněji, žádal-li Bůh zadostiučinění a to dostiučinění dokonalé. Kdo měl ale dostiučinění toto přinést? Ubohý, chudý člověk byl k tomu naprosto nedostatečným; urážka byla nekonečná, člověk mohl přinést dostiučinění pouze konečné.

Tu pojal Bůh úmysl, jenž projevuje nejpodivnější tajemství jeho lásky. On sám chtěl se státi člověkem, chtěl se státi synem ženy, chtěl v jedné božské své osobě spojit s božskou i lidskou přirozenost; lidská přirozenost měla mu poskytnouti možnost, by trpěl, by podal dostiučinění; velebnost božské osoby dodávala pak dostiučinění onomu ceny nekonečné. Chtěl se zroditi z panny, aby, jsa semenem ženy, potřel hlavu hadovu. Tak měl se rozvázati uzel, ježž pád Adamův byl zapletl.

Pokolení lidské klesalo mezi tím stále hloub. Také ale příslibení Vykupitele množila se a byla čím dále tím zřetelnější, určitější. Nejprve označení potomci Noemovi, z nichž vyjítí má Messiáš; později národ vyvolený, ježž si Bůh vychovával za kolébku jeho; konečně dům krále Davida, jenž vládl kolem r. 1000. př. Kr. Tři století později prorokoval Isaiáš narození Messiáše z Panny a líčil Vykupitele jako muže bolesti až do těch nejmenších podrobností.

Že pocházeti bude z Betléma, oznámil v téže době prorok Micheáš slovy: »Aj ty, Betléme Efrata, maličký jsi v tisících judských: z tebe mi vyjde, jenž bude panovníkem v Israeli, a východové jeho od počátku, ode dnů věčnosti.« Čas, kdy přijde, určil Micheáš později proroctvím, že vejde ještě do chrámu, ježž zbořil Titus kolem r. 70 po Kr.

Přicházíme k hlavnímu aktu dramatu, ku vtělení se Boha, k narození Vykupitele. Toto vtělení musíme však vylíčiti důkladněji; nejlépe vypravují nám to svatá Evangelia sama. Tu nejlépe vycítíte a poznáte, že nespočívá křesťanství na hříčkách fantasie, jako staré mythologie pohanských národů, nýbrž na pravdách

dějiny zaručených, jak nám je současníci a z větší části přímí svědkové ve vsí přirozeně prostotě podávají.

Ona doba, již proroci Starého Zákona byli ustanovili, nadešla. A tu (Luk. 1, 26—38.) »poslán jest anděl Gabriel od Boha do města galilejského, kterémuž jméno Nazaret, k panně zasnoubené muži, kterémuž jméno bylo Josef, z domu Davidova a jméno panny (bylo) Maria. A všed k ní anděl, řekl: ‚Zdráva buď, milosti plná, Pán s tebou: požehnaná ty mezi ženami.‘

Kterážto uslyševši, zarmoutila se nad řečí jeho a myslila, jaké by to bylo pozdravení. I řekl jí anděl: Neboj se Maria; neb jsi našla milost u Boha. Aj počneš v životě, a porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš. Tenť bude veliký, a Syn Nejvyššího slouti bude, a dá jemu Pán Bůh stolicí Davida otce jeho, a královati bude v domě Jakobově na věky, a království jeho nebude konce.

I řekla Maria k andělu: Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám? A odpověděv anděl řekl jí: Duch svatý sstoupí v tě, a moc Nejvyššího zastíní tebe; a protož i co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží . . .

I řekla Maria: Aj děvka Páně; staniž mi se podle slova tvého.

I odešel od ní anděl.«

(Luk. 2, 1—14.) »Stalo pak se, že vyšlo vyrčení od císaře Augusta, aby byl popsán všechn svět. To popsání první stalo se od vladaře syrského Cyrina.

A šli všichni, aby se přiznávali, jedenkaždý do svého města. Vstoupil pak i Josef z Galilee, z města Nazaretu, do Judska, do města Davidova, kteréž slove Betlém, protože byl z domu a z čeledi Davidovy, aby se přiznal s Marií, zasnoubenou sobě manželkou těhotnou.

Stalo se pak, když tam byli, že se naplnili dnové, aby porodila. I porodila syna svého prvorozeného, a plénkami jej obvinula, a položila ho v jesle: protože neměli místa v hospodě.

A byli v té krajině pastýři ponocující, a stráž

noční držíce nad stádem svým. A aj, anděl Páně stál vedle nich, a jasnost Boží obklíčila je, a báli se bázní velikou. I řekl jim anděl: Nebojte se, neb aj zvěstuji vám radost velikou, kteráž bude všemu lidu; nebo narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán, v městě Davidově. A toto vám (bude) znamením: Naleznete nemluvňátko plénkami obvinuté a položené v jeslech.

A hned bylo s andělem množství vojska nebeského, chválicích Boha a řkoucích: Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle.«

(Mat. 2, 1—12.) »Když se tedy narodil Ježíš v Betlémě Judově za dnů Herodesa krále, aj mudrci od východu přijeli do Jerusalema, řkouce: Kde jest ten, kterýž se narodil král židovský? Nebo viděli jsme hvězdu jeho na východě a přijeli jsme klanět se jemu.

Uslyšev pak to Herodes král, zarmoutil se i všecken Jerusalema s ním. A shromáždiv všecka knížata kněžská, a učitele lidu, tázal se jich, kde by se Kristus měl narodit. Oni pak řekli jemu: V Betlémě Judově: nebo tak psáno jest skrze proroka: A ty, Betléme, země judská, nikoli nejsi nejmenší mezi knížaty judskými; neboť z tebe vyjde vévoda, kterýžby spravoval lid můj israelský.

Tehdy Herodes povolav tajně mudrcův, pilně se jich vyptával na čas hvězdy, kteráž se jim byla ukázala: a když je propouštěl do Betléma, řekl: Jděte, a ptejte se pilně na dítě, a když naleznete, zvěstujtež mi, abych i já přijda, poklonil se jemu.

Kterížto vyslyševše krále odjeli. A aj, hvězda, kterouž byli viděli na východě, předcházela je, až i přišedši stála nad místem, kdež bylo dítě. Uzřevše pak hvězdu zradovali se radostí velikou velmi. I všedše do domu našli dítě s Marií matkou jeho, a padše klaněli se jemu: a otevřevše poklady své, obětovali jemu dary: zlato, kadidlo a myrrhu.

A napomenutí dostavše ve snách, aby se nenavracovali k Herodesovi, jinou cestou navrátili se do krajiny své.«

Svatá rodina prchá na to do Egypta, by unikla nástrahám Herodesovým. Když nebezpečenství minulo,

vrátila se a to do Nazareta. Tam vyrůstal Ježíš. Mezi tím dospěl i Jan Křtitel a kázal lidu pokání.

»A když se lid domníval, a všichni v srdcích svých myslili o Janovi, nebyl-li by on snad Kristus: odpověděl Jan všechněm řka: Jáť zajisté křtím vás vodou; ale přijdeť silnější nežli já, kterémuž nejsem hoden rozvázati řeménka u obuvi jeho: tenť vás křtiti bude Duchem svatým a ohněm.« (Luc. 3, 15 a 16).

»I stalo se: V těch dnech, přišel Ježíš z Nazareta (města) galilejského, a pokřtěn jest od Jana v Jordáně. A hned vystoupiv z vody, uzřel nebesa otevřená, a Ducha jako holubici, sstupujícího, a zůstávajícího na něm. A stal se hlas s nebe: Ty jsi Syn můj milý, v tobě jsem si zalíbil.« (Marek 1, 9—11; srovnaj Mat. 3, 16 násl.; Luc. 3, 21 násl.).

Když na to Ježíš po čtyřicet dní na poušti se byl postil, přicházel k Janovi; tento vida ho, volal: »Hle Beránek Boží, hle, kterýž snímá hřích světa. Viděl jsem Ducha sstupujícího jako holubici s nebe, a zůstal na něm. A já ho neznal: ale kterýž mne poslal křtít vodou, ten mi řekl: Nad kýmž uzříš Ducha sstupujícího a na něm zůstávajícího, tenť jest, kterýž křtí Duchem svatým. A já viděl, a svědectví jsem vydal, že tento jest Syn Boží.«

Druhého dne opět stál Jan, a dva z učeníků jeho. A vida Ježíše an jde, řekl: Hle, Beránek Boží. I slyšeli ho ti dva učeníci mluvícího, a šli za Ježíšem. Obrátiv pak se Ježíš, a uzřev je, ani jdou za ním, dí jim: Co hledáte? Kterížto řekli jemu: Rabbi, (jenž se vykládá Mistře) kde bydlíš? Dí jim: Pojdte a vizte. Přišli a viděli, kde bydlil a zůstali u něho ten den: bylo pak okolo hodiny desáté. Byl pak Ondřej, bratr Šimona Petra, jeden ze dvou, kteří to byli slyšeli od Jana, a šli za ním. Ten našel nejprv bratra svého Šimona, a dí jemu: Nalezli jsme Messiáše, (jenž se vykládá Kristus).

I přivedl ho k Ježíšovi. A pohleděv naň Ježíš, řekl: Ty jsi Šimon, syn Jonášův; ty budeš slouti Kéfas, jenž se vykládá Petr (skála).« (Jan 1, 29—42).

Kristus započal pak veřejný svůj úřad učitelský. Konal četné cesty apoštolské, a na jedné takové cestě

udála se ona známá rozmluva se Samaritánkou u studnice Jakubovy. Kristus pravil ženě: »Ale přichází hodina, a nyníť jest, když to praví ctitelé klaněti se budou Otcí v duchu a v pravdě.« Žena odvětila: »Vím, že Messiáš přijde (kterýž slove Kristus). Ten když přijde, oznámí nám všechno. Dí jí Ježíš: Já jsem (to), kterýž mluvím s tebou.« (Jan 4, 23—26).

Zřetelněji než těmito slovy nemohl opravdu prohlásiti Kristus, že jest od Boha poslaným Messiášem, že jest očekávaným učitelem a zakladatelem nového náboženství. — S něčím podobným setkáváme se i v následujícím vypravování:

»I přišel do Nazareta, kdež byl vychován, a všel podle obyčeje svého v den sobotní do školy: i vstal, aby četl. A dána jest mu kniha Isaiáše proroka. A rozvinuv knihu, našel místo, kdež bylo psáno: Duch Páně nade mnou: pročez pomazal mne, a poslal mne kázat evangelium chudým, uzdravovat skroušených srdcem, zvěstovat jatým propuštění a slepým vidění, propustit soužených na svobodu, zvěstovat vzácného léta Páně, a dnu odplaty.

A svinuv knihu, vrátil ji služebníkům, a posadil se. A oči všech ve škole byly obráceny naň. I počal mluvit k nim: Dnes se naplnilo písmo toto v uších vašich.« (Luk. 4, 16—21.)

Poznenáhlu utvořil se kolem Pána Ježíše kruh učeníků, kteří jej na apoštolských cestách jeho následovali; oni byli počátkem nové společnosti náboženské, již založiti zamýšlel.

»I stalo se v těch dnech, že vyšel na horu k modlení, a přes noc trval na modlitbě Boží. A když byl den, povolal učeníků svých, a vyvolil z nich dvanácte (kteréž i apoštoly nazval). Šimona, kterémuž dal jméno Petr, a Ondřeje bratra jeho, Jakoba a Jana, Filipa a Bartoloměje, Matouše a Tomáše, Jakoba (syna) Alfeova, a Šimona, kterýž slove Zelótes, a Judu (bratra) Jakobova, a Jidáše Iskariotského, kterýž byl zrádce.

A sstoupiv s nimi, stál na místě polním, a zástup učeníků jeho, a množství veliké lidu, všeho Judska, i z Jerusalema, i z Týru, i z Sidonu, jenž jsou při moři, kteříž byli přišli, aby jej slyšeli, a uzdraveni

byli od neduhů svých. I kteříž trápeni byli od duchů nečistých, byli uzdravováni. A všecken zástup hledal se ho dotknouti; nebo moc z něho vycházela, a uzdravovala všecky.

A on pozdvih oči na učeníky své, pravil: Blahoslavení (jste vy) chudí; nebo vaše jest království Boží. Blahoslavení, kteříž nyní lačníte, nebo budete nasycení. Blahoslavení, kteříž nyní pláčete; nebo smáti se budete. Blahoslavení budete, když vás budou lidé nenáviděti, a když vás vyobcují a zhaní, a jméno vaše jako zlé vyvrhnou pro Syna člověka: radujte se v ten den, a veselte se, nebo hle mnohá jest odplata vaše v nebi.« (Luk. 6, 12—23).

»I obcházeje Ježíš všecka města a městečka, učil ve školách jejich, a kázal evangelium království, a uzdravoval všelikou nemoc i všeliký neduh (v lidu).

A když viděl zástupy, měl lítost nad nimi, že byli souženi, a leželi rozptýleni jak ovce nemající pastýře. Tehdy dí učeníkům svým: Žeň zajisté mnohá jest, ale dělníků málo. Protož proste Pána žni, aby poslal dělníky na žeň svou.

A svolav dvanácte učeníků svých, dal jim moc nad duchy nečistými, aby je vymítali, a aby uzdravovali všelikou nemoc a všeliký neduh. Dvanácti pak apoštolů jména jsou tato: První, Šimon, jenž slove Petr, a Ondřej, bratr jeho, atd. Těch dvanácte poslal Ježíš.« (Mat. 9, 35—38; 10, 1—5).

Všimněte si, prosím vás, jak poznenáhlu Ježíš vede své učeníky k tomu, by na pracích jeho brali účast, aby pak později, po odchodě Mistra, mohli zdárně v díle jeho pokračovati; všimněte si též, prosím vás, jak na prvním místě všude jmenován Petr.

Když pak se vrátili apoštolové z poslání, jež jim byl uložil, šel Ježíš s nimi kdysi »do městeček Cesaree Filipovy: a na cestě tázal se učeníků svých, řka jim: ‚Kým mne praví býti lidé?‘ Kteřížto odpověděli jemu, řkouce: ‚(Jedni) Janem Křtitelem, jiní Eliášem, jiní pak jako jedním z proroků.‘ Tehdy řekl jim: ‚Vy pak kým mne býti pravíte?‘ Odpověděv Petr, řekl jemu: ‚Ty jsi Kristus (Messiáš), Syn Boha živého.‘

A odpovídaje Ježíš, řekl mu: ‚Blahoslavený jsi, Ši-

mone, synu Jonášův: neboť tělo a krev nezjevilo tobě (toho): ale Otec můj, kterýž jest v nebesích. I já pravím tobě, že ty jsi Petr (skála) a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského: a což bys koli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi: a což bys koli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.

Od té chvíle počal Ježíš učeníkům svým oznamovati, že musí jíti do Jerusalema a mnoho trpěti od starších a zákonníkův a od knížat světských a zabit býti a třetího dne z mrtvých vstáti.« (Marek 8, 27 seq.; Mat. 16, 13—21.)

Doba utrpení a smrti, již zde o sobě Ježíš učeníkům svým předpovídá, měla se státi i učeníkům dobou útrap a zkoušky. Záhodno bylo tudíž, aby dříve ještě upevněna byla víra jejich v božství Ježíšovo a v messiášské poslání jeho.

»A po šesti dnech pojal Ježíš Petra a Jakuba a Jana i vedl je na horu vysokou soukromí samotné a proměnil se před nimi. A učiněno jest roucho jeho stkvoucí a bílé velmi jako sníh, jak bílého bělič na zemi učiniti nemůže. A ukázal se jim Eliáš s Mojžíšem: a mluvili s Ježíšem. I promluviv Petr, řekl Ježíšovi: „Mistře, dobře jest nám tuto býti: i udělejme tři stánky, tobě jeden, Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden.“ Neboť nevěděl, co mluví: byli zajisté bázní přestrašení.

I stal se oblak zastiňující je: a přišel hlas z oblaku, řkoucí: „Tentož jest Syn můj nejmilejší, toho poslouchejte.“

A hned, ohlédše se, žádného víc neviděli, než samého Ježíše s sebou. A když sstupovali s hory, přikázal jim, aby toho žádnému nevypravovali, co viděli: leč až Syn člověka z mrtvých vstane. I zadrželi to slovo u sebe, tážíce se mezi sebou, co by to bylo: až z mrtvých vstane?« (Marek 9, 1—8; srovnej Mat. 17, 1—9; Luk. 9, 28—36.) Od této příhody uplynula delší doba; Ježíš uzdravil zázračně mnoho nemocných, naučil apoštoly a lid mnohým pravdám svého učení. Tak oznámil jim též své budoucí utrpení.

»Byli pak na cestě vstupující do Jerusalema: a Ježíš předcházel je, i divili se velmi a jdouce za ním,

báli se. I pojav opět dvanácte, počal jim praviti, co by se mu mělo přihoditi.

Aj, vstupujeme do Jerusalema, a Syn člověka vydán bude knížatům kněžským a zákonníkům a starším: i odsoudí jej na smrt a vydají ho pohanům: a budou se mu posmívati a uplvají ho a ubíčují ho a zabijí ho: ale třetího dne vstane z mrtvých. A oni tomu nic nesrozuměli, a bylo slovo to skryto před nimi, a nesrozuměli, co se pravilo.« (Marek 10, 32 až 34; Luk. 18, 31—34; Mat. 20, 17—19)

Ježíš přišel konečně do Jerusalema, aby zde své dílo vykupitelské dovršil. Již dříve časté měl potyčky s vysokými kněžími a zákonníky, kteří viděli, že pokrytecký život jejich odsuzuje. Přes všecky důkazy, za žádnou podmínkou nechtěli jej uznati za Messiáše: ustanovili zbaviti se nepohodlného Proroka.

Ježíš ukazuje jim v krásném podobenství, jak oni sami i předkové jejich pronásledovali proroky Bohem posílané a jak i jej, Syna Božího, se světa zprovodí.

»Byl člověk hospodář, kterýž vzdělal vinici a opletl ji plotem a vykopal v ní lis a ustavěl věž a pronajal ji vinařům a odšel pryč přes pole. A když se přiblížil čas (sbírání) ovoce, poslal služebníky své k vinařům, aby vzali užitky její. Vinaři pak, zjímavše služebníky jeho, jednoho zmrskali, druhého zabili a jiného ukamenovali.

Opět poslal jiných služebníků více než prve, i učinili jim též.

Naposledy pak poslal k nim syna svého, řka: „Ustydíš se syna mého. Vinaři pak, uzřevše syna, řekli mezi sebou: „Tentoť jest dědic: pojdtež, zabijme jej, a budeme míti dědictví jeho. I uchytivše ho, vyvrhli (jej) ven z vinice a zabili.

Protož, když přijde pán vinice, co učiní vinařům těm? Řekli jemu: „Zlé zle zatratí, a vinici svou pronajme jiným vinařům, kteříž by mu dávali užitek časy svými.“

Řekl jim Ježíš: „Nikdy-li jste nečtli v Písmech: Kámen, kterýž zavrhli stavitelé, ten učiněn jest hlavou úhelní: od Pána stalo se to, a jest divné před očima našima. (Žalm 117.) Protož pravím vám, že bude od-

jato od vás království Boží, a bude dáno lidu, přiná-
šejícímu užítky jeho. A kdož by padl na ten kámen,
rozrazí se: a na kohož upadne, toho setře.'

A slyševše knížata kněžská a fariseové podoben-
ství jeho, porozuměli, že by o nich mluvil. A hledající
ho jíti, báli se zástupů: neb ho měli za proroka.«
(Mat. 21, 33—46; Marek 12, 1—12; Luk. 20, 9—19.)

Největší úsilí vynaložili nyní fariseové na to, aby
Ježíše polapili v řeči; ale nadarmo. Ba, Ježíš doka-
zoval jim čím dále tím zřejměji, že jest Messiasem,
a že Messias jest Synem Božím. Dokázal jim to též
otázkou: »Co se vám zdá o Kristu? či jest syn?«
Řkou jemu: »Davidův.' Dí jim: »Kterakž pak ho David
v duchu nazývá Pánem, řka: Řekl Pán Pánu mému:
Sed' na pravici mé, až položím nepřátely tvé za pod-
noží nohou tvých. (Žalm 109, 1.) Poněvadž tedy David
Pánem ho nazývá, kterakž jest jeho synem?'

A žádný nemohl jemu odpověditi slova: aniž se
kdo více od toho dne osmělil jeho se tázati.« (Mat.
22, 41—46; Marek 12, 35—37; Luk. 20, 41—44.)

Čas oběti, jež měla vykoupiti svět, se přibližoval.
Fariseové radili se poznovu, jak by Ježíše odstraniti
mohli; Jidáš přislíbil, že ho zradí.

Mezitím odebral se Ježíš se svými učeníky do
večeřadla na hoře Sionu, by tam slavil poslední ži-
dovské Pascha, pak umyl v pokoře nohy svých uče-
níků, dal jim poprvé sebe sama za pokrm a označil
toho, jenž ho zradí. Při tom projevil poznovu, že jest
Messiasem, Synem Božím.

Všichni čtyři Evangelisté vypravují nám na to
v posledních kapitolách utrpení Páně a další osudy,
každý dle svého způsobu. Všeho toho byli většinou
očitými svědky, ostatní slyšeli z úst svědků očitých;
vypravují:

»A chválu vzdavše, vyšli na horu Olivetskou.

Tehdy dí jim Ježíš: »Všichni se pohoršíte nade
mnou této noci; neboť psáno jest: Bíti budu pastýře,
a rozprchnou se ovce. Ale když z mrtvých vstanu,
předejdu vás do Galilee.'

Tedy řekl jemu Petr: »Byť se pak všichni nad
tebou pohoršili, ale ne já.'

I řekl jemu Ježíš: „Amen pravím tobě, že ty dnes této noci, prve než kohout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš.“

Ale on více mluvil: „Bych pak měl s tebou umřítí, nezapřím tebe.“ Podobně pak i všichni pravili.

A přišli na popluží, kteréž slove Gethsemany. I řekl učeníkům svým: „Sedtež tuto, až se pomodlím.“ A pojal s sebou Petra a Jakuba a Jana: a počal se lekatí a teskliv býti. I dí jim: „Smutná jest duše má až k smrti; posečkejtež tuto a bděte.“

A poodšed maličko, co by mohl kamenem dohoditi, padl na zem a modlil se, aby, bylo-li by možné, odešla od něho (ta) hodina; i řekl: Abba, Otče, všecko jest tobě možné, přenes tento kalich ode mne: avšak ne, co já chci, ale co ty.“

I přišel a našel je, ani spí. I řekl Petrovi: „Šimone, spíš? nemohl-lis jediné hodiny bdíti? Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení. Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno.“

A opět odšed modlil se, tutéž řeč mluvě. A navrátiv se, našel je, ani opět spí, (neboť byly oči jejich obtíženy), a nevěděli, co by jemu odpověděli.

I přišel po třetí a řekl jim: „Spětež již a odpočívajte. Dosti jest; přišlať hodina: aj, Syn člověka vydán bude v ruce hříšných. Vstaňte, pojďme; aj, kterýž mne zradí, blízko jest.“

A když on ještě mluvil, přišel Jidáš Iskariotský, jeden z dvanácti, a s ním veliký zástup s meči a s kyjemi od nejvyšších kněží a od zákonníkův a starších. Zrádce pak jeho byl jim dal znamení, řka: „Kteréhožkoli políbím, tenť jest; držte ho a veďte opatrně.“

A když přišel, hned přistoupiv k němu, řekl: „Zdráv buď, Mistře!“ a políbil ho. Ježíš pak řekl jemu: „Jidáši, políbením zraňuješ Syna člověka?“

Tedy oni vztáhli naň ruce a jali jej.

Tedy Šimon Petr, maje meč, vytrhl jej a udeřil služebníka nejvyššího kněze, a uťal ucho jeho pravé. Bylo pak jméno služebníka toho Malchus.

Tedy řekl Ježíš Petrovi: „Schovej meč svůj do pošvy. Což nemám pítí kalich, kterýž mi dal Otec? A když se dotekl ucha jeho, uzdravil jej.“

I promluviv Ježíš, řekl jim: „Jako na lotra jste vyšli s meči a kyji, abyste mne jali? Na každý den býval jsem u vás, uče v chrámě, a nejali jste mne; ale tatof jest hodina vaše, a moc temnosti.

Tedy stráž a tisícník a služebníci židovští jali Ježíše a svázali jej. Tehdy učeníci jeho, opustivše jej, všichni utekli.

I přivedli ho nejprve k Annášovi; neboť byl test Kaifáše, jenž byl toho léta nejvyšším knězem. Kaifáš pak byl ten, kterýž dal radu Židům: že užitečné jest, aby člověk jeden umřel za lid.

Šel pak za Ježíšem Šimon Petr a jiný učeník. (Dle všeobecného mínění sám spisovatel tohoto Evangelia sv. Jan.) Ten pak učeník byl znám nejvyššímu knězi a všel s Ježíšem do síně nejvyššího kněze. Ale Petr stál u dveří venku. I vyšel druhý učeník, kterýž byl znám nejvyššímu knězi, a uvedl (tam) Petra. Tedy řekla Petrovi děvečka vrátná: „Nejsi-liž i ty z učeníků tohoto člověka? On řekl: „Nejsem.“ Stáli pak (tu) pacholci a služebníci u ohně a zhřívali se, neboť byla zima, a byl s nimi i Petr, stoje a zhřívaje se.

Tedy otázal se nejvyšší kněz Ježíše o jeho učenících a o jeho učení. Odpověděl jemu Ježíš: „Já zjevně mluvil jsem světu; já vždycky učival ve škole a v chrámě, kdežto se všichni Židé scházejí, a tajně jsem nic nemluvil: co se mne ptáš? Ptej se těch, kteří slýchali, co jsem jim mluvil; aj, ti vědí, co jsem já mluvil.“

A když to pověděl, stoje tu jeden ze služebníků, dal Ježíšovi políček, řka: „Tak-liž odpovídáš nejvyššímu knězi?“ Odpověděl jemu Ježíš: „Mluvil-li jsem zlé, vydej svědectví o zlém; pakli dobré, proč mne tepeš?“

I poslal jej Annáš svázaného ke Kaifášovi, nejvyššímu knězi.

Stál pak Šimon Petr a zhříval se. Tehdy řekli jemu: „Nejsi-liž i ty z učeníků jeho?“ On zapřel a řekl: „Nejsem.“ Dí jemu jeden ze služebníků nejvyššího kněze, příbuzný toho, kterémuž Petr uřel ucho: „Zdaliž jsem já tebe neviděl s ním v zahradě?“ Tedy Petr opět zapřel: a hned kohout zazpíval. A obrátiv se Pán, pohleděl na Petra. I rozpomenul se Petr na slovo

Páně, jakž byl řekl: „Prve než kohout zazpívá, třikrát mne zapřeš. I vyšel Petr ven, plakal hořce.

I hledali nejvyšší kněží a všecka rada svědectví proti Ježíšovi, aby ho na smrt vydali, ale nenalezli. Nebo mnozí mluvili křivé svědectví proti němu: ale svědectví (jejich) se nesrovnávala.

Tehdy povstav nejvyšší kněz v prostřed, otázal se Ježíše, řka: „Nic-li neodpovídáš na to, co se tobě od těchto vyčítá? Ale on mlčel a ničeho neodpověděl. Opět nejvyšší kněz otázal se ho a řekl jemu: „Jsi-liž ty Kristus, Syn Boha požehnaného?“ Ježíš pak řekl jemu: „Já jsem; a uzmáte Syna člověka, an sedí na pravici moci Boží a přichází s oblaky nebeskými.“

Tedy roztrhl nejvyšší kněz roucho své a řekl: „Což ještě žádáme svědků? Slyšeli jste rouhání; co se vám zdá?“ Oni pak všichni odsoudili jej, že hoden jest smrti.

Tehdy plivali na tvář jeho a dávali mu zášijky: jiní pak ho políčkovali, říkajíce jemu: „Hádej nám, Kriste, kdo jest, který tebe udeřil?“

A když bylo ráno, vešli v radu všecka knížata kněžská a starší lidu proti Ježíšovi, aby ho na smrt vydali. I svázavše jej, přivedli a vydali ho Pontskému Pilátovi vladaři. A oni nevešli do radního domu, aby se neposkvrnili, ale aby jedli velikonočního beránka.

Tedy vyšel k nim Pilát ven a řekl: „Jakou žalobu vedete proti člověku tomuto?“ Odpověděli a řekli jemu: „Kdyby tento nebyl zločinec, nevydali bychom ho tobě.“

I řekl jim Pilát: „Vezměte vy jej a podle zákona svého suďte jej.“ I řekli jemu Židé: „Námť nesluší zabiti žádného;“ aby se naplnila řeč Ježíšova, kterouž řekl, znamenaje, kterou by smrtí měl umříti.

Tedy všel Pilát opět do radního domu a povolal Ježíše a řekl jemu: „Ty-li jsi král židovský?“ Odpověděl Ježíš: „Sám-li od sebe to pravíš, čili jiní tobě pověděli o mně?“

Odpověděl Pilát: „Zdaliž jsem já Žid? Národ tvůj a nejvyšší kněží vydali mi tebe; co jsi učinil?“

Odpověděl Ježíš: „Království mé není z tohoto

světa. Kdyby z tohoto světa bylo království mé, služebníci moji zajisté bránili by, abych nebyl vydán Židům: ale nyní království mé není odsud.'

I řekl jemu Pilát: 'Tedy král jsi ty?' Odpověděl Ježíš: 'Ty pravíš, já jsem král. Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě; každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj.'

Dí jemu Pilát: 'Co jest pravda?' A když to řekl, vyšel opět k Židům a dí jim: 'Já žádné viny na něm nenalézám.'

Ale oni více se (v křiku) sílili, řkouce: 'Bouřit lid, uče po všem Judsku, počav od Galilee až sem.'

Tedy Pilát, uslyšev o Galilei, otázel se, byl-li by člověk galilejský. A když zvěděl, že by byl z moci Herodesovy, poslal jej k Herodesovi, kterýž také byl v Jerusalemě v ty dny. Herodes pak, uzřev Ježíše, zradoval se velmi; neboť od mnohého času žádal viděti jej, protože byl mnoho o něm slyšel a nadál se, že nějaký div od něho učiněný uzří. I tázal se ho mnohými řečmi: ale on jemu ničeho neodpovídal.

Knížata pak kněžská a zákonníci stáli ustavičně žalující na něho.

Herodes pak se svým vojskem pohrdl jím: a oblék jej v roucho bílé, posmíval se jemu a odeslal (ho) zase k Pilátovi. I učiněni jsou Herodes s Pilátem přátelé v ten den: neb před tím byli vespolek nepřátelé.

Pilát pak, svolav knížata světská a představené a lid, řekl k nim: 'Dali jste mi tohoto člověka, jakoby odvracel lid, a hle, já před vámi vyptávaje se, žádné viny jsem nenalezl na tomto člověku z toho, co na něj žalujete. Avšak ani Herodes: neb jsem vás k němu poslal; a hle, nic hodného smrti nestalo se jemu.'

'Ale jest obyčej váš, abych vám propustil jednoho (vězně) na Velikonoc: Chcete-li, tedy propustím vám krále židovského? I vzkřikli opět všichni, řkouce: 'Ne toho, ale Barabáše.' Byl pak Barabáš lotr.

Tedy Pilát opět mluvil k nim, chtěje propustiti Ježíše. Ale oni volali naproti, řkouce: 'Ukřižuj, ukřižuj ho!' On pak po třetí řekl k nim: 'I což jest zlého

učinil tento? Žádné viny smrti na něm nenalézám: protož potrestám ho a propustím.'

Tedy vzal Pilát Ježíše a zbičoval (ho). A vojáci, spleťše korunu z trní, vstavili na hlavu jeho a rouchem šarlatovým přioděli jej. A přicházeli k němu a říkali: 'Zdráv buď, králi židovský!' A dávali jemu políčky.

I vyšel Pilát opět ven a řekl jim: 'Hle, vedu vám jej ven, abyste poznali, že na něm žádné viny nenalézám.' (Tedy vyšel Ježíš, nesa trnovou korunu, a roucho šarlatové.) I dí jim (Pilát): 'Ejhle člověk!' A jakž jej uzřeli nejvyšší kněží a služebníci, zvolali, řkouce: 'Ukřižuj, ukřižuj ho!' Dí jim Pilát: 'Vezměte vy jej a ukřižujte; neb já na něm viny nenalézám.' Odpověděli jemu Židé: 'My zákon máme a podle zákona má umřít, neboť Synem Božím se činil.' Tedy když uslyšel Pilát tuto řeč, více se obával. I všel zase do radního domu a řekl Ježíšovi: 'Odkud jsi ty?' Ale Ježíš mu nedal odpovědi. Tedy řekl jemu Pilát: 'Semnou nemluvíš? Nevíš-li, že mám moc tebe ukřižovati a mám moc tebe propustiti?' Odpověděl Ježíš: 'Neměl bys žádné moci proti mně, kdyby nebylo tobě dáno s hůry; protož, kdo mne tobě vydal, větší hřích má.' —

A od té chvíle hledal ho Pilát propustiti. Ale Židé volali, řkouce: 'Propustíš-li toho, nejsi přítel císařův; neb každý, kdo se činí králem, protiví se císaři.'

Tedy uslyšev Pilát tyto řeči, vyvedl Ježíše ven: a posadil se na soudné stolicí, na místě, kteréž slove Lithostrotos a židovsky Gabbatha. Byl pak pátek před Velikonocí, okolo hodiny šesté: i dí Židům: 'Ejhle král váš!' Ale oni křičeli: 'Vezmi, vezmi, ukřižuj ho!' Dí jim Pilát: 'Krále vašeho ukřižuji?' Odpověděli nejvyšší kněží: 'Nemámeť krále, než císaře.'

Tedy vydal jim ho, aby byl ukřižován. I pojali Ježíše a vyvedli. A nesa sobě kříž vyšel na to místo, kteréž slove popravné, a židovsky Golgotha: kdežto ukřižovali ho, a s ním jiné dva s obou stran, a v prostředku Ježíše.

Tedy řekl Ježíš: 'Otče, odpusť jim; neboť nevědí, co činí.'

Jeden pak z těch lotrů, kteříž viseli, rouhal se jemu, řka: Jsi-li ty Kristus, pomozíš sobě i nám. Odpověděv pak druhý trestal ho, řka: Ani ty se Boha nebojíš, ježto v témž odsouzení jsi? A my zajisté spravedlivě, neb co náleží na skutky (naše) béřeme: ale tento nic zlého neučinil. I řekl k Ježíšovi: Pane, rozpomeň se na mne, když přijdeš do království svého. I řekl mu Ježíš: Amen pravím tobě: Dnes budeš se mnou v ráji.

Bylo pak to okolo hodiny šesté, a stala se tma po vší zemi, až do hodiny deváté. A zatmělo se slunce. A v hodinu devátou volal Ježíš hlasem velikým, řka: Eloi, Eloi, lamma sabakthani? Jenž se překládá: Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil? A někteří z okolo stojících slyševše to, pravili: Hle, Eliáše volá.

Potom vida Ježíš, že všecky věci dokonány jsou, aby se naplnilo Písmo, řekl: Žízním. Byla pak tu postavena nádoba plna octa. Oni pak vloživše houbu plnou octa na yzop, podali ústům jeho.

A když přijal Ježíš ocet, řekl: Dokonáno jest! a nakloniv hlavy, vypustil duši.

A aj opona chrámová roztrhla se na dvě půly, od vrchu až dolů; a země se třásla, a skály se pukaly, a hrobové se otvírali, a mnohá těla svatých, kteříž byli zesnuli, vstala. A vyšedše z hrobů po vzkříšení jeho, přišli do svatého města, a ukázali se mnohým.

Setník pak, a ti, kteříž s ním byli, ostříhajíce Ježíše, vidouce zemětřesení, a to což se dalo, báli se velmi, řkouce: Jistě Syn Boží byl tento.

Tedy Židé, (poněvadž byl den připravování,) aby nezůstala těla na kříži v sobotu (byl zajisté veliký ten den sobotní), prosili Piláta, aby zlámání byli hnátové jejich, a byli složeni.

Protož přišli vojáci a zlámali sice hnáty prvnímu i druhému, kterýž byl s ním ukřižován. Když pak přišli k Ježíšovi, jakž uzřeli ho již mrtvého, nezlámali hnátů jeho: ale jeden z vojákův otevřel bok jeho kopím, a hned vyšla krev a voda. A ten, kterýž (to) viděl, svědectví vydal, a pravé jest svědectví jeho; a on ví, že pravé věci praví, abyste i vy věřili. Staloť

se to zajisté, aby se naplnilo Písmo: Kostí v něm nezlámete. A opět jiné Písmo dí: Uzří, v koho bodli. (Zachar. 12, 10.)

A když byl již večer, přišel Josef z Arimathie, znamenitý desátník, kterýž také očekával království Božího a všel směle k Pilátovi a prosil o tělo Ježíšovo. Pilát pak divil se, že by již byl umřel: a povolav setníka, dal tělo Josefovi. Josef pak, koupiv kmentu, složil ho; přišel pak i Nikodém, kterýž byl prve přišel k Ježíšovi v noci, nesa smíšeninu myrhy a aloe, okolo sta liber. Tedy vzali tělo Ježíšovo a obvinuli je prostěradly s vonnými věcmi, jakž obyčej jest Židům se pochovávat. Byla pak na místě, kde ukřižován byl, zahrada, a v zahradě hrob nový, v němžto ještě žádný nebyl pochován. Tu tedy pro den připravování židovský, že blízko byl hrob, položili Ježíše.

Druhého pak dne, kterýž jest po velikém pátku, sešla se knížata kněžská a fariseové k Pilátovi, řkouce: Pane, rozpomenuli jsme se, že ten svůdce řekl, ještě živ jsa: Po třech dnech zase vstanu. Rozkažiz tedy ostříhati hrobu až do třetího dne, aby snad učeníci jeho nepřišli a neukradli ho a neřekli lidu: Vstalť jest z mrtvých; i budeť poslední blud horší nežli první.

Řekl jim Pilát: Máte stráž, jděte, ostříhejte, jakž víte. A oni odšedše, osadili hrob strážnými, zapečetivše kámen.

A když pominula sobota, Maria Magdaléna a Maria Jakobova a Salome, nakoupily vonných mastí, aby, přijdouce, pomazaly Ježíše. I pravily vespolek: Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobových?

A aj, zemětřesení stalo se veliké: neboť anděl Páně sstoupil s nebe a přistoupiv odvalil kámen a posadil se na něm. Byl pak obličej jeho jako blesk, a roucho jeho jako sníh. A pro strach jeho zděsili se strážní a učinění jsou jako mrtví.

I promluviv anděl, řekl ženám: Nebojte se! neboť vím, že Ježíše, kterýž byl ukřižován, hledáte. Neníť ho tuto; vstalť jest zajisté, jakož byl řekl: pojdte a vizte místo, kdež byl položen Pán. A jdouce rychle, povězte učeníkům jeho, že vstal z mrtvých: a aj před-

chází vás do Galilee, tamť jej uzříte; aj předpověděl jsem vám.

I vyšly rychle z hrobu s bázní a radostí velikou, běžíce, aby (to) učeníkům jeho zvěstovaly. A hle, Ježíš potkal se s nimi, řka: Zdrávy buďte. A ony přistoupivše, chopily se nohou jeho a klaněly se jemu.

Tedy dí jim Ježíš: Nebojtež se! jděte, zvěstujte bratřím svým, ať jdou do Galilee; tamť mne uzří.

Když pak ony odešly, aj někteří ze strážných přišly do města a oznámili knížatům kněžským všecko, co se bylo stalo. Kterížto, shromáždivše se se staršími a uradivše se, dali mnoho peněz vojákům, řkouce: Pravte, že učeníci jeho přišli v noci a ukradli jej, když jsme my spali. A uslyší-li o tom vladař, my ho přemluvíme a vás bezpečny učiníme.

A oni, vzavše peníze, učinili, jakž naučení byli. I rozhlášeno jest slovo to u Židů až do dnešního dne.

A navrátivše se od hrobu, zvěstovaly to všecko těm jedenácti a jiným všechněm. I zdála se býti slova ta před nimi jako bláznovství: a nevěřili jim. Tedy vyšel Petr i druhý učeník (Jan) a šli k hrobu. I běželi oba dva spolu: a ten druhý učeník předběhl spíše Petra a přišel první k hrobu. A nachýliv se, uzřel prostěradla položená, ale nevešel. Tedy přišel Šimon Petr, jda za ním, a všel do hrobu i uzřel prostěradla položená a rouchu, kteráž byla na hlavě jeho, ne s prostěradly položenou, ale obzvláště na jednom místě svinutou. Potom tedy vešel tam i ten učeník, kterýž byl první přišel k hrobu a uzřel a uvěřil: neboť ještě neznali Písma, že měl z mrtvých vstáti.

A aj, dva z nich šli toho dne do městečka, kteréž bylo vzdálí od Jerusalema honů šedesáte, jménem Emaus. A ti rozmlouvali vespolek o těch všech věcech, kteréž se byly udály. I stalo se, když rozmlouvali a sebe se dotazovali: že i Ježíš, přiblíživ se, šel s nimi: ale oči jejich byly držány, aby ho nepoznali. I řekl k nim: Které jsou to řeči, jež rozmlouváte vespolek jdouce, a jste smutni? A odpovědjev jeden, kterémuž jméno Kleofáš, řekl jemu: Ty sám jsi příchozí do Jerusalema a nepoznal jsi, které věci staly se v něm těchto dnů? Jimžto on řekl: Které? I řekli: O Ježí-

šovi Nazaretském, jenž byl muž prorok, mocný v skutku i v řeči, před Bohem i přede vším lidem: a kterak jej vydali nejvyšší kněží a knížata naše na odsouzení k smrti a ukřižovali jej. My pak jsme se nadáli, že by on měl vykoupiti lid israelský: ale nyní tomu všemu třetí den jest dnes, jakž se to stalo. Ale i ženy některé z našich zastrašily nás, které přede dnem byly u hrobu, a nenalezše těla jeho, přišly, pravíce, že také zjevení andělské viděly, kteřížto praví, že jest živ. I odešli někteří z našich k hrobu a našli tak, jak ženy pravily, ale jeho nenalezli.

A on řekl k nim: Ó, blázni a zpozdlí srdcem k věření všemu, co mluvili proroci! Zdaliž nemusil Kristus těch věcí trpěti a tak vjíti do slávy své?

A počav od Mojžíše a všech proroků, vykládal jim všecka písma, kteráž o něm byla.

I přiblížili se k městečku, do kterého šli, a on dělal se, jakoby chtěl dále jíti. I přinutili ho, řkouce: Zůstaň s námi, neb se připozdívá, a den se již nachýlil.

I všel s nimi. A stalo se, když seděl s nimi za stolem, že vzal chléb a dobrořečil a lámal a podával jim. I otevříný jsou oči jejich, a poznali ho, a on zmizel od očí jejich,

I řekli vespolek: Zdaliž srdce naše nehořelo v nás, když mluvil na cestě a otvíral nám písma? A vstavše v touž hodinu, vrátili se do Jerusalema: a našli shromážděných jedenácte i ty, kteříž s nimi byli, ani praví: Vstalť Pán právě a ukázal se Šimonovi.

I vypravovali (také) oni, co se stalo na cestě, a kterak ho poznali v lámání chleba.

A když o tom mluvili, stál Ježíš uprostřed nich a řekl jim: Pokoj vám! Jáť jsem, nebojte se. Oni pak zděšení a přestrašení jsouce, domnívali se, že by ducha viděli. I řekl jim: Co se děsíte? a proč vstupují (taková) myšlení na srdce vaše? Vizte ruce mé i nohy, žeť já jsem to: dotýkejte se a vizte; neboť duch nemá těla a kostí, jako mne míti vidíte. A povědév to, ukázal jim ruce i nohy. Když pak oni pro radost ještě nevěřili, a se divili, řekl: Máte-li tu něco, ježto by se po-

jedlo? A oni dali jemu kus pečené ryby, a plást medu. A když pojedl před nimi, vzav ostatky, dal jim.

Tedy jim opět řekl: Pokoj vám! Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. To pověděv, dechl (na ně), a řekl jim: Přijměte Ducha Svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějíť se jim: a kterýmž zadržíte, zadržány jsou.

Ale Tomáš, jeden ze dvanácti, kterýž slove Blíženec, nebyl s nimi, když přišel Ježíš. Tedy řekli jemu ostatní učeníci: Viděli jsme Pána. On pak řekl jim: Leč 'uzřím v rukou jeho bodení hřebů, a vpustím prst svůj v místo hřebů, a ruku svou vložím v bok jeho, neuvěřím.

A po osmi dnech byli učeníci opět vnitř, a Tomáš s nimi. Přišel Ježíš zavřenými dveřmi, a stál uprostřed, a řekl: Pokoj vám. Potom dí Tomášovi: Vlož prst svůj sem, a viz ruce mé, a vztáhni ruku svou, a vpusť v bok můj; a nebudiž nevěřící, ale věřící.

Odpověděl Tomáš, a řekl jemu: Pán můj, a Bůh můj!

Řekl jemu Ježíš: Že jsi mne viděl, Tomáši, uvěřil jsi: blahoslavení, kteříž neviděli, a uvěřili!

Potom se opět zjevil Ježíš učeníkům u moře tibe-riadského. Zjevil pak se takto: Byli spolu Šimon Petr, a Tomáš, jenž slove Blíženec, a Nathanael, jenž byl z Káně galilejské, a synové Zebedeovi, a jiné dva z učeníků jeho.

Dí jim Šimon Petr: Jdu lovit ryb. Řkou jemu: Půjdeme i my s tebou. I vyšli, a vstoupili na lodi, a té noci nic nepopadli.

Když pak bylo již ráno, stál Ježíš na břehu: ale učeníci nepoznali, že by to byl Ježíš. Tedy řekl jim Ježíš: Dítky, máte-liž co k jídlu? Odpověděli jemu: Ne. Dí jim: Vrztež síť na pravou stranu lodi, a naleznete. I vrhli; a již ji nemohli utáhnouti pro množství ryb. Tedy řekl učeník ten, kteréhož miloval Ježíš (Jan) Petrovi: Pán jest to! Šimon Petr jakž uslyšel, že Pán jest to, obestřel se sukní, nebo byl nah, a pustil se do moře. Ostatní pak učeníci připravili se na

lodích, (nebo nedaleko byli od země, jen asi dvě stě loket,) táhnouce síť s rybami.

A jakž vystoupili na zem, uzřeli řeřavé uhlí položené, a rybu svrchu položenou, a chléb. Dí jim Ježíš: Přineste z ryb, kteréž jste ulovili nyní. Vstoupil Šimon Petr, a vytáhl síť na zem, plnou ryb velikých stopadesáte a tři; a ačkoli jich tak mnoho bylo, neztrhala se síť. Dí jim Ježíš: Pojdte, obědujte. A žádný z těch kteříž obědovali, neosmělil se tázati: Ty kdo jsi? vědouce, že Pán jest to.

I přišel Ježíš, a vzal chléb, a dával jim, též i rybu . .

Tedy když poobědvali, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone Janův, miluješ-li mne více, nežli tito? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé.

Řekl jemu podruhé: Šimone Janův, miluješ-li mne? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé.

Řekl jemu po třetí: Šimone Janův, miluješ-li mne? Zarmoutil se Petr, protože mu řekl potřetí: Miluješ-li mne? I řekl jemu: Pane, ty víš všecko; ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž ovce mé.

Amen, amen pravím tobě: Když jsi byl mladší, opasoval jsi se, a chodívals, kam jsi chtěl, ale když se sstaráš, vztáhneš ruce své, a jiný tě opáše, a povede, kam ty nechceš. To pak pověděl, znamená, kterou by smrtí měl oslaviti Boha. A to pověděl, řekl jemu: Pojď za mnou!«

* *

Toť v celku asi historická zpráva Evangelistů o životě, smrti a z mrtvých vstání Ježíše Krista. Všecky tyto události, zvláště ale dobu po z mrtvých vstání Páně popsal jsem vám důkladněji, poněvadž právě tyto události, hlavně pak z mrtvých vstání Páně, jsou základem křesťanské víry a naděje. Již sv. Pavel zmiňuje se o tom, že se vícekrát zjevil Ježíš, a to nejen tolikrát, kolikrát v Písmě sv. se vypočítává, nýbrž vícekrát. Tak vypravuje na př., že Kristus při jisté pří-

ležitosti »vidín jest více než od pěti set bratří spolu, z nichžto mnozí až dosavade živi jsou, a někteří zesnuli.« Pak pokračuje obrací se ke Korintským:

»Poněvadž pak se káže o Kristu, že z mrtvých vstal, kterakž někteří mezi vámi praví, že není vzkříšení z mrtvých? Neboť, není-li vzkříšení z mrtvých, ani Kristus nevstal z mrtvých. A nevstal-li Kristus z mrtvých, tedyť jest marné kázání naše, a marná jest i víra vaše, a byli bychom shledáni i křiví svědkové Boží; neboť svědectví jsme pověděli proti Bohu, že vzkřísil Krista z mrtvých, kteréhož nevzkřísil, jestliže mrtví z mrtvých nevstávají... Jestliže toliko v tomto životě naději máme v Kristu, bídňější jsme, než všichni lidé.« (Korint 15. 6—19) Než, vraťme se ještě jednou k vypravování Evangelia!

Jak jim bylo naznačeno, odebralo se »jedenácte učeníků do Galileje, na horu, když jim byl uložil Ježíš. A uzřevše ho, klaněli se jemu, ale někteří pochybovali.

A přistoupil Ježíš, mluvil jim, řka: Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého: učíte je zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal vám: a aj, já s vámi jsem po všecky dny, až do skonání světa.«

Vznešený úkol, vznešené zaslíbení; každodenně, dosavad patříme vlastníma očima na jejich splnění!

Nejen sv. Matouš (28, 16—19), z něhož slova tato jsou vyňata, nýbrž i sv. Marek (16, 14—20) uvádí poslání toto podobnými téměř slovy: Neboť »nejposléze ukázal se jedenácti, když seděli za stolem; a trestal nevěru jejich a tvrdost srdce, že těm, kteříž jej viděli vzkříšeného, nevěřili.

A řekl jim: Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude: kdož pak neuvěří, bude zatracen.

Toto pak znamení následovati budou ti, kteříž uvěří: Budou ve jménu mém zlé duchy vymítati, novými jazyky mluvit, hady bráti, a jestliže by co jedo-

vatého pili, neuškodí jim; na nemocné budou ruce vzkládati — a (ti) se dobře míti budou.«

Na to vedl Ježíš učeníky k Bethanii a pravil: »Přijměte moc Ducha svatého, přicházejícího na vás, a budete mi svědkové v Jerusalemě, a ve všem Judsku, i Samařsku, a až do posledních končin země.« (Skut. Ap. 1, 8) »A pozdvih rukou svých dal jim požehnání; i stalo se, když je žehnal, bral se od nich a nesen jest do nebe.

A oblak vzal jej z očí jejich; a když za ním do nebe jdoucím hleděli, aj, dva muži v rouše bílém stáli vedle nich, kteřížto i řekli: Muži galilejští, co tu stojíte, hledíce do nebe? Tento Ježíš, kterýž vzat jest od vás do nebe, tak přijde, jakž jste ho viděli jdoucího do nebe.« (Skut. Ap. 1, 9—11).

* * *

Dlo vykoupení bylo tedy dokonáno. Kristus vstal z mrtvých, učení Vykoupení bylo tedy zjeveno, ustanovení a zplnomocnění ti, kteří měli učení toto i nejvzdálenějším národům a skrze své nástupce všem věkům hlásati a prostředky ku spáse udělovati. Hlavní jednání dramatu, ono jednání, jímž rozděleny dějiny světa na dvě polovice; — před Kristem a po Kristu — bylo dohráno.

Jednání, jež následovalo, jest to, v němž žijeme. Apoštolové a jich nástupci naplňují to, co jim Kristem bylo uloženo, lidstvo tíhne čím dále, tím více do onoho ovčince, jehož neviditelným pastýřem jest Syn Boží.

Posledním jednáním bude poslední soud. »A tehdy se ukáže znamení Syna člověka na nebi: a tehdy budou kvíleti všecka pokolení země: a uzří Syna člověka přicházejícího v oblacích nebeských s mocí velikou a s velebností.

A shromáždění budou před něj všichni národové. I rozdělí je od sebe, jako pastýř odděluje ovce od kozlů: a postaví ovce zajisté na pravici své, kozly pak na levici.

Tehdy dí král těm, kteříž na pravici jeho budou:

Pojďte požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Neboť jsem lačněl, a dali jste mi jísti: žíznil jsem a dali jste mi píti: hostem jsem byl, a přijali jste mne: nah jsem byl, a přioděli jste mne: nemocen (jsem byl), a navštívili jste mne: v žaláři jsem byl, a přišli jste ke mně. Tehdy odpovědí jemu spravedliví, řkouce: Pane, kdy jsme tě viděli lačného, a nakrmili jsme tebe? žíznivého, a dali jsme ti nápoje? kdy pak jsme tě viděli hostě, a přijali jsme tebe? aneb nahého, a přioděli jsme tebe? aneb kdy jsme tě viděli nemocného, aneb v žaláři, a přišli jsme k tobě? A odpovídaje král, dí jim: Amen pravím vám, pokudž jste to učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste to učinili.

Potom řekne i těm, kteříž na levici budou: Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu a andělům jeho. Neboť jsem lačněl, a nedali jste mi jísti: žíznil jsem, a nedali jste mi píti: hostem jsem byl, a nepřijali jste mne: nah, a neoděli jste mne: nemocen, a v žaláři (jsem byl), a nenavštívili jste mne. Tehdy odpovědí mu i oni, řkouce: Pane, kdy jsme tebe viděli lačného, neb žíznivého, aneb hostě, nebo nahého, neb nemocného. aneb v žaláři, a neposloužili jsme tobě? Tehdy odpoví jim, řka: Amen pravím vám: Pokudž jste toho neučinili jednomu z menších těchto, ani mně jste neučinili.

I půjdou do trápení věčného: ale spravedliví do života věčného.« (Mat. 25, 31 atd.)

Toť drama dějin světových — nikoliv báseň, nýbrž pravda a skutečnost!

2. Písmo svaté Nového Zákona.

(1. list Edgarův.)

Velebný pane! Co nejvřeleji děkuji vám za dlouhý, obšírný dopis váš. Ta slova Písma svatého mají do sebe cosi zvláštního!

Dříve, v mládí, slyšel jsem o všech událostech ze života Kristova, jež jste mi vypsali. Avšak v této spojitosti, vyprávěny vlastními slovy Písma dojalý mne

zvláštním půvabem. Prostota vypravování jest sama sebou nejlepší zárukou, že mluví pravdu.

A přece vzpouzí se moje fantasie uznati mnohé ty zázraky, jež jsou tam uvedeny! Následek toho jest, že v celém vypravování tom spatřuji pouhou zbožnou legendu. Víím, že nejednám logicky; uznal-li jsem, přemožen jsa důkazy, jsoucnost osobního Boha, nedovedu proti zázrakům namítati pranic kloudného. Rád bych proto slyšel důkaz historický, že čtyři Evangelia a vůbec knihy Nového Zákona zasluhují takové víry, s jakou čtu na př. Sallustia nebo Tacita.

Prosím vás za důkazy, jsou-li jaké, pro pravost a věrohodnost knih Nového Zákona.

(2. odpověď kněze.)

Rád vyhovuji přání vašemu, drahý příteli; jste zcela oprávněn tázati se po tom, co jste v psaní uvedl. Vždyť z knih Nového Zákona musíme dokázati, že četná messianská proroctví ze Starého Zákona došla svého vyplnění na Ježíši Nazaretském. Z nich čerpati musíme většinou pravdy své víry; ještě více ovšem vy, protestanté, kteří jediné Písmo přijímáte za pramen a normu víry, kdežto nám katolíkům normou jest učitelský úřad církve, a pramenem víry mimo Písma sv. též církevní podání, tradice. Dosavad předpokládal jsem onu pravost a věrohodnost knih Nového Zákona, věda, že jakmile se nám příležitost naskytne, důkladněji si o tom pohovoříme. Příležitost se naskytla, začínám tudíž, a to výrokem Davida Strausze, známého popíratele Kristova:

Jsou-li Evangelia opravdu knihami historickými, pak nelze zázraků odstraniti ze života Kristova; opačně ale, nedá-li se zázrak srovnati s dějinami, nemohou býti Evangelia prameny dějepisnými.« (Strausz, *Leben Jesu für das Deutsche Volk*. S. 18.)

Tu vidíme jasně důvod, proč rationalismus popírá pravost Evangelii; se zázraky setkáváme se téměř na každé stránce Evangelia. Jsou-li zázraky nemožné, pak jsou evangelia báchorkami pro děti, a celé křesťanství se svým světovým významem v dějinách, se svou mocí

civilisující, svými dómy gothickými, svými mučeníky bez počtu spočívá na vybásněných povídačkách. Křesťané, o nichž praví Plinius, současník apoštolů (Plinius, Epist. X. 97.), ve svém listě ku Trajanovi, že při svých schůzkách prozpěvují chvalozpěvy na Krista jako na Boha, byli by se dali klamati podvodníky, byli by, oklamáni jsouce, v počtu mnoho tisíců prolili svou krev, a to pro řadu myšlenek, o jichž pravdě neb nepravdě mohli se mnozí z nich snadno přesvědčiti, nejsouce dobrou příliš vzdáleni. Vždyť od smrti, z mrtvých vstání a na nebe vstoupení Kristova uplynulo sotva 40 let do času, kdy za Nerona v Římě povstalo prvé veliké a krvavé pronásledování křesťanů.

A přece pravím: Jsou-li zázraky nemožné, pak byli všichni tito křesťané podvedeni, spisovatelé pak Evangelíí a apoštolové, kteří před sepsáním jich tytéž pravdy ústně rozšiřovali, byli buď podvedeni aneb byli podvodníky.

Na štěstí nejsou zázraky, jak jsem vám dokázal, nemožné; jest osobní Bůh, jenž svět stvořil a nad ním neustále bdí: jsme nuceni tudíž uznati zázraky v nauce křesťanské, zvláště ovšem z mrtvých vstání Páně. Kdybychom jich neuznali, musili bychom věřiti v zázrak ještě větší; neboť, jak praví Dante (Ráj, XXIV. 106.):

Bez divu svět že obrátil se hravě
ku křesťanství, ten zázrak pouze stačí,
že jiné stý díl jen jsou v jeho slávě.

(Překlad Vrchlického.)

Ať je tedy již jisto, neb pouze pravděpodobno, že v křesťanství působily zázraky, pak jest jediná a opravdová námitka proti věrohodnosti Evangelíí odstraněna, ona námitka, již tak rádi chápou se lidé rázu Voltairova a Renanova. Než, ani k zázrakům nehledě, jež popisují, jsou Evangelia právě tak neporušená a věrohodná, jako současné skoro spisy Caesarovy a Tacitovy, předpokládaje ovšem, že mají tyto dva pro pravost svou tak silné důkazy historické, jaké má Evangelium.

Z počátku uvedeme důvody vnější, pak vnitřní pro pravost knih Nového Zákona.

1. Nejprve si položíme otázku: jak staré jsou rukopisy Nového Zákona, jež známe?

Nejstarší rukopisy Caesara, Tacita a Seneky pocházejí z 9. století; ze 250 rukopisů Horácových sahají jen dva do století osmého. Některé více neb méně poškozené rukopisy Terence, Gaja a Plauta pocházejí z 5., několik málo rovněž poškozených rukopisů Virgila a Cicerona z 3. a 4. století. Z doby ještě starší zachovalo se několik napolo zuhelnatělých proužků papyru v Herkulanu z 1. století po Kristu a úryvky Hyperida a Homerovy Illiady v egyptských hrobech z 2. a 3. století před Kristem. Teprve před nedávnem nalezeny byly úryvky Homera pocházející z doby ještě mnohem starší. Co se však týče úplných rukopisů, většina klasiků zachovala se nám v rukopisech mladších, nejvíce z 8. a 9. století, ač spisovatelé sami psali většinou před časy Kristovými, ba mnozí, zvláště řeční, mnoho set let před Kristem. A přece nikdo neupírá jim pravosti.

Jak jest tomu s Novým Zákonem?

Máme celkem 88 rukopisů uncialních Nového Zákona: 2 ze století čtvrtého (Codex Vaticanus a Sinaiticus), 2 z 5. století (Alexandrinský a palimpsest sv. Efréma); ostatní z 6., 7. a 8. století.

2. Ještě dále sahají překlady a tak zvané harmonie evangelií.

Jest nade vší pochybnost dokázáno, že v polovici druhého století, tedy asi 60 let po smrti sv. apoštola a evangelisty Jana, přeložena byla čtyři evangelia zároveň do řeči syrské a řecké; překlad koptický spadá do 3., gothský do 4. století. Kolem r. 170, tedy též kolem 60—70. roku po smrti Janově, byl obsah čtyř Evangelií upraven v souvislosti v tak zv. harmonii evangelií, a to Theofilem a Tatianem.

Je dokázáno, že ku konci 2. století byly historické knihy Nového Zákona všeobecně uznány v různých církvích za věrohodné, pravé a inspirované.

Protestantský učenec Tischendorf, autorita nad jiné povoláná, uzavírá z předchozích argumentů, jak sám praví, s naprostou jistotou, »že všechna naše evan-

gelia sahají na konec prvního, nejpozději ale na počátek druhého století.«

A tu jsme již v době apoštolské: Jak se mohl kdo odvážiti vymysleti si všechny ty příběhy evangelické v době, kdy žila ještě větší část oné generace, jež stýkala se s apoštoly, jež slýchala řeči a kázání jejich? Všecky církve byly by jistě jednomyslně odsoudily takové zázračné vylhané historie, jež by se byly nesrovnávaly se zprávami svědků očitých!

3. Tak se stalo skutečně četným podvrženým evangeliím, jichž se množství veliké objevilo, na př. tak zv. Evangelium Petrovo, Tomášovo, Barnabášovo atd. Rozeznávali je zcela určitě od evangelií pravých. A přece i tato podvržená evangelia jsou nám svědectvím pro pravost našich evangelií. Falešná mince razí se jen tam, kde platí mince pravá; právě tak i tato apokrypha nebyla by nikdy spatřila světlo světa, kdyby tehdy již nebyla evangelia pravá, ona čtyři totiž, jichž pravost nám již od 2. století překlady, harmoniemi evangelií, nepřetržitým užíváním v liturgii a četnými citáty spisovatelů dostatečně jest dokázána: Evangelium sv. Matouše, Marka, Lukáše a Jana.

4. Obrátme se nyní ku svědectví spisovatelů, a to především k sv. Ireneovi.

Ireneus narodil se kolem r. 130, stal se biskupem v Lyoně kolem r. 177 a zemřel na počátku třetího století, r. 202. Jak blízký byl době apoštolské, dokazují nám vlastní slova jeho ku Florinovi:

»Neboť viděl jsem tě, jsa ještě neveliké pachole, u Polykarpa, v nižší Asii, kdež jsi při dvoře císařském stkvostný život vedl a snažně o to usiloval, abys se Polykarpovi zalíbil. Neboť na všecko to, co se tehdáž dalo, mnohem lépe se pamatuji, než na to, co nedávno minulo, poněvadž známost ta, již hned od dětinství nabýváme, spolu s věkem roste, a s myslí člověka jako nějakým svazkem se spojuje. Takť bych tu i místo oznámiti a vypsati mohl, na němž blahoslavený Polykarpus sedal, když učil a kázal, i jak přicházel a odcházel; také jeho způsob života, tvářnost a postavu těla jeho, řeči a kázání, kteráž lidu činíval, dále i jeho zpomínání, kterak se svatým Pavlem a jinými,

kteříž Pána očima svýma viděli, obcoval, a kterak řeči a slova jejich připomínal, i všecko, co od nich o samém Pánu slýchal; též kterak o jeho divích a o jeho učení vypravoval, jakož ten, jenž sám to od těch přijal, kteříž na Slovo života vlastníma očima patřili, a to všecko v srovnání s Písmem.» (Euseb. hist. eccl. V 20.; překlad Kocína z Kocinetu.)

S jakým Písmem? Zajisté že s tím, jež v době, kdy Ireneus stál na vrcholi své slávy jako biskup a spisovatel, bylo přeloženo do latiny a syrštiny, v srovnání zvláště s knihami evangelií, z nichž tehdy Theofilus a Tatian sestavili souvislou zprávu o zázracích a učení Páně, v odporu k evangeliím apokryfním, již tehdy zavrženým; v srovnání konečně s těmi knihami evangelií, jež sám Ireneus tak často ve svých spisech cituje; více než 400 citátů z evangelia dokazují to nade vše jasněji. Ostatně Ireneus praví výslovně:

»A tak veliká jest do těchto evangelií jistota; že i sami kacíři jim svědectví dávají, a každý od nich (evangelií) vycházeje, své učení jimi dotvrditi hledí. Ebionité zajisté užívajíce jediného evangelia dle Matouše, z něho samého usvědčení bývají, že neprávě o Pánu soudí. Markion pak, zkomoliv evangelium dle Lukáše, z toho, co ještě ponechal, překonán bývá, že rouhavě smýšlí o Bohu jediném. Kterí však Ježíše odlučují od Krista, pravíce, že Kristus zůstával bez utrpení, Ježíš pak že trpěl, dávajíce přednost evangeliu dle Marka, napravití by se mohli, kdyby je jenom s láskou ku pravdě čísti chtěli. Stoupence však Valentinovy (kolem r. 130—150), užívající přehojně evangelia dle Jana k dokázání svých sňatků, z téhož usvědčiti lze, že nic pravého neučí, jak jsme v první knize ukázali. Když tedy sami odpůrci naši nám svědectví vydávají a jich používají, pevný a pravdivý jest náš z nich vážený důkaz. Není pak počtem více evangelií, než tato. Neboť když tento náš svět má čtvero stran a čtvero hlavních větrů, a církev po celé zemi jest rozšířena, »sloupem pak a základem« církve jest evangelium, i dechem oživujícím: vhodno jest, aby měla

i čtvero sloupův, od nichž by odevšad vanul duch neporušenosti a oživoval lidstvo . . . Když tak jest, lehkovážní a neumělí i nad to odvážliví jsou všichni, kteří povahu evangelia porušují a buď více, buď méně, než jak řečeno, evangelických tvarů uvádějí.» (Iren. adv. haer. III., 11, 7. 9., překlad Desoldův.)

5. Sám sv. Irenej upomenul nás na sv. Polykarpa. Dle epigrafických výzkumů Waddingtonových zemřel 23. února 155 smrtí mučnickou. Než vstoupil na hranici, pravil k prokonsulu Statiovi Quadratovi: »Osmdesát šest let sloužím Kristu.« Narodil se tudíž r. 69, a byl při smrti apoštola Jana, od něhož, jak známo, biskupem ve Smyrně byl ustanoven, přes 30 let stár. Za pastýřské působnosti jeho, jež přes 50 let trvala, předčítala se ve shromáždění věřících každou neděli evangelia. Jest možno, aby biskup nevěděl o původě jejich, aby dovolil je předčítati, kdyby o apoštolském původě a věrohodnosti jejich nebyl býval přesvědčen? Mimo to cituje ve svém listě k Filippenským (pochází z konce r. 107 neb z počátku 108), evangelia Matoušovo a Lukášovo, Skutky apoštolské, epištoly: Petrovu a Janovu, a téměř všechny listy Pavlovy. Z Matouše nalézáme tam na př. místa: »pamětliví jsouce toho, co praví Pán, uče: Nesuďte, abyste nebyli souzeni.« (Mat. 7, 1). »Duch zajisté hotov jest, ale tělo nemocno.« (Mat. 26, 41) atd.

6. Roku 106, tedy krátce po tom, kdy napsal sv. Polykarp svůj list ku Filippenským, zemřel v Římě v kolosseu mučnickou smrtí sv. Ignác Antiochenský. Dochovalo se nám po něm sedm listů, jež napsal na cestě z Antiochie do Říma, a i v nich nacházíme hojnost citátů a narážek na evangelia Matoušovo a Janovo, na Skutky apoštolské a většinu epištol sv. Pavla.

7. V Římě samém potvrdil již před r. 150 po Kr. sv. Justin Mučeník ve své Apologii pravost našich evangelií. Vysvětluje císaři, že Eucharistie, již křesťané požívají, není jen obyčejným chlebem, ani obyčejným vínem, nýbrž tělo a krev Boží. »Apoštolové zajisté v pamětech svých, evangelia řečených, takto od Krista sobě poručeno míti vypravují; že totiž vzav chléb a díky učiniv, pravil: »To číňte na mou památku, to

jest tělo mé;« a vzav podobně kalich a díky učiniv, pravil: »Toto jest krev má« atd. Dále vypravuje v průběhu řeči, jak evangelia v neděli veřejně bývají čtena: »A v neděli stává se schůzka lidí všech buď města neb vesnice obývajících na jedno místo, a paměti apoštolův nebo písma prorocká se čtou.« (Justin Apolog. I., c. 66. 67.)

Totéž dokazuje nám fragment objevený Muratorim r. 1740, jenž pochází z doby kolem pontifikátu Pia I. (142—157). Ten vypočítává jako knihy věrohodné, jež při bohoslužbách mohou býti čteny, historické knihy Nového Zákona, zároveň pak zavrhuje apokryf »Pastor Hermae«, dokládaje, že je teprve nedávno, nuper, temporibus nostris, za vlády Pia I. napsán.

8. I v malé vesničce ve vzdálené Numidii užívána byla kolem r. 180 evangelia, jak dokazují akta mučeníků scyllitanských. Vypravují, že prokonsul táže se křesťanů: »Jaké knihy uzavíráte do svých skříní?«

Speratus, jeden z mučeníků, odpovídá: »Evangelia a listy svatého Pavla.«

Odpovězte mi: Má některá kniha starověku pro svou pravost a hodnověrnost podobného důkazu, jaký podává nepřetržité užívání Písma sv. v bohoslužbě od času apoštolů až do dnešního dne? Starci, kteří s Ježíšem a učeníky jeho osobně obcovali, mohli dokázati shodu toho, co se jim předčítalo, s tím, co sami zažili, děti a mladíci slyšeli svědectví starců, a mohli je zachovati budoucím generacím. A takovouto záruku nedávalo pouze ojedinělé nějaké město, nýbrž množství měst a dědin; a ani ty ne úplně osamoceny, nýbrž tak, že cizinec na cestách svých neustále mohl srovnávati otčinu svou s jinými obcemi křesťanskými.

9. Vraťme se opět do Říma, a to do doby ještě starší, před sv. Justinem. Tu potkáváme se se sv. Klimentem, o němž zmiňuje se sv. Pavel ve svém listě k Filipenským (4, 3); byl třetím nástupcem sv. Petra na stolci biskupa římského. Nejpozději roku 96 napsal list obci korintské, jež se hemží citáty ze Starého i Nového Zákona; zvláště cituje evangelia sva-

tého Matouše a Lukáše, mimo to všechny téměř epištoly Pavlovy.

Kéž by měly jiné knihy historické tak pádných důkazů pro svou věrohodnost! Sv. Kliment byl vrstevníkem spisovatelů knih Nového Zákona, z něhož cituje; naproti tomu na př. o Thukydidovi poprvé činí zmínku Cicero a Dionisus Halikarnasský, tedy asi 330 let po smrti jeho, a přece o pravosti jeho nikdo nepochybuje.

10. Nad jiné zajímavý jest list Barnabášův. Ať jest již psán od tohoto průvodce sv. Pavla, nebo ne, pochází jistě z první doby starověku křesťanského. Ve 4. hlavě tohoto listu čteme: »Proto hledme, abychom nebyli shledáni, jak psáno jest, mnozí povolání, nemnozí vyvolení.« Jest zřejmo, že zde citováno jest Písmo sv. Mat. 20, 16. Ale bližšího povšimnutí zasluhuje přídavek »jak psáno jest« (sicut scriptum est); tak citovány byly pouze knihy svaté, inspirované, slovo Boží. Racionalista Dr. Credner nemoha popříti vysoké stáří epištoly, ani váhu onoho přídavku, uznává: »Citování formulí: sicut scriptum est u knihy novozákonní jest pro dobu tuto něčím neslýchaným a bezpříkladným.« Rationalismus věděl si však ihned rady. »Právě ta část listu Barnabášova, kde se nalézá místo sporné, zachovala se nám nikoli v originále řeckém, nýbrž jen v starém překladě latinském. V původním textu zněla snad slova ta jinak!«

Ale na neštěstí pro rationalismus objevil Tischendorf roku 1859 zároveň s kodexem sinatským i řecký originál Barnabáše, a hle, tam nalezeno místo ono doslovně!

11. I odpůrci křesťanství poskytují nám důkazů pro pravost a neporušenost evangelií. Nejstarší kacíři, jako Valentin (kolem r. 140), Basilides, Marcion a jiní nebojovali proti církvi tím, že by věrohodnost evangelií popírali, nýbrž, že je dle kacířského učení svého vykládati se snažili. Nebudeme všechny kacíře vypočítávati, vedlo by to příliš daleko. Upomínám Vás jen poznovu na slova sv. Irenea (130—202): »Tak veliká jest do těchto evangelií jistota, že i sami kacíři jim svědectví dávají a každý od nich vycházeje, své učení jimi dotvrditi hledí.« (Iren. ad. haer. III. 11, 7).

12. Pohanský filosof Celsus, jenž dle Origena žil »za Hadriana (117—138) a později,« staví polemiku svou taktéž na základ našich evangelií, jež rozeznává výslovně od apokryfů a zove je evangeliem prvního sebrání (εὐαγγέλιον ἐκ τῆς πρώτης γραφῆς). Zná vypravování o klanění se mudrců od Východu, jež zove Chaldejci, zná vraždu nevinátek, útěk dítěte do Egypta na pokyn andělův, zná objevení se holubice při křtu, narození z Panny, radu, již Ježíš dává učeníkům svým: »Když pak se vám budou protiviti v městě tomto, utecte do jiného« (Mat. 10, 23), duševní boj v zahradě Gethsemanské, žízeň na kříži, výrok Ježíšův, že jest snáze, aby velbloud prošel uchem jehly atd., v němž spatřuje opis podobného výroku Platonova, příkaz Ježíšův: »Udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé.« (Mat. 5, 39; Luk. 6, 29) a j. v.

13. Židovský dějepisec Josef Flavius (narodil se 37 po Kr., tedy 8 let po smrti Ježíšově, zemřel v Římě r. 94 jsa u veliké vážnosti rodiny císařské) napsal své »Starožitnosti židovské«, aby národu svému politicky již zahynulému pomník postavil. V tomto díle mluví o všech sektách a stranách židovských od Augusta až do vyvrácení Jerusalema. Zmiňuje se proto také i o Kristu a praví:

»V téže době žil Ježíš člověk moudrý, je-li dovoleno jej nazývati člověkem. Neboť konal díla podivuhodná; učil lidi, kteří ochotně učení jeho přijímají. Mnoho Židů, mnoho pohanů si naklonil. On byl Kristus (Messiáš). Jej nepřestali, ačkoli od předních našinců byl obžalován a od Piláta k smrti kříže odsouzen, milovati, kteří jej dříve milovali. Zjevil se jim živ třetího dne vstav z mrtvých podle Božských proroctví, jež o něm tyto věci a tisíc jiných podivuhodných předpověděla. A až do dnešního dne křesťanství, jež po něm nazváno bylo, nepřestalo.« (Flav. Joseph. Antiq. Jud. XIII. 3, 3.)

Poslední slova Flaviova, jež píše jako příslušník století prvního, platí, Bohu dík, v plném znění dosavad: A až do dnešního dne křesťanství nepřestalo! Předvádí nám tudíž židovský dějepisec tytéž nejdůležitější události ze života Ježíšova, jež nám vypravují evangelia.

Nevzpomíná však pouze těchto příhod; mluví i o smrti Jana Křtitele, o zkaženosti Herodiady, pokrytectví Annášově, pýše Kaifášově atd.

14. Zavrhuje-li i po takových důkazech evangelia, pak můžeme plným právem odhoditi celou klasickou literaturu Řeků a Římanů; neboť takových důkazů vnějších pro pravost, jako Nový Zákon a zvláště evangelia, nemá žádná kniha starověku.

Příčina, pro niž je pravost Písma sv. tak urputně popírána, jest vnitřní, ta totiž, že mluví o zázracích. Popíráti naprosto vůbec každý zázrak, vede k čirému atheismu. Dejme tomu, že by někdo nechtěl jíti tak daleko a že by zázrak připouštěl, ale nechtěl by mu dáti místa při vzniku křesťanství, pak bych opravdu rád viděl, kde jinde v dějinách člověčenstva zázraky by hledal a také našel.

Jdu ještě dále: dejme tomu, že by kosmologický a ostatní důkazy nebyly dosti přesvědčujícími, že by se stanoviska čistě filosofického původ světa zůstával hádankou nerozluštěnou, ježto jak »dualisté« (křesťané), tak i »monisté« (pantheisté neb atheisté) nedovedou prý pro systémy své podati důkazů naprosto dostatečných; pak nejlepší cestou ku rozluštění záhady této bylo by dokázati historicky pravost a věrohodnost evangelií. Připomínám znovu slova Davida Strausze: »Jsou-li evangelia opravdu knihami historickými, pak nelze zázraků odstraniti ze života Kristova;« je-li však jen jediný zázrak dokázán, pak existuje Bůh osobní, mimo svět tento bytující; a je-li historicky dokázán jediný zázrak, jenž by byl vykonán od Ježíše Nazaretského za tím účelem, aby božské poslání své dokázal, pak i celé křesťanství za pravé samým Bohem jest potvrzeno.

15. K velikému počtu vnějších důkazů přistupují, až skoro nadbytečně, velmi četné důkazy vnitřní, jež neméně pádně pravost knih novozákonních potvrzují. Uvedeme jen některé.

Spisovatelé, kteří vydávali by se za očitě svědky něčeho, co se přihodilo dávno před nimi, neb co se vůbec nikdy ani nepřihodilo, buď by se schválně vyhýbali podrobnějším udáním chronologickým, topogra-

fickým a jiným, aneb by se uváděli v nebezpečení, že každým okamžikem podvod jejich na jevo vyjde. Livius a Curtius Rufus na př. dopouštějí se četných nesrovnalostí a chyb, jakmile vypravují děje starší. Jak jest tomu v této příčině s naším evangeliem?

V evangeliích nacházíme veliké množství líčení zcela konkrétních, jež na první pohled prohlašují se za dílo svědků očitých; a přece nenalezneme v celých knihách těchto té nejmenší nesrovnalosti.

Ve 20. kapitole u sv. Matouše čteme mezi jiným o vinaři, jenž najal dělníky na vinici svou po 1 denaru denně. Víme-li, kdy asi obnášela denní mzda dělníků právě tento obnos, máme zde nejkrásnější zprávu o stáří evangelia. Výška denní mzdy a cena peněz mění se, jak známo, neustále. Jest také známo odjinud, že za času Augusta, tedy krátce před časem Ježíše Krista, obnášela mzda denní 1 denar, kdežto za Diocletiana, asi 300 let po Kristu, tak klesla cena peněz, že za denní práci dělníka 25 denarů musilo se platiti. Jest tedy psáno podobenství o vinaři kolem doby Augustovy, aspoň jistě ne příliš později.

V evangeliu sv. Jana (12, 3—5) se nám vypravuje, že Maria Magdalena vzala »libru masti z nardu pravého, drahého,« a pomazala jí nohy Ježíšovy. Jidáš horší se nad tím, řka: »Proč nebyla tato masť prodána za 300 peněz (denarů) a nebylo dáno chudým?« To se zdá téměř nemožným; 1 denar platil tehdy asi 97 centimů, 300 denarů bylo tedy asi 291 franků. Toť přece trochu přes příliš za libru masti! A hle! Na štěstí zachoval nám současník sv. Evangelistů, pohanský přírodopysce Plinius, cenu masti balsamové; nejlevnější druh stál libra 25, nejjemnější 300 denarů. Jidáš dal však zajisté důraz na to, že masť tato byla velmi dobré jakosti, a učinil to tím, že ji ocenil na 300 denarů. Opět podivuhodná shoda evangelia s pravdou historickou!

16. Až do vyvrácení chrámu Titem (kolem r. 70) platili Židé každoročně na potřeby chrámové daň, obnášející dvě drachmy. Po vyvrácení chrámu donuceni byli Židé odváděti dávkou tuto místo do svého chrámu, do chrámu Joviše Kapitolského. Snadno si vysvětliti,

jak nenáviděnou stala se od té doby dvojdrachma. Srovnajme nyní, v jakém světle jeví se nám u sv. Matouše: Pokládali to Židé za svou náboženskou povinnost platiti dvojdrachmu, či za odpadnutí od víry? Čteme:

»A když přišli do Kafarnaum, přistoupili k Petrovi ti, jenž vybírali plat, a řekli jemu: Což mistr váš nedává platu chrámového? A on řekl: Dává. A když všel do domu, předešel ho Ježíš řka: Co se tobě zdá, Šimone? Králové zemští od kterých berou daň nebo plat? od synů-li svých, čili od cizích? A on řekl: Od cizích. Řekl mu Ježíš: Tedy synové jsou svobodni. Ale a bychom jich nepohoršili, jdi k moři, a vrz udici; a tu rybu, kteráž nejprvé uvázne, vezmi: a otevra ústa její, nalezneš stater (dvě dvojdrachmy): ten vezmi, a dej jim za mne i za sebe.«

Mohl by spisovatel, jenž psal po vyvrácení chrámu a pro lidi žijící v této době, mluvit tak otevřeně a bez bližšího vysvětlování o pohoršení, jež by způsobilo odeprání této dávky?

17. Zdánlivý odpor obsahuje tvrzení Židů, ani praví k Pilátovi: »Nám nesluší (není dovoleno) zabiti žádného« (Jan 18, 31), vzhledem k jiným slovům jejich: »My zákon máme, a podle zákona má umřít, nebo Synem Božím se činil.« (Jan 19, 7.) A přece je i prvé i druhé tvrzení zcela správné: Zákon Mojžíšův trestal smrtí; ale za času, o který jde, bylo již veta po národní samostatnosti Židů, tak že jim Římané odňali i právo nad životem a smrtí. Jest tedy zcela pravdiva zpráva pravého evangelia: zákon židovský žádal smrti, Římany však omezeni byli Židé u provedení zákona tohoto.

Jak jinak nacházíme však v jednom ze 30 apokryfických evangelií, v evangeliu Nikodemově! Dle něho pravili prý Židé: »Zákon náš zapovídá nám usmrtiti někoho« (Lex nostra mandat nobis non occidere quemquam); toť ovšem úplně chybné. Podobně praví totéž evangelium, že prý hora Olivetská jest v Galileji, místo u Jerusalema; jiný podobný apokryf, »evangelium dětství,« praví zcela dobromyslně, že prý v Memfidě vládli faraonové v době, kdy se svatá rodina do Egypta

uchýlila. Lež má a měla již tehda krátké nohy. Naproti tomu pravým čtyřem evangeliím nepodařilo se dosud za 18 století dokázati nejmenší chyby neb nesrovnalosti.

A přece, jak často, jak usilovně pokoušeli se mnozí, by evangelia z nějaké té chybičky, z nějakého odporu usvědčili. Je-li nějakého odporu, jest jistě pouze zdánlivým. Tak vypravuje na př. Lukáš (18, 38), jak před příchodem Ježíšovým do Jericha volal u cesty jeden slepec: »Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou;« Matouš vypravuje (20, 30), že dva slepci volali na Ježíše, vzdalujícího se od Jericha: »Pane, smiluj se nad námi, synu Davidův!« U Matouše (27, 44) a Marka (15, 32) čteme stručně a všeobecně: »Lotrové, kteříž s ním byli na kříži, rouhali se jemu;« Lukáš však popisuje podrobněji řka (23, 30): »Jeden pak z těch lotrů, kteříž viseli, rouhal se jemu atd.«

S podobnými různostmi a zdánlivými nesrovnalostmi shledáváme se u Evangelistů tu a tam, a jest povinností exegetů, aby je vysvětlili. Dosavad daly se vysvětliti vždy, a to způsobem takovým, že místo, aby otrásly věrohodností knih svatých, spíše ještě osvětlují a dokazují nepředpojatost, pravdymilovnost a historickou věrnost spisovatelů.

Ostatně vzpomeňte si, milý příteli, na úryvky Písma sv., jež jsme při příležitosti uvedli, na př. na plastické vypravování o slepém od narození, ježž Ježíš uzdravuje, nebo celého utrpení Kristova; musíte zajisté doznati: to nejsou báchorky vymyšlené, vybásněné, nýbrž prosté, věrné líčení očitých svědků a svědomitých historiků!

3. Proroctví a jich vyplnění.

(List kněze.)

Milý příteli! Vaše odpověď na poslední můj dopis mne opravdu potěšila. Poznávám čím dál tím jasněji: Jste již našincem, jste křesťanem. Stavíte se zmužile do šiku Kristova v duchovním boji naší doby.

Zovu vás našincem, ač jste protestant a já katoli-

ckým knězem; jste našincem, byť ne dosud v plném slova smyslu, ježto i mezi katolíky a pozitivními protestanty jsou ještě rozdíly dogmatické; jste ale náš, pokud s námi katolíky uznáváte božské poslání a božství Ježíše Nazaretského, Vykupitele světa.

Chci vás v přesvědčení vašem ještě více upevniti, a to messianskými proroctvími Starého Zákona. Ta vám dokáží, že se Ježíš Kristus neobjevil v historii světa z nenadání, z čista jasna jako Mohamed a jiní zakladatelé různých náboženství, že naopak objevení se Kristovo staletí, ba tisíciletí připravováno a ohlašováno bylo, a že tudíž úmyslům a vůli Boží zcela odpovídalo. A vskutku: Co je celý národ vyvolený, ne-li přípravou na Vykupitele světa? Krok za krokem, na každé téměř stránce odkazují nás Písma svatá na budoucího Messiáše.

Odvolávaje se k těmto knihám mám tu výhodu, že nemusím ani dokazovati jejich stáří a pravost; nám málo záleží na sporech, je-li ta neb ona kniha psána roku 700 neb 500 př. Kr. Je-li jisto: jednak, že knihy tyto se svými messianskými proroctvími dlouho před vystoupením Ježíše Nazaretského existovaly; za druhé, že proroctví tato na něm, a jedině na něm se naplnila, a to tak, že o nějaké náhodě neb podvodu ani řeči býti nemůže; je-li toto dvojí jisto, pak jest pravdivost křesťanství dokázána. To myslím bije samo do očí.

Že knihy Starého Zákona existovaly před Kristem, jest jisto tak, jako málo které jiné faktum historické. Jsou duší národa židovského, a kdo by popíral, že před Kristem existovaly, mohl by stejným právem popříti, že tehdy i národ židovský existoval. Krátce po roce 300 př. Kr. byly v Alexandrii knihy Mojžíšovy, a zajisté hned brzy na to i ostatní knihy Starého Zákona, přeloženy do řečtiny. Překlad ten zove se Septuaginta. Mimo to knihy Nového Zákona citují množství míst z knih zákona Starého o Kristu, Evangelistech, apoštolech, fariseích atd. a to tak, že jest zřejmo, že ode dávna byl již Starý Zákon všeobecně a všude uznáván. Ostatně zeptejme se jen židů současných; byť jim to snad příliš milé nebylo, uznávají, že

knihy ony pocházejí z doby před Kristem, a že messianská proroctví v nich obsažená jsou pravá.

Zbývá nám tudíž (zvláště proti Zidům) vybíratí jednotlivá proroctví a srovnávatí je se zprávami evangelíků. Srovnávání toto dokáže vám, že ani náhoda, ani výmysl neb domněnky lidí, nýbrž jedině božská vševědoucnost mohla prorokům Starého Zákona odhaliti budoucnost tak, jak se to právě stalo. Tím však neodvratně samým Bohem ověřeni jsou jak prorok, tak Messiáš jím předpovídaný.

Uvedu nejdůležitější z těchto proroctví:

1. Hned p o p á d u byl Vykupitel, Messiáš, předpověděn, jenž vyjítí měl ze semene ženy, aby potřel hlavu hada (I. Mojž. 2, 15). Úkolem jeho nebylo pouze učiti, hlavní úloha jeho byla smírná. Musil býti, jak jsme viděli, zároveň Bohem a člověkem: člověkem, aby mohl trpěti, Bohem, aby utrpením svým podal dostiučinění ceny nekonečné. Jak se to na Ježíši Nazaretském naplnilo, nemusíme dlouho vykládati.

2. Zároveň označuje se celé proroctví Evino půdou, z níž Vykupitel vypučeti má. Půda tato omezuje se za času Noemova ještě více na potomky Sémovy. »Požehnaný Hospodin Bůh Sémův, budiž Chanaan služebníkem jeho.« (I. Mojž. 9, 26). Z potomků Sémových však vyšel Spasitel.

3. Ještě více sужují se kruhy, když několik století později označuje proroctví Abrahama, jednoho z potomků Sémových, jakožto praotce národa, z něhož Messiáš vyjítí má. Praví k němu totiž Bůh tehdy, kdy národ židovský dosud neexistoval: »Učiním tě v národ veliký, a požehnám tobě, a zvelebím jméno tvé, a budeš požehnaný. Požehnám dobrořečícím tobě, a zlořečiti budu zlořečícím tobě, a v tobě požehnána budou všechna pokolení země.« (I. Mojž. 12, 2 a 3.) A byla požehnána v Ježíši Nazaretském, potomku Abrahama.

4. Bůh dává Abrahamovi rozkaz, jenž zřejmě naznačuje budoucí oběť smírnou Syna Božího; praví k němu: »Vezmi syna svého jednorozeného, kteréhož miluješ, Isáka, a jdi do země vidění« (hebrejsky: do Morijsa; tak slul vrch, na němž stál později chrám Jerusalemský) »a tam ho budeš obětovati v oběť zá-

palnou na jedné hoře, kterouž ukáži tobě.« (I. Mojž 22, 2).

Když se Abraham chystá, by uposlechl rozkazu, když dojde až k vrchu ustanovenému, když již svého vřele milovaného Syna svázaného na oltář položil a ruku vztahuje, aby hroznou tu oběť přinesl, »hle, anděl Hospodinův s nebe volal: Abrahame, Abrahame! Kterýžto odpověděl: Tu jsem. I řekl jemu: Nevztahuj ruky své na pachole, aniž mu co číň: nyníť jsem poznal, že se bojíš Boha, a neodpustil jsi jednorozenému synu svému pro mne. Pozdvihl Abraham oči svých a uzřel za sebou skopce vězícího mezi trnům za rohy, kteréhož vzav obětoval v oběť zápalnou místo syna . . .« »Povolal pak anděl Hospodinův Abrahama podruhé s nebe, řka: Skrze sebe samého přísáhl jsem, praví Hospodin: Že jsi učinil tu věc, a neodpustil jsi synu svému jednorozenému pro mne: požehnám tobě a rozmnožím símě tvé jako hvězdy nebeské, a jako písek, kterýž jest na břehu mořském: vládnouti bude símě tvé branami nepřátel svých. A požehnání budou v semeni tvém všichni národové země.« (I. Mojž. 22, 11—18.) Jak se předobrazení toto vyplnilo na Golgotě, kde také Bůh »neodpustil jednorozenému synu svému«, nemusím ani vykládati.

5. Později omezuje se proroctví na potomky Isákovy; také k němu praví Bůh: »Požehnání budou v semeni tvém všichni národové země.« (I. Mojž. 26, 4.) A byli požehnání!

6. Přicházíme k dalšímu členu z rodokmenu Mesiašova, k patriarchovi Jakobovi. Umíraje zanechává čtvrtému ze svých synů, Judovi, jakoby odkazem zaslíbení:

»Judo, tebe chváliti budou bratří tvoji: ruka tvá bude na šíjích nepřátel tvých, klaněti se budou tobě synové otce tvého. Lvíče Juda: na loupež, synu můj, vstoupil jsi: odpočívaje lehl jsi jako lev, a jako lvíče, kdož zbudí ho? Nebude odjata berla od Judy, a kníže z beder jeho, dokavadž nepřijde, který má poslán býti, a on bude očekávání národů.« (I. Mojž. 49, 8—10) Tak překládá Vulgata. Hebrejský text, jak ho nynější židé čtou, zní: »Nebude

odjata berla od Judy, ani hůl vladýcká od nohou jeho, dokavad nepřijde muž pokoje a jemu bude poslušnost národů.« Že tím míněn byl Messiáš, uznávali sami Židé.

Kdy byla tedy odjata berla od Judy? Dovedeme-li to určit, víme bezpečně dobu, ve které Messiáš nutně objeviti se musil. — Nebyla odjata berla od Judy, když téměř tisíc let před Kristem oddělila se říše Israelská od říše Judské a později jako samostatný národ s povrchu zemského úplně vymizela. Nebyla odjata, když kolem r. 585 před Kr. celá říše Judská odvedena byla do zajetí babylonského; zachovala i tam svou národní existenci a dosáhla po návratu z vyhnanství dřívější neodvislosti. Berla nebyla odjata ani za času Makkabeovců, ač tito stateční vůdcové lidu nebyli z kmene Judova, nýbrž z kmene Levi; říše Judova trvala přes to v jednotě, a Levité byli částí její. Kdy tedy opravdu odjata byla berla od Judy? Zajisté tehdy, kdy Titus kolem r. 70 po Kristu Jerusalems s chrámem vyvrátil a židy do celého světa za otroky prodal. Tehdy skutečně byla odjata berla, a v této době musil nezbytně dle předchozího proroctví objeviti se Messiáš.

Kdo jest tudíž Messiášem, není-li jím Ježíš Nazaretský?

7. Přeskočme dobu několika staletí a obraťme se k Davidovi, skladateli většiny žalmů, mocnému králi z kmene Judova (pravděpodobně 1055—1015 př. Kr.).

Až do nejmenších podrobností kreslí nám onen obraz, jehož naplněním bylo vystoupení Ježíše Nazaretského. Zcela zřejmě označuje ho Bohem, an dí: »Hospodin řekl ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe« (Žalm 2, 7), a »Řekl Hospodin ku Pánu mému: Sed na pravici mé, dokavadž nepoložím nepřátele tvých za podnoží nohou tvých« (Žalm 109, 1). Jak týmiž slovy, jichž messianský charakter Židé nepopírali, Ježíš farisey do rozpaků uvedl, pověděl jsem vám již dříve.

V témž žalmu představuje se nám kněžství Messiášovo; čteme: »Přisáhl Hospodin, a nebude toho že-

leti: Ty jsi knězem na věky podle řádu Melchisede-
chova« (Žalm 109, 4).

Hned vedle světlých stránek vynořuje se obraz
Ukřižovaného. »Já pak červ jsem a ne člověk: pohá-
nění lidí a povrhel obce. Všichni, vidouce mne, po-
smívali se mi: mluvili rty a hýbali hlavou: Doufali
jest v Hospodina, nechť jej vytrhne: nechť ho vysvo-
bodí, poněvadž chce jemu« (Žalm 21, 7—9. Srovnej
Mat. 24, 43). »Zbodli ruce mé i nohy mé: Zčetli všechny
kosti mé. Oni pak pozorovali a hleděli mne: rozdělili
sobě roucha má, a o můj oděv metali los« (Žalm 21,
17—19. Srovnej Jan 19, 23—24).

8. Stejně určitě líčí nám Isaiáš kolem r. 700
př. Kr. utrpení Spasitelovo:

»I vzejde jako proutek před ním, a jako kořen
z země žíznivé: nemá podoby ani krásy: a viděli jsme
ho, a nebylo vzevření, a nežádali jsme ho: pohrda-
ného a nejposlednějšího z mužů, muže bolestí a zna-
jícího nemoc: a jako skrytý byl obličej jeho a potu-
pený, pročez jsme ho sobě ani nevážili.

V pravdě neduhy naše on nesl, bolesti naše on
snášel: a my počtli jsme ho jako malomocného a ubi-
tého od Boha a sniženého. On pak raněn jest pro
nepravosti naše, potřín jest pro hříchy
naše: kázeň pokoje našeho leží na něm,
a zsinlostí jeho uzdraveni jsme. Všichni
my jako ovce zbloudili jsme, jedenkaždý na cestu svou
uchýlil se: a Hospodin složil na něj nepra-
vost všech nás. Obětován jest, protože
sám chtěl, a neotevřel úst svých: jako ovce k za-
bití veden bude, a jako beránek před tím, kdo ho
stříže, oněmí, a neotevře úst svých.«

»Protož oddělím jemu mnohé, a rozdělí kořisti
silných, protože vydal na smrt duši svou, a s hříšnými
počten jest: a on hříchy mnohých nesl a za přestup-
níky prosil« (Isaiáš 53. Srov. Marek 15, 28; Luk. 22, 37;
23, 34).

U Isaiáše vidíme ale též božskou a lidskou při-
rozenost a slávu Vykupitelovu.

»Rosu dejte nebesa s hůry, a oblakové dštěte
spravedlivého: otevři se země a vpuč spasitele, a spra-

vedlnost vzejdi spolu« (Isai 45, 8). A proutek vzejde »z kořene Jesse« (otec krále Davida), a »květ z kořene jeho vystoupí; a odpočine na něm duch Hospodinův . . i bude spravedlnost pasem beder jeho, a víra přepásáním ledví jeho. Bydliti bude vlk s beránkem, a rys s kozlátkem bude ležeti . . V ten den bude kořen Jesse státi na znamení národům, jemu pohané modliti se budou, a bude hrob jeho slavný« (Isai 11, 1 a násl.; proutek z kořene Jesse není zde David, poněvadž David před Isaiášem již tři sta let byl mrtev). »Tehdáž otevrou se oči slepých, i uši hluchých otevřeny budou« (Isai 35, 5). »Nebo Maličký narodil se nám, a syn dán jest nám, a učiněno jest knížectví na rameni jeho: a nazváno bude jméno jeho Podivný, Rádce, Bůh Silný, Otec budoucího věku, Kníže pokoje. Rozmnoženo bude panování jeho, a pokoji nebude konce; na stoliči Davidově, a na království jeho seděti bude, aby utvrdil je, a upevnil v soudu a spravedlnosti, od tohoto času až na věky« (Isai 9, 6—7).

9. Proroctví taková byla ovšem s to vpraviti Židům a pohanům, k nimž se dostala, ideu o nějakém dobyvateli na poli válečném. Flavius Josephus (Bell. jud. VII., 31) uvádí nám podobný názor Židů, že »v tom čase vládnouti bude jeden z nich po celém okršku zemském«. Tacitus (Histor V., 13) praví: »Mnozí byli přesvědčeni, Východ že povstane, a že Judaea nejvyšší moci se zmocní;« a Suetonius (In Vespas. c. 4): »Bylo starým a pevným přesvědčením Orientu, že jest osudem určeno, že jednou ti, kdož z Judaei přijdou, vlády se zmocní.« Vergil (zemřel roku 19 př. Kr.), odvolává se na Sybillu Kumskou, dí (4. Ecloga: »Již vrací se panna . . nový potomek snáší se s nebe. Nově zrozenému děcku, jímž železné pokolení zaniká a v celém světě zlaté povstává, tomu se kloň, ó čistá Lucino; tvůj již vládne Apollo.« ¹⁾ Samo připomíná

¹⁾ Původní text slov, jichž Vergil v naivním lichocení o synu Pollia užívá, zní:

4. Ultima Cumaei venit iam carminis aetas;

5. Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.

Jam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna;

Jam nova progenies coelo demittitur alto.

nám místo toto slova, jež napsal sedm století dříve Isaiáš (Isai. 7, 14): »Aj, panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel.«

10. Následuje prorok Jeremiáš (kol 600 př. Kr.). Líčí kýženého Messiáše jako krále (Jerem. 23, 5—6): »Aj, dnově jdou, dí Hospodin: a vzbudím Davidovi kmen spravedlivý: a kralovati bude jako král a moudrý bude: a konati bude soud a spravedlnost na zemi. Za dnů těch spasen bude Juda, a Israel bydliti bude doufanlivě.«

11. U Ezechiele (kol 600 př. Kr.) praví Bůh (Ezech. 34, 23 a 24): »A vzbudím nad nimi pastýře jednoho, kterýž by je pásal, služebníka svého Davida; tenť je pásti bude, a ten bude jejich pastýřem. Já pak Hospodin budu jejich Bohem: a služebník můj David bude knížetem uprostřed nich: já Hospodin mluvím jsem.« Samo sebou se rozumí, že ani zde není míněn král David, dávno již zemřelý.

12. Téměř do téže doby (600—500 př. Kr.) spadá slavná věštba Danielova, snad nejzajímavější a nejvýznamnější ze všech proroctví (kapitola 7).

»Léta prvního Baltasara krále babylonského« (dle obecného počtu 555 př. Kr.) »viděl Daniel sen . . a čtyři šelmy veliké vystupovaly z moře, rozdílné od sebe . . tedy viděl jsem u vidění nočním: a aj s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověka a přišel až k sta-

-
- Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet ac toto surget gens aurea mundo,
10. Casta, fave, Lucina; tuus iam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc aevi, te consule inibit,
Pollio, et incipient magni procedere menses;
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras.
15. Ille deum vitam accipiet, divisque videbit
Permixtos heroas, et ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem . . .
49. Cara deum soboles, magnum Jovis incrementum!
50. Adspice convexo nutantem pondere mundum,
Terrasque tractusque maris coelumque profundum,
Adspice, venturo laelentur ut omnia saeclo.

(Vergil, Ecloga 4.)

Pokud se nám u ostatních národů podobné tradice zachovaly, viz: L ü c k e n, Die Traditionen des Menschengeschlechtes.

rému dnů: a postavili jej před obličej jeho. I dal jemu moc, a čest, i království: a všichni lidé, pokolení a jazykové sloužiti budou jemu: panství jeho jest panství věčné, kteréž nebude odjato: a království jeho (jest království), kteréž nebude zrušeno . .

Přistoupil jsem k jednomu z přistojících, a pravdy hledal jsem od něho o všech těchto věcech. Kterýž pověděl mi výklad řečí, a naučil mne: Ty čtyři šelmy veliké jsou čtyři království, kteráž povstanou na zemi« (assyrsko-chaldejské, medo-perské, macedonské za Alexandra Velikého a římské. Srovn. Daniel 8, 20 a násl. a 2, 37 a násl.). »Přijmou pak království svatí Boha nejvyššího: a obdrží království až na věky, i na věky věků . . království pak, i panství, a velikost království, kteráž jest pode vším nebem, budiž dána lidu svatých Nejvyššího jehož království království věčné jest, a všichni králové jemu sloužiti a jeho poslouchati budou.«

»Léta prvního Daria, syna Assverova z semene medského, kterýž panoval nad královstvím chaldejským, léta prvního panování jeho« (537 př. Kr.) »já Daniel porozuměl jsem v knihách počtu let, o němž se stala řeč Hospodinova k Jeremiášovi proroku, že se dokoná zpuštění Jerusalema za sedmdesáte let (zajetí babylonské). A obrátil jsem tvář svou ku Pánu Bohu svému, modle se, a pokorně prose v postech, v žíní a v popeli.«

A Bůh vyslyšel Daniela, dav mu ještě více, než zač prosil; oznámil mu vykoupení mnohem vzácnější, než ze zajetí babylonského. Posílá anděla Gabriela, jenž dí: »Danieli, nyní jsem vyšel, abych tě naučil, a abys rozuměl. Od počátku proseb tvých vyšla jest řeč: a já jsem přišel, abych ti oznámil, nebo muž žádostí jsi: protož ty pozoruj řeči mé, a rozuměj vidění tomu:

Sedmdesáte téhodnů (téhodny roků)¹⁾ ukráceno

¹⁾ Židé, křesťané i racionalisté shodují se v tom, že téhodny tyto značí týdny roků, podobně jako III. Mojž. 25, 8. Obyčejné týdny ze dnů nedaly by se ostatně naprosto srovnati s verši 2, 25—27 této kapitoly.

jest nad lidem, a nad městem svatým tvým, aby se skonalo přestoupení a konec vzal hřích, a shlazena byla nepravost, a přivedena byla spravedlnost věčná, a aby se naplnilo vidění i proroctví, a pomazán byl Svatý svatých. Věz tedy, a pozoruj: Od vyjití řeči, aby zase vzdělán byl Jerusaleým, až do Krista vévody téhodnů sedm, a téhodnů šedesát a dva budou: a zase vzdělána bude ulice a zdi v ouzkosti časů. A po téhodnech 62 zabit bude Kristus: a nebude lid jeho, kterýž ho zapře« (hebr.: »a nebude přáteli jemu«). »A město i svatyni rozmece lid s vévodou, kterýž přijde: a konec jeho pohubení, a po konci boje uložené zpuštění. Utvrdí pak smlouvu mnohým jedním téhodnem: a v polovici téhodne přestane obět a obětování: a bude v chrámě ohavnost zpuštění: a až do skonání a konce trvati bude zpuštění« (Daniel kap. 9).

Toť proroctví; a jak se naplnilo? Přišly veliké čtyři říše světové: assyrsko-chaldejská, medo-perská, macedonská a římská. A za času poslední objevil se »syn člověka« («kámen« u Daniele 2, 34). A Bůh vzbudil »synu člověka« »království, kteréž na věky nebude rozptýleno« (Daniel 2, 43) — Církev. »I dal jemu moc, a čest, i království: a všichni lidé, pokolení a jazykové sloužiti budou jemu.«

»A kdy měl přijíti tento »syn člověka«? Kdy mělo se »skonati přestoupení, konec vzítí hřích, a shlazena býti nepravost, a přivedena spravedlnost věčná, a naplniti se vidění a proroctví?« Kdy objeviti se měl »Kristus vévoda«? Počet počíná slovem »řeč«, t. j. edikt, aby Jerusaleým od vracejících se Židů opět byl zbudován. Edikty takové známy jsou čtyři: z let 536, 518, 457 a 444 př. Kr.; nejvíce prospěchu přinesl třetí, vydaný r. 457. Vezměme ho tudíž za základ našeho výpočtu! Od roku 457 má uplynouti tudíž 7 ročních téhodnů (49 roků) a »zase vzdělána bude ulice a zdi«; do r. 408 byl Jerusaleým Nehemiášem opět obnoven. Od této doby do Krista vévody uplynouti má ještě 62 téhodnů (434 roků): tím dospějeme až k roku 26 po Kr. A skutečně v tomto čase vystoupil veřejně Ježíš Nazaretský. Po této době má býti »Kristus vévoda« zabit.

Započíná po té sedmdesátý týden (26—35 po Kr.). V polovici tohoto téhodne (r. 29 po Kr. dle obyčejného počtu) byl Ježíš zabit, a jeho obětí na kříži uveden ve vládu Zákon Nový; tím přestaly krvavé a zápalné oběti Starého Zákona, jak předpověděno bylo (Daniel 9, 27) v týdnu, jenž následovati bude po 7 a 62 týdnech.

Počítali jsme na základě třetího ediktu z r. 457. Ostatní tři připadají do let 536, 518 a 444. Ať vezmeme kterýkoli z těchto ediktů za základ, pošine se doba, kdy objevení se Messiáše hledati máme, nejvýš o 79 let dříve neb 13 let později. Ale kde najdeme na celém širém světě v této době osobu mimo Ježíše Nazaretského, na niž by se hodily všechny známky, s nimiž jsme se všude ve Starém Zákoně shledali, a to netoliko my, nýbrž i Židé?

Jak pádně vylíčeno jest konečně vyvrácení Jerusalema Titem! A pak ta ohavnost zpuštění na místě posvěceném, konec díla záhuby! Krátce před jeho uskutečněním obnovuje proroctví toto sám Kristus slovy (Mat. 24, 15): »Protož když uzříte ohavnost zpuštění, kteráž jest předpověděna od Daniele proroka, ana stojí na místě svatém atd.« a (Luk. 19, 43 a 44): »Neb přijdou na tebe dnové, a obklíčí tě nepřátelé tvoji náspem, a oblehnou tě, a souží tě se všech stran; a porazí tě na zem, i syny tvé, kteříž v tobě jsou, a neostaví v tobě kamene na kameni, protože jsi nepoznalo času navštívení svého.«

Dny tyto přišly na Jerusalem, a to v míře tak strašlivé, že není jí rovné snad v celých dějinách světových. Flavius Josephus vypravuje, že ve třech měsících 115.000 mrtvol z města bylo vyvezeno a 600.000 přes zdi městské hozeno bylo; počet těch, kteří za obležení zemřeli, obnášel 1 million; 97.000 Židů prodáno za otroky do celého světa. Od té doby až po dnešní den bloudí Židé bez chrámu, bez svatostánku, bez oběti. Jediný chrám, v němž dle rozkazu Božího obětovati směli (srovn. II. Paralip. 6, 5 a 6; Jan 4, 20), chrám jerusalemský, jest ztroskotán; Židé mají pouze synagogy, t. j. modlitebnice, nikoli místo obětní; a až po dnešní den nepodařilo se Židům vzdor velikému

jejich bohatství, aby národní svou svatyni, k níž každoročně putovati musili, opět obnovili. Julianus Apostata ve své nenávisti ku křesťanům pokoušel se o obnovení chrámu, aby dokázal, že proroctví Starého i Nového Zákona jsou klamná. Jak se mu to podařilo, vypravuje nám pohanský dějepisec Ammianus Marcellinus (XXIII., 1): »Alypius popoháněl horlivě stavbu, podporován místodržícím provincie; leč náhle objevily se četné koule ohnivé blízko základů, spálily několik dělníků a učinily místo nepřístupným; a poněvadž živly odporovati nepřestávaly, upuštěno od marného počínání.«

Až do dnešního dne se tedy nepodařilo obnoviti místo, na němž by jedině národ židovský obět svou přináseti směl.

13. Pomímím dlouhou řadu jiných proroctví a zmíním se již pouze o dvou, o proroku Aggeovi a Malachiáši, jež se obě vztahují, jako Danielovo proroctví, ke chrámu Jerusalemskému.

Židé pod vůdcovstvím Zorobabelovým vrátili se opět do Jerusalema a obnovili z části chrám (r. 518). Starci však, kteří pamatovali starý chrám Šalomounův, naříkali, že nový nevyrovná se nikterak co do krásy chrámu starému.

»Sedmého měsíce (Agg. 2, 2—10), dvacátého prvního dne měsíce, stalo se slovo Hospodinovo v ruce Aggea proroka, řkoucí: Mluv k Zorobabelovi, synu Salatielovu, vůdci judskému, a k Jesufovi, synu Josedekovu, knězi velikému, a k ostatkům lidu, řka: Kdo jest mezi vámi pozůstalý, ježto viděl dům tento v slávě své první? A jak vy jej vidíte nyní? Zdaž není tak, jakoby nebyl před očima vašima?

A nyní posilni se, Zorobabeli, praví Hospodin, a posilni se, Jesufe, synu Josedekův, knězi veliký, a posilni se veškeren lid země, praví Hospodin zástupů: a dělejte, neboť já s vámi jsem, praví Hospodin zástupův. Slovo, kteréž jsem umluvil s vámi, když jste vycházeli ze země egyptské: a duch můj bude uprostřed vás, nebojtež se. Neboť toto praví Hospodin zástupův:

Ještě jedno maličko jest, a já pohnu nebem a zemí a mořem i suchem. A pohnu všemi národy: a přijde Žádoucí všechněm národům: a naplní dům tento slávou, praví Hospodin zástupův .. Veliká bude sláva domu tohoto posledního více nežli prvního, praví Hospodin zástupů: a na místě tomto dám pokoj.»

»Aj (Malach. 3, 1) já posílám anděla svého, a připraví cestu před tváří mou. A hned přijde do chrámu svého Panovník, jehož vy hledáte, a anděl zákona, kteréhož vy chcete. Aj přichází, praví Hospodin zástupův.»

A přišel opravdu ten, jež hledal celý Starý Zákon, po němž všichni národové toužili: Ježíš Nazaretský, Syn Boha, on to jest, jenž vešel do chrámu Zorobabelova, a tím oslavil jej daleko nad chrám Šalomounův. A »pohnul všemi národy«. Sotva jest asi na celém širém světě národa, jenž by aspoň několika příslušníky neklaněl se Ježíši Nazaretskému jako Pánu a Bohu svému, svému Vykupiteli, nejvyššímu knězi, učiteli a králi.

14. Prorocství, jež Ježíš Kristus sám ku proroctvím Starého Zákona připojil, vyplňují se před očima našima do dnešního dne.

Pravil k Marii Magdaleně, když mu tato nohy mazala, a proto od Jidáše kárána byla (Mat. 26, 13): »Amen pravím vám, kdežkoli kázáno bude toto evangelium po všem světě, i o tom, co ona učinila, bude na památku její praveno.« Evangelium hlásáno jest po celém světě, a všude praví se na památku Magdaleny to, co učinila !

Prorokoval apoštolům vzdor velikým úspěchům, jež jim přislíbil (Mat. 10, 23): »Zajisté, pravím vám, nezchodíte měst israelských, až přijde Syn člověka.« A až do dnešního dne jsou mezi námi četní synové Israele, kteří se k evangeliu dosud neobrátili. I Palestina, země zaslíbení, potřebuje neustále ještě missonářův !

Kristus předpověděl (Marek 13, 31): »Nebe a země

pominou, ale slova má nepominou.« A slova jeho trvají dosud v síle neztenčené a šíří se dál a dále po celém okrsku země!

Po všech těch zázracích, jež nám evangelium o Kristu vypravuje, po všech těch proroctvích Starého Zákona, jež se na něm naplnila, po všem požehnání, jež náboženství jím založené po 18 století nám přineslo, nejednáme, myslím, my křesťané lehkomylně, nejednáme nevědecky, vyznáváme-li s Petrem (Jan 6, 69 a 70): »P a n e, k e k o m u p ů j d e m e ? T y ť m á š s l o v a ž i v o t a v ě č n ě h o ! A m y j s m e u v ě ř i l i, a p o z n a l i, ž e j s i T y K r i s t u s, S y n B o ž í.«

4. Námitky.

L i s t E d g a r ů v : Z celého srdce děkuji Vám, velebný pane, za poslední Váš dopis, v němž jste mi předvedl proroctví messianská. Přiznávám, že mají velikou moc důkaznou, zvláště všecka pohromadě. Proti jednotlivým snad by se dalo tu a tam něco uvést, právě tak jako proti zázrakům Kristovým. Pohlížíme-li však na celý národ židovský s jeho knihami posvátnými, jak se během půldruhého tisíce let ponenáhlu vyvíjel; představíme-li si tento národ s jeho proroctvími a na druhé straně vystoupení Ježíše Nazaretského, množství jeho zázraků, božství jeho učení, pevnost víry jeho mučovníků, zázračné až posavad kvetoucí šíření se jeho náboženství a blahodárné jeho účinky; pohlédneme-li konečně na zbytky onoho národa vyvoleného, které až do příští Kristova na posledním soudě neobrácený zůstatí mají, aby tak proti své vůli staly se svědky pro pravdu křesťanstva: pak, myslím, zavírá úmyslně oči, kdo neuznává, že křesťanství je náboženství, jež Bůh sám lidstvu zjevil a jako takové odůvodnil.

Jsem tudíž věřícím křesťanem.

Odpustte mi však, připojím-li: jsem teprve neophytou, novokřtěncem, a v některých věcech potřebuji ještě jasnějšího světla. Předkládám Vám je na

jednotlivých listech a prosím vás, byste mi vždy k mé otázce na témž listě odpověděl.

I. Židovství. — Dle názoru křesťanského bylo židovství až do Krista náboženstvím pravým. Teď jím již není. Jak může býti nepravdou, co kdysi bylo pravdou ?

Mimo to bylo židovství dávno před křesťanstvím, mají tudíž židé jakési právo, držeti se ho.

Odpověď kněze Před r. 1870 byla pravdivou věta: Francouzská vládní forma jest monarchie. Po pádu Napoleonově je tvrzení toto nepravdou. Jak může býti, ptám se, něco nepravdou, co kdysi bylo pravdou ? Jsem jist, že si k tomu snadno sám odpověděti dovedete.

Mimo to: Před Kristem měli pravdu židé, tvrdíce: »P ř i j d e Messiáš.« Tvrdí-li tak dnes, mluví nepravdu. Dnes třeba říci: »P ř i š e l Messiáš.«

Že přišel, nemusím Vám dokazovati; přesvědčila vás o tom jistě proroctví messianská a jich vyplnění, jak jsem vám je předvedl. Židé sami, ovšem pravověrní, jsou v největších rozpacích, jak naložiti s těmito proroctvími. Messianský jejich charakter uznávají od dob nejstarších. Musí tudíž uznati, že Messiáš přišel dříve, než odňata byla berla od Judy, a dříve, než chrám Zorobabelův byl zbořen. Pomáhají si mimo jiné tvrzením, že prý se Kristus narodil v roce, kdy chrám byl zbořen, že prý ho ale Bůh pro hříchy lidu odstranil na místo neznámé.

Ve svém dopise připojujete: Židé mají jakési právo, zůstatí při svém náboženství, poněvadž je starší.

Na to mohl bych odpověděti srovnáním: Také housenka nebo kukla měly by dle toho právo, zůstatí navždy kuklou a neproměnití se v motýla. Pochybují však, že byste přisvědčil kukle, kdyby řekla: »Já, kukla, jsem vlastní motýl. Ten pestrý tvor se čtyřmi křídly, jenž poletuje od květu ku květu, odpadl od původní povahy motýlí; já však, kukla, jsem ji zachovala.« Jistě byste nepřisvědčil! A jako kukle jest určeno, státi se motýlem, tak bylo určeno židovskému náboženství, aby objevením se Messiáše přešlo v křesťanství. Jako u kukly bylo by známkou nemoci a vzpoury proti

vlastní přirozenosti, kdyby svého času nestala se motýlem: právě tak stali se židé nevěrnými vlastnímu svému úkolu, když Krista, an v čase se objevil, zavrhli a ukřižovali. Židovské náboženství ztratilo s chrámem a obětí základ k životu; není již ani tou kuklou nevyvinutou, jest nejvýš prázdným pouzdrem, jež zbylo po kukle, když tato jako motýl vesele do volného vzduchu vylétla.

Nemají tudíž Židé práva, trvati při pouhém pouzdru bývalé slávy. Jen nevědomost může snad některé z nich omluviti.

II. Mohammedanismus. — Námitka Edgara: Učení Mohammedovo jest téměř tak rozšířeno, jako křesťanství; přívrženci jeho přesvědčení jsou o pravdě jeho jako my křesťané. Co nás opravňuje prohlašovati křesťanství za pravé, za jediné pravé, mohammedanismus však, buddhismus a ostatní náboženství za nepravdivá?

Odpověď kněze: Zpředu upozorňuji vás, že mohammedanismus daleko není tak rozšířen, jako křesťanství. Islam čítá sotva 180 milionů, kdežto křesťanství téměř 500 milionů vyznavačů. Mimo to jest islam omezen i určitými národnostními hranicemi, kdežto křesťanství rozšířeno je po celém světě, mezi všemi národy. Na váš dotaz mohu vám ale mimo to odpověděti:

1. Nemyslete předně, že bychom my, křesťané, pokládali všechna jiná náboženství za pouhý nesmysl. Není jistě náboženství, v němž by aspoň trochu nebylo pravdy. Tak věří na př. muslim v jednoho Boha, jenž dobré odměňuje a zlé tresce; věří v nesmrtelnost duše, věří většinu zjevení židovstva a křesťanstva a čerpal z nich; vždyť žil, jak známo, Mohammed šest století po Kristu.

Zde se však jedná hlavně o otázku: Kdo má pravdu ve věcech, kde se obě náboženství různí: Mohammed či Kristus?

2. Kristus ověřen jest celým Starým Zákonem se všemi jeho proroctvími, jež na něm a jediné na něm došla svého naplnění; Mohammed nikoliv.

3. Kristus vykonal zázraků bez počtu; o Mo-

hammedových zázracích nedošla nás ani nejmenší zpráva historická.

4. Kristus žil chudý, pokorný, v každém ohledu ctnostný život a dokonal jej, jak předpověděl, na dřevě kříže ku spáse celého světa. Mohammed, zbohatnuv sňatkem se zámožnou vdovou, pachtil se po slávě a nezemřel pro pravdu svého učení. Kromě Chadidže měl ještě deset žen a více otrokyň jako ženin. Když umíral, pravil: »Peklo hoří, bouře se blíží jak pozdní tmavá noc. Ale přísám Bůh, nedávejte mi viny; dovolil jsem jen, co koran dovoluje, zakázal jen to, co koran zakazuje.« — Jak zcela jinak zní posledních sedm slov Ježíše na kříži!

5. Učení Ježíše Krista jest čisté, a nikdy nemohl v něm někdo dokázati nějaký blud neb něco nemravného. Učení Mohammedovo hovoří o smyslnosti, slibuje nebe plné požitků pozemských a hlásá nenávisť k nevěřícím.

6. Náboženství Ježíše Krista hlásáno bylo mocí přesvědčení. Bez počtu mučníků vydalo život svůj za pravdu jeho od časů Nerona počínaje až do dnešních bouří v Armenii. Až dosud šíří se, stejně svěží jako na počátku, po Číně, Japanu, Africe atd.; šířiteli jeho jsou chudí bezbranní missionáři. Náboženství Mohammedovo šířeno bylo mečem již od samého Mohammeda.

7. Křesťanství obnovilo svět, jmenovitě tím, že odstranilo otroctví, zbratřilo národy novým zákonem mezinárodním. Mohammedanismus odlidnil kvetoucí kdysi kraje v Malé Asii, Turecku, Severní Africe, a zavedl staré barbarství. Ač o šest století mladší než křesťanství, vydán jest v šanc vymření a zachován jest dosud jedině hrabivostí křesťanských národů, jejichž loďstva a vojsko vládnou okrskem zemským.

Jest rozdíl mimo to, věří-li Mohammedáni učení své bez důkazů postačitelých, kdežto zatím křesťan přijímá pravdy výlučně křesťanské jen po pádných důvodech ze všech oborů lidského vědění a činění.

Žádný, ani jedinký z četných oněch důkazů, jež jsme pro křesťanství uvedli, nelze obrátiti na mohammedanismus. A jako o is'amu, podobně říci lze

o buddhismu a ostatních náboženstvích nekřesťanských. Zásady, jež mají společné s křesťanstvím, jsou pravé; pravdy, v nichž od křesťanství se liší, na př. tím, že popírají božství Ježíše Krista a Trojici, jsou nepravdami. Abych to dokázal, nemusím probírat všecka náboženství, jichž jest téměř bez počtu; dostačí, dokáží-li nade všecku pochybnost pravdu křesťanskou, zde na př. božství Ježíšovo, důkazy pozitivními; pak mohu s jistotou mathematickou učiniti závěr, že každé náboženství, jež pravdu tu popírá, pokud ji popírá, jest nepravé. Právě tak s nejlepším svědomím mohu tvrditi, že není nikde na širém světě dvakrát dvě pět. Mohu tak tvrditi, ač jsem to na celém světě nezkoušel; dostačí mi úplně jednou pro vždy dokázati, že dvakrát dvě jsou čtyři a ne pět.

Stačí mi tudíž důkaz o pravosti křesťanství, abych směl tvrditi: Všecka jiná náboženství, jako mohammedanismus, buddhismus a jak se všecka jmenují, jsou nepravdivá, pokud odporují křesťanství; není mi potřebí dokazovati to při každém jednotlivém náboženství zvlášť.

III. Trojice. — Námitka Edgarova: Křesťanství učí, že jest pouze jeden Bůh, že jest však tento Bůh zároveň trojicí. Není v tom odporu?

Odpověď kněze: Byl by v tom odpor, kdyby učilo: »Jest jen jeden Bůh, a přece jsou 3 bohové;« nebo: »V Bohu jest jen jedna osoba, ale jsou v něm přece tři osoby.« Něčemu takovému ale křesťanství neučí; tvrdí pouze: »Bůh jest jen jeden ve své bytosti, ale trojí v osobách,« pochybuji, že byste v tom dovedl naléztí nějakého odporu! Kdyby tu byl nějaký Irčan, ukázal by vám to zcela názorně na svém shamrocku (druh jetele). Apoštol Irčanů, sv. Patrik, užíval prý při výkladu nejsvětější Trojice lístku jetele, a na památku toho nosí dosavad Irčané na svátek sv. Patrika lístek shamrocku. Přirovnání to jest opravdu velmi názorné: List jetele jest jeden a má přece tři lístečky; právě tak Bůh jest jen jeden, ale má tři osoby, a v tom není absolutně žádný odpor.

Přes to přece přiznávám: Nejsvětější Trojice jest a zůstává nám vždy čímsi temným. Jest nejhlubším

tajemstvím náboženství, a odůvodniti ji přesahuje síly stvořeného rozumu našeho. Musíme to věřiti; vždyť zjevil nám to Bůh prostřednictvím Kristovým; nesměli bychom tomu ovšem věřiti, kdyby v tom byl nějaký odpor; takového však, ani nejmenšího, tu není.

IV. Vtělení se Kristovo. — Námitka Edgarova. Není mi proti mysli, že Kristus dle zprávy Písma sv. existenci svou obdržel nikoli od Otce lidského, nýbrž od Ducha Svatého. Toť zázrak, a není příčiny, proč bych neuznal tento zázrak jako jiné, historicky ověřené zázraky, nebo jako stvoření prvního člověka, jež přijímám jako nutný požadavek filosofie a vědy přírodní. Jest mi však divno: jak mohl se státi Bůh člověkem, jsa přece nezměnitelným?

Odpověď kněze: I to lze vysvětliti, nejlépe opět přirovnáním. Byl-li otec nějaký vzdálen od svého syna, nyní pak jest opět u něho, mohli se k sobě dostatí dvojím způsobem: buď přišel otec k synovi, nebo syn k otci. Šel-li otec k synovi, tu ovšem změnil své místo, šel-li však syn k otci, zůstává otec, kde byl.

Přenesme to, co jsme řekli o místě, na celou bytnost, a můžeme říci: Celá změna, jež se stala při vtělení se Boha, t. j. při spojení se lidské přirozenosti s božskou osobou, stala se pouze s lidskou přirozeností; lidská přirozenost spojena byla s božskou osobou, nikoli však naopak.

Ostatně nezlobte se, připojím-li poznámku: Tajemství naší svaté víry byla podrobena po dvě téměř tisíciletí zkoumání největších myslitelů, napadána nejzuřivějšími nepřátely, tak že můžete býti zcela jist, že nevymyslíte námitky, jež by nebyla již před staletími křesťanství učiněna, ale hned také vyvrácena. »Nic nového pod sluncem.« Mužové jako Origenes, sv. Augustin, sv. Anselm, sv. Tomáš Aquinský a celá řada učenců naší doby zkoumali pravdy křesťanství, a ne-nalezli nic, co by jim bylo překáželo býti věřícími křesťany.

V Písmo svaté, zvláště zpráva Mojžíšova o stvoření světa, a moderní věda. — Námitka Edgarova: Křesťanství praví, že Písmo svaté jest Slovem Božím; nemůže tudíž učiti nižád-

nému bludu ani v otázkách chronologie, dějin a přírodopisu. Nelze však popřít dle mého soudu, že mnoho z Písma sv. nelze srovnati s moderní vědou; na př. zpráva Mojžíšova, jež tvrdí, že svět stvořen byl v šesti dnech, kdežto dle výzkumů geologie zapotřebí bylo k utváření země mnoho milionů let. Toť přece odpor, jež odstraniti nedovedu.

O d p o v ě ě k n ě z e: Ani tento odpor není tak hrozný, jak se vám zdá. Třeba jen činiti rozdíl mezi tím, co Písmo svaté opravdu praví, a tím, co se mu mylně podkládá. Připomínám proto hned předem pro takové a podobné otázky:

1. Nemáme původního rukopisu Písma sv. To, co máme, jsou opisy a překlady, do nichž mohla se tu a tam chyba nějaká vlouditi. My katolíci jsme pevně přesvědčeni, že překlady a vydání naše, jež církev schválila, neobsahují bludů v otázkách náboženských. Co se však týče otázek z věd profanních, můžeme se setkat s chybami překladatelů a opisovačů; pak jsme ovšem, jako při každé jiné knize starověké, odkázáni na obyčejnou kritiku textu. Tak na př. užívá církev oficielně latinského překladu Vulgaty a řecké Septuaginty, a přece odporují si oba v chronologii: dle Septuaginty uplynulo od Adama ku Kristu více než 5000 let, dle Vulgaty jen 4000 let. Církev tuto otázku nerozhoduje; a kdyby některý archaeolog učil, že od Adama do Krista uplynulo 6000 nebo 7000 let, nechá ho církev zcela klidně učit; a kdyby tento archaeolog tvrzení své opravdu také dokázal, následovalo by z toho pouze, že jak v Septuagintě, tak ve Vulgatě jest chyba překladatelů neb opisovačů.

2. Kromě kritiky textové třeba též rozumného výkladu.

Vypravuje-li na př. Písmo svaté, že slunce vyšlo nebo zašlo, nezavrhne tím snad systém Kopernikův, dle něhož točí se země kolem slunce a ne naopak. Písmo sv. mluví právě tak, jak mluví lid; a také my mluvíme o východu a západu slunce, ač dobře víme, že se slunce kolem země naší neotáčí.

3. Obracím se konečně ku zprávě Mojžíšově o stvoření světa. Co se kritiky textu týče, můžeme se, myslím,

na náš text úplně spolehnouti. Co do výkladu mohl bych říci, že šest »jom« (dní), v nichž dle hebrejského textu země a obyvatelé její stvoření byli, mohou znamenati dle hebrejského užívání mluvy právě tak periody milionů let jako dny o 24 hodinách; mohl bych dokázati snadno tím, že Mojžíš klade až na čtvrtý den stvoření slunce, jímž počalo teprve rozdělení času na den a noc, že prvými třemi »dny« rozuměl tedy rozhodně zcela něco jiného, než my tím rozumíme; mohl bych přijmouti mínění, jež již před půl druhým tisícem let vyslovil sv. Augustin, že totiž Mojžíš »v šesti dnech« nepomýšlí vůbec na nějakou časovou posloupnost v díle tvůrčím, že chce pouze naznačiti stupně dokonalosti věcí stvořených.

Takové a podobné výklady, jež církve připouští, rozplašily by jistě vaše pochybnosti. Já, co se mé osoby týče, mám za pravdě podobnější mínění jiné; připomínám však hned na počátku, že za jeho neomylnost neručím. Jest vzato z výborného spisu Patera Hummelauera S. J. (*Der biblische Schöpfungsbericht*. Freiburg 1877).

Věřím 1. že dny, v nichž nám Mojžíš stvoření předvádí, jsou dny o 24 hodinách; věřím 2. že geologie dokázala dostatečně své tvrzení: k jednotlivým aktům tvůrčím bylo potřebí času mnoha, snad milionů let; věřím konečně 3. že mezi tvrzením uvedeným sub 1. a sub 2. není naprosto žádného odporu.

Vidím vás v duchu, jak voláte: Toť nemožno! — Doufám, že jest to přece jen možno. Pokusím se vám to vysvětliti. Dříve musím však předeslati něco o způsobu, jakým Bůh zjevení své sdíleti může a jak asi spisovatele Písem sv. inspiroval.

Že Bůh s námi lidmi v duchovní styk vstoupiti chtěl, jest zcela přirozeno. Jeho poměr k nám není poměr sobeckého pána, jemuž jeho dělníci jsou pouze věcí, nýbrž jest poměr laskavého otce. Aby styk tento uskutečnil, má Bůh po ruce rozličné prostředky; může na př. bezprostředně vzbuditi v rozumu našem to neb ono poznání, právě tak, jako hudebník hraje na svém nástroji; mohl by dále vytvořiti ve vzduchu takové chvění, jež by k uchu našemu donikalo jako slova a

řeč; může vytvořiti viditelnou bytost nějakou, jež by k nám mluvila; může konečně události, jež nám chce oznámiti, předvésti nám před oči buď ve vidění neb jako na jevišti, by je smysly chápaly, zároveň pak oznamuje smysl oněch obrazů.

Způsobu prvního, kde Bůh působí přímým, neviditelným vnuknutím v duši, užíval Bůh velmi často při inspiraci posvátných knih. Lidské spisovatele jejich představití si můžete jako písaře, jemuž vnitřní hlas diktuje. Zhusta vidíme však též, že Bůh spisovatelům těmto předvádí obrazy viditelné a při tom zároveň vykládá smysl jejich. Zjevení svatého Jana a proroci Starého Zákona podávají nám s dostatek příkladů.

Dejme tomu nyní, že Bůh zvolil tento způsob sdělení, aby Mojžíšovi neb Adamovi chronologickou posloupnost tvůrčích period zjevil; předváděl po šest dní (každý o 24 hodinách) denně některou z hlavních epoch díla stvoření Mojžíšovi u vidění. Pak mizí všecken odpor mezi Mojžíšem a geologií. Mojžíš píše zcela správně o šesti obyčejných dnech po 24 hodinách; naznačuje tím zcela správně časovou posloupnost jednotlivých aktů tvůrčích; víme tu ovšem, že je nenaznačuje přímo, nýbrž nepřímou, v obraze. Nepravdivé jest vyličení jeho jen tolik, pokud podobá se historické tragedii, jež ve dvou neb třech hodinách předvádí nám to, co se ve skutečnosti událo v době celého snad života lidského.

Že volil Bůh právě tento obrazný způsob ku zjevení, jest velmi pravdě podobno (jako při inspiraci Písma sv.) a odpovídá zcela povaze pravdy, jež měly býti sděleny. V každém případě jest však možný, a již tím, že dokážeme aspoň možnost shody mezi Písmem svatým a geologií, odrážíme učiněnou námitku.

Jest ostatně zcela zřejmo, že nezbytně třeba bylo zde zjevení, ať již ve formě jakékoli, že nemůžeme zjevení toto nahraditi lidskou jakousi tradicí, již by Mojžíš byl zaznamenal. Jedná se zde zajisté o události, jež se přihodily před stvořením prvního člověka, mohl se tedy o nich člověk dověděti pouze odjinud, zvenčí.

Odpor mezi kratičkou dobou šesti dnů, o níž mluví Mojžíš, a ohromnými periodami, jež dnešní geologie požaduje, není tedy nikterak dokázán. Právě tak není

nejmenšího odporu v posloupnosti jednotlivých aktů tvůrčích, jak je líčí Mojžíš a jak jim učí geologie. Dle Písma svatého stvořeny třetího dne byliny (I. Mojž. 1, 11—13), pátého »plaz duše živé . . . , i velryby veliké i všeliké ptactvo« (tamže 20—23), šestého »zvířata zemská podle tvářnosti jejich« a konečně člověka (tamže 24—31). Tentýž pořad předpokládá geologie: nejstarší zbytky organické, jež nalézáme, jsou zbytky rostlin, a nejstkvělejší periodou v říši rostlinstva byla dle všeho asi doba kamenouhelná. Pozdější vrstvy, zvláště Jura a útvar křídový, obdařeny jsou v míře nejhojnější rybami a ohromnými tvory, Ichthyosaury, naproti tomu objevují se ssavci teprve v novějších útvarech, a jsou tím četnější, čím více blíží se době novější. Památky po člověku objevují se teprve v době nejnovější, a marně namáhali se, kdož chtěli je odkázati do doby starší. Často jásala již nevěra, že zvítězila nad Písmem svatým nálezy lidských kostí ve vrstvách, jež snad statisíce let od doby naší jsou vzdáleny; pokaždé vyšlo však na jevo, buď že zaměněna byla kostra zvířecí za kostru lidskou, neb že lamači ve skalách podvodem vydělali si chtěli pořádné zpropitné a pod. Mimovolně připadá nám na mysl: jak možno, že Písmo sv. odolalo dosud kritice vší vědy, kdežto jiné báje a mytologie starověku i od dětí jako nesmysl mohou býti vyvráceny?

Snad vám mezi mou řečí napadlo, že by snad přece i u Mojžíše dal se nějaký nesmysl a odpor nalézt. Dle něho (I. Mojž. 1, 3—5) prvního dne stvořeno bylo světlo a učiněn byl z »večera a jitra« den. A přece objevují se teprve čtvrtého dne slunce, měsíc a hvězdy, aby »dělily den a noc, a byly na znamení časů, dní i let.« (I. Mojž. 1, 14—19.)

Ta okolnost, že již před čtvrtým dnem mluví se o »dnech«, jež skládají se z »večera a jitra«, vysvětlí se snadno, přijmeme-li předešlý náhled, dle něhož mluví Mojžíš přímo pouze o různých viděních a nepřímě o skutečných tvůrčích periodách. Přece však zůstává dosud ona nesrovnalost, že dle zprávy Mojžíšovy i ve skutečnosti světlo dlouho před pramenem světla, před

sluncem, stvořeno bylo. Toť přece zcela očividný nesmysl.

A což, objeví-li se zdánlivý tento nesmysl pravdou, jež teprve v nejnovější době geologií byla objevena? Abych to objasnil, jest třeba poohlédnouti se trochu důkladněji po otázkách geologických.

Přeneste se v duchu do oné pradávné doby, kdy země se tvořila, kdy kůra zemská, na níž žijeme, nebyla ještě definitivně utvářena. Tekuté, žhoucí jádro země bylo příčinou častějších vulganických erupcí a častého vynořování a klesání celých rozsáhlých krajů na zeměkouli. V této otázce přikročila geologie již tak daleko, že dovede vykresliti i mapy země, jež nám ukazují, kde na př. v době útvaru třetihorního byla pevnina a kde moře. Jak je to možno?

Zcela snadno — dle zkamenělin; pouze ve vodě mohla povstati většina zkamenělin a otisků škeblí a jiných organických tvorů. — Jak možno však ze zkamenělin poznati, že na př. okolí Prahy právě za doby silurské bylo velikým dnem mořským? Přicházíme-li tam na zkamenělé škeble, nemohly tyto náležeti jinému nějakému útvaru? Proč právě době silurské? — Z této nesnáze vysvobodí nás zkameněliny význačné pro určité, jednotlivé vrstvy. Představte si, že nějaká krajina byla po všechny periody dnem mořským; nutně naléztí zde musíme nánosy a v těchto nánosech zbytky fosilní ze všech period. Dejme tomu, že byste teď hledal od spodu vzhůru. V nejnižší vrstvě (jež jest možná na sta stop silná), avšak pouze v ní, našel jste škebli A, ve druhé, a to pouze ve druhé, škebli B atd. Není tedy samozřejmo, že škeble A objevuje se na zemi pouze v době nejstarší formace, škeble B pouze v době druhé formace atd.? Škeble tato byla tudíž na počátku oné formace stvořena, na konci její pak úplně vymřela.

Takto, ovšem ne tak snadno, sestaven celý systém zbytků fosilních, t. j. zkamenělých rostlin a živočichů, jež nám podávají návod, jak určovati relativní stáří vrstvy jinak neznámé. Nalezneme-li na př. zkamenělé škeble tam, kde nyní jest pevná země, můžeme ovšem souditi, že krajina tato byla kdysi dnem moře, a nějakým způsobem, na př. pozdějším nějakým vynořením

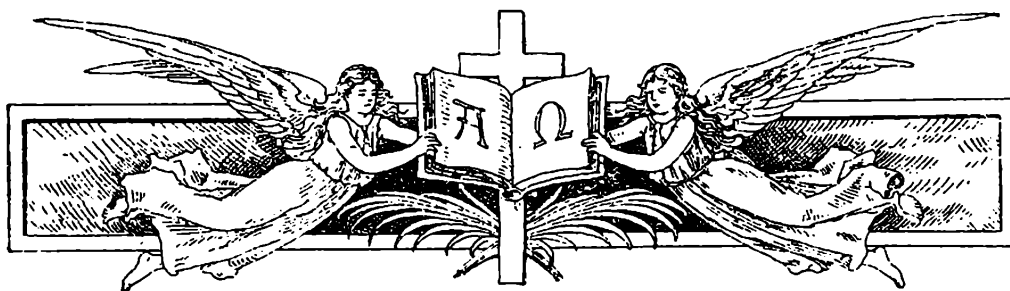
stala se pevnou zemí; kdy se to však stalo, nelze jen tak beze všeho ustanoviti. Najdu-li tam však fossilní zbytek na př. jedenácté vrstvy, vím, že moře rozlito zde bylo právě v době jedenácté formace.

Význačné tyto zbytky fossilní tvoří tudíž řadu zastupců z říše rostlinné a živočišné, jak v jednotlivých periodách země za sebou následovaly. A jaký obraz nám podávají? Poznáváme, že pro osm nejstarších formací tyto zbytky fossilní jsou na celé zemi tytéž, v nejzazším severu, jako na rovníku. Teprve později počínají se různiti dle různosti podnebí. Co z toho plyne? Nic jiného, než ta pravda nepopíratelná, že za času starších formací panovalo na celé zemi stejné podnebí. Jak však vysvětliti si stejné klima na severu a na rovníku? Jen tehdaž, jestliže světlo a teplo nevycházelo od jediného bodu, ležícího mimo zemi (jako slunce), nýbrž buď ze země samé nebo ze všech stran, z jakéhosi obalu světla a tepla, jenž zemi obklopoval. V obojím případě neviděl by pozorovatel ani slunce, ani měsíce jako pramene světla, a protože Mojžíš byl jen podobným obyčejným pozorovatelem, líčil zcela správně, řka, že dříve bylo zde světlo, než slunce, měsíc a hvězdy jako prameny světla a tepla se objevily.

Jistý starý spisovatel řecký píše: Vypravuje se, že za egyptského krále Necha byla obepluta Afrika; plavci líčili však neuvěřitelné věci o své cestě, na př. že prý slunce viděli na severu; proto prý nelze zprávám jejich dáti víry. — Právě to, co onen spisovatel uvádí za důvod své nedůvěry, jest nám nejpádnejším důvodem pro pravdu jejich výpovědi; teď ovšem víme, (co staří Řekové nevěděli), že vidíme slunce na severu, jakmile překročíme rovník. Právě tak má se to se zprávou Mojžíšovou. To, co teprve novější geologie objevila, a co zdá se na první pohled neuvěřitelným, to nám již Mojžíš vypravuje, totiž, že v dlouhých prvních periodách geologických nebylo na nebi slunce! Máme tudíž nejpádnejší důkaz pro spolehlivost zprávy Mojžíšovy. Půjdeme ještě dále! Z podání nemohl se Mojžíš o věci té dověděti, ježto za oněch časů (dle výzkumů geologie) nebylo lidí, kteří by to byli dosvědčili. Mluví-li

přece o tom, odkud odjinud mohl o tom věděti, než ze zjevení božského?

Držte se proto pevně pravdy křesťanství a jeho svatých knih! Buďte přesvědčen, že všechny opravdové výzkumy a vymoženosti moderní vědy neotřesou jí, nýbrž jen potvrdí! Objeví-li se zdánlivé nějaké nesrovnalosti, jest příčinou toho buď že se hledá v Písmě svatém smysl, jehož v něm není, nebo se za bezpečný výsledek vědy přijímá, co jest pouhou hypotésou, jež dalšímu badání musí ustoupiti. Opravdový odpor mezi přírodou a zjevením jest nemožný!

III.

Katolická Církev a její učení.

1. Prsteny moudrého Nathana.

(List Edgarův.)

Velebný Pane! Přátelská Vaše odpověď zahnala poslední mou pochybnost. Přiznávám se úplně a zcela ku křesťanství. Jest mi teď zcela jasno, že propadá bez pomoci ateismu, materialismu, nihilismu nebo skepticismu, kdo nechce uznati pravdu a láskyplné jho křesťanství. Každá polovičatost jak ve vědě, tak i v praktickém životě, jež se kloní tu k nevěře, tu zas ku křesťanství, nemůže míti ani v theorii, ani v praxi dlouhého trvání.

K tomu přesvědčení jste mne dovedl.

Nyní však ptám se vás: Které jest to pravé křesťanství? Je to luteranství nebo kalvinství? Je to křesťanství pruské unie nebo anglikánství? Je to římský katolicismus nebo ruská církev pravoslavná? Je to snad křesťanství onoho nekonečného počtu starých a nových sekt, jako Nestorianů, Arianů, Methodistů, Baptistů atd. ?

Nedovedu-li si zodpověděti tuto otázku, jest mi málo platno, vím-li, že křesťanství jest pravé. Jsem na tom asi tak, jako věřitel, jenž ví sice, že mu jistý Svoboda dluhuje milion zlatých, neví však a nemůže se dověděti, který z těch mnoha Svobodů to jest, ani kde bydlí.

Mohl bych ovšem za pravé křesťanství uznati to,

co jest společné všem konfessím. Avšak mnoho-li toho jest? Ani Trojice a božství Kristovo ne! Vždyť i tato dogmata byla popřena od Unitářů, Arianů, ba často i od kazatelů naší církve evangelické. A co se praktických otázek týče, musím přece věděti, zdaž stačí dle Luthera pouhá víra k věčnému životu, či zda dle katolické nauky přistoupení musí i skutky? Zda Kristus ustanovil pokání jako svátost, musím-li se tudíž zpovídati knězi, chci-li odpuštění hříchů dosíci, nebo jest zpověď jen výmyslem lidským a jest proto zbytečna? Zdaž děti mohou býti platně křtěny, zda jest tedy i nutno, aby děti křtěny byly, má-li jim nebe býti otevřeno? Či mám s Baptisty pokládati křest dětí za neplatný a odporující Písmu sv. ? Přijímám ve Večeři Páně skutečné tělo Ježíše Krista, jak učí katolíci, Rusové a Lutheráni; či mám snad s Calvinisty na Večeři Páně pohlížeti jako na upomínku poslední Večeře Páně?

Není možno, aby nás byl Kristus nechal o tom v pochybnostech, je-li zaslíbeným Messiášem, přišel-li proto, aby učil pravdě a cestu k nebi ukazoval.

Které náboženství mám tedy uznati? Snad žádné z nich? Čili jinými slovy: všecka náboženství pobloudila: katolicismus právě tak jako Lutheráni, Baptisté, pravoslavní, Anglikáni, Mormoni atd.? Žádné z nich nemá plné, nezkalené pravdy? Dobrá! Pak nezbývá mi nic jiného, než vybrati ze všech forem křesťanství zlomky pravdy, jak se o to přede mnou pokoušely jistě miliony křesťanů, jak se o to snažili zvláště všichni zakladatelé různých sekt. Jakou mám pak ale záruku, že jsem právě já ten jediný šťastný člověk, jenž našel pravdu celou a neporušenou? Kdo mi za to ručí, že ono náboženství, jehož se dopravuji, nebude právě takové, jako ta ostatní, z nichž jsem pravdu vybíral? A dejme tomu, že by se mi podařilo nalézt plnou, čistou pravdu, jako se dosud nikomu na světě přede mnou nepodařilo: nebyl bych potom já samojediný onou říší světovou, jež Messiášem měla býti založena? Onou říší, jež dle žalmisty Páně obsahovati má všechny národy a dle Daniele zvítěziti co do rozsahu nad asyrsko-babylonskou, medo-perskou, macedonskou a římskou, jež má býti královstvím pravdy?

Ano, to bych musil tvrditi. Ze všech ostatních zlomků křesťanství neměl by žádný, aspoň ne žádný sám o sobě, práva pokládati sebe za ono království pravdy, ježto všechny pobloudily. Vezmu-li však opět všechna vyznání pohromadě: katolíky, pravoslavné, Luterány, Calvinisty, Baptisty atd., jaký chaos všech možných protiv a odporů obdržím? Ty přece tím méně mohu pokládati za království pravdy! Nezbude mi tudíž nic jiného, jak jsem již pravil, než pohlížeti na všechno ostatní křesťanství jen jako na jakousi odnož onoho království pravdy, sebe pak za jediného repraesentanta pravého království Ježíše Krista. Od časů Kristových až do doby, kdy já jsem se objevil, nebylo tedy vlastně vůbec oné páté říše světové, již Messiáš měl založiti, ba od mé vzácné osoby měla by počíti nová éra dějin světových.

Nikoliv! Tak sebe sama vyvyšovati, zdá se mi býti přece jen příliš nezapným. Některé z velikých vyznání křesťanských musí míti pravou, neporušenou nauku křesťanskou, nebo nauka ta vůbec úplně se světa zmizela, a pak bylo Kristovo poslání marným. Nestačí však, aby jedno z velikých, hlavních vyznání opravdu obsahovalo právě toto učení, jest také nutno, aby bylo lze vyznání, jež pravdu chová, také poznati, a Kristus postaral se jistě, by je každý a to vždy poznati mohl. Jinak by byl jednal, jako onen otec v Nathanu od Lessinga, jenž odkázal třem svým synům tři prsteny, jeden pravý, dva padělané; žádný ze synů nevěděl však, který z nich obdržel prsten pravý. Kdyby Bůh byl takto s námi jednal, byla by nám pravda křesťanství právě tolik platna, jako onomu věřiteli, ví-li, že jakýsi neznámý mu Svoboda dluhuje mu million zlatých.

Opakuji ještě jednou: Jedno z velikých vyznání křesťanských musí obsahovati křesťanství neporušené a musí býti lze vyznání toto poznati.

Pro mne, jenž vychován jsem v církvi evangelické, jest ovšem zcela přirozené, hledám-li právě křesťanství v ní. Spolu však přiznávám: ta jediná okolnost, že jsem se v této církvi narodil a v ní byl vychován, nepodává mi ještě s dostatek záruky pro její

pravost. I v mormonství, v mohamedanismu a v židovství rodí se lidé, a přece nejsou vyznání tato proto pravdivá.

Pozorujete, velebný pane, že jsem jako na rozcestí, nevěda kudy kam. Přivedl jste mne k poznání, že křesťanství jest pravým náboženstvím; ukažte mi ještě, kde hledati mám pravé křesťanství, a kde najdu pravé křesťanství v množství různých těch forem jeho. Slibuji vám, že budu i nadále učelivým žákem a prosím vás, byste pamatoval v modlitbách na

svého vděčného a oddaného

Edgara.

2. Úpadek nebo vývoj?

(1. List kněze.)

Váš dopis četl jsem s opravdovým potěšením. Odpovídám naň ihned. Zcela logicky a důsledně soudíte, že jedno z velikých vyznání musí míti křesťanství pravé, neporušené. Kdyby každé obsahovalo jen část, jež by ještě různými bludy byla pomíšena, nebylo by království pravdy, jež Spasitel založiti měl, nevyplnilo by se též zaslíbení Kristovo apoštolům dané, že je Duchem sv. ve vší pravdě voditi bude, nevěděl by mimo to křesťan, jak zcela správně podotýkáte, čeho se v nejdůležitějších otázkách životních přidržeti má.

Zcela správně usuzujete, že musíme býti s to, abychom poznali v množství různých vyznání ono, jež pravou nauku Kristovu zachovalo, jež tedy ani nepozbylo některých částí, ani výmysly lidskými pod rouškou učení Ježíše Krista nebylo rozšířeno. Co by nám zajisté bylo platno, kdyby i takové vyznání existovalo, my bychom ho ale poznati nemohli?

Mluvě o velikých vyznáních křesťanských máte zajisté asi na mysli církev římsko-katolickou, ruskou pravoslavnou, luteránství, kalvinismus, pruské evangelíky a konečně státní církev anglikánskou. Církev katolickou klademe zde na roveň s ostatními, ač bych mohl poukázati k tomu, že čítáme daleko přes 200 mil-

lionů duší, tedy snad více než sta vyznání a menších sekt jiných dohromady. K lepšímu přehledu po hlavních vyznáních křesťanských připojuji názornou tabulku trvání a počtu příslušníků jednotlivých sekt.

Ano, souhlasím s vámi úplně: Jedno z těch různých vyznání musí obsahovati pravdu křesťanství. Jest jen otázka: které?

Zcela otevřeně, bez ostychu odpovídám: Vyznáním, v němž pravé křesťanství uloženo jest, jest církev římsko-katolická. Jsem ochoten toto své tvrzení doložit celou řadou důkazů. Dnes spokojíme se tímto jednoduchým uvážením:

Pravá forma křesťanství, říše pravdy Kristem založená, musí trvati od časů Kristových až do posledního soudu. Učení, jež, jak historie učí, teprv po Kristu se objevilo, nebo před dobou posledního soudu s povrchu zemského zmizelo, nemůže býti učením Ježíše Krista. Toť základ mého důkazu; sám jste mne k němu přivedl, a je zajisté velice přesvědčivý. Nepravím, že by jednotlivé články víry (na př. článek o pravosti a inspiraci jednotlivých knih Písma sv.) nemohly se během století víc a více objasňovati. Tvrdím však: Jestliže do r. 1886 na př. prorok Isaiáš ode všech hlavních vyznání křesťanských všeobecně za Slovo Boží byl pokládán, jest jím zajisté; nová sekta však, jež nyní povstala a Isaiáše z Písma vyloučila, neobsahuje jistě pravého křesťanství; byla by zajisté v odporu se vším křesťanstvím do roku 1886 a všech let a století předchozích.

Podobně tvrdím, že Trojice na př. a božství Kristovo beze všeho odporu jest učením křesťanským; bylo zajisté předmětem víry všech velikých vyznání za středověku. Proto sekta, jež nově vyvstala a Trojici nebo božství Kristovo popřela, není pravým křesťanstvím.

Uzavírám dále, že dle křesťanské nauky nemluvnata zcela platně mohou býti křtěna, a že učení Anabaptistů, kteří to popírali, odporuje nauce křesťanské, byť i tisíckrátě odvolávalo se na místa z Písma sv., ovšem dle své libosti překroucená a vykládaná. Vždyť, kdyby Anabaptisté, měli pravdu, byla

by církev katolická po století bloudila ve článku na-
nejvýš důležitém, a to připustiti nelze.

A nyní dejte pozor! Nyní namířím na vás. Před
vystoupením Luthera a Kalvina věřila všecka hlavní
vyznání, že ve Večeři Páně přijímáme pravé Tělo Je-
žíše Krista. Toto učení bylo by opravdu ďábelským
podvodem, kdyby se nezakládalo na pravdě: jest však
pravé, a učení Kalvinovo jest tedy porušením pravého
křesťanství.

Nebo: Ve stoletích, jež vystoupení Luthera a Kal-
vina bezprostředně předcházela, věřeno bylo všeobecně,
že Kristus ustanovil sedm svátostí; učila tomu církev
římsko-katolická, učila tomu církev řecká, ruská, ba
i menší sekty východní tomu učily; zkrátka, nebylo
většího vyznání, jež by tomu nebylo učilo; jest tedy
pravda tato opravdu křesťanskou, a vy protestanté,
urvali jste podstatnou část křesťanství, jestliže jste ze
sedmi svátostí, jež Kristus ustanovil, pět svátostí zavrhl.

Totéž platí i o ostatních pravdách, v nichž se od
nás různíte. Tím jest ovšem protestantismus ve všech
svých odnožích pochován. Zbudou tedy na bojišti je-
dině katolická, a snad řecká a ruská církev — a mezi
těmi rozhodnouti nebude nesnadné.

Hlavní, čím se tato vyznání liší, jest to, že kato-
lická církev uznává v římském papeži následovníka
Petrova a viditelného náměstka Kristova, schismatictí
Rusové a Řekové však nikoliv. Tážeme se tudíž: Co
bylo v této příčině učení všeobecným před dobou,
než se ona vyznání oddělila?

Odpovídá nám na to vyznání víry papeže Hor-
misdý z r. 517. Toto vyznání víry bylo již v oné době
podepsáno od cařihradského patriarchy Jana a 2500 bi-
skupů; na 8. všeobecný koncil (Cařihradský 4. r. 869.)
byli připuštěni pouze ti biskupové, kteří vyznání to
podepsali. Vyznání toto zní:

»Především jest spása v tom, zachovati pravé
učení. A poněvadž nelze pominouti mlčením slov Kri-
stových, jenž dí: »Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám
církev svou«, jest to, co řečeno bylo, potvrzeno skut-
kem, ježto apoštolská stolice povždy náboženství ne-
porušené zachovala. Nechceme se oddělit od její víry

a její nauky a proto doufáme, že budeme hodni v oné jednotě trvati, již stolice apoštolská hlásá, v níž jest celá a pravá pevnost náboženství katolického«. ¹⁾

Ještě určitěji naznačuje to 11. všeobecný sněm (4. lateranský r. 1215.): »Božským zařízením obdržela církev římská prvenství řádné moci nade všemi ostatními, jako matka a učitelka všech věřících.«

Podobně praví 14. sněm všeobecný (2. lyonský r. 1274.): »Církev římská má nejvyšší a neomezený primát a pravomoc nad celou církví katolickou, a vyznává o tom v pravdě a pokoře, že jej od samého Pána ve sv. Petru, knížeti čili hlavě apoštolů, jehož nástupcem jest římský biskup, s plností moci obdržela.« Konečně to potvrzuje též r. 1439 koncil Florentinský (18. všeob.) an dí, že svatá apoštolská stolice a »biskup římský jest nástupcem blahoslaveného Petra, knížete apoštolů, pravým zástupcem Kristovým a hlavou veškeré církve a všech křesťanů otcem a učitelem; a že jemu v blahoslaveném Petru od Pána našeho Ježíše Krista plná moc pásti, řídit a spravovati veškeru církev dána jest, jak to také v aktech všeobecných sněmu a svatých kanonech obsaženo jest.«

S tímto osvědčením koncilu florentinského projeví svůj souhlas řecký císař Michael Palaeologus, patriarcha cařihradský, vyslanci ostatních patriarchů a ruský metropolita Isidor.

Před schismatem Řeků a Rusů bylo tedy učení o papežském primátu všeobecným učení všech tehdejších velkých vyznání; proto náleží též učení to mezi pravdy křesťanství právě tak, jako učení o 7 svátostech, o skutečné přítomnosti Kristově v Nejsvětější Svátosti, o božství Kristově a o nejsvětější Trojici.

Jsem hotov se svým důkazem. Sám jste doznal, že jedno z pěti neb šesti hlavních vyznání plnou, nezkalenou pravdu chovati musí. Dokázal jsem vám, že všecka, katolicismus vyjímaje, této pravdy nemají, poněvadž učí něčemu, čeho pravý opak kdysi všeobecným přesvědčením byl, a co právě proto křesťanskou

¹⁾ Mansi VIII. 441. 452.

naukou býti nemůže. Z toho jde, že katolická církev, a jedině katolická církev pravou, nižádným bludem nezkalenou pravdu křesťanství má.

Brzkou odpověď očekává

váš nejoddanější

H.

(2. Z odpovědi Edgarovy.)

Důkaz vedl jste úplně logicky. Myslím však, že ostrří jeho mohu i proti vám obrátiti a tvrditi, že církev katolická odchýlila se od pravdy, tak že teď již vůbec žádné z křesťanských vyznání neobsahuje pravého křesťanství, nýbrž všecka buď něco k němu přidala nebo z něho ubrala. Katolíci přidali zajisté bezpočtu pravd, jež jsou lidským dílem, k čisté nauce Ježíše Krista; o těch prvá století po Kristu pranic nevěděla ani nevěřila. Nejlepším dokladem pro mé tvrzení jest neomylnost papežská, v kterou jste před rokem 1870 ani vy sám nevěřil, aniž kterákoli jiná konfesse křesťanská v ni věřila. Ta tedy jistě nenáleží k pravému křesťanství. Jest spíše jedním z četných lidských přídavků, jimiž jste čisté učení Ježíše Krista nahradili.

Co na to odpovíte? Jsem opravdu zvědav.

(3. List kněze.)

Odpovídám na vaši námitku o neomylnosti papežské tím, že vás upozorním na rozdíl, jaký jest mezi úpadkem a vývojem.

Ú p a d k e m jmenuji, jestliže řecká a ruská církev v roce 517 a 1439 uznala primát papežův ale později jej popírá. Musíte uznati buď, že před r. 517 celá církev křesťanská bloudila, nebo doznati, že Rusové a Řekové jsou v bludu a že katolická církev, jež učí stejné nauce, jaká r. 517 všeobecně platila, pravé křesťanství dochovala.

Ú p a d k e m jmenuji dále, jestliže před r. 1517 v celé církvi křesťanské se věřilo, že Kristus ustanovil 7 svátostí, a jestliže vy protestanté teď po r. 1517 tvrdíte, že Kristus neustanovil sedm, nýbrž jen dvě svátosti. Vy, protestanté, nuceni jste prohlásiti buď, že

před r. 1517 stala se církev nevěrnou svému poslání, nebo v opačném případě jste nucen doznati, že po roce 1517 přišli jste vy, protestanté, o podstatnou část křesťanství.

Úp a d k e m nazýváme tedy, jestliže učení nynější odporuje tomu, co kdysi všeobecně za pravou nauku křesťanskou bylo pokládáno.

Zcela jinak jest to s vývojem.

V ý v o j e m jmenuji — abych se hned obrátil proti vaší námitce o mnohých přídavcích lidských — jestliže církev ustanovuje nové svátky, nové obřady a pod. Neboť ačkoli nemůže církev přidati nic k tomu, co nám Kristus zjevil, může přece upravovati a ozdobovati křesťanský život dle zásad tohoto zjevení. Jest jako strom, jenž zůstává stále týmž původním stromem, ačkoli každoročně nové, ovšem své přirozenosti odpovídající květy a plody vyráží; kacírství podobá se naproti tomu roubu ze stromu zcela jiného, jenž uměle na kmen očkovan byl; nebo spíše ještě umělým květům oleandru, jež se nasazují na větve pravého oleandru, aby oslnily oči lidí neznalých a nezkušených.

V ý v o j e m nazývám dále, jestliže církev, aby dogma stanovila, vědecky rozvinuje a vysvětluje učení, jež dříve všeobecně bylo věreno; jestliže na př. církev do počtu sedmi svátostí pojme svátosti, jež dosud byly uznávány, nebo jestliže proti monotheletům činila z učení o dvojí (božské a lidské) přirozenosti Ježíše Krista důsledky, že jsou v Kristu též dvě vůle (božská a lidská.) I tento vývoj podobá se vzrůstu stromu, jenž přes to svou původní přirozenost zachovává.

V ý v o j e m jmenuji konečně, jestliže otázky, o nichž dosud různé náhledy panovaly, rozhodnutím církve definovány byly. Zde nemůže býti ovšem ani řeči o uchýlení od původní přirozenosti právě tak, jako v případech svrchu uvedených.

Pamatujte si dobře tento rozdíl mezi úpadkem a vývojem! Úpadkem povstává odpor mezi křesťanstvím jedné doby a mezi křesťanstvím doby druhé; vývojem ovšem nikoliv, ježto jen to rozvinuje, co již dříve bylo, rozhoduje možné pochybnosti. aniž by při tom narážel na pravdu naprosto a všeobecně uznanou.

Ještě více objasní Vám to snad následující přirovnání: Křesťanská nauka podobá se velikému panství, jež božský Spasitel před 2000 lety církvi své odkázal. Nic nelze k tomuto panství přidati, nic od něho odejmouti; neporušené má se děditi od pokolení ku pokolení. Uprostřed panství stojí na skále prastarý zámek rodinný, skalopevně ze žuly vystavěný. Tato skála se zámek jest učení o nejsvětější Trojici a o vtělení Kristově. Kolem hradu tohoto kupí se ostatní pozemky, pole, lesy a louky: toť jsou ostatní dogmata křesťanského náboženství, církve katolické; ani ty nemohou se ve svém objemu a podstatě změnit. Hrad nemůže býti rozšířen, ani zbořen, ovšem ale okrášlen a ozdoben. Od celého panství nemůže se též ani nejmenší díl vzíti, nemůže se též k němu ničeho přidati; ale může býti vzděláván a zušlechťován na př. osázením lesů neb jiných plodin.

Tak zůstává i katolická věrouka povždy touž; zcela právem však věrouka může novým a novým způsobem projevovati svůj vliv na život křesťanský, na př. zavedením nových pobožností. Ale i tyto pobožnosti, na př. modlitba brevíře u kněze, 40denní půst na památku utrpení Kristova sahají až do dob nejstarších; ačkoliv nejsou tedy oním pněm nezměnitelným na stromě víry, nedopouští přes to církev tak snadno, aby zřízení takové padlo, jako se šetří stromy prastaré. Jak to ale srovnáme s tím, jestliže církev r. 1854 definovala dogma o neposkvrněném početí Panny Marie? Nepřistoupilo tím nové dogma, jakýsi nový pozemek ku starému? Odpovídám vám novou otázkou: Jestliže majitel zámku, jenž rodině jeho již po 18 století patří, povolá si inženýra a dá si od něho zhotoviti plán celého svého panství: přibylo tím nové panství ku starému? Zajisté že nepřibylo! Konstatuje se tím pouze, co všecko k panství patří a co ne. Zdaž po takovém vyměření inženýrově poznají obyvatelé poprvé svůj majetek, jež obývají? Ani to ne! Majitel a příslušníci jeho znali ho již dávno; jen někteří z nich neznali dokonale celý rozsah majetku, jako nyní jej znají, když každou chvíli nahlédnouti mohou v plán inženýrem zhotovený. Tak byly všechny

pravdy věroučné již od počátku v církvi předmětem víry; učení na př. o neposkvrněném početí dá se dokázat i z Písma sv. a bylo Písmem svatým od Boha církvi odevzdáno. Během století mohlo se vyskytnouti více příslušníků církve, kteří s učením tímto nebyli s dostatek obeznámeni; proto dogmatické prohlášení z roku 1854 bylo jen jako vyměřením inženýra a plánem. Nyní, když pravda tato výslovně byla prohlášena, není jistě vzdělaného katolíka, jenž by nevěděl, že dogma toto patří k zjevení křesťanskému.

Během 18. století bylo panství, o němž mluvíme, od nepřátelských sousedů velmi často žalobami napadáno; různá kacířství učinila útok na všechny pravdy křesťanství, počínaje nesv. Trojicí až do nejnovějších útoků. Ale soud svým rozsudkem hájil právo starého majetníka — církve svými definicemi odrážela všechny novoty heretiků. Jestliže pak některý pozemek rozsudkem soudním starému majetníku byl přiřčen, počíná právo jeho na tento pozemek teprv od chvíle, kdy rozsudek byl pronesen? Nikoliv! Již od počátku byl majetkem jeho a rodiny jeho, nový rozsudek soudní uznal jen to, co od nepamětných časů existovalo. Nepočíná tedy také dogma křesťanské tehdyž býti dogmatem, kdy proti útokům nepřátel slavnostně bylo prohlášeno; dogma tem bylo již od časů Ježíše Krista, prohlášeným definovaným dogmatem jest ovšem teprv od chvíle, kdy bylo prohlášeno.

Tak jest tomu v církvi katolické. Zcela jinak tomu jest u kacířů. Každá herese počíná obyčejně tím, že odstraní menší část zděděného panství, t. j. staré nějaké dogma; pak poráží i v ostatních oborech staré duby t. j. prastaré obyčeje a zvyky, ježto jsou prý výmyslem lidským; konečně padá i původní kmen t. j. mizí víra v Boha, v Trojici a božství Kristovo. Tak pokračuje úpadek, až konečně objeví se ateismus a materialismus v celé své nahotě a prázdnotě. Takové počínání herese jest úpadkem, kdežto snaha církve zachovati to, co zdělila, jest vývojem a postupem.

Toto především pravím: Prohlášení neomylnosti, jež učinil r. 1870 koncil vatikánský, nebylo úpadkem, nýbrž vývojem. Neboť nikdy nebylo učením všeobecně

uznaným, že by papež nebyl neomylným; nejvýš lze připustiti, že byla papežská neomylnost před r. 1870 v jakémisi smyslu volnou otázkou, a i to jen v přeneseném a omezeném smyslu. Již před r. 1870 totiž byla pravda ta všeobecně v církvi katolické věřena, a mně samému přednášena byla před r. 1870 jako učení pevné, byť dosud slavnostně nedefinované; nejlepší theologové starší doby, na př. kardinál Bellarmin, jí učí a jest vlastně v základě svém pouhým důsledkem a rozvinutím oné nauky, již obsahuje vyznání Hormisdovo a svrchu uvedené koncily, totiž Lateranský, Lyonský a Florentinský. Rozhodnutí sněmu Vatikánského, že jest papež ve svých výrocích ex cathedra, mluví-li jako nejvyšší učitel církve, neomylný, není úpadkem, nýbrž zcela důsledný vývoj, neb slavné a formální prohlášení toho, čemu dříve všeobecně bylo věřeno.

Ovšem, u starokatolíků vidíme úpadek; vždyť věřili dříve sami, že výroky všeobecných koncilů jsou neomylné. Nyní ale, kdy Vatikánský sněm s řídkou jednomyslností rozhodl, že papež je neomylný, nechť více neomylnosti sněmů církevních uznávají.

Že vy, protestanté, mimo neomylnost ještě mnoho jiného za výmysl lidský a za porušení prvotního čistého křesťanství považujete, vím velmi dobře. Ale tím právě chybujete. Katolická církev nepředkládá nic jako učení Ježíše Krista, co jím skutečně není. Z učení svého nic nevypustila, a nic k němu nepřidala. To, co od Krista obdržela, prohlásila pouze a rozvinula. Tvrdíte-li opak, čekám klidně na vaše důkazy.

Opakuji vám vše ještě jednou: Sám jste doznal, že jedno z nynějších velikých vyznání křesťanských musí míti čisté, neporušené křesťanství, protože jinak zaslíbení Kristova byla by nás zklamala. Zevšeobecnil jsem pak vaše mínění takto: že za všech dob musilo některé hlavní vyznání křesťanské obsahovati celé křesťanství, poněvadž by jinak v některé době byla zaslíbení Kristova na zmar přišla. Dokázal jsem vám, že před Luthe-rem všeobecně věřeno bylo na př. v 7. svátostí, podobně jako před odloučením se Rusů a Řeků všeobecně věřeno

bylo v primát papežský. I tu vaši námitku o neomylnosti papežově doufám, že jsem odstranil. Z toho všeho uzavírám, že ze všech nynějších velikých církví jediná církev katolická vyhnula se všemu úpadku a odporu s dobou starší, že tedy ona jediná pravé křesťanství chová ve svém lůně. Kdyby ani ona ho neměla, musili bychom zoufati nad vykupitelským posláním Ježíše Krista, nemohli bychom ale také vůbec poznati, co jest pravou naukou křesťanskou a co nikoliv; musili bychom pak čekati jiného Messiáše, jenž by dovedl lépe učení své a církev svou před zblouděním obrániti.

Ale, díky Bohu, tak špatně na tom nejsme! Již Klement Alexandrinský († 217) praví: »Jediná stará církev katolická jest v pravdě původní, z níž sekty novotami vyšly a jen nepodařeným odleskem jejím jsou.« ¹⁾ Slovy sv. Augustina (354—430) volám k vám protestantům: »Vraťte se k nám, neboť prarodiče, z nichž jste zplozeni, nevěřili tomu, čemu vy učíte; vyšli jste z církve, jež učí opak toho, co vy hlásáte.« ²⁾

Proste úsilovně za vnitřní své osvětlení! Spolu modlete se, prosím, za svého vřele oddaného přítele

H.

3. Auktorita nebo volnost badání?

(1. Psaní Edgarovo.)

Mou námitku o starokatolících jste vyvrátil. Jest to opravdu něco zcela jiného, prohlásiti za jistou pravdu to, nač bylo útočeno a něco zcela jiného na články víry útočiti. Vatikánský sněm učinil to prvé, starokatolíci, a před nimi Luther to druhé. Nemůže proto nauka Lutherova býti pravým křesťanstvím, nebo jak on a jeho následovníci ji zovou »čistým slovem božím«. S opravdovým Slovem božím nemůže církev nikdy přijíti v odpor, nemohla se od něho nikdy odchýliti, jako to učinil Luther.

¹⁾ Clemens Alex. Strom. VII. p. 764. Migne gr. A. 9. p. 551. A. a B.

²⁾ Augustin. Op. imperf. IV., 10.

Mám-li však teď naznačiti mezi hlavními vyznáními nějaké, jež bych pokládal za nositele ryzího křesťanství, jsem opravdu v nemalých rozpacích. Jak se mi zdá, zbloudila všecka, protestantské právě tak, jako katolické. Ale i toto tvrzení bojím se přijati, uvážím-li, že tím vydávám v šanc celé křesťanství, zvláště pak poslání Ježíše Krista a všecka jeho zaslíbení. Či mohl Kristus, byl-li synem Božím, nepostarati se o to, aby učení jeho ve své plnosti a neporušenosti všem pokolením se zachovalo? Nechtěl založiti říši pravdy? A mohu snad všecka ona vyznání, jež křesťanskými se nazývají, dohromady pokládati za ono království pravdy, když není snad vůbec křesťanské pravdy, jež by od některé sekty nebyla popřena?

Nikoli! Tento souhrn sekt poskytuje spíše obraz Babylonu, města zmatení, než obraz Jerusalema, města pokoje. Kdyby zaslíbení Kristovo, že s námi zůstane až do konce věků, záleželo jen v tom, že zlomky učení jeho u různých jednotlivých sekt nalézati se budou, ovšem ale tak, že všude k zlomkům pravdy i bludy přimíseny budou, byl by mi Kristus svým zaslíbením pravdy právě tolik prospěl, jako poukázkou k výplatě na neznámého dlužníka Svobodu.

Velebný pane! Ježto chci zůstatí logickým, podávám se vám. Neboť musím jako křesťan uznati, že je d n o z velikých vyznání křesťanských celou, neporušenou pravdu chová; že ani lutheranství, ani anglikanismus, ani kterákoliv jiná nekatolická sekta není tak šťastna, že by byla oním pravým vyznáním, praví mi zdravý rozum. Ale má-li ještě jeden ze tří synů (abych se vrátil k přirovnání Lessingovu) pravý prsten, jestliže jest neméně jisto, že mladší dva ho nemají, pak dle zákonů logiky a matematiky má jej nejstarší.

A přece! — Odpustte, navykl jsem však již od dětství viděti v církvi katolické jen učení a výmysl lidský, plný pověr a zásad nekřesťanských, že se mi zdá téměř nemožno, aby ona byla onou říší pravdy, od Krista založenou. Tento předsudek mne dohání, abych vám učení toto kus po kuse předkládal, čekaje

dychtivě, zdaž a jak je s učením Ježíše Krista a křesťanstvím původní staré církve srovnati dovedete.

Počínám tím, co pokládám za nejnápadnější rozdíl mezi protestantismem a katolicismem. Jest to s jedné strany volnost badání protestantismu, a princip auktority katolické církve s druhé strany. Prosím vás tudíž, dokažte mi, že Kristus ustanovil auktoritu, jež by učila a jíž by ve věcech víry jednotliví věřící podrobiti se měli; že tedy vyžaduje oné poslušnosti, podrobení se rozumu rozhodnutím ubohých slabých lidí, podrobení to, jež my protestanté máme za něco nedůstojného a nerozumného.

(2. Odpověď kněze.)

Přání vašemu neprodleně vyhovuji odpovídaje těmito texty z Písma:

1. Když Ježíš rozesílal 72 učeníků, pravil k nim: »Kdo vás slyší, mne slyší a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal.« (Lukáš 10, 16.)

Není zde vysloven slovy nad slunce jasnějšími princip auktority katolické církve? Předpokládám ovšem, že nebudete disputovati se samým Bohem, Ježíšem Kristem, když nás poučuje? Podrobil byste se, pravil-li by vám sám Bůh, že jsou tři božské osoby, a že Kristus v církvi sedm svátostí ustanovil? Zajisté! A shledal byste v tomto podrobení se vašeho rozumu pod auktoritu Slova božího něco nedůstojného?

Nikoliv — tedy jděme dále. Kristus v uvedených slovech káže vám, byste vyslanců jeho právě tak byl poslušen, jako Jeho samého. Žádá tedy stejné podrobení se učení svých vyslanců, jako učení svému; jinými slovy: ustanovuje své církvi princip auktority, jak jej nyní církev katolická má.

A jest v tom něco nerozumného nebo nedůstojného? Nedůstojné a nerozumné by to bylo jen tehdaž, kdybych principem auktority donucen byl věřiti něco nepravdivého. Ježto ale vím, že mne Kristus nenutí k ničemu nesmyslnému, že tedy vyslancům jeho, jež sám ověřil, věřiti mohu, soudím z toho i to, že ozbro-

jiti je musil neomylností, aspoň v definitivních rozhodnutích. To platilo beze vší pochyby o oněch 72 učenících, ježto za jich doby Kristus ještě na této zemi žil, a mohli se tudíž k němu, jako nejvyšší instanci, o radu obrátiti. Tím spíše platí to však o nejvyšší církevní moci učící po odchodu Ježíšově, o nejvyšších církevních představených, jimž Spasitel svěriti musil plnou moc svého úřadu učitelského a pastýřského, nechtěl-li ovce své zanechat bez pastýře.

Princip auktority ve věcech víry a neomylnost nejvyšší této ustanovené auktority jsou tedy pojmy naprosto nerozlučitelné — a podávají vám zároveň jeden z nejpřesvědčivějších důkazů pro neomylnost všeobecných sněmů a papeže.

Ale což, kdyby přece některý koncil předkládal mi k věření to, co vědě odporuje?

Otázka tato jest právě tak chytrá neb právě tak hloupá, jako otázka: Co by se stalo, kdyby bylo dvakrát dvě pět? V jednom i v druhém případě následoval by z toho nesmysl za nesmyslem. Kdyby bylo dvakrát dvě pět, pak by bylo dvakrát čtyři deset; a kdyby některý koncil definoval blud, byl by nám Kristus poručil bludům věriti. Obé jest stejný nesmysl — zcela právem můžeme soud obrátiti: poněvadž dvakrát čtyři není deset, není také dvakrát dvě pět! Jelikož Kristus nemůže od nás žádati, bychom blud přijímali, nemůže ani nejvyšší auktorita učící, již sám založil, a kterouž poslouchati máme jako Jeho samého, nižádný blud jako článek víry k věření předkládati.

2. Místo o vyslání 72 učeníků líčí ustanovení lidské moci učící pro čas, kdy ještě Kristus viditelně na této zemi přebýval. Daleko potřebnější byla moc taková po jeho návratu do nebes. Pro tuto dobu musil nejvyšší, od té doby již neviditelný Učitel odkázati vykonávání učitelského svého úřadu viditelným, lidským svým náměstkům, ovšem v takové podobě, aby před porušením nauky jeho je ochránil.

Že Kristus takové náměstky ustanovil, musili bychom věriti, i kdyby Písmo sv. o tom výslovně se nezmiňovalo. Na štěstí ale vypravuje nám sv. Matouš, jak se celá ta věc sběhla (28, 18—20). Ježíš obeslal

po svém z mrtvých vstání jedenáct svých učeníků na jistý vrch v Galilei; tam se jim zjevil a pravil: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého: učíte je zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal vám: a aj, já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa.«

Praví-li tu Kristus: »Učte všecky národy,« přikazuje tím zároveň »všem národům«: »Poslouchejte Apoštolů;« předesílá-li Kristus slovům, jimiž posláni toto ukládá, slova: »Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi,« jde z toho také: »Mám dostatečnou moc, abych své vyslance před rozšiřováním bludů uchránil;« připojuje-li Kristus: »Já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa,« prohlašuje svou vůli prokazovati činně a vždy tuto svou ochranu; konečně ochranu »až do konce »světa« a nikoliv pouze »do smrti oněch jedenácti apoštolů.« jest zřejmo, že neomezuje tuto svou ochranu na oněch 11 apoštolů, nýbrž slibuje ji všem řádným zákonným nástupcům apoštolů, při nejmenším aspoň jim všem dohromady. Učitelský úřad Kristův a jeho Církve nemohl přece vzíti za své smrti oněch jedenácti mužů!

3. Dvojnásob zajímavým jest následující doklad Písma sv. pro hierarchický, katolický princip auktority; ukazuje nám zároveň v praktickém životě, že původní církev a sami apoštolové úplně v duchu auktority a nikoliv v duchu svobodného badání jednali.

V církvi antiochenské povstala různost v mínění, byl-li zákon Mojžíšův Kristem odstraněn, neb má-li býti i na dále od křesťanů zachováván. Otázka ta byla tehdy opravdu časová, podobná těm, jaké i za naší doby povstávají, a jež v církvi katolické koncilem nebo svatou Stolicí se rozhodují. My katolíci věříme, že takovým rozhodnutím jest věc odbyta; spoléháme na zaslíbení Kristovo, věříce, že nedopustí, aby nejvyšší Jím ustanovený učitel církve bloudil; kdyby bloudil, strhl by s sebou do bludu i celou církev, což by přece zaslíbení Kristovu zcela odporovalo. Vy protestanté skládáte při takových otázkách sporných vše

na volné badání a subjektivní náhled jednotlivcův. Neboť kdyby na př. dejme tomu nejvyšší církevní rada v Berlíně definovala, že Kristus jest v Nejsvětější Svátosti přítomen, vzbudilo by to u vás (kdybyste tomu již dříve odjinud nevěřili) jen posměch, nikterak ale víru a přesvědčení.

Vizme teď, jak smýšleli a jednali první křesťané a apoštolové v podobných sporných otázkách: jako katolíci či jako protestanté?

Bylo tedy potřebí rozluštit otázku v Antiochii povstavší, zdaž a jak dalece přestává vázanost zákona mosaického. A jak byla otázka tato rozluštěna? »I zůstali na tom, aby Pavel a Barnabáš, a někteří jiní z ostatních šli o tu otázku k apoštolům a starším do Jerusaléma.«

A když přišli do Jerusaléma, »tedy sešli se apoštolé a starší, aby to rozvážili. A když mnohé vyhledávání bylo, povstav Petr mluvil proti další závaznosti zákona Mojžíšova. Když byli promluvili i Pavel a Barnabáš, ustanoveno konečně poslati ku obci antiochenské psaní tohoto obsahu:

»Apoštolé, a starší, bratří těm, kteříž jsou v Antiochii, a v Syrii, a v Cilicii bratřím, jenž jsou z pohanů, pozdravení!

Poněvadž jsme slyšeli, že někteří vyšedše od nás znepokojili vás slovy, vyvracejíce duše vaše, jímž jsme toho neporučili: líbilo se nám v jedno shromážděným, abychom vyvolili muže, a poslali k vám, s nejmilejšími našimi Barnabášem a Pavlem, s lidmi, kteřížto životy své vydali pro jméno Pána našeho Ježíše Krista. Protož poslali jsme Jůdu a Sílu, kteříž i sami vám vypravovati budou slovy tytéž věci.

Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám, žádného více na vás břemene nevzkládati, kromě těchto potřebných věcí: abyste se zdržovali od věcí obětovaných modlám, a od krve, a od udáveného, a od smilství. Od kterýchžto věcí budete-li se ostriháti, dobře učiníte. Mějte se dobře.« (Skut. apošt. kap. 15.)

Nějakého výkladu ke slovům Skutků apoštolských přidávati nemusím; dokazují nejjasněji katolický princip auktority proti svobodnému badání, jímž si protestant

vypomáhá. »Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám,« tak rozhodují »apoštolé a starší«, tak rozhodují až dosud u nás v církvi katolické sněmy církevní. Ale jaké podivení, jakou veselost by způsobilo, kdyby na př. protestantská vrchní rada církevní v Berlíně, Drážďanech, Darmštatě neb jinde dovolila si rozhodnouti spornou otázku nějakou slovy: »Vidělo se Duchu sv. i nám!«

Místo, jež jsem uvedl, mluví jistě pro nás, porázejíc protivné učení protestantismu. Na sněmě apoštolském rozhodli »apoštolé a starší bratři«, jakožto nejvyšší představení a hlavy církve — a nejen obec antiochenská, ale i všechny obce ostatní — celá církev rozhodnutí jejich uznala a jemu se podrobila.

4. Princip auktority učící, jak jej hlásá církev katolická, není tedy pozdějším nějakým výmyslem, nýbrž jest pouze učení Ježíše Krista, jak nám je uvádí Písmo sv. a jak dle něho prvotní církve si vedla. Vaše protestantská »volnost badání« jest ale naproti tomu jen návratem k pohanství, jest shozením onoho lehkého jha, jež Kristus věřícím svým ukládá; co toho následkem? — Úplná anarchie, úplný rozklad a naprostý zmatek v nauce křesťanské, úplné vymizení nauky této z tváře země a ze srdcí lidstva. — Volnému badání holdovali i staří Řekové a Římané, byli ale též »jako ovce, nemajíce pastýře«. (Mat. 9, 36.)

Auktorita nebo anarchie, katolicismus nebo volnost badání i s jeho následky — rozkladem a zmatením všeho křesťanství: toť jsou oba extrémy, mezi nimiž vám jest voliti.

Doufám, že váš zdravý, soudný rozum rozhodne se pro pravdu, jež jest jen jedna a to — v církvi katolické. Zkoumejte učení její, předložte mi své námitky, doufám, že vás přesvědčím. Ano! Pozorujte až do nejtajnějších záhybů církev katolickou! Najdete-li cos nepravého, nekřesťanského, najdete-li odpor v její nauce — pak právem zavrhněte celý katolicismus a s ním zcela právem celé křesťanství — toho práva vám neupírám, upírati nemohu! Střežte se ale spatřovati v církvi dle starého názvu protestantského středověké strašidlo plné pověr, střežte se zavrhovati a napadati ji,

dokud jste se důkladně o pravdě nepřesvědčil. Proto očekávám s velikou dychtivostí brzkou další námitku a poroučím se vám jako vždy oddaný přítel

Pater H.

4. Bible, ústní podání a učitelský úřad.

(1. list Edgarův.)

Velebný pane! Poslední váš dopis přinesl mi hojnost látky k přemýšlení. Otevřeně vám vyznávám, jak veliký dojem ve spojení s předešlými listy vašimi na mne učinil. Privil jsem u sebe: Byla-li opravdu povždy a je-li až dosud církev katolická úplně prosta všech bludů podstatných, neměli reformatoři práva od ní se odlučovati; pak nucen jsem i já zavrhovati toto odloučení a to nejen slovem, nýbrž i skutkem vrátiti se k církvi původní. Rozhodující věci pro mne jest tedy: Zavazuje katolická církev příslušníky své k přijetí některých bludů? — Abych si důležitou tuto věc objasnil, budu vám dále předkládati po řadě své pochybnosti — těším se, jak je rozluštíte. Pro tentokrát táži se: Církev katolická postavila ústní podání a učení církevní nad Písmo sv. nebo aspoň do stejné řady s ním. Toť přece nesprávné; zcela patrně odchýlila se tu církev od ryziho křesťanství. Co na to odpovídáte?

(2. Odpověď kněze.)

Dovolte, abych vám ukázal, v jakém poměru dle učení katolického tyto tři věci, Písmo, podání a učitelský úřad k sobě se mají. Bude-li vám poměr ten úplně jasný, rozluští se vám námitka vaše sama sebou.

Písmo sv. a ústní podání tvoří dle učení církve katolické p r a m e n y v í r y; z nich čerpáme zajisté svou víru. Učitelský úřad církve tvoří naproti tomu p r a v i d l o v í r y (regula fidei), jež nás vede, bychom víru správně čerpali, abychom snad nepokládali za učení Písma a ústního podání to, co jím není.

1. Podíváme se nejprve na p r a m e n y víry, Písmo a tradici.

K Písmu sv. počítáme známé vám již knihy Starého a Nového Zákona; ku tradici, ústnímu podání počítáme pak všechny ostatní památky historické, v nichž najíti můžeme učení Ježíšovo, obsah božského zjevení; jsou to zvláště spisy svatých Otců, církevní obyčeje (na př. křtění nemluvňat), obrazy v katakombách: zkrátka vše, co nám božské zjevení osvětluje.

Předeslav tyto pojmy základní prohlašuji, že u nás katolíků těší se Písmo sv. daleko větší vážnosti než na př. spisy Barnabáše, Polykarpa, Ignatia neb ostatních Otců církevních; vždyť Písmo sv. jest Slovem Božím, což o spisech svatých Otců ovšem neplatí, třebas i po případě Slovo boží, t. j. učení Spasitelovo obsahovaly. Proto zakazuje církev přísně zneužívat Písma sv. k účelům profáním. Ku vzdělávání věřících užívá ho však co nejbohatěji; brevír, jež všichni kněží a řeholníci denně modliti se jsou povinni, sestaven jest z větší části z míst Písma sv.; právě tak modlitby při mši sv. Zvláště váží si církev evangelia; při slavné mši sv. okuřuje je jáhen kadidlem, všecken lid při čtení jeho vstává, a na konci líbá kněz missál, z něhož byl četl.

I mimo bohoslužbu užíváme my katolíci hojně Písma sv. Bohoslovci jest hlavním pramenem všeho jeho vědění a badání, a mezi lidem najdete hojně českou bibli. A co se obsahu týče, vsadil bych se s vámi, že jest lid katolický za stejných jinak poměrů s obsahem mnohem lépe seznámen, než lid protestantský. Nemyslete, že snad teprv protestantismus dohnal katolíky k větší úctě Písma. Nikoliv! Pravil jsem již, jak ráda užívá církev Písma ve své liturgii — a to tedy již nejméně tisíc let dříve, než protestantismus. Hned po vynalezení tisku a dávno před rozšířením protestantismu rozšířilo se Písmo sv. ve velikém množství výtisků a v mnoha vydáních. Ovšem nedovolovala církev čísti bibli v kterémkoli vydání; víme však proč se tak dělo, proč nedávala věřícím do rukou bibli na př. s bludy a špatným překladem puritánů v Anglii, Anabaptistů v Německu, neb Českých Bratří v Čechách. Nečinila tak z nevážnosti k bibli, nýbrž spíše z úcty a lásky k Slovu Božímu. A je to velice snadno zblouditi ve výkladě a překladu bible, zvláště

listů Pavlových, jak o nich samo Písmo sv. dotvrzuje: »v nich jsou některé věci nesnadné k srozumění, kteréžto neumějí a neustaviční lidé převracují jako i jiná Písma, k svému vlastnímu zahynutí.« (2. Petr. 3, 16.)

Zcela případně praví učený arcibiskup Westminsterský, kardinál Wiseman: »Písmo sv. zatáhli protestanté do špíny lidských rozmarů, náruživostí a bláznovství. Svaté, vznešené, vši úcty hodné Slovo Boží, o němž svatí ve svých cellách po mnoho let s láskou a úctou nevýslovnou rozjímali, jež učenci dlouhé noci a zdraví nasazující věncem svých výkladů okrašlovali, jež stříbrné hlasy klášterních sester a vážné sbory svatých mnichů v tichu půlnoci prozpěvovaly, aby ani jediný zvuk pozemský hluboké jejich rozjímání nerušil — toto dílo Boha Otce, tento poklad duchovního medu, snesený z tisíců květín různé sladkosti a vůně, tato perla ceny nevystihlé, v němž odráží se jako v zrcadle v různé způsobě stále různý a přece stále týž obraz boží v Jeho moci a dobrotě, v Jeho hněvu a lásce, v Jeho jednotě a Trojici, v Jeho nebi i zemi, na Sinai i na Golgotě — toto nejvznešenější, největší a nejsvětější ze všeho na světě mimo svátosti, dává se beze všeho rozdílu a beze vši vážnosti do rukou všech. Školák užívá bible jako čítanky, dozorce vězňů daruje ji vězňovi, pijan odnáší ji do zastavárny, blázen čerpá z ní své citáty, necuda zneužívá jejích výroků, fanatik omlouvá jí všechny své neřesti rouhání a profanace. Neboť dostati se musí do rukou všech, od Číňana až po Chibbeva-Indiána, od Laponce až po Křováka, od děcka až k šedivému starci, od obmezeného pacholka až po domýšlivou starou pannu«.

Kardinál Wiseman jest ovšem katolík, snad by se vám výrok jeho zdál trochu příliš tvrdým; uvedu vám tudíž mínění vašeho vlastního tábora. Úřední časopis evangelické církve (»Evang. Kirchenzeitung«) píše: »Nikdo nebude zajisté tvrditi, že by byla bible psána pro děti . . . Jak to může však církev (ovšem evangelická) omluviti, že tuto svatou knihu jen tak mezi lid hodila a vydala ji tak užívání a učelům, pro jaké jistě psána nebyla? . . . Kdyby bylo toto veliké rozšíření bible přineslo tak veliké ovoce, musili by-

chom stop jeho přece znamenati . Záleží na tom mnoho, kdy byl křesťanský duch více rozšířen: za starých časů, kdy perikopy a postilly vedle katechismu a zpěvníku byly jediným, co mnohé církve znaly, nebo teď, kdy celá bible v ohromném množství jest rozšířena . Sekty právě toho použily, aby zavrhlly v církvi každé pravidlo víry a s biblí v ruce upadají ve všechny možné bludy.«

Katoličtější nemohl by ani žádný katolík mluvit. Rádi bychom ještě od pánů pastorů slyšeli, jaké to »pravidlo víry« myslí, když zavrhlly to, co právem v církvi od počátku jako pravidlo víry trvalo, totiž učitelský úřad církve a vyznání víry jí stanovené?

To ale jen tak mimochodem! Doufám, že jsem vám dokázal aspoň tolik, že my katolíci dávající užívání Písma sv. blahodárné jakési meze, nezneuctíváme tím Písma sv., nýbrž klademe je nekonečně daleko nad všechny spisy církevních Otců, koncilů a papežů. Vždyť jest právě slovem B o ž í m.

Ostatně jest zcela správné, že klademe tradici tak dalece na roveň Písmu, pokud uznáváme a věříme v božské zjevení, ať již je nalezneme kdekoliv, v Písmě sv. nebo v jiných knihách. Vždyť jest to zcela možno, že i mimo Písmo sv. mnoho z učení Spasitelova se zachovalo. Evangelium sv. Jana nám praví: »Jestliž pak i mnoho jiných věcí, které učinil Ježíš; kteréž kdyby měly každá obzvláště psány býti, mám za to, že by ani svět nemohl obsáhnouti těch knih, kteréž by měly psány býti.« (Jan 21, 25.) Proč pak by byl nemohl Kristus říci přemnoho apoštolům ústně, na př. o křtu dětí, o zaměnění za neděli sobotu, co evangelisté nezaznamenali? A proč by se bylo nemohlo zachovati učení to ve stálé praxi církevní a ve spisech žáků svatých apoštolů? A proč neměli bychom toto učení a předpisy Kristovy zachovávat, došly-li nás touto druhou cestou?

Zde jest však místo, kde mne budete hleděti jistě chytiti. Pravíte jistě v duchu: Ona lidská podání nejsou dosti spolehlivá, proto je protestant zavrhuje.

Na to vám odpovídám: Nejsou-li spolehlivá, pak nemá protestant naprosto žádného dostatečného zá-

kladu, aby věřil na př.: že čtyři evangelia skutečně od Matouše, Marka, Lukáše a Jana pocházejí, a tím méně, že celé Písmo sv., Bohem jsouc vnuknuto, jest Slovem Božím. Zavrhnete-li vůbec tradici, jaký důvod máte pro to, pokládati spisy ty za pravé a za Slovo Boží? Snad řeknete: Důvodem mi jest, že spisovatelé těchto knih náleželi ku dvanácti apoštolům. Ale odkud to víte, než opět z tradice nebo z Písma sv., jehož pravost nám právě tradice dokazuje? Ostatně není ani pravda, že všechny knihy Nového zákona sepsány jsou od apoštolů; Marek a Lukáš nebyli apoštoly, nýbrž jen žáky apoštolů, právě tak jako Barnabáš a Polykarp, jichž spisy nejsou proto ještě Slovem Božím.

Abyste se vyhnul důkazu z tradice, namítnete snad, že poznáte z vnitřních důvodů jednotlivých knih jsou-li Písmem sv. čili nic. Pak se ptám vašeho svědomí, poznal-li byste z vnitřních důvodů, kdybyste to z tradice nevěděl, že na př. epištola sv. Jakuba, již Luther nazval slaměnou epištolou, nebo epištola k Filemonovi, jež jest ve svém základě pouhým psaním doporučujícím, jsou Písmem svatým, kdežto zatím znamenité listy sv. Ignatia Slovem Božím nejsou?

Či chcete snad činiti rozdíl mezi tradicí správnou a podvrženou? Zcela dobře! I my katolíci uznáváme jen správné tradice a zavrhuje nepravé. Ku pravým a úplně dokázaným nenáleží však pouze tradice o pravosti Písma sv., nebo o přípustnosti křtu dětí, jež s námi uznáváte, nýbrž právě tak dobře tradice o prvenství papeže, o očištění, o zpovědi, mši a jiných článcích, jež vy zavrhuje, ač nám je zachovalo právě tak pravé a dobré podání, jako knihy Písma sv.

Buďte důsledným!

Opakuji ještě jednou: bibli, poněvadž jest slovem Božím, chováme my katolíci v úctě nejvyšší; užíváme jí také neustále. To nám ale nikterak nepřekáží, abychom také z ústního podání jako pramene víry nečerpali.

2. Obracím se nyní k pravidlu víry (regula fidei) t. j. k učitelskému úřadu církve a ukáží, jak se má k dvojímu pramenu víry, totiž k Písmu a ústnímu podání.

My katolíci míníme totiž, že mnozí křesťané, na př. vesničané, ženy a děti nemohou míti pravého prospěchu ze samotného čtení bible. Neznají zajisté pomocných věd biblických, archeologie, exegese atd., nedovedou vykládati přesně dle zákonů hermeneutiky, ba, před vynalezením knihtiskařství neměl každý ani nejnutnější podmínky, totiž bible samé. Proto my katolíci zcela dobře chápeme, odkazuje-li Kristus věřící přede vším na živý úřad učitelský v církvi, řka svým učeníkům: »Kdo vás slyší, mne slyší.« Apoštolové a jejich nástupci, biskupové, mají tedy zkoumati v Písmě svatém, jedná-li se o články víry, věřící mají pak se držeti toho, co jim biskupové jako učení v Písmě sv. obsažené předkládají. Nemají se tudíž věřící v nerozhodných otázkách a záhadách spoléhati na nějakého libovolného profesora nebo vydavatele, nýbrž na učitelský úřad církve.

Toť náš katolický názor o učitelském úřadě o pravidle víry a o vyznavačích víry, jež tento učitelský úřad ustanovil. Tak hledíme na poměr učitelského úřadu ku pramenům víry (Písmu a tradici).

Klademe tím snad tento učitelský úřad, čili biskupa a papeže nad Písmo sv.? Právě tak ne, jako se nepovyšuje soudce nad zákonodárce, jestliže zákony vykládá a dle nich rozsuzuje. Jednáme právě tak, jak jednali první křesťané v Antiochii, když mezi nimi spor vypukl o dalším zachování zákona Mojžíšova. Tu nenapadlo jednotlivým křesťanům vzíti do ruky knihy Mojžíšovy, konati archeologická a exegetická studia o jejich zavázanosti; poslali krátce do Jerusalema k Petrovi a ostatním přítomným apoštolům zeptat se, co věriti a čeho nedbati mají. Kdyby se byli tehdy a potom vždy jindy zachovali opačně, byla by bývala jistě jednota víry vzala za své, byly by povstaly nescíslné sekty, až by konečně z celého křesťanství nebylo nic jistého.

Takový význam můžeme přikládati my katolíci (aspoň v zásadních rozhodnutích) církevnímu úřadu učitelskému proto, poněvadž jej pokládáme za neomylný. Vy protestanté tak činiti nemůžete. Jak může vám zajisté býti nějaká ta fakulta theologická nebo

vrchní rada církevní se svými rozhodnutími pravidlem víry, když víte, že úřady tyto, nejsouce ustanoveny Kristem, nemohou býti neomylnými, mohou se tudíž snad mýlit. Jste nuceni proto volati, a mnozí z vás také volají: »Bible, nic víc než bible, bible samotná!« A poněvadž bibli každý jinak rozumí, právě proto dělíte se na tolik sekt.

»Kacířství a bludy, jež duše lapají a do propastí uvrhují, povstaly jen tím, že dobrému Písmu sv. nebylo dobře rozuměno, a čemu dobře rozuměno nebylo, směle a opovážlivě bylo tvrzeno.« Práví již sv. Augustin (354—420).

Podobně vyslovuje se sv. Hilarius († r. 368): »Považ, že není kacíře, jenž by byl lživě netvrdil, že na základě Písma sv. káže své blasfemie.« (Hilar. ad Constant. II. 9.)

Případně praví též Tertullián (Praescr. c. 17, 18. — 240): »Kacíři uznávají jen některé knihy, jiné jen částečně, přidávají k nim a ubírají od nich, a ty, které celé přijímají, vykládají dle svého smyslu a pravdu tak zohavují. Vyvrátíte-li jen něco, neuznají toho, bráníce se tím, co si klamně vybásnili a dvojmyslně vyložili. Proto nenesou disputace o Písmu jiného ovoce, než pochybnosti, ježto pro každou pravdu, i proti ní dají se nalézti v Písmě důvody, a posluchač ví po takové disputaci méně, než před ní.«

Sv. Irenej († r. 202) dokládá konečně: »Církev jest brána života, všickni pak ostatní jsou zloději a lupiči. Pročež potřebí jich se varovati, co však církev propůjčuje s největší snážností přijímati, podání pravdy chápati. A toho řádu se drží mnozí z cizích národů, věřících v Krista bez papíru a černidla. (C. haeres. III. 4.)

Jak vidíte, učila první církev v této příčině totéž, co hlásá nyní. Poněvadž tento můj dopis jest poněkud obšírnější, zopakujme si krátce hlavní jeho myšlenky:

1. Naprosto libovolně by si počínal, kdo by chtěl čerpati učení Kristovo jediné z Písma sv., a nikoli též z podání.

2. Jest v tom dokonce vnitřní odpor; čerpajíce z Písma sv. čerpáme totiž nepřímou z podání, bez

něhož bychom nevěděli, že jest bible pravá, a že jest Slovem Božím.

3. Ale ani bible a tradice dohromady nestačí, aby jednotliví věřící o nauce Kristově dostatečné jistoty nabyli. Musí přistoupiti ještě učitelský úřad církve, jenž Duchem svatým veden z bible a z podání pravou nauku čerpá a ve jménu Ježíše Krista jednotlivým věřícím k věření ji předkládá.

Jen tím, že uznávajíce Písmo a tradici podrobuje se mimo to ještě pokorně živému úřadu učitelskému, Kristem založenému, věříme vše, čemu Kristus věriti káže; jen tak zváti se můžeme věřícími údy církve katolické Jím založené; jen tak plní se slovo Kristovo, jež pravil k apoštolům: »Jdouce učte vsecky národy . . učíce je zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal vám: a aj, já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa.«

5. Koncily a vyznání víry.

(1. Z listu Edgarova.)

Čím dál tím jasněji vidím, jak neprávem zvolil si protestantismus za heslo slova: »Jediná bible!« Ostatně protestantismus cítí to sám dobře, a rád by opět šikovným nějakým způsobem tradici a živý úřad učitelský zavedl. Uznávám-li zajisté tradici, pokud mluví pro pravost Písma sv., není příčiny, proč bych ji zavrhoval, mluví-li ve prospěch nauky katolické. A povstal-li protestantismus právě tím, že soukromé badání postavil naproti úřadu učitelskému papežů a koncilů, nemůže žádati, aby někdo konfessi Augsburskou za pravidlo víry a protestantské konsistorialní rady a superintendenty místo katolických biskupů za živý auktoritativní úřad učitelský uznával.

Z posledního dopisu vašeho jsem poznal, že církev povždy největší váhu kladla na vyznání víry, jakožto pravidla víry živým úřadem učitelským předepsaná. Prosím vás proto, byste mi laskavě o nich něco bližšího pověděl a byste mne vůbec poučil, jakým způsobem církev svůj úřad učitelský vykonává.

(2. Odpověď kněze.)

Církev vykonává svůj úřad učitelský nejen v kázání a vyučování, ale zvláště na všeobecných sněmech, jež povolány jsou k rozhodnutí věcí pochybných. Výsledkem takového sněmu bývalo často vyznání víry, v němž otázky, o nichž pochybnost panovala, obzvláště důkladně byly vyloženy. Takové vyznání víry bylo pak pro budoucnost základním zákonem církevním, a všichni katolíci s pokorou je věřili a vyznávali.

1. Již za času apoštolů, a ještě více po jejich smrti, bylo potřebí sestaviti takové vyznání víry, v němž by věřící v krátkém přehledě měli souhrn hlavních pravd křesťanských. Tak povstalo a p o š t o l s k é v y z n á n í v í r y, na něž se snad ze školy ještě trochu pamatujete. Zní:

»Věřím v Boha Otce, všemohoucího Stvořitele nebe i země; i v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho, jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny, trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřben jest, sstoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha, Otce všemohoucího; odtud přijde soudit živých i mrtvých. Věřím v Ducha svatého, svatou církev obecnou, Svatých obcování, odpuštění hříchů, těla vzkříšení a život věčný.«

Snad vás překvapí slova: »svatou církev obecnou«. Vy, protestanté, říkáte »svatou církev křesťanskou«. Ale řecké *καθολικὴν* a latinské *catholicam* lze přeložiti pouze slovy »katolickou« nebo »obecnou«, nikdy ale »křesťanskou«. Před protestantismem tak také všeobecně překládali. Proč nahrazují protestanté slovo »katolickou — obecnou« svým libovolným překladem »křesťanskou« leží na bíledni. Pod tímto slovem »křesťanskou« rozumějí protestanté souhrn všech sekt, jež se křesťanskými nazývají. My katolíci rozumíme církví katolickou onu náboženskou společnost, v jejíž čele stojí papež. Ostatní společnosti náboženské, jež se od ní odtrhly, zoveme sektami. Jiné »obecné« církve, jež by všechny sekty s jejich odporným učením a spolu katolickou církev objímala, takové církve neznáme.

Taková nějaká »společná církev« byla by pravý Babylon plný odporu a nesrovnalostí.

Poměr protestantů k vyznání apoštolskému znáte. Jedni je zavrhnou, druzí ho hájí. Kdo jest spíše v právu, těžko nám katolíkům rozhodovati. Kdo je uznávají, dopouštějí se vlastně veliké nedůslednosti, připouštějíce kromě bible ještě jinou zavazující normu. Ovšem v podstatě jednají správně. Apoštolské vyznání víry má moc závaznou, ale jen tehdy, je-li prohlášeno církví katolickou, jejíž auktoritu ve věcech víry protestantismus popírá.

Než, vraťme se k vývoji vyznání víry!

2. Po době apoštolské rozšiřovalo se křesťanství do všech i těch nejvzdálenějších končin. Tu nemohli se ovšem všichni biskupové již tak snadno sejíti, jako apoštolové po nanebevstoupení Páně, zvláště potom, když stále větší a hroznější pronásledování všem křesťanům, a hlavně biskupům hrozilo. Teprv za Konstantina Velikého nastaly lepší časy křesťanům, a umožněn také všeobecný sněm církevní. Za něho konán první sněm v Nicei r. 325, první sněm všeobecný, vyjmeme-li ovšem sněm apoštolský.

Přední úlohou nicejského sněmu bylo stanoviti určitě božství Kristovo proti Ariánům; nepravím tím ovšem, že by byla dříve církev v božství Kristovo nevěřila, nýbrž útoky Ariovými byla donucena určitěji a jasněji učení toto vymeziti. Proto bylo apoštolské vyznání víry nicejským vyznáním víry v tomto ohledu značně rozšířeno. S malými pozdějšími změnami užívá ho církev při mši sv. Zní:

»Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všech věcí viditelných i neviditelných. I v jediného Pána Ježíše Krista, jednorozného Syna Božího a narozeného z Otce přede všemi věky. Boha z Boha, světlo ze světla, Boha pravého z Boha pravého, zplozeného, neučiněného, téže podstaty s Otcem, skrze něhož všecko učiněno jest: jenž pro nás lidi a pro spasení naše sestoupil s nebe. A vtělil se od Ducha svatého z Marie Panny a člověkem učiněn jest. Ukřižován také pro nás pod Pontským Pilátem, trpěl i pohřben jest. A třetího dne vstal z mrtvých

podle Písem. A vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha Otce. A opět přijde ve slávě soudit živých i mrtvých, jehožto království nebude konce. I v Ducha svatého, Pána i obživovatele, jenž z Otce i ze Syna vychází, jenž s Otcem i Synem zároveň se ctí a oslavuje se, jenž mluvil skrze proroky. A v jednu svatou, obecnou i apoštolskou církev. Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů a očekávám z mrtvých vstání a život budoucího věku. Amen.»

Srovnejte nyní, prosím vás, obě vyznání víry: apoštolské a nicejské. Poznáte, že jsem pravdu mluvil dokazuje proti starokatolíkům, že vývoj učení křesťanského možný jest, aniž by tím církev snad od původního křesťanství odpadla.

3. Vývoj tento vidíme nejlépe v dlouhé řadě všeobecných koncilů; jsou to:

1. Nicejský I. (325).	12. Lateranský IV. (1215).
2. Cařihradský I. (381).	13. Lyonský I. (1245).
3. Efesský (431).	14. Lyonský II. (1274).
4. Chalcedonský (451).	15. Viennenský 1311).
5. Cařihradský II. (553).	16. Kostnický (1414—1418).
6. Cařihradský III. (680).	17. Basilejský (1431—1437).
7. Nicejský II. (787).	18. Florentinský (1438—1444).
8. Cařihradský IV. (689).	19. Lateranský V. (1512 - 1517).
9. Lateranský I. (1123).	20. Tridentský (1545 - 1563).
10. Lateranský II. (1139).	21. Vatikánský (1869—1870)
11. Lateranský III. (1179).	

Vyznání víry, jež v nové době hlavně proti protestantismu a nejnověji proti starokatolicismu jest namířeno a jež každý katolík znáti má, t. zv. t r i d e n t s k é v y z n á n í v í r y, zní takto: *)

Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všech viditelných i neviditelných věcí. A v jediného Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, z Otce zrozeného přede všemi věky. Boha z Boha, Světlo ze Světla, Boha pravého z Boha pravého, zplozeného, neučiněného, s Otcem stejné podstaty, skrze něhož všecky věci učiněny jsou; kterýž pro nás lidi a pro naše spasení s nebe sstoupil, působením Ducha svatého z Marie Panny se vtělil a člo-

*) Český překlad z »Rituale Romanum« (provinciae Pragensis.)

věkem se stal. Ukřižován též pro nás pod Pontským Pilátem, trpěl i pohřben jest; třetího dne dle písem z mrtvých vstal. Vstoupil na nebesa, sedí na pravici Otce, a slavně opět přijde soudit živé i mrtvé, jehožto království nebude konce. A v Ducha svatého, Pána a Oživitele, jenž z Otce i Syna vychází, jemuž s Otcem i Synem stejná božská čest a oslava se děje, jenž skrze proroky mluvil. A v jednu svatou katolickou a apoštolskou církev; vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů, a očekávám vzkříšení mrtvých a život budoucího věku. Amen.

Apoštolské a církevní podání (tradici), jakož i veškeré řady a ustanovení této církve přijímám a za pravé mám. Písmo svaté беру podle toho smyslu, kterýž zachovávala a zachovává svatá matka církev, které o pravém smyslu a výkladu svatých písem rozhodovati přísluší a nikdy je jinak, leč dle jednomyslných snesení Otců nepřijmu a vykládati nebudu.

Taktéž vyznávám, že právě a vlastně jest sedm, od Ježíše Krista Pána našeho ustanovených a k spasení pokolení lidského (ač ne všech jednomu každému) potřebných svátostí nového zákona, totiž: křest, biřmování, Svátost oltářní, pokání, poslední pomazání, svěcení kněžstva a stav manželský; že v těchto svátostech milost Boží se uděluje, a že křtu, biřmování a svěcení kněžstva vícekrát než jednou bez svatokrádeže přijmouti nelze.

Obřady při slavném posluhování nadřečenými svátostmi církvi svatou uvedené a stvrzené přijímám a za pravé mám.

Cokoli vůbec a zvláště na svátostném sněmu Tridentském o hříchu prvotním a ospravedlnění ustanoveno a určeno jest, přijímám a za pravé mám.

Podobně vyznávám, že se ve mši svaté Bohu pravá, vlastní oběť smíření za živé i za mrtvé obětuje, že v nejsvětější Svátosti oltářní právě, skutečně a podstatně Tělo a Krev s Duší i s Božstvím Pána našeho Ježíše Krista přítomno jest, a že se proměna celé podstaty chleba v Tělo, a proměna celé podstaty vína v Krev děje, kteroužto proměnu církev katolická proměnou podstaty čili přepodstatněním nazývá.

Taktéž vyznávám, že i pod jednou toliko způsobou (chleba neb vína) celý a nerozdělený Kristus a pravá Svátost se přijímá.

Pevně též věřím a vyznávám, že jest očištec a duším v něm se nalézajícím modlitby věřících prospívají.

Podobně vyznávám, že svatých, jež s Kristem kralují, ctíti a vzývati máme, svatí že za nás u Boha se přimlouvají, a že ostatky jejich v uctivosti míti sluší.

Pevně též vyznávám, že obrazů Krista Pána, jakož i neposkvrněné Rodičky jeho a jiných svatých míti dovoleno, a že obrazy tyto v náležité vážnosti a uctivosti chovati se mají.

Též za pravé mám, že Kristus Pán církvi své zůstavil pravomoc, odpustků udělovati, a že užívání jich křesťanskému lidu velmi prospívá.

Svatou katolickou apoštolskou církev římskou za matku a učitelku všech církví (jednotlivých osad biskupských) uznávám a římskému biskupu, jako nástupci svatého Petra, knížete apoštolů, a jako náměstkovi Ježíše Krista příslušnou poslušnost slibuji a přísahám.

Podobně všecko, co církevními zákony, všeobecnými sněmy, zvláště pak svatosvatým sněmem Trientským ustanoveno, určeno a prohlášeno jest, beze vší pochybnosti přijímám a vyznávám; cožkoli pak tomu na odpor jest, jakož i všeliká od církve svaté zamítnutá, odsouzená a zavržená učení kacířská i já odmítám, odsuzuji a zavrhuji.

Tuto pravou katolickou víru, bez které nikdo spasení dojíti nemůže, kterou nyní dobrovolně vyznávám a při které v pravdě trvám, míním s pomocí Boží až do posledního vzdechnutí života svého v úplnosti a neporušenosti zachovati a vyznávati, jakož i o to dle možnosti péči míti, aby i od těch, kteří mi podrženi jsou, aneb jichž správa mocí úřadu mi přináleží, zachována, vyučována a hlásána byla. Tak já N. N. připovídám, slibuji a přísahám. Tak mi pomáhej Bůh a toto svaté Evangelium!«

4. Zde máte tedy naše katolické vyznání víry. Jest nám stejně svatým, jako ona vyznání, jež před půldruhým tisícem let byla prohlášena. Táž autorita prohlásila jedno i druhé. Autoritou touto jsou biskupové jako nástupci apoštolů a v čele jejich papež, nástupce knížete apoštolů Petra. Věříme jim na slovo, ježto je poslal Kristus učit »až do konce věků« »všecky národy«, tedy i nás. Katolík, ať již učenec nebo prostý venkovan, uznává v učení své církve Slovo Boží, nikoliv snad proto, že svým učeným badáním došel k přesvědčení o pravosti té které pravdy křesťanské, nýbrž proto, že církev katolická, jíž poslušností jest povinen, tak tomu učí. Potvrzují-li učená badání učen-cova, že učení církve katolické jest pravdivé, naplní se srdce jeho radostí; přijde-li k opaku, jest přesvědčen, že ve svých vědeckých důsledcích někde pochybil. Nedovede-li prostý venkovan hloubati o věcech víry, není víra jeho proto méně pevná a spolehlivá, než učen-cova. Kdo by ale učení církve přijímal jen na základě svých badání, nikoli z poslušnosti k učitelskému úřadu církve, ten by nebyl katolíkem, byť by sebe více horoval pro zevnější stránky katolického učení, jaké jsou na př. krása bohoslužeb, socialní působení katolických řeholí atd. Kdo naproti tomu rozumem svým dovede poznati jen tolik, že Kristus svým apoštolům a jejich nástupcům, biskupům, svěřil úřad učitelský a zavázal všechny věřící, aby poslušní byli jejich učení, kdo na základě tohoto poznání podrobuje se úplně učitelskému úřadu církve: ten jest katolíkem, třeba by v jednotlivostech ve víře katolické velmi málo byl vzdělán.

Hleďte: Takový význam pro nás katolíky má živý církevní úřad učitelský a jím prohlášená vyznání víry! Vážíme si vyznání víry, ježto jsou krátkým souhrnem naší víry, již učí nás naše řádná, Kristem zplnomocněná církev.

Vy, protestanté, máte také svá vyznání víry: konfessi augsburskou, šmalkaldské artikuly atd. Mají však jen právě tolik vážnosti a autority, jako mužové, kteří je sestavili. Nezazlívám proto žádnému z vašich kazatelů, neváže-li se příliš na ně, ba jestliže časem

na ně i narazí. Vždyť to, co mohl Luther, Melanchthon nebo Calvin, může také on.

Že ale takové nedbání vyznání víry nevyhnutelně má za následek rozklad jakékoliv pozitivní církve, jest nade vší pochybnost patrné. Toť právě přirozený, nutný následek prvního onoho odbočení, jímž protestanté v 16. století řádnou tehdejší autoritou povrhli.

Přál bych si, aby list můj dovedl vás k tomu, byste s plným přesvědčením vyznal se mnou: »Věřím všemu, co Bůh zjevil a co nám jeho svatá církev katolická k věření předkládá.«

6. Náměstek Ježíše Krista.

(1. List Edgarův.)

Velebný Pane! Na konci svého posledního psaní vznesl jste na mne dalekosáhlé přání. Než na ně odpovím, žádám vás ještě za vysvětlení některých pochybností.

Vše závisí na tom, je-li neomylnost papežova učením pravého křesťanství čili nic. Je-li tomu tak, pak milerád, beze všeho strachu a ostychu podepisuji články víry, jež vyznání tridentské prohlašuje. Co prohlašuje neomylný papež, musí býti prosto všeho omylu. Pakli však papež není neomylným, pak sněm vatikánský pochybil, následkem toho nejsou všeobecné sněmy také neomylny, padá celá vaše hierarchická ústava církve. Jako další důsledek musím pak ale též uznati, že církev jest na bludné cestě již od koncilu nicejského, ba již od sněmu apoštolského; neboť již tam všude shledávám se všude s vaším katolicko-hierarchickým principem autority, a s ním nezbytně kráčí nárok na neomylnost. Chci-li býti logickým, musím tudíž buď uznati neomylnost papežovu, nebo — dáti v šanc celé křesťanství a uznati, že již vůbec ani nevíme, co máme věřiti.

A přece nejde mi na rozum: jak může ubohý, hříšný člověk býti neomylným?! A kde najdu v prvotním křesťanství aspoň sebe nepatrnější zmínku nebo narážku na neomylného papeže? Vidím tam jen bi-

skupy, a nad nimi leda snad patriarchy: alexandrin-
ského, antiochenského a římského, později pak jeru-
salemského a cařihradského! Kde jest papežství?

(2. Odpověď kněze.)

Zcela právem pravíte: buď jest papež neomylným,
nebo — není katolicismu, ba není křesťanství. Obracím
váš důkaz a pravím: Jest křesťanství, jest katoli-
cismus: jest tedy papež neomylným.

Námitky, jež jste proti neomylnosti uvedl, jsou
dvojího rázu: theologické a historické.

1. Námitka theologická zní: »Jak může ubohý
hříšný člověk býti neomylným?«

Odpovídám: Může býti neomylným milostí Ježíše
Krista a osvětlením Ducha svatého. Kdo chce cíl, musí
chtít prostředky.

Chce-li Kristus, aby stádce jeho ve vši pravdě
vedeno bylo, musí ty, které za nejvyšší pastýře stádce
tohoto ustanovil, před každým pochybením ve vedení
jeho uchrániti. Jinak vedl by nejvyšší ustanovený pastýř
stádce své nikoli ku pravdě, nýbrž k bludu.

Zásadou touto omezen jest také rozsah papežské
neomylnosti. Pokud zásada tato žádá, jest papež ne-
omylný: nad tento požadavek nikoli.

Zásada tato nežádá, aby papež osobně před hříchy
byl ochráněn: papež jest tudíž schopen hříchu. Nežádá
dále, aby papež jako osoba soukromá nikdy se ne-
zmýlil: papež může tedy chybiti na př. píše-li nějaký
theologický spis, nebo v dopise. Nežádá ani, aby všechny
úřední listiny, jež papež vydává, byly prosty každého
omylu; mohou tudíž býti na př. v breviři chyby hi-
storické, ačkoliv papež breviř approboval a všechny
kněze k modlení se jeho zavázal; zavázal je zajisté
jen k modlení, nikoli, přísně vzato, k věření toho, co
breviř obsahuje.

Zásada tato žádá ale zajisté, aby t a k o v á konečná
rozhodnutí papežova, v nichž určitou nějakou nauku
ku věření ukládá, (t. j. rozhodnutí »ex cathedra«)
byla prosta všeho omylu. Mají-li zajisté všichni věřící
věřiti slovu svého nejvyššího, Kristem ustanoveného

učitele, jako by to bylo slovo samého Ježíše Krista, byla by bludem nějakým v takových rozhodnutích uvedena celá církev křesťanská v blud, a zaslíbení Kristovo v niveč přivedeno. Ježto však zaslíbení Kristovo nemůže býti v niveč přivedeno, musí božská Prozřetelnost ať již jakýmkoli způsobem podobným bludným rozhodnutím zabrániti.

Tážete se snad: jak jim může Prozřetelnost zabrániti, když papež má svou svobodnou vůli, a kdyby chtěl, mohl by z lehkomyšlnosti jen tak pro nic za nic rozhodnutí vydávati?

Budte přesvědčen, že námitky takové, jako všechny ostatní, jež proti katolické nauce uvéstí můžete, již před staletími uvedeny, ale také rozluštěny byly.

Suarez (1548—1617), jeden z největších bohoslovců 16. a 17. století, prohlašuje: »Namane se snad otázka, co by se stalo, kdyby papež rozhodl bez předchozí svědomité úvahy a zkoušení. Někteří praví, že by v takovém případě mohl papež poblouditi, a že by tudíž církev mohla potom svůj souhlas odepríti. Třeba tu ale uvážiti, že církev nemůže věděti, zdaž papež dostatečnou péči vynaložil, čili nic. Myslím proto, že správně odpovím, prohlásím-li případ onen za nemožný. Neboť Duch sv., jenž církev řídí, nepřipustí, aby papež rozhodoval jen tak bez rozmyšlení, a musíme proto, kdykoli konečné rozhodnutí vydává, míti za to, že dostatečnou péči vynaložil.« ¹⁾ Dodal bych: nebo, že mu Bůh i bez této péče sám to právě vnukl.

Kardinál Bellarmin (1542—1621) ²⁾ a učenec Ballerini vyjadřuje se podobně: »Zaplašuje se starost oněch, kteří praví, že prý jest nebezpečno svěřovati neomylnost v rozhodování o otázkách víry osobě jediného papeže, jenž snadno za jistý článek víry prohlásiti může to, o čem z předsudku nesprávné mínění si byl vytvořil. Kdo vzhledem k osobě papeže toho se bojí, ten měří rozhodování u věcech víry dle měřítka lidského a nepomýšlí na to, že články víry jsou čímśi božským, že neomylnost římských biskupů spočívá na

¹⁾ Suarez, de fide 5. sect. n. 11.

²⁾ Bellarm., de Rom. Pont. IV., 2.

zaslíbeních božských, jež dána byla Petrovi a na nástupce jeho zároveň s prvenstvím přecházela; nepomýšlí, že božská Prozřetelnost různým a skrytým způsobem působiti může, a (aby božská zaslíbení v niveč uvedena nebyla) jistě působiti bude, aby vždy, kdyby snad některý papež ze zaujatosti neb z obliby blud některý definovati chtěl, prohlášení tomuto buď zcela zabráněno bylo, nebo aby zůstalo jen takovým rozhodnutím, jež není prohlášením víry.«

Doufám, že jsem tím vaši námitku theologickou úplně vyvrátil.

2. Historická námitka vztahuje se k tomu, že papežská neomylnost jest něčím novým a že původní církev vůbec o dnešním postavení papežově pranic neví.

Učení o neomylnosti není tak nové, jak vy protestanté tvrdíváte; mohl jste to poznati již z uvedených výroků Suareza a Bellarmina, kteří od nás několika stoletími oddělení jsou. A co se postavení papežova za starších dob týče, připomínám vám uvedené vyznání víry Hormisdovo z r. 517, jež od 2500 biskupů s patriarchou cařihradským v čele podepsáno bylo a v němž čteme: »Poněvadž nelze pominouti mlčením slov Kristových, jenž dí: »Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou, — jest to, co řečeno bylo, potvrzeno skutkem, ježto apoštolská stolice povždy náboženství neporušené zachovala.«

Vím zcela dobře: Vy protestanté kladete počátek primátu do doby pozdější, pravíce, že povstal na základě podvržených dekretálek Isidorových, nebo Bůh sám ví jak — jen ne ustanovením Ježíše Krista. Imne v mládí tak učili.¹⁾ Vím ale neméně dobře, že tento protestantský názor odporuje naprosto dějinám. Ve všech dobách církevních dějin najdeme stkvělé důkazy pro prvenství papežovo.

Již před Hormisdou prohlásil papež Gelasius I. (492—496): »Kdyby římská církev odpadnouti mohla,

¹⁾ L. v. Hammerstein jest konvertitou z protestantismu. (Pozn. překl.)

jak bychom mohli jakémukoli bludu odporovati, nebo kde bychom hledali pro bloudící léku?«¹⁾

»Není zajisté zbytečný výrok Kristův, že brány pekelné víry Petrovy nikdy nepřemohou. Netřeba se tudíž báti, že by apoštolské rozhodnutí mohlo přijíti na scestí, ježto spoléhá na výroku Kristově, na podání našich předků a vážnosti kanonů církevních, takže spíše celá církev je řídí.«²⁾

Papež Lev Veliký (440—461) píše: »Pevnost víry, jež v apoštolu Petru od Pána byla pochválena, přenesl tento i na nástupce jeho; jako tedy trvá, co Petr v Kristu věřil, tak trvá též, co Kristus v Petru ustanovil.«³⁾ Zůstává tudíž ustanovení věčné Pravdy, a Petr trváje v pevnosti skály, již od Krista obdržel, neopustil nikdy kormidla církve.«⁴⁾

Podobně praví papež Innocenc I. (402—417): Apoštolská stolice se uráží, jestliže rozhodnutí její béře se v pochybnost. Od ní přijímají ostatní církve v duchu podání a církevní kázně její rozhodnutí ve věcech víry, právě tak jako vody ze zřídla svého vycházejí a na všechny strany jako čisté výtoky z nezkalitelného zřídla proudí. Kdykoli tedy jakákoli otázka ve věcech víry povstane, mají se všichni biskupové na Petra obracet.«⁵⁾

Papež Julius I. (337—352) pronáší r. 342 tuto výčitku: »Proč nám právě o alexandrinské církvi psáno nebylo? Nevíte snad, že to bylo vždy obyčejem, aby nám se psalo, a odtud bylo určeno, co spravedlivé jest?«⁶⁾

3. Nemyslete však, milý příteli, že tyto nároky římských biskupů na přednost osobili si sami papežové, a ostatní biskupové že by toto byli neuznali. Ani jim nenapadlo zavrhovati těchto nároků, naopak

¹⁾ Gelasius ep. 12. ad Anastas., ap. Thiel. p. 352. (epist. 8. ap. Migne lat. t. 59 p. 44 A.)

²⁾ Gelasius, Commonitor ad Faust., ap. Thiel. ep. 10. p. 347. (Migne lat. 59 p. 30. C.)

³⁾ Leo M., Sermo III. 2. (Migne lat. t. 54 p. 145. C.)

⁴⁾ Leo M., Sermo III. 3. (Migne lat. t. 54 p. 146. B.)

⁵⁾ Innocent. I., ep. 29. ad Concil. Carthag.

⁶⁾ Julius I., ep. I. ad Antioch. n. 22. (Migne lat. t. 8 p. 905 B.)

všichni biskupové častokráte společně nároky tyto slavnostně uznali, a to na všeobecných koncilech.

Vedlo by nás daleko, uváděti výroky všech sněmů církevních, zvláště z doby pozdější o této otázce. Omezím se na nejstarší, jež mimo to konány na Východě, v době, kdy těžiště politické moci římské do Cařihradu bylo přeneseno — okolnosti, jež by byly získaly přednosti každému jinému biskupu spíše než římskému, kdyby tomuto primát nepřislušel již od počátku dědictvím po sv. Petru.

Projděme tudíž nejstarší čtyři všeobecné sněmy církevní !

Ku 4. všeobecnému koncilu v Chalcedonu (451) poslal papež Lev Veliký své 3 legáty : biskupa Paschasy z Lilybaea, biskupa Lucentia a kněze Bonifáce. První z nich vedl předsednictví na sněmu. »Skrze Lva mluvil Petr« — těmi slovy přijali shromáždění otcové prohlášení papežovo, a ve svém listě doznává koncil papeži : »Ty jsi měl hegemonii nad členy synody, jako hlava nad oudy, ve svých zástupcích.«¹⁾

Ku 3. všeobecnému koncilu v Efesu (431) ustanovil papež Coelestin I. (423—432) za své legáty biskupy Arcadia a Projekta s presbyterem Filippem a dal jim rozkaz, aby se drželi ve všem Cyrilla, jež již dříve za zástupce svého v otázce nestorianismu ustanovil a plnou mocí opatřil. Předsedal tudíž Cyrill na obou prvních zasedáních 24. června a 10. července 431, v prvním zasedání sám, v druhém již se zmíněnými 3 legáty, kteří zatím do Efesu byli dorazili.

Císař Theodosius II. jmenoval komita Kandidiana, velitele tělesné stráže, ochráncem synody, aby bděl nad zevnějším pořádkem, ale »na jednání o dogmatech nemá míti nijakého podílu, ježto není dovoleno, aby ten, kdo nepatří do počtu nejsvětějších biskupů, vměšoval se do církevních jednání.«²⁾ Biskupové vynášejí na tomto koncilu rozsudek nad Nestoriem, »nuceni jsouce kanony a listem svého nejsvětějšího

¹⁾ Mansi t. VI p. 147.

²⁾ Mansi, t. IV. p. 1119; Harduin, t. v. 1346, cit. Hefele: Konziliengeschichte I., str. 35.

Otce a spoluslužebníka Coelestina, biskupa římského.¹⁾

Sněm cařihradský z r. 381 byl sám sebou pouze koncilem církve východní. Předsedal arcibiskup-patriarcha Meletius z Antiochie, jsa prvním z přítomných biskupů. Po smrti jeho a po příchodu arcibiskupa alexandrinského měl býti tento předsedou sněmu; než sněm sám udělil ve svém třetím kanonu biskupu cařihradskému první hodnost hned po biskupu římském. Předsedal tudíž Řehoř, arcibiskup cařihradský. Původně byl totiž Cařihrad sídlem nepatrného biskupství, podřízeného metropolitovi heraklejskému. Přizní císařů povznášelo se město stále k větší důležitosti, zvláště, když stalo se stálým sídlem císařů. A proto tím více bije do očí uznání primátu římského biskupa, jenž za prvního uznán i před biskupem sídelního města císařova.

Přicházím k prvnímu sněmu všeobecnému, jenž r. 325 slaven byl v Nicei. Kdo v něm předsedal? V 5. století píše historii sněmu tohoto Gelasius z Cycika, kdež uvádí, že Osius (biskup z Korduby ve Španělsku) zastával místo biskupa římského v Nicei spolu s dvěma římskými kněžími Vitem a Vicentiem.²⁾ Sokrates vypočítává členy nicejského sněmu v tomto pořádku: »Osius, biskup z Korduby; Vitus a Vicentius, kněží z Říma; Alexander, biskup z Alexandrie; Eustachius, biskup z Antiochie; Makarius, biskup z Jerusalema.«³⁾ Poslední tři byli zástupci čtyř starých patriarchátů. Kde by byl zůstal ale zástupce čtvrtého, kdyby jím nebyli Osius, Vitus a Vicentius? A jak mohl biskup nepatrného města ve Španělsku, nebo dokonce dva kněží, kteří tedy ani biskupy nebyli, přednost míti před třemi patriarchy, nebyli-li zástupci nepřítomného patriarchátu římského?

Zachovaly se nám podpisy koncilu, a ač rukopisy obsahují jinak množství variantů, přece ve všech, ani

¹⁾ Mansi, t. IV., p. 1238; Harduin t. I., p. 1467; cit. Hefele: Konziliengeschichte I., 10.

²⁾ Gelasius, volumen auctorum conc. Nic. II. 5.; Mansi t. II. 806.

³⁾ Sokrates, hist. eccl. I. 13.

jeden nevyjímaje, podepsáni jsou nejprvé Osius a oba římszí kněží, a teprv po nich patriarcha alexandrinský atd. Ve dvou rukopisech podepsán jest Osius výslovně ve jménu církve římské; v jiných dvou není to po-
znaménáno u něho, nýbrž u obou kněží, zajisté na důkaz, že i oni, ač nebyli biskupy, přece spolu podepsati mohli. K tomu přistupuje, že před každým oddělením podepsaných biskupů předesláno jest vždy jméno jejich církevní provincie — pouze u Osia a obou římských kněží toho není. Tito podepsali první a to bez udání provincie — zajisté z toho důvodu, že nade všechny provincie, a tím i nad celý sněm jako zástupcové římského biskupa byli vyvýšeni. Srovnejme k tomu ještě, co řečeno bylo o koncilech ostatních, zvláště Efesském (431) a Chalcedonském (451), kde též zástupcové Říma předsedali — a není již možno, aby vznikla nějaká pochybnost o tom, kdo na prvních, nejstarších sněmech všeobecných předsedal.¹⁾

Ano, milý příteli, primát biskupa římského a nutně jemu příslušící neomylnost nejsou vynálezem lidským. Ve všech dobách, ani nejstarší nevyjímaje, nalézáme pevné toho doklady. A nemůže ani býti jinak! Či mohl Kristus nechat svou církev bez nejvyšší viditelné hlavy, bez nejvyššího úřadu učitelského, když sám zemi tuto opustil a do nebe se vrátil? Jak zachovala by se bez takové hlavy jednota církve? A jak došli bychom v těžkých otázkách věroučných dostatečné jistoty, kdyby hlava tato nebyla neomylnou? A není-li neomylnou hlavou touto římský biskup, kdo jiný má jí býti?

4. Než tím nevyčerpal jsem ještě všechna historická svědectví pro prvenství a neomylnost papežovu. Pokračuje v důkazech z tradice uvedu ještě několik nejstarších církevních spisovatelů. Počínám řeckými, jichž svědectví tím závažnější jsou, ježto později církev řecká proti římské tak urputně a nepřátelsky vystupovala.

Theodor Stud. († 826), opat cařihradský,

¹⁾ O celé otázce obšírněji viz Hefele: Konziliengesch., 2. vyd. sv. I., str. 38—43.

praví o obrazoborcích: »Sami se odloučili od těla Kristova a nejvyššího úřadu učitelského, v němž Kristus klíče víry uložil, ježž dosud nepřemohly a do konce věků nepřemohou brány pekelné, t. j. ústa heretiků.« ¹⁾

Maximus Constantinopolský v 7. stol. potvrzuje: »Vše hledí k Římu, jako k slunci, aby odtud přijalo víru sv.; tam jest základ veškeré církve, ježž dle slov Páně brány pekelné nepřemohou, jenž má klíče pravé víry, jenž každému, kdo k němu přichází, pravou víru otvírá a naproti tomu každému kacířství a rouhání ústa zavírá a umlčuje.« ²⁾

»Pokání,« píše Fulgentius (467), »jest hříšníkovi tehdy s prospěchem, koná-li je v církvi katolické, jíž Bůh v osobě sv. Petra dal moc svazovati a rozsvazovati.« ³⁾

Petr Chrysologus († 451) píše k Eutychovi, opatu cařihradskému: »Především napomínáme tě, abys poslušně poslouchal to, co papež římský předepsal. Neboť sv. Petr, jenž na svém stolci prvenství má, propůjčuje těm, kdož po ní touží, dobrodiní víry.« ⁴⁾

Císař Valentinian III. propůjčil v roce 445 prvenství římské stolice občanského uznání nařízením: »Nic nesmí se státi bez dobrozdání římského biskupa; neboť jen tak zachován bude všude pokoj v církvi, jestliže všichni uznají jejího vládce. Tak se dosud dělo bez porušení. Rozhodnutí římského biskupa měla by ovšem i bez císařského potvrzení úplnou platnost pro zásluhy sv. Petra, jenž jest hlavou shromáždění biskupů. Ale i naše vladařské prohlášení jest žádoucí proto, aby nikomu nebylo více dovoleno rozkazům římského papeže vzdorovati.« ⁵⁾

Sv. Cyrill, patriarcha alexandrinský († 444), obrací se k papeži Coelestinovi a oznamuje mu cho-

¹⁾ Theodor. Stud., I. II. n. 63. (Migne gr. t. 99. p. 1281. A.)

²⁾ Maximus, opusc. theol. II. p. 72. ed. Combef.

³⁾ Fulgent., De fide ad Petr. c. 3. n. 37. (Migne lat. A. 65 p. 690. B.)

⁴⁾ Petr. Chrysol. inter Leon. ed. Baller. p. 797. ep. 25.

⁵⁾ Inter opp. Leon. ed. Baller. I. p. 642.

vání Nestoriovo, praví, že to činí, »jak obyčej církevní káže;« ke konci zprávy dí, aby papež rozhodl, co nyní jest činiti. »Musilo býti vše Tvoji Svatosti oznámeno.« ¹⁾

»Jásej!« volá arménský dějepisec Mojžíš Chorenene (v 5. stol.), »jásej město města, jež světlem korunováno jsi vycházejícím od tváře tvého apoštola, jež paprsky světla svého zem celou osvěcuješ.« ²⁾

Sv. Augustin, biskup z Hippo v Africe (354—430), píše o římském stolci: »Na této učitelské stoličce jednoty založil Bůh učení pravdy.« ³⁾ »Na tomto starém a pevném stolci jest tudíž jistá a zřejmá pravda katolická, tak že žádný křesťan o ní nesmí pochybovati.« ⁴⁾ »Bylo mnoho apoštolů, ale jen jednomu z nich bylo řečeno: Pas ovce mé. Tak v jediném Petru Pán jednotu předal.« ⁵⁾

Sv. Jeronym (340—420) píše papeži Damasovi: »Protože nikoho následovati nechci, než Krista, přidávám se k Tvoji Svatosti, t. j. v obcování se stolicem Petrovým; neboť vím, že na oné skále vzdělán jest dům Církve; kdo mimo tento dům Beránka požívá, jest bezbožec. Co není v arše Noëmově, zahyne... Kdo s tebou neshromažďuje, rozptyluje. Kdo se stolicí Petrovou spojen jest, jest můj. Prosím Tvoji Svatost, abys mi oznámil, s kým v Syrii v církevní obcování vejíti mám.« ⁶⁾

Sv. Jan Chrysostom, jenž dne 26. února 397 za arcibiskupa (neb patriarchu) cařihradského byl posvěcen a 407 zemřel, vykládá rozmluvu Ježíše s Petrem: »Proč oslavuje jej (Ježíš Petra) opomíjeje všechny ostatní? On byl vyznamenán mezi apoštoly, ústa učeníků a blava jejich shromáždění; proto přišel Pavel, aby jej přede všemi ostatními viděl a zapomínaje na jeho zapření, dává mu přednost před bratry.«

¹⁾ Cyrill. Alex., ep. 11. n. 7. ad Coelest. (Migne, gr. t. 77. p. 83. D.)

²⁾ Anzarian. Eccl. Armenae traditio de Rom. Pontificis primatu, Romae 1870.

³⁾ S. Augustin, ep. 105. n. 16. (Migne lat. t. 33. p. 403.)

⁴⁾ Id. ep. 190. n. 23. (ibid. p. 866.)

⁵⁾ Id. Sermo. 46. c. 13 n. 30. (ibid. t. 38 p. 287.)

⁶⁾ Hieron., ep. 15. (Migne, lat. t. 13. p. 181. seqq.)

»Tak ustanovil Pán Petra učitelem pro celý svět, svěřil mu péči o celý svět, proto jej neustanovil, jako Jakuba, biskupem pro nějaké město.« ¹⁾ Bylo-li třeba při odchodu Kristově, aby v osobě Petra ustanoven byl viditelný učitel pro celý okršlek zemský, jest toho neméně potřebí při smrti Petrově, a bylo tudíž nutno, aby Kristus, jenž to předvídal, o nástupce Petrova se postaral.

Od sv. Chrysostoma obraťme se k sv. Ambrožovi († 397), velikému biskupu milánskému. »Kde Petr,« tak dí, »tam církev, tam není smrti, nýbrž život věčný; proto dodal (Spasitel): A brány pekelné jí nepřemohou a: Tobě dám klíče království nebeského.« ²⁾

Vraťme se opět na Východ! Tam slyšíme výrok sv. Řehoře Nazianského († 390), jenž nazývá Řím »Představeným veškerenstva«. ³⁾

O něco dříve označuje pohanský spisovatel Ammianus Marcellinus papeže Liberia (352—366) jako »představeného náboženství křesťanského« ⁴⁾ a již před tím prohlásil císař Aurelian (270—275) při renitenci Pavla Samosatského: »Ten má býti biskupem antiochenským, koho biskupové italští, zvláště římský, by uznali.« ⁵⁾

Než obraťme se k velikému biskupu církve africké, k sv. Cypriánu († 258), jenž nám může podati lepší svědectví o založení, trvání a účelu primátu, než svědkové pohanští.

»Pán mluví k Petrovi, řka: Jáť pravím tobě, že ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského: a cožbyskoli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi: a cožbyskoli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi. A k témuž i po svém zmrtvýchvstání vece: Pasiž ovce mé. A ačkoliv po svém

¹⁾ Chrysost. in Joan. hom. 88. 1. (Migne, gr. t. 59. p. 478—480.)

²⁾ Ambros. in Ps. 40, 30. (Migne, lat. t. 14. p. 1082 Ap.)

³⁾ Gregor. Naz., Carmin. l. II. sec. 1. de se ipso v. 571. (Migne, gr. t. 37. p. 1068.)

⁴⁾ Ammianus Marcel., *Rer. gest.* XV. 7, 6.

⁵⁾ Codex Justin. I. Tit. 1. c. 7. 8.

zmrtvýchvstání všem apoštolům stejnou moc uděluje, říká: Jakož mne poslal Otec, tak i já posílám vás — přece, aby veřejně objevil jednotu, j e d i n o u učitel-skou stolicí zřídil a auktoritou svou zařídil základ této jednoty tak, aby z jednoho vycházel. Byliť ovšem i ostatní apoštolové to, co Petr byl, stejné pocty i mociúčastnění: Avšak začátek pochodí od jednoty, a primát se Petrovi dává, aby jedna církev Kristova, i jedna stolice učitelská se objevila. A zdaž se domýšlí ten, kdo se neodrží té jednoty církve, že by se víry držel? . Tak jest biskupství jen jedno (podrobením se pod pramen jednoty), jehožto oddíl ve své celosti od jednotlivců se drží.« (Překlad Jana Nepom. Stárka; lépe překládá latinský text »episcopatus unus est, cuius a singulis in solidum pars tenetur« Hammerstein: »An dem die Einzelnen nur in Gemeinschaft mit dem Ganzen Theil haben.«) Tak i církev jest jedna, jež se plodem i vzrůstem svým široko rozkládá.

Tímž způsobem více jest paprsků slunečních, ale světlo toliko jedno; i větví více jest na stromě, leč kmen toliko jediný, pevně zakořenělý; přemnohoť i potůčků z jediného pramene vychází. Tak i v církvi hlava jest jedna i původ jediný i matka jedna, plodností v nástupcích hojná.«¹⁾ — Za kterouž hlavu prohlásil sv. Cyprián na počátku citovaného místa — Petra a jeho stolicí učitelskou, viditelného náměstka neviditelné hlavy, Ježíše Krista.

»Petr,« praví Origenes († 254), »jest základem církve a nepohnutelnou skalou, na kteréž Kristus vzdělal církev svou.«²⁾

»Vzpomeň,« praví Tertullian († 240), »že Pán Petrovi klíče zanechal, a skrze Petra církvi.«³⁾ Římský biskup jest mu proto »biskup biskupů.«⁴⁾ O římské církvi praví: »Šťastná církev, nad kterou (apoštolové) všecko své učení apoštolské se svou krví vylili, kde

¹⁾ Cyprian, de unitate Eccl. c. 4. 5. (Český překlad Jana Stárky str. 112, 113.)

²⁾ Origenes, hom. 5. in Exodum.

³⁾ Tertull., Scorp. n. 10.

⁴⁾ Tertull., de pudic. c. 1.

Petr Pánu v utrpení svém (v ukřižování) jest podoben, kde Pavel smrtí Janovou (stětím) korunován jest.«¹⁾

Největší nesnáz má však protestantská theologie se sv. Ireneem, velikým biskupem Lyonu (177—202). Bojuje proti bludům své doby odvolává se veliký tento Otec církevní na podání víry, jak ji při jednotlivých biskupských stolcích, jež od apoštolů založeny byly, nalezl; zvláště ale odvolává se na auktoritu římského stolce, jehož se všichni přidržeti mají. »Ale že by velmi dlouhé bylo,« tak dí, »v takovém díle všech církví posloupnosti vyčítati, připomeneme podání církve největší a nejstarší a všem známé, od nejslavnějších dvou apoštolů Petra a Pavla v Římě založené a ustanovené, kteréž od apoštolů přijala, a víru lidem zvěstovanou, která posloupností biskupů až k nám se dostala, a zahanbíme tím všechny ty, kteří jakýmkoliv způsobem, buď samolibostí, buď marnou slávou, buď zaslepeností a zlomyslem přes míru mudrují. S tou církví zajisté potřebí jest, aby souhlasila pro její výtečnější přednostenství každá církev t. j. věřící odevšad, poněvadž v ní povždy od těch, kteří jsou odevšad, zachovalo se podání od apoštolů pocházející. (Ad hanc enim Ecclesiam propter potorem (potentior) principitatem necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique, fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae ab Apostolis est, traditio).« Neboť biskup římský, tak pokračuje Ireneus, jest nástupce Petrův; Petr měl svým nástupcem Lina, Linus jiného atd. až ku dvanáctému papeži, sv. Eleutheriovi (177—192), jenž právě teď (za časů Ireneae) sedí na stolci Petrově.²⁾

Ireneus tedy, narozený kolem r. 130, asi 30 let po smrti sv. Jana Evangelisty a 70 let po mučennické smrti sv. Petra v Římě, mluví o římské církvi jako »největší a nejstarší a všem známé, od nejslavnějších dvou apoštolů Petra a Pavla v Římě založené,« s níž

¹⁾ Tertull, de praescr. haer. 36.

²⁾ Irenaeus adv. haer. III. 3, 2. (Ceský překlad Jana Frant. Desoldy.)

»pro její výtečnější přednostenství každá církev t. j. věřící odevšad souhlasiti mají.« Jasněji nemohl snad ani vatikánský koncil vyjádřiti neomylnost římské stolice! Neboť, kdyby ten učil nějakému bludu, s nímž církev celého světa souhlasiti musí, přijala by celá církev tento blud, křesťanská pravda byla by v té otázce porušena, nastala by pochybnost i v ostatních otázkách, a nezbývalo by nic jiného, než aby Kristus zjevil se po druhé, aby znovu plnou pravdu zjevil, a lépe se postaral než poprvé, aby jednou opět čistá pravda nebyla zkalena.

5. Jen tak mimochodem mohl bych vám dáti otázku: co soudíte, po tak četných důkazech z tradice, o časté námitce protestantů, že Petr vůbec nikdy v Římě nebyl? Nějakých vážných námitek podati nedovedete, a učenci protestantští také ne. Nanejvýš říci můžete, že ten neb onen spisovatel o jeho pobytu se nezmiňuje, že Petr nemohl trávit v Římě po celou dobu od 42 do r. 67 (tak se udává obyčejně čas jeho papežství) nebo podobné.

Takové námitky vyvrací jistě dostatečně jediný uvedený citát sv. Irenea. Kdo by ani na něm neměl dosti, nechť poslechne, co píše za času Domitiana (81-96) sv. Kliment o pronásledování Neronově, o mučnické smrti sv. Petra a připojuje: »K těmto mužům svatě obcovavším veliký se zástup vyvolenců připojil, kteří ... mezi námi nejkrásnějším stali se příkladem.« ¹⁾ Ano, sv. Petr sám posílá ve svém prvním listě křesťanům asijským pozdrav církve, »kteráž jest v Babyloně«; ²⁾ u Židů a prvních křesťanů byl ale »Babylon« symbolickým jménem pro Řím. ³⁾

6. Než vraťme se ještě k římskému primátu! — Kráčeli jsme po stopách jeho až zcela k časům apoštolským. Téměř ještě za života sv. Jana nazývá sv. Ignatius († 107) Řím »představená spolku lásky«; ⁴⁾ a ještě dříve píše sv. Kliment, třetí nástupce sv.

¹⁾ Clemens, 1. Corinth. 6.

²⁾ 1. Petr 5, 13.

³⁾ Zjev. sv. Jana 14, 18; 16, 29; 17, 5; 18, 2.

⁴⁾ Ignat., ep. ad Rom., init.

Petra, Korintským tak, že v dopise jeho zcela zřejmě poznati lze hlas nejvyššího pastýře v Církvi, hlas, jenž Korintským i rozkazy dával.

7. Zbývá nám, abychom z vlastních slov Kristových v Evangeliu dokázali ustanovení náměstka Kristova. Předešleme několik slov. Lidstvo po svém pádu upadlo v nevědomost pravého náboženství, upadlo v hrozný bludy, rozštěpilo se v nesčetné sobě odporující náboženství a národy. Kristus přišel, aby chaos tento spojil v jednu mocnou říši, říši pravdy. Má být jeden pastýř a jeden ovčinec. Cíle svého mohl Kristus dosíci dvojím způsobem. Buď mohl sám navždy viditelně zůstat na zemi, a být viditelným králem své říše, viditelným pastýřem svého stáda; nebo mohl zůstaviti jiného za svého náměstka, jenž by jej viditelně na zemi až do posledního soudu zastával.

Prvý způsob nezvolil. Z jakých důvodů? — Po tom pátrati není naší věci. Zbývala mu tedy druhá cesta, totiž ustanovení jednoho náměstka, jenž by celé stádo v jednotě pásł. Pravím: Jednoho náměstka, neboť jako nebylo zajisté vůlí Kristovou neustanoviti vůbec žádného svého náměstka, tak neměl zajisté také Pán Ježíš nikterak v úmyslu, ustanoviti snad několik takových náměstků, na př. čtyři od sebe neodvislé patriarchy. Obé bylo by bývalo stejně protivným cílům Kristovým o jednotě církve. A proto vskutku Kristus, ač vyvolil dvanáct apoštolův, přece jednomu z nich, Šimonu Petrovi — k zachování jednoty — odevzdal vrchní vedení a vyvolil jej hned na počátku k vysokému úřadu svého náměstka.

Hned když jej poprvé potkává, mění jméno jeho »Šimon« v »Petr« t. j. skála.¹⁾ Sv. Matouš podává seznam dvanácti apoštolů, počíná (ač první co do času povolán byl Ondřej) přece takto: »První: Šimon, jenž slove Petr.«²⁾ Všude v Evangelích i ve Skutcích apoštolských vede Petr hlouček apoštolů.³⁾ Lukáš mluvě

¹⁾ Jan 1, 42.

²⁾ Mat. 10, 2.

³⁾ Mat 15, 15; 16, 16. 22; 17, 1. 4. 23; 18, 21; 19, 27; 26, 37. a podobně u ostatních evangelistů; po zmrtvýchvstání P. srovn. Skutk. Ap. 1, 13. 15; 2, 14. 37. 38; 3, 6. 12; 4, 8; 5, 3. 15; 8, 20; 9, 32 atd. 10, 5 atd., 7 atd. a j.

o učenících praví prostě: »Petr, a kteří s ním byli.«¹⁾ Po odchodu Ježíšově přejímá vedení apoštolů a povstávající církve, ustanovuje volbu nástupce Jidášova Matěje, má k lidu první řeč atd.

8. Výslovně ale přislíben jest Petrovi a jeho nástupcům na věčné časy úřad nejvyššího správce církve v 16. kapitole sv. Matouše, těmi slovy, jež jsme již dříve uvedli, a s nimiž u všech církevních Otců ve všech dobách se shledáváme.

Kristus táže se totiž učeníků, zač má jej lid a po té, zač oni sami jej mají. Petr odpovídá slavnostním vyznáním: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.« Ježíš odměňuje jeho víru: »Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův: nebo tělo a krev nezjevilo tobě toho: ale Otec můj, kterýž jest v nebesích. A jáť pravím tobě, že ty jsi Petr (to jest skála), a na té skále vzdělám církev svou.« A na tom ještě není dosti! Aby ukázal, že vystavěním církve na Petru propůjčí jí věčnou pevnost, připojuje Spasitel: »A brány pekelné jí nepřemohou.« Pokud církev trvati bude, bude pevnost svou čerpati z Petra, a bude Petr žíti — ne sice ve své osobě, nýbrž ve svých nástupcích; — vždyť on jest základem církve, a pokud základ trvá, může státi i budova; jakmile ale základ padne, padá i dům.

Jak může býti sv. Petr základem? Tím, že má v svých rukou soustředěnu nejvyšší moc v církvi, ne sice jako vládce nezávislý, nýbrž jako nástupce Ježíše Krista, neviditelného krále této říše Boží. Proto čteme hned dále: »A tobě dám klíče království nebeského. A cožbyskoli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli bys rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.«

Ptám se vás: Můžete si přát ještě mocnějšího důkazu z Písma pro to, že Petr od Krista za nejvyššího vládce a učitele církve ustanoven byl, a že tento jeho úřad bez přestání trvati bude až do skonání věků? A kdo jest dědicem tohoto úřadu po Petrovi, není-li jím biskup římský?

¹⁾ Luk. 9, 32: Ἰετρώς καὶ οὖν αὐτῶ.

9. Než ukončíme již! S důkazy pro papežství a jeho neomylnost nebyli bychom beztoho dlouho hotovi. Chci vám jen ještě vzpomenouti oněch slov, jimiž Spasitel svému potomnímu náměstku slavnostně celé stádo k pasení odevzdal. Stalo se to po z mrtvých vstání, když u jezera Tiberiadského svým učeníkům se zjevil a s nimi jedl.

»Tedy když poobědvali, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone Janův, miluješ-li mne více než tito? Díjemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé!

Řekl jemu podruhé: Šimone Janův, miluješ-li mne? Díjemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé! Řekl jemu potřetí: Šimone Janův, miluješ-li mne? Zarmoutil se Petr, protože mu řekl potřetí: Miluješ-li mne? i řekl jemu: Pane, ty víš všecko; ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž ovce mé!« (Jan 21, 15—17.)

Tak tedy převzal Petr po nanebevstoupení Páně na místě jeho viditelné vedení hloučku apoštolů a vrchní vedení povstávající církve. Usídlil se nejprve v Antiochii, později v Římě. Po něm i ostatní biskupové římsí nevykonávali pouze správu diecése římské, nýbrž vrchní vedení celé církve katolické. Všecky věky, pravím: všechna století uznávala toto postavení jejich za správné, na nástupnictví Petrovu spočívající. Od sv. Petra 260 biskupů bylo na této zemi viditelnými zástupci vlastního neviditelného krále církve sv., Ježíše Krista, až po nynějšího slavně panujícího římského biskupa: papeže Lva XIII.

Tak se naplnila prorocství předkřesťanská, zvláště pak ono prorocství: »Za dnů pak království těch vzbudí Bůh nebeský království, kteréž na věky nebude rozptýleno, a to jeho království nebude lidu jinému dáno: i rozdrobí, a do konce zničí všechna ta království, a ono státi bude na věky.« (Daniel 2, 44.)

»I bude v nejposlednějších dnech připravena hora domu Hospodinova na vrchu hor, a bude vyzdvižena nad pahrbky, i pohnou se k ní všickni národové.

A půjdou národové mnozí, a řeknou: Pojdte, a vstupme na horu Hospodinovu, a do domu Boha Ja-

kubova, a učiti bude nás cestám svým, a budeme choditi po stezkách jeho. Nebo z Sionu vyjde zákon, a slovo Hospodinovo z Jerusalema.» (Isaiáš 2, 2 a 3)

7. Učení o ospravedlnění.

(1. List Edgarův.)

Velebný pane! Již jsem rozhodnut. Nechci zůstatí jen členem neviditelného království, chci se státí členem i viditelné říše Ježíše Krista, totiž jediné, jím založené, svaté, katolické a apoštolské církve — chci se státí katolíkem. Vaše důvody pro onu pravdu, že Kristus apoštoly se sv. Petrem v čele, a pro pozdější věky jejich nástupce, ustanovil, aby všechny národy učili, tyto vaše důvody mne přesvědčily úplně. Ale z této pravdy plyne pro mne svatá povinnost vyučování oněch plnomocníků Kristových poslouchati, vyznávatí a následovati.

Tím mění se ovšem podstatně též moje postavení k vám. Nejsem teď již vaším odpůrcem; jsem vaším žákem, jenž ve vás ctí jednoho z plnomocníků církevního úřadu učitelského. Předkládám-li vám tedy ještě nějaké otázky, nečiním to proto, že bych snad o pravdě katolické nauky pochyboval, nýbrž abych od vás byl poučen. Neboť: »Věřím všemu, co Bůh zjevil a co nám svatá církev katolická k věření předkládá.« Zvláště pak věřím v neomylnost učících sněmů všeobecných ve věcech víry a mravů, věřím v neomylné učení římského papeže.

Rubikon jsem tedy šťastně překročil: než potřebuji ještě vysvětlení o některých temných věcech, zvláště pak v nauce o vykoupení. Jest známo, že Luther právě pro tento článek víry od církve katolické prý se odtrhl. Prosím Vás tedy, byste mi krátce předložil nauku katolickou o vykoupení. Není třeba dokládati ji, jako při primátu, důkazy z Písma sv. a z tradice. Vždyť vím-li pevně, co jest učení katolické, vím neméně pevně, že právě toto učení jest učení Písma sv. a všech století křesťanských.

(2. Odpověď kněze.)

Blahopřeji Vám upřímně k vašemu rozhodnutí. Blahodárné jeho ovoce poznáte a oceníte teprv během času, zvláště na smrtelném loži a v životě posmrtném. Neustávejte v modlitbě! Modlete se pokorně a vroucně, abyste síly dostal ku všem obětem, jichž hojně rozhodnutí vaše vyžadovati bude.

Přikročuji bez odkladu k vaší otázce.

Ospravedlnění jest přechod ze stavu hříchu v stav spravedlnosti. Hřích záleží v odvrácení se vůle od Boha, a toto odvrácení vůle ve svém nejvyšším stupni má za následek odvrácení rozumu, nevěru, takže člověk celým svým vnitřním životem, rozumem i vůlí, od Boha se odvrací. Ospravedlnění musí kráčet proto obráceným pochodem: počíná poznáním Boha a vírou v jeho zjevení; pokračováním jest naděje v odpuštění hříchů a v blažený konec; vrcholkem jest láska, toto nejdokonalejší spojení s Bohem.

Než, nechť mluví za mne dále koncil tridentský, jenž ve svém 6. sezení ze dne 13. ledna 1547 ustanovil:

„Ježto v přítomném čase ne bez újmy mnohých duší a těžké škody pro jednotu církevní bludné jakési učení o ospravedlnění se rozšířilo; ku chvále a slávě všemohoucího Boha, pro mír církve a spásu duší nejsvětější oekumenický a všeobecný sněm tridentský, v Duchu svatém právoplatně shromážděný, pod předsednictvím — jménem nejsvětějšího v Kristu Otce a Pána našeho Pavla III., z božské prozřetelnosti papeže — nejdůstojnějších pánů, pánů Jana Marie de Monte, biskupa z Praeneste, a Marcella, kněze titulu sv. Kříže v Jerusalemě, kardinálů svaté římské církve a apoštolských legátů a latere, vyložiti chce všem věrným křesťanům pravou a zdravou nauku o ospravedlnění, již slunce spravedlnosti, Kristus Ježíš, víry naší zakladatel, a dokonavatel, učil, Apoštolové kázali, a katolická církev vnuknutím Ducha sv. povždy zachovala; spolu zakazuje co nejdůrazněji něco jiného věřiti, kázati nebo učiti, než tímto dekrétem se stanoví a prohlašuje . . .

Prohlašuje dále, že počátek tohoto ospravedlnění u dospělých hledati jest skrze Ježíše Krista v před-

chozí milosti Boží, to jest povolání Jeho, jímž beze všech vlastních zásluh voláni jsou; aby ti, kteří hříchy od Boha se odvrátili, Jeho pobídkou a milostí napomáhající se připravili k ospravedlnění tím, že s milostí tou svobodně souhlasí a spolu působí; tak že Bůh dotýká se skrze osvětlení Ducha sv. srdce člověka, a to tak, že ani člověk není zcela bez činnosti, ježto přijímá vnitřní vnuknutí moha je zamítnouti, aniž může zase z druhé strany bez milosti Boží před tvářící Boha jen vlastní svou svobodnou vůlí k spravedlnosti se pohnouti. Proto v Písmě sv. slovy: »Obratť se ke mně, a já se obrátím k vám,« připomíná se nám svoboda naše. Odpovědí svou: »Obratť nás k sobě, Pane, a obrácení budeme,« vyznáváme, že Boží milost předchází.

Připravují se však k spravedlnosti tím, že božskou milostí pobídnuti a podporováni, přijímajíce sluchem víru, svobodně k Bohu se obracejí a věří, že pravdou jest to, co Bůh zjevil a zaslíbil, zvláště pak, že bezbožný od Boha ospravedlněn bývá milostí jeho, skrze vykoupění, jež jest v Kristu Ježíši. Poznávajíce, že hříšníky jsou, strachem před spravedlností Boží užitečně jsou zkrušeni, na to rozjímajíce Boží milosrdenství naděje nabývají, důvěřujíce, že Bůh pro Krista bude jim milostiv, a počínají jej jako pramen vši spravedlnosti milovati; (připravují se) tedy nenávisť ku hříchům a ošklivost před nimi, to jest, tím pokáním, jež před křtem vzbuditi třeba, konečně pak pevným předsevzetím přijati křest, počítí nový život a zachovávatí božská přikázání. O této přípravě jest psáno: »Kdo k Bohu přistupuje, musí věřiti, že (Bůh) jest, a že těm, kteří ho hledají, odplatitelem jest.« Nebo: »Synu, doufej, odpouštějí se tobě hříchyvé tvoji,« nebo: »Bázeň Boží vyhání hřích,« nebo: »Čiňte pokání, a pokřtěn buď jedenkaždý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých: a přijměte dar Ducha svatého,« nebo: »Jdouce učte všecky národy křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávatí všecko, cožkoli jsem přikázal vám,« konečně: »Připravte srdce svá Hospodinu.«

Po této přípravě a uschopnění následuje samo ospravedlnění, jež není pouze odpuštěním hříchů, nýbrž

i posvěcením a obnovením vnitřního člověka dobrovolným přijetím milosti a darů.

Tak stává se člověk z nespravedlivého spravedlivým a z nepřítelé přítelem, aby stal se dědicem v naději života věčného. Tohoto ospravedlnění příčiny jsou: konečná jest: sláva Boha a Krista a život věčný; účinná: milosrdný Bůh, jenž beze vší zásluhy naší očišťuje a posvěcuje tím, že znamená a maže sv. Duchem zaslíbení, jenž jest závdavkem dědictví našeho; záslužnou ale příčinou jest nejmilejší jednorozený syn jeho, Pán náš, Ježíš Kristus, jenž, ač byli jsme nepřáteli, pro nesmírnou lásku, jíž nás miloval, svým nejsvětějším utrpením na dřevě kříže nám ospravedlnění zasloužil a za nás Bohu Otci dostiučinil; dále nástrojná: svátost křtu, jež jest svátostí víry, bez níž nikdo ospravedlnění dosíci nemůže; konečně pak jediná příčina údobná (c. formalis) jest spravedlnost Boží, ne ta jíž sám spravedlivým jest, nýbrž nás spravedlivými činí, jíž totiž od něho obdaření jsouce obnoveni jsme v duchu myslí naší, a netoliko spravedlivými jsme jmíni, nýbrž opravdu spravedlivými nazváni a učiněni jsme, tím, že spravedlnost v sebe přijímáme každý v té míře, v jaké Duch svatý udílí jednotlivcům jak chce, a dle toho, jak každý z nás sám připraven jest a spolupůsobí.

Neboť ačkoli spravedlivým býti nemůže leč ten, kdo účastným jest zásluh utrpení Pána našeho Ježíše Krista, přece účasti té nabývá se při ospravedlnění bezbožného tím, že pro zásluhy jeho nejsvětějšího utrpení Duchem svatým láska Boží se rozlévá do srdcí těch, kteří ospravedlnění jsou, k nim pak pevně přilne; tudíž v tomto ospravedlnění s odpuštěním hříchů dostává člověk skrze Ježíše Krista, jemuž se vštěpuje, zároveň všecky ostatní dary vlité: víru, naději a lásku. Neboť víra, nepřistoupí-li k ní naděje a láska, nespojuje dokonale s Kristem a nečiní člověka živým údem těla Jeho. Proto zcela správně pravíme, že víra beze skutků jest mrtvá a neužitečná, a v Kristu Ježíši ani obřízka nic neplatí ani neobřízka, nýbrž víra, jež skrze lásku působí. Tuto víru žádají dle apoštolského podání od církve katechumeni před svátostí křtu žádající víry,

jež dává život věčný; ten ale víra bez naděje a lásky dáti nemůže. Proto také hned slyší slovo Kristovo: »Chceš-li vejíti do života, ostříhej přikázání . . .«

Praví-li tedy apoštol, že člověk ospravedlněn jest skrze víru a z milosti, třeba slovům těm rozuměti v onom smyslu, jak jej nepřetržitě církevní podání zachovalo a vyjádřilo; tak že proto se dí, že vírou jsme ospravedlněni, ježto víra počátkem jest spásy lidské, základem a kořenem všeho ospravedlnění, bez níž nemožno jest líbiti se Bohu a v obcování dítek jeho se dostati; pravíme dále, že z milosti ospravedlnění jsme, ježto nic z toho, co ospravedlnění předchází, ať víra nebo skutky, nezaslouží této milosti ospravedlnění. »Je-li z milosti, již ne ze skutků,« jak praví týž apoštol »sice jinak milost není již milostí.«¹⁾

Uvedl jsem vám výňatek z ustanovení koncilu tridentského. K těmto ustanovením připojuje koncil odsouzení bludů, jež jmenovitě v 16. století se rozmohly. Z těch uvádím vám také několik:

Kanon 1.

»Řekne-li kdo, že člověk svými skutky, jež vykonávají se buď silami lidské přirozenosti nebo na základě učení zákona, bez božské milosti skrze Ježíše Krista před Bohem může býti ospravedlněn, budiž proklet.

Kanon 2.

Řekne-li kdo, že božská milost jediné k tomu skrze Krista Ježíše se dává, aby člověk snáze spravedlivě žíti a život věčný zasloužiti si mohl, jako by to obé svobodnou svou vůlí bez milosti, ač namáhavě a těžce mohl: budiž proklet!

Kanon 3.

Řekne-li kdo, že bez vnuknutí Ducha sv. a bez jeho pomoci člověk věřiti, doufati, milovati nebo pokání činiti může, jak toho třeba jest, aby mu milost ospravedlnění udělena byla: budiž proklet!

¹⁾ Conc. Trid. sess. 6., De iustif. cap. 1—8.

Kanon 4.

Řekne-li kdo, že svobodná vůle člověka, Bohem hnutá a probuzená, nikterak nepůsobí souhlasem spolu s Bohem povzbuzujícím a volajícím, aby tak ku přijetí milosti ospravedlnění se uschopnila a připravila, a že souhlas svůj odepřiti nemůže, i kdyby chtěla, nýbrž že jako něco neživého úplně jest nečinná, a jen zcela trpně se chová: budiž proklet!

Kanon 5.

Řekne-li kdo, že svobodná vůle člověka po hříchu Adamově ztracena a vyhlazena byla, nebo že jest pouhou věcí názvu, nebo i pouhým názvem bez věci, nebo konečně že jest výmyslem, jejž ďábel do církve zavedl: budiž proklet!

Kanon 6.

Řekne-li kdo, že není v moci člověka cestý své zlými činiti, nýbrž že zlé skutky, jako dobré, Bohem jsou konány, a to nikoliv pouze připuštěním, nýbrž vlastně a skrze něj, tak že by vlastním dílem jeho bylo zrovna tak zrada Jidášova jako povolání Pavlovo: budiž proklet!« ¹⁾

To jsou tedy hlavní rysy nauky katolické o ospravedlnění, jak ji církev definovala hlavně proti novotářům 16. století.

Připustíte, že jest zcela rozumná, křesťanská a s Písmem ve shodě; vidíte, že nepřidáváme víře, milosti a zásluhám Ježíše Krista větší váhy na úkor dobrých skutků; všichni tito činitelé mají svou vlastní váhu a důležitost. A poněvadž nauka tato před vystoupením Luthera a Kalvína právě tak věřena byla, jako po jejich vystoupení, neměli mužové tito věru nejmenší příčiny, pro tuto nauku zvrátiti jednotu církve.

A dejme tomu, že pravdy tyto před Lutherem byly zatemněny a že teprv od koncilu tridentského nabyly u nás katolíků zase starého svého práva: není

¹⁾ Conc. Trid. sess. 6. de iustif., can. 1--6.

to tím spíše důvodem, aby protestanté aspoň teď (kdy tedy církev katolická přijala opět pravdy, jež — dle nich — kdysi odhodila) vzdali se svého vzdoru a odloučení, by vrátili se ku staré původní jednotě? Na všecken způsob jednají nesprávně, jestliže ještě po tridentském koncilu obviňují církev katolickou, že na úkor víry, naděje a zásluh Spasitelových přednost dává dobrým skutkům.

Dej Bůh, aby uznali to všichni protestanté, a zkoušeli ty zdánlivé přehmaty a poblouzení církve katolické jeden po druhém. Shledali by, že církev katolická učí něčemu zcela jinému, než jak slýcháme obviňovati ji z protestantských kazatelen a protestantských spisů, shledali by, že není opravdu vážného důvodu pro náboženské odtržení a vrátili by se opět do církve, již otcové jejich opustili.

8. Milost a dobré skutky.

(List kněze.)

Milý příteli! Ještě maličký dodatek k předešlému mému dopisu, totiž katolická naše nauka o dobrých skutcích.

Zprvu ještě vás upozorňuji, že dobrými skutky nerozumíme pouze skutky na venek vykonané. Almužna udělená z ješitnosti, přijetí svátosti z pokrytectví není dle naší nauky dobrým skutkem, nýbrž jest hříchem — nezasluhuje odměny, nýbrž trestu.

Dobrý skutek jest spíše takový čin, jenž vychází z pohnutky v pravdě ctnostné na př. z lásky k Bohu nebo k bližnímu. Nezáleží tu tedy tak na zevnějším skutku jako na úmyslu, s jakým jej konáme. Chudý nebo nemocný, jenž by rád konal skutek lásky k bližnímu, ale pro vnější překážky nemůže, má před Bohem větší zásluhu než bohatec, jenž v úmyslu méně čistém rozdává tisíce na almužnách; a o chudé vdově praví Kristus v evangeliu (Marek 12, 41—44), že svými dvěma halíři přinesla větší oběť do pokladnice chrámové, než všichni bohatci, kteří dávali ze svého nadbytku.

Ale jak můžeme my ubozí hříšníci míti vůbec jaké zásluhy před Bohem? Povím vám to: můžeme to milostí Kristovou, ježto Kristus vlil v nás svou posvěcující milost jako nadpřirozený základ životní, a ježto v nás svými milostmi neustále působí. Kristus sám ukazuje nám na tento poměr krásným podobenstvím o révě vinné řka:

»Já jsem vinný kmen pravý, a Otec můj jest vinař. Každou ratolest, kteráž ve mně nenese ovoce, odejme: a každou, kteráž nese ovoce, očistí, aby více ovoce nesla.

Již vy čisti jste, pro řeč, kterouž jsem mluvil vám. Zůstaňtež ve mně, a já ve vás. Jako ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstane-li při kmenu: tak ani vy, leč zůstanete ve mně.

Jáť jsem vinný kmen, vy (jste) ratolesti: kdo zůstává ve mně, a já v něm, ten nese ovoce mnohé: nebo beze mne nemůžete ničeho učiniti.«¹⁾

Ale přece snad může i vinná ratolest na vinném kmenu Kristově přinést dobré hrozny t. j. dobré skutky? A myslím, že tím neubírám snad na zásluhách Kristových, tvrdím-li, že i my jako vinné ratolesti na kmenu Kristově dobré skutky konati můžeme!

Že ale tyto skutky svou záslužnost, svou mzdu v nebi obdrží, tomu učí Kristus ve svém popsání posledního soudu:

»Tehdy dí král těm, kteříž na pravici jeho budou: Pojdte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Nebo jsem lačněl, a dali jste mi jísti: žíznil jsem, a dali jste mi píti.«

Udiveně budou se ptáti spravedliví: Kdy prokázali jsme soudci světa tyto služby lásky?

»A odpovídáje král, dí jim: Amen pravím vám, pokudž jste to učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste to učinili.«

Přiměřený rozsudek vynášen jest na to nad hříšníky: »I půjdou tito do trápení věčného, ale spravedliví do života věčného.«²⁾

¹⁾ Jan 15, 1 - 5.

²⁾ Mat. 25, 31.

Na základě onoho podobenství o vinném kmeni a podobných míst Písma sv. můžeme my katolíci věřití zajisté s plnou důvěrou, že jsou dobré skutky, a že jimi nebe si zasloužiti můžeme. Ovšem jest to pravou milostí Ježíše Krista, že jemu, pravému kmeni vinnému, jako údové vštípeni jsme a že na základě tohoto vštípení v pravdě dobré skutky konati můžeme. Tvrditi však, že učení o dobrých skutcích újmu činí milosti nebo dokonce zásluhám Kristovým, jest jednoduše nesmysl!

9. Výklad tridentského vyznání víry.

(List kněze.)

Milý příteli! Předkládáte mi některé pravdy z tridentského vyznání víry, onoho vyznání, na něž před svým přestoupením do církve katolické přísahati máte. Jest proto od Vás zcela rozumné, žádáte-li si vysvětlení o tom, co jest vám v něm posud nejasné. Odporučoval bych vám, abyste si koupil náš katolický katechismus. Počínám svůj stručný výklad některých na první pohled obtížnějších pravd koncilem tridentským prohlášených:

1. Vážnost církevních Otců.

V tridentském vyznání víry čteme o Písmu sv.:
». . nikdy je jinak, leč dle jednomyslného snesení Otců nepřijmu a vykládati nebudu.«

Protestantu, kdyby i k církvi se vrátiti a její autoritě podrobiti se chtěl, mohla by snadno přijíti na mysl otázka: Mám tedy vedle neomylnosti církve vyznávatí ještě také neomylnost církevních Otců?

Tak tomu není. Jednomyslný souhlas církevních Otců, kteří v prvním tisíciletí reprezentují vědu církevní, není ničím jiným, než výrazem oné pravdy, jež ze zaslíbení Kristova v církvi povždy trvá. V mnohých otázkách, jež dnes jsou již pravdami rozhodnutými, na př. v nauce o neposkrvněném početí, různili se jednotliví Otcové církevní mezi sebou. Kde ale není podobné různosti ve výkladu Písma sv., jest zajisté takový souhlas naprosto spolehlivým důkazem pro

pravdu. Jest to tedy pouze neomylnost církve, jež v souhlase církevních Otců se objevuje.

Kdyby vám snad ani po tomto vysvětlení neodešly z mysli všechny vrtochy a pochybnosti v této příčině, podrobte jen úsudek svůj neomylnému výroku církve; neboť církev vám káže, byste při vykládání Písma řídil se jednomyslným učením Otců církevních.

2. Sedmero sv. svátostí.

V tridentském vyznání víry čteme dále:

»Taktéž vyznávám, že právě a vlastně jest sedm, od Ježíše Krista, Pána našeho ustanovených a k spasení pokolení lidského (ač ne všech jednomu každému) potřebných svátostí nového zákona, totiž: křest, biřmování, Svátost Oltářní, pokání, poslední pomazání, svěcení kněžstva a stav manželský; že v těchto svátostech milost Boží se uděluje, a že křtu, biřmování a svěcení kněžstva vícekrát než jednou bez svato-krádeže přijmouti nelze.«

Všecky tyto svátosti možno dokázati nejen z podání, nýbrž i z Písma sv., ač by nám zcela dobře samotný důkaz z tradice církevní postačil. Jednotlivci však, ať jest již učený nebo neučený, musí stačiti, že víra o božském ustanovení sedmera svátostí katolickou církví učena jest. Mimo to jest ustanovení na př. svátosti pokání právě tak jasně, jako ustanovení křtu a nejsvětější svátosti obsaženo v Písmě, ve slovech totiž, jež Ježíš pronesl po svém z mrtvých vstání ku shromážděným učeníkům:

»Pokoj vám! Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. To pověděv dechl (na ně), a řekl jim: Přijměte Ducha svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržány jsou.« ¹⁾

Těchto sedm svátostí, jež Kristem byly ustanoveny, provází krásným, podivuhodným způsobem celý život křesťanů. Prvních pět týká se každého jednotlivého křesťana: Křest rodí jej k nadpřirozenému životu milosti; biřmování posiluje jej pro boje věku mužného; nejsvětější Svátost Oltářní jest po-

¹⁾ Jan 20, 21—23.

krmem pozemského poutníka a závdavkem jeho vzkříšení; pokání budí ho k novému životu, jestliže zapomenuv povinností svých život milosti ztratil; poslední pomazání konečně sílí jej k boji poslednímu.

Jako těchto pět svátostí vede jednotlivce křesťany tímto životem, tak zase ostatní dvě zprostředkují další trvání křesťanství jako sociálního tělesa; kněžství stará se o duchovní vývoj; manželství o tělesné rozmnožování křesťanstva.

Tak živen a pronikán jest jak život jednotlivců, tak i křesťanské společnosti skrze sedm svátostí milostí Boží.

3. Dědičný hřích, neposkvrněné početí a posvěcující milost.

»Cokoli vůbec a zvlášť na svatosvatém sněmě tridentském o hříchu prvotním a o ospravedlnění ustanoveno a určeno jest, přijímám a za pravé mám.«

Co učí tridentský sněm o ospravedlnění, předvedl jsem vám v hlavních rysech již dříve. Připojím tu jen několik myšlenek o dědičném hříchu.

Bůh uložil prvému člověku přikázání, aby osvědčil poslušností k Tvůrci svou svobodu. Adam učiněn byl od Boha praotcem a zástupcem celého pokolení lidského; poslušnost jeho měla býti poslušností celého pokolení lidského, za to však též neposlušnost jeho měla býti neposlušností celého pokolení lidského. Tajemným způsobem ustanovil tak Bůh Adama zástupcem lidstva.

Adam na zkoušce neobstál, a tak celé lidstvo s ním v pád strženo bylo, celé lidstvo mělo podíl na jeho hříchu a jeho trestu; ztratilo milost posvěcující a tak právo na nebe.

Pravím-li: celé pokolení lidské bylo uvedeno Bohem v právní odvislost od Adama a tak v pád jeho strženo bylo — není v tom ovšem Kristus, Syn Boha živého, ač zrozením svým z Marie patří též k potomkům Adamovým, zahrnut. On jest spíše novým Adamem, novým praotcem, z něhož vychází potření hříchu, jak z prvního Adama vyšel hřích.

Než jako Eva měla podíl na pádu Adamově, jako jej vlastně ona k pádu svedla: tak účastnila se na

díle druhého Adama druhá Eva, vždy neporušená, vždy panenská »Matka Božské milosti«, k níž pravil anděl: »Zdráva buď, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami!« ¹⁾ A jako Eva poslechla hada, tak i Maria poslouchá slov andělových a dí: »Hle, já dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého!« ²⁾ A tímto svolením, tímto »fiat« — »staniž se«, »Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.« ³⁾

Mohla tato druhá Eva býti někdy účastnou hříchu Adamova? Církev na základě Písma sv. a církevního podání praví rozhodně: nikoli! Sněm tridentský prohlašuje: »že není jeho úmyslem zahrnouti tímto dekretem, kde o prvotném hříchu se jedná, blahoslavenou a neposkvrněnou Marii Pannu, Rodičku Boží.« Papež Pius IX. však, jak známo, prohlásil slavnostně dne 8. prosince 1854 za jáсотu celého katolického světa dogma o neposkvrněném početi Marie t. j. prohlásil, že Marie ani na okamžik svého života nebyla dědičným hříchem obtížena. Vyšla tudíž tak čistá jako Adam a Eva z ruky Stvořitelovy.

My ostatní dítky Adamovy nejsme v tomto stavu; dědičného hříchu zbavování jsme teprv křtem. Neboť jako původ od Adama obtížil nás hříchem, tak skrze druhé, opětné zrození, skrze křest, stáváme se údy druhého Adama, Spasitele; a jako původem svým od Adama zachováváme svou lidskou přirozenost a podobni se stáváme svému praotci, tak i opětné zrození, křest, činí nás »božské přirozenosti účastnými«, ⁴⁾ ježto jím vlévá se duši naší vyšší přirozenost, posvěcující milost jako nový, nadpřirozený základ života.

Nesmíte si totiž představovati posvěcující milost jako pouhou přízeň, v tom smyslu snad, jako je-li kdo v přízni u některého panovníka. Posvěcující milost jest něčím skutečným, takřka fysickým, jakoby duše z duše, ale tak, že milost nemůže býti sama bez duše, kdežto duše po smrti neodvisle od těla existuje.

¹⁾ Luk. 1, 28.

²⁾ Luk. 1, 38.

³⁾ Jan 1, 14.

⁴⁾ 2. Petr. 1, 4.

Tato posvěcující milost tedy, kterouž ve křtu přijímáme, činí nás Bohu podobnými, dítkami Božími, chrámem Ducha sv. a uděluje nám právo na nebe, ovšem předpokládaje, že v ní umíráme a že jsme ji hříchem smrtelným nikdy nepozbyli. Bez tohoto šatu svatebního posvěcující milosti nemůže nikdo vejíti do nebes; ona promění se v nebesích ve světlo slávy, jímž na Boha patřiti budeme; může se rozmnožovati, a také skutečně se rozmnožuje každým dobrým skutkem, zvláště každým hodným přijímáním některé svátosti. V takovém stupni, k jakému dospěje do okamžiku smrti, takovým bude pro celou věčnost světlo slávy a tudíž i blaženost nebes. Zároveň pak s milostí posvěcující vlévány jsou do duše nadpřirozené ctnosti (pokud ještě v duši nebyly), zvláště však víra, bez níž dle slov sv. Pavla »nemožné jest líbiti se Bohu.«¹⁾

4. Mimo církev není spasení.

Z předchozího mohl jste snadno poznati, v jakém smyslu my katolíci tvrdíme, že mimo církev není spasení. Věta tato má dvojí smysl. Předně praví nám, že každý má povinnost vstoupiti do církve katolické, ježto Kristus církev tu založil proto, aby všecky lidi obsáhla. Kdo svou vinou, čili věda dobře o církvi, povinnost tuto nekoná, hřeší těžce a nedosáhne blaženosti, zemře-li v tomto hříchu. Proto počíná athanasianské vyznání víry (pochází z nejstarších dob církve) slovy: »Kdokoli chce blaženým býti, především třeba jest, aby měl víru katolickou; kdo jí celé, neporušené nezachová, beze vší pochybnosti na věky zahyne.« Ale míti tuto víru a nechtíti jí před světem vyznávati bylo by pokrytectvím nebo nečestnou bázlivostí před lidmi.

Než slova: »Mimo církev není spásy«, mají ještě druhý význam, ten totiž, že pouze údové církve mají právo na vstup do nebe. Snad se podíváte a pohoršíte nad touto nesnášlivostí. Než nehoršete se, dokud mne nevyslechnete do konce. Půjdeme krok za krokem, bychom se přesvědčili, co stane se po smrti s jednotlivými třídami lidstva.

¹⁾ Žid. 11, 6.

Nejprv se ptáme: Co stane se s protestantskými dětmi, jež zemrou po křtu? — Jdou rovnou do nebes, ježto umírají v milosti posvěcující. — Ale vždyť ne-náležely k církvi katolické, a »mimo církev není spásy?« — Nepatří ovšem k církvi katolické v naprosto vlastním smyslu slova; a přece k ní patří, ježto jest jen jeden křest, a tento křest (ať již udělen jest protestantem nebo katolíkem) činí člověka údem jediné, pravé, Kristem založené — zkrátka: katolické církve.

A což dospělí protestanti? — V případě, že by byli nikdy nespáchali těžkého hříchu, jsou v stejném poměru s dětmi protestantskými, t. j. přijdou do nebe, ježto křtem svým stali se údy církve katolické a samovolně hříchem nikdy od ní se neodtrhli.

Co však stane se s protestantem, jenž spáchal nějaký těžký hřích? — Takový musí přijati svátost pokání, aby ztracené milosti opět nabyti mohl. Je-li mu to nemožno, (na př. neví-li o tom bez své viny, že zpovídati se má) pak připraven jest jistě o nejjistější prostředek do nebe; ale nebe není mu proto ještě uzavřeno; lítostí dokonalou, t. j. lítostí, jež vychází z pohnutky nejvyšší, z čisté lásky k Bohu, ničí se i bez přijetí svátosti pokání hřích a vrací milost posvěcující, kdežto se svátostí pokání stačí i méně dokonalé pohnutky, na př. naděje blaženosti nebeské a strach před peklem.

Než, co stane se s dospělými, kteří pokřtěni nebyli a těžce hřešili? Jsou na tom právě tak, jako oni protestanté, kteří po křtu těžce hřešili. Musí vzbuditi dokonalou lítost. Lítost tato nahrazuje jim křest, jako protestantům nahrazuje svátost pokání; sluje proto křtem žádosti. Mimo to můžeme přijati křest i mučnickou smrtí, tak zvaný křest krve; křest žádosti i křest krve činí též údy církve katolické, udílí milost posvěcující a otvírá nebesa.

Co očekávají mohou dále oni dospělí, kteří žádným z tohoto trojího křtu pokřtěni nebyli, ale s druhé strany též nikdy těžce nehřešili? — Konají-li, seč jejich síly jsou, dojdou jistě víry a církve (aspoň v širším smyslu) a dosáhnou nebes. Bůh nenechá jich

bez pomoci, a kdyby anděla s výšin nebeských poslati měl, zjeví jim jistě pravou cestu. Dějiny missií vypravují v té příčině věci přímo neuvěřitelné. Vnitřním hlasem bývali často i starci, před svou smrtí, daleko od svého domova vedeni, až našli missionáře a u nich víru Kristovu.

Konečně, co stane se s dětmi, jež zemřely bez křtu? — Jisto jest, že o věčnou blaženost přišly, že nebe, patření na tvář Boží nedosáhnou; jisto jest též, že ztráta tato má povahu trestu, podobně jako ztráta šlechtictví jest trestem pro potomstvo zločince, jenž pro sebe a své potomstvo šlechtictví byl zbaven. Není ale jisto, zdaž mimo tuto ztrátu nadpřirozené blaženosti trpí ještě nějaké jiné tresty na př. tělesné, či zda na nebi jakési přirozené blaženosti požívají. Co se mne týče, byl bych pro toto druhé mínění. Je-li pravdivým, pak nepokřtěné děti dosáhly na onom světě lepšího osudu, než kdyby byly vůbec neexistovaly. Vyberte si mínění které chcete; církev katolická ponechává vám v této otázce úplnou volnost.

5. Skutečná přítomnost Kristova v nej-světější Svátosti Oltářní.

»Vyznávám,« tak praví koncil tridentský, »že v nej-světější Svátosti Oltářní právě, skutečně a podstatně Tělo a Krev s Duší i s Božstvím Pána našeho Ježíše Krista přítomno jest, a že se proměna celé podstaty chleba v Tělo a proměna celé podstaty vína v Krev děje, kteroužto proměnu církev katolická proměnou podstaty čili přepodstatněním nazývá. Taktéž vyznávám, že i pod jednou toliko způsobou (chleba nebo vína) celý a nerozdělený Kristus a pravá Svátost se přijímá.«

Toto učení o skutečné přítomnosti Kristově zakládá se na slovech Spasitelových: »Vezměte a jezte, totoť jest tělo mé. A vzav kalich díky činil, a dal jim, řka: Pijte z toho všickni: neb toť jest krev má Nového Zákona, kteráž za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.« ¹⁾

¹⁾ Mat. 26, 26—28; Marek 14, 22—25; Luk. 22, 19. 20.

Jako katolíci, tak i Lutheráni vykládají zcela správně slova tato o skutečné přítomnosti; nesprávně naproti tomu učí reformovaní, že rozuměti jim jest ve smyslu obrazném, o pouhé upomínce na Tělo a Krev Ježíše Krista. Celá křesťanská starobylost mluví proti nim.

Až do dnešního dne věří ve skutečnou přítomnost netoliko katolíci a Lutheráni, nýbrž i pravoslavní, Řekové, Bulhaři, Koptové, Arméni, Chaldejové a vůbec bez výjimky všechny sekty orientální, jež z větší části oddělily se od katolické jednoty již před půl druhým tisícem let. Kdyby nauka tato spočívala na špatném výkladu Písma sv., byli by bývali po celou tu ohromnou řadu let v nejhorším bludu, a byli by kousku chleba a několika kapkám vína vzdávali poctu, jež jednorozenému Synu Božímu přísluší. Kde by tu bylo splnění slov Ježíše Krista, jenž zaslíbil, že bude se svými až do konce věků!

Nejen však ve slovech ustanovení u sv. Matouše, Marka a Lukáše, nýbrž i jinde, u sv. Jana, učí nás Kristus zcela jasně o své přítomnosti pod způsoby chleba a vína. »Jáť jsem chléb života. Otcové vaši jedli na poušti mannu a zemřeli. Tentotť jest chléb s nebe sstupující: aby, bude-li kdo z něho jísti, neumřel. Jáť jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sstoupil. Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky: a chléb, kterýž já dám, tělo mé jest [jež vydám] za život světa.«

Židům zdála se řeč tato podivnou. Kdyby jí byli mohli rozuměti jen ve smyslu obrazném, jako Kalvinisté, nebylo by bývalo takových obtíží. Ovšem smysl takový nelze ze slov těch nikterak vyvoditi. Hádali se proto Židé vespolek, řkouce: »Kterak nám může tento dáti tělo své k jedení? Protož řekl jim Ježíš: Amen, amen pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka, a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života. Kdo jí mé tělo, a pije mou krev, má život věčný, a já ho vzkřísím v den nejposlednější. Nebo tělo mé právě jest pokrm, a krev má právě jest nápoj. Kdo jí mé tělo, a pije mou krev, ve mně přebývá, a já v něm. Jako mne poslal živý Otec, a já živ jsem pro Otce: tak

i ten, kdo jí mne, živ bude pro mne, Toť jest chléb, který s nebe sstoupil: ne jako otcové jedli mannu, a zemřeli. Kdo jí chléb tento, živ bude na věky.»

Jestliže prvé Židé chybovali vykládající si slova Spasitelova příliš doslova a proto jim nerozuměli, zdaž nebylo nyní záhodno, aby je Kristus na omyl jejich upozornil? Ale o tom není ve slovech Kristových ani tušení, slova předchozí jsou pádným potvrzením doslovného výkladu.

Tak rozuměli jim také Židé, když pravili: »Tvrdá jest tato řeč, i kdož jí může slyšeti?« Ježíš ví to dobře, a bylo by teď ještě spíše jeho povinností upozorniti je, že se mýlí, kdyby v tom blud byl. Ba i učeníci horší se teď nad řečí jeho. A co činí Ježíš? Praví k nim: »To-li vás pohoršuje? Což pak, když uzříte Syna člověka, an vstupuje, kde prvé byl?« Jinými slovy: Tak doslovně a tělesně, jako na nebe vstoupím, tak doslovně a tělesně dám se vám za pokrm.¹⁾

»Od toho času mnozí z učeníků jeho odešli zpět, a již s ním nechodili.« Slyšeli a poznali, že Kristus pevně trvá na doslovném výkladu slov svých, a smyslu tomu nechtěli, jako v době naší Calvinisté a rationalisté, se podrobiti.

Ježíš nechal je odejíti, ale ku dvanácti apoštolům pravil: »Zdaliž i vy chcete odejíti? I odpověděl jemu Šimon Petr: Pane, ke komu půjdeme? tyť máš slova života věčného?«²⁾ Proto bylo nepřetržitě věrou církve, že v nejsvětější Svátosti Oltářní pod způsoby chleba a vína není obyčejný chléb, není obyčejné víno, nýbrž Tělo a Krev Ježíše Krista přítomno, že tedy skutečně prohřešuje se na Těle a Krvi Ježíše Krista ten, kdo nehodně k sv. přijímání přistupuje. Praví o tom sv. Pavel: »Protož, kdokoli jísti bude chléb tento, aneb píti kalich Páně nehodně, vinen bude tělem a krví Páně. Zkusiž pak sám sebe člověk, a tak z toho chleba jez a z kalicha pij. Nebo kdo jí

¹⁾ Srovn. Luk. 24, 50; Skutky ap. 2, 9—11.

²⁾ Jan 6, 48—69.

a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, jelikož nerozsuzuje těla Páně.«¹⁾ Kdyby smysl slov nebyl slovný, hřešil by snad nehodný přijímatel jiným způsobem, nikoli ale na Těle a Krvi Ježíše Krista.

My katolíci shodujeme se tedy s Lutherány, přijímající slova ta doslovně, o skutečné přítomnosti. Než i mezi námi a Lutherány jest rozdíl ve výkladu. Katolická církev rozuměla vždy slovům: »Totof jest tělo mé«, v tom smyslu, že to, co Kristus v ruce držel, v témž okamžiku bylo Tělem jeho a nikoli teprv několik okamžiků později, tehda totiž, když učeníkům svým je rozdával. Byl by musil říci: »Totof bude tělo mé.« Zázrakem bylo by to v tom i v onom případě, ať již proměnění dalo by se v kterémkoli z obou okamžiků. Církev katolická držela se vždy slovně Písma sv. a učila vždy, že proměnění děje se v tom okamžiku, kdy kněz na místě Kristově pronáší slova: »Totof jest tělo mé«, a ne teprv pak, když hostii rozdělují věřícím.

Na toto učení všech věků křesťanských Luther narazil. Jednal důsledně, ježto zároveň odstranil i jiné neméně staré učení pravící, že v církvi křesťanské jest zvláštní kněžství, rozdílné od kněžství všeobecného, jehož účastníkem jest každý křesťan. Následek byl, že udělil všem křesťanům také moc vykonávati toto kněžství — přijímáním chleba. Od onoho okamžiku tedy, kdy přijímání nastává, nastupuje dle Luthera skutečná přítomnost Kristova. Tím ovšem odpadly též všecky starodávné pobožnosti, jimiž církev a lid křesťanský hostii uctívali od okamžiku, kdy byla proměněna a dříve než přijata byla: slavný výstav, processí a návštěvy, jež zbožní věřící tak rádi ve chrámech konají, aby před Spasitelem ve svatostánku v záři věčného světla se modlili a srdce svá dokořán otvírali. Vždyť dle učení Lutherova není Kristus ve svatostánku přítomen, nýbrž přítomným se stává teprv pak, když jednotlivý křesťan jej přijímá.

Že nejsvětější Svátost vyžaduje celou řadu zázraků, jest jisto. Než jaké obtíže způsobiti mohou po-

¹⁾ 1. Korint. 11, 27—29.

dobné zázraky upřímným křesťanům, věří-li v zázračné vtělení Kristovo? Nebo jinak řečeno: jak byste mohl odepříti klanění své Bohu skrytému ve způsobách chleba a vína, když jistě nijak byste se nerozpakoval klaněti se mu v jeslích betlémských?

Kristus, Pán náš a Bůh, jest tedy přítomen v tabernakulu, a nejsvětější Svátost Oltářní jest středem, jest srdcem církve. Zavrhnete-li ji, oloupíte křesťanství o srdce jeho; umlkne tepna, jež sílí mučeníky v zápase o víru, jež zachovává pannám čistotu, jež vlévá milosrdným sestrám hrdinnou obětivost, jež svatým nadšením prochvívalo umělce, když stavěl dómy středověku. Vždyť dómy tyto jsou vlastně jen obrovské svatostánky pro nejsvětější Svátost Oltářní, jsou v pravdě domem Božím. Je-li tato svátost lží, pak i celé křesťanství našich otců přes všechna zaslíbení Kristova bylo jen modlářstvím a jest jím i nyní. A jako nebyly by snad nikdy povstaly ty nádherné dómy, tak i ostatní křesťanská umění nikdy byla by nedospěla k té výši, na které nyní jsou. Jak krásné jsou jen ty hymny církevní, na př. hymnus sv. Tomáše Aquinského, jež církev modlí se v breviři na den Božího Těla:

Pange, lingua gloriosi
Corporis mysterium,
Sanguisque pretiosi,
Quem in mundi pretium
Fructus ventris generosi
Rex effudit gentium.

Zvěstuj těla vznešeného,
jazyku náš tajemství,
oslavuj krev Pána svého,
jižto z milosrdenství
pošlý z lůna panenského
vyhlil Král všech království.

Nobis datus, nobis natus
Ex intacta Virgine,
Et in mundo conversatus,
Sparso verbi semine,
Sui moras incolatus
Miro clausit ordine.

Nám se podal, nám se zrodil
z Panny vadou nejaté,
světem chodil, k Bohu vodil
slovem pravdy přesvaté:
a když cesty světa schodil,
divem zavřel žití své.

In supremæ nocte coenæ
Recumbens cum fratribus,
Observata lege plene
Cibis in legalibus,
Cibum turbae duodenæ
Se dat suis manibus.

S bratry u svatého stolu,
když posledně stoloval,
a beránka s nimi spolu
po Zákoně požíval:
dvanáctě apoštolů
za potravu sám sebe dal.

Verbum caro panem verum
Verbo carnem efficit,
Fitque sanguis Christi merum;
Et si sensus deficit,
Ad firmandum cor sincerum
Sola fides sufficit.

Tantum ergo sacramentum
Veneremur cernui,
Et antiquum documentum
Novo cedat ritui;
Praestet fides supplementum
Sensuum defectui.

Genitori Genitoque
Laus et iubilatio,
Salus, honor, virtus quoque
Sit et benedictio;
Procedenti ab utroque
Compar sit laudatio.
Amen.

Chléb tu v pravé tělo slovem,
Slovo mění vtělené,
víno v krev pak v divu novém,
ač jsou smysly zatměné,
srdce čisté víry slovem
v pravdě jest ujištěné.

Svátosti té neskonalé
čiňme vroucně poklonu:
ustup vše, co zastaralé,
novému teď zákonu,
síle mysli nedozralé
víra přispěj k úkonu.

Otci, Synu čest a chvála
prozpěvuj se v nadšení,
moc a sláva neustálá
buď i díkyčinění.
Duchu z obou neskonalá
čest a rovné chválení.
Amen.

6. Přijímání pod jednou způsobou.

»Taktéž vyznávám, že i pod jednou toliko způsobou (chleba neb vína) celý a nerozdělený Kristus a pravá Svátost se přijímá.« Také jedna otázka, z níž berou protestanté největší pohoršení. Chtí se držeti přísně slov bible, dle níž pravil Kristus rozdíleje kalich: »Pijte z toho všichni.« Proč ale nemyjí také jeden druhému nohy? Vždyť dle slov Písma pravil též Kristus: »Poněvadž tedy já, Pán a Mistr, umyl jsem nohy vaše: i vy máte jeden druhého nohy umývati.« ¹⁾

Nám katolíkům záleží na tom jistě jako vám protestantům, bychom našli a řídili se pravým smyslem Písma sv.; my ale věříme, že toho nejlépe dosáhneme, dáme-li se v pochybných místech o pravém smyslu bible poučiti církví. A právě místo, jež jsem uvedl, jest v doslovném výkladě zcela jistě pochybným. Slovo »všichni«, t. j. ti, kteří z kalicha píti mají, značí zde jistě apoštoly ve večeradle přítomné. Zdaž jsou tu však míněni nástupci svatých apoštolů, kněží, až do posledního soudu, či snad i všichni prostí křesťané — o tom nám místo samo nepraví ničeho. Církev učí

¹⁾ Jan 13, 14.

nás však, že v oněch slovech Kristových není naprosto žádného předpisu pro všechny křesťany, aby přijímali pod obojí způsobou, chleba i vína. Také sama podstata věci nežádá přijímání pod obojí způsobou, ježto v každé podstatě přítomen jest Kristus celý, pod způsobou chleba (jež v první řadě představuje ovšem Tělo) přijímá se v pravdě i jeho nejsvětější Krev a naopak. Neboť po zmrtvýchvstání nejsou již v Kristu Tělo a Krev odděleny jako při smrti, a přijímáme živého Spasitele, jak nyní trůní na nebi, nikoliv mrtvého.

Z toho následuje, že jest to jen otázkou větší nebo menší účelnosti, a církev může zajisté, vidí-li toho potřebu, předepsati přijímání pod obojí nebo pouze pod jednou způsobou. Církevní obyčej měnil se v té příčině dle doby a okolností. V prvních stoletích přijímány bývaly při mši sv. obě způsoby, mimo mši sv. obyčejně jen způsob chleba. V přítomné době dovoluje církev sjednoceným církvím Východu přijímání pod obojí způsobou, latinské církvi přikazuje však přijímání pod jednou způsobou, ač i utrakvistům v Čechách a na Moravě povolila na čas přijímání pod obojí. R. 1414 na koncilu kostnickém bylo toto nařízení o přijímání pod jednou způsobou znovu slavně obnoveno. Sněm učinil tak zvláště proto, aby vystoupil proti bludné nauce těch, kteří hlásali, že pod způsobou chleba jest jen Tělo, pod způsobou vína pouze Krev přítomna, jako kdybychom přijímali rozděleného, mrtvého Krista, nikoli však živoucího!

7. Mše svatá.

»Podobně vyznávám, že se ve mši svaté Bohu pravá, vlastní oběť smíření za živé i za mrtvé obětuje.«

To jest otázka, již vy protestanté asi nejméně rozumíte z celého učení katolického. Vám jest asi vůbec každá oběť v křesťanství — odpusťte příkrý výraz — španělskou vesnicí. Bude proto nejlépe, počneme-li jako u dítky katolického katechismem. Katechismus náš učí:

»Již v starém Zákoně předepsal Bůh oběti rozličné.

Tyto oběti starého Zákona byly jenom předobrazení nového Zákona, kteráž jest smrt Ježíše Krista na kříži.

Aby však všichni této krvavé oběti účastnými státi se mohli, ustanovil Pán Ježíš při poslední večeři oběť nekrvavou, kterouž nazýváme mší svatou.

Mše svatá jest nekrvavá oběť nového Zákona, vždy trvající památka a obnovení krvavé oběti, kterou Ježíš Kristus na kříži vykonal.

Mše svatá jest:

pravá oběť, poněvadž se v ní Bohu tělo a krev Pána Ježíše v způsobách chleba a vína darem přináší;

jest oběť nekrvavá, poněvadž se při ní žádné krve neprolévá, jako se to na kříži stalo;

jest oběť nového Zákona, poněvadž Ježíš Kristus svým novým Zákonem ji ustanovil;

jest vždy trvající památka umučení a smrti Páně, protože ji Kristus na všechny časy ustanovil, bychom si při ní umučení a smrt jeho vděčně připomínali;

»Nebo kolikrátkoli budete chléb tento jísti a kalich píti, smrt Páně budete zvěstovati, dokavadž nepřijde.«
(1. Kor. 11, 26.)

jest stálé obnovení krvavé jeho oběti, protože se při mši svaté tentýž Kristus obětuje, kterýž krvavou oběť na kříži za nás podstoupil.

Rozdíl mezi mší svatou a smrtí Páně toliko ten jest, že se Kristus na kříži obětoval viditelně, při mši svaté se obětuje neviditelně; -- na kříži krvavě, při mši svaté neumírá; smrt jeho toliko tím se naznačuje, že se mše svatá ve dvou oddělených způsobách slouží.

Kristus dal moc oběť mše svaté konati svým apoštolům a jejich nástupcům biskupům a kněžím, řka: »To číňte na mou památku.« Slovy těmito přikázal, aby tělo a krev jeho obětovali týmž způsobem, jakým on to učinil při poslední večeři.

To činili svatí apoštolové, a tak se děje v církvi katolické až podnes.

Kněz konaje mši svatou:

1. obětuje a žehná chléb a víno (obětování);
2. proměňuje chléb a víno v tělo a krev Pána Ježíše, říká slova Páně: »Totoť jest tělo mé« a »Totoť jest kalich mé krve« (pozdvihování);
3. přijímá tělo a krev Páně (přijímání).

Tato svatá oběť se koná na čtverý úmysl:

1. Abychom vyznali nejvyšší moc a vládu, kterou Bůh má nade vším stvořením (oběť chvály);
2. abychom Bohu za všechna dobrodiní děkovali (oběť díků);
3. abychom za potřebné milosti a dary Boha prosili (oběť prosby);
4. abychom od Boha odpuštění hříchů dosáhli (oběť smíření).«

Až potud náš pražský katechismus. (Str. 29—31.)

Tu byste se snadno mohl tázati: Máme nějaké důkazy, že oběť mše svaté hned od počátku, i v dobách nejstarších slavena byla? Vy, protestanté, nemůžete ani tu myšlenku připustiti, že by již v době prvních křesťanů a apoštolů oběť mše sv. přinášena byla; vždyť jste již od mládí slýchali, že mše je vynálezem dob pozdějších, a že je to jeden z těch »přehmatů« církve katolické. Uvedu vám proto několik svědků dávno-věkosti, a doufám, že vás přesvědčí o jiném.

Již v prvním století píše »Učení dvanácti apoštolů« (kap. 14): »Sejdete-li se v den Páně, lámejte chléb a dobrořečte, když jste byli hříchy své vyznali, aby oběť vaše (θυσία) čista byla. neboť to jest oběť, jež předpověděna byla: »Všude a po všecken čas budou mi obětovati oběť čistou.« (Srovn. Malach. 1, 11.)

Sv. Justin (100—167) píše v rozmluvě s Židem Tryphonem (k. 41): »O obětech pak od nás na každém místě jemu přinášívaných, to jest o chlebě svátostném a o kalichu podobně svátostném, předpovídá již tehdy, přidávaje i to, že jméno jeho oslavujeme, vy ale (židé) zneuctíváte.« ¹⁾

¹⁾ Justin Tryf. k. 41. překlad Fr. Sušila.

Podobně praví i sv. Ireneus († 202): »Kristus vyznal« (při poslední večeři) »kalich býti krví svou, a nové učil oběti nového zákona, kterouž církev od apoštolů přejavši po veškerém světě vzdává Bohu.«¹⁾

O několik desíletí později čteme u sv. Cypriana († 258) v listě k Caeciliovi, kde zavrhuje zlořád těch, kteří jen vody bez vína, neb víno bez vody v kalichu eucharistickém obětovali: »Když Ježíš Kristus, Pán a Bůh náš, sám jest nejvyšším knězem Boha Otce a jako oběť sám sebe Otci první obětoval, a to na svou památku činiti kázal: tu jen onen kněz místo Kristovo v pravdě zastává, který to, co Kristus činil, napodobí, a pravou a plnou oběť tenkrát přináší v církvi Bohu Otci, když tak obětovati začíná, jak vidí, že Kristus sám obětoval.«²⁾

O dvě století později ozývá se hlas velikého biskupa církve cařihradské, sv. Jana Zlatoústého († 407): »Vidiš-li, jak Pán se obětuje a na oltáři leží, jak kněz při oběti stojí a se modlí: věříš, že jsi ještě mezi lidmi a na zemi?«³⁾

V církvi africké učí sv. Augustin († 430) o »oběti, jakou nyní po celém světě křesťané Bohu přinášejí, a v níž se vyplňuje vyřčení: Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova.«⁴⁾ O kom se zde mluví, jest nade vší pochybnost jasno, zvláště teď, kdy nikde není již kněžství a oběti dle řádu Aaronova, kdy všude obětuje se od velekněze Krista oběť, již Melchisedech předobrazoval (Melchisedech obětoval totiž, jak známo, chléb a víno). Sv. Augustin mluví dále o »stolu připraveném v těle a krvi vlastním Prostředníkem tím nové Úmluvy a knězem samým dle řádu Melchisedechova. Tatoť oběť následovala po všech obětech staré Úmluvy, kterékoliv přinášeny bývaly pro podobiznu oběti této budoucí.«⁵⁾

¹⁾ Ireneus, adv. haer. l. 4. c. 17. n. 5. (Překl. Desoldův.)

²⁾ S. Cyprian. epist. ad Caecil. n. 14. (Překl. z Kryštofůvých »Dějin církev.« I.)

³⁾ S. Chrysost., De sacerdotio l. 3. n. 4. (Migne gr. t. 48. p. 642.)

⁴⁾ S. August., De civit. Dei l. 16. c. 22 (překl. Čelakovského.)

⁵⁾ S. August., De civit. Dei l. 16. c. 20 (překl. Čelakovského)

Mohl bych vám uvést ještě celou řadu církevních Otců a spisovatelů, než myslím, že ti, které jsem citoval, postačí úplně.

Musíte doznati, že staré křesťanství od prvo-počátku spatřovalo v slavení večeře t. j. ve mši sv. oběť. Vám protestantům stala se ovšem pravda tato již zcela cizí. Vaši t. zv. reformátoři chtěli očistiti křesťanství ode všech lidských příměsků — ve skutečnosti ale odhodili mnohé pravdy, jež Kristus sám ustanovil. A dejme tomu, že mnohé bylo původu lidského z toho, co jste odhodili, na př. ona krásná zevnější bohoslužba, jež ve mši sv. se vyvinula — bylo to přece, třeba lidského původu, jistě oprávněno.

8. Latina při mši sv.

Jedna z méně závažných námitek, ale tím častější. Proč užívá církev při mši latiny? Jak jinak jedná protestantismus! U něho vše je jasné, srozumitelné, průhledné jak palác skleněný.

Jest něco pravdy v této námitce. Lid má rozuměti mši sv., má rozuměti, pokud to lze, i jednotlivým krásným modlitbám mešním. Než tomuto porozumění latina není na závalu. Lid mši sv. rozumí, vždyť se mu vykládá do těch nejmenších podrobností v katechismu a v kázáních, vždyť má modlitby mešní přeloženy do mateřského jazyka ve svých modlitebních knihách.

Vznešená řeč latinská hodí se nejlépe pro mši sv. V kostele byla by také snad praktičtější okna obyčejná, průhledná, bylo by mnohem lépe viděti do knih — a přece dáváme nádherná okna malovaná. Dům Boží není domem obyčejným, bohoslužebná řeč není a nemá býti řečí obyčejných, někdy snad i hříšných hovorů. Za řeč bohoslužebnou hodí se nejlépe řeč, jež z denního užívání vymizela, řeč mrtvá. A latina byla již na Golgotě posvěcena; vždyť i latinsky napsán byl na kříži nápis: Jesus Nazarenus, Rex Judaeorum (Ježíš Nazaretský, král židovský).¹⁾ Latinsky psali církevní Otcové a bohoslovci všech století. A proč neměli

¹⁾ Jan 19, 19.

bychom užívatí v bohoslužbě jazyka mrtvého, když za času Ježíše Krista dalo se tak i v chrámě jerusalemském? Vždyť řečí, jíž tam se užívalo, lid již nemluvil.

9. Celibát.

Jako latina vyjímá svatý úkon mše sv. od úkonů všedního života, tak bezženství vyjímá obětujícího kněze. Kněz nemá býti vázán malichernými, ale často naléhavými starostmi stavu manželského. Kněz musí býti prost všech závazků; sám jsa bez rodiny má býti otcem celé osady. V zastoupení nejvyššího a nejsvětějšího velekněze, jenž byl panicem, a po příkladu panického miláčka Páně, Jana, má i on zdržeti se manželství a zvoliti dokonalejší stav, bezženství. Neboť praví sv. Pavel: »Kdo vdává pannu svou, dobře činí: ale kdo nevdává, lépe činí.« »Pravím pak neženatým a vdovám: Dobře jest jim, zůstanou-li tak, jako i já.« »Chciť pak, abyste vy bez pečování byli. Kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu: ale kdo jest se ženou, pečuje o to, co jest světa, kterak by se líbil ženě, a jest rozdělen. A žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem: ale která jest vdaná, myslí na to, co jest světa, kterak by se líbila muži.« ¹⁾

Vidíte, příteli, to jsou slova Písma sv., těm přece můžete věřiti! Ostatně církev nenutí nikoho, aby zvolil stav bezženský. Naopak, zavrhuje podobné nucení jako tyranství svědomí. Žádá-li ale někdo od ní, aby jako kněz Nového Zákona, jako »kněz podle řádu Melchisedechova«, jako zástupce nejvyššího velekněze Ježíše Krista k oltáři přistoupiti a Nejsvětější spravovati mohl: pak klade církev též podmínku, aby nebyl »rozdělen« mezi Bohem a manželkou. Slíbil-li tedy kněz dobrovolně bezženství, žádá církev, aby slibu svému také věrně dostál; ve stáří více než 20 let, kdy slib tento se skládá, může každý věděti, co v této příčině slibiti může.

Námitku, že není možno celibát zachovati, nelze bráti vážně. Vždyť kolik lidí vůbec v našich poměrech

¹⁾ 1. Korint. 7, 38. 32—34.

ženiti se může před 25. rokem? A dovedli-li žítí v panenství až do té doby, proč by toho nedovedli i nadále? Ovšem k vytrvání v andělské této ctnosti nutný jest život modlitby a sebezapírání. Kdo ale vede spíše život takový: naši katoličtí kněží, nebo úředníci, důstojníci, obchodníci atd. v moderní naší společnosti?

I tento důvod zasluhuje uvážení: vezme-li na se kněz závazek bezženství, může prostředků hmotných, jichž by byl potřeboval ku vychování svých dětí, použití k tomu, by za ně křesťansky vychovati dal ubohé sirotky, nebo jiné skutky křesťanské lásky k bližnímu vykonával. A můžeme býti opravdu na to hrdi, že katolické kněžstvo v ohledu tomto bylo si vždy své povinnosti vědomo a že v oboru chudinství a dobročinnosti jistě v čele všeho hnutí stojí. Kněz více si váží své povinnosti a přesvědčení než pozemských statků a radostí.

10. Očistec.

»Pevně též věřím a vyznávám, že jest očistec a že duším v něm se nalézajícím modlitby věřících prospívají.«

Věří-li kdo v Boha, v nebe a peklo, nelze pochopiti, jak by mohl popírati očistec. Bůh trestá a odměňuje každého dle zásluhy. Kdo v úplném odpadnutí od Boha a jeho přikázání umírá, propadá věčným trestům pekla; kdo umírá čist jak anděl, ubírá se ihned na nebesa k patření na tvář Boží. Co stane se však s dušemi, jež neumírají sice jako nepřátelé Boha, ale přece obtíženy jsouce lecjakou skvrnou svět tento opouštějí? Do nebes nemůže vejíti nic nečistého; chcete tedy všechny duše takové odsouditi do věčných muk pekelných? Nezbude vám nic jiného, neuznáváte-li místa očistného, očistce.

Jsoucnost očistce, kterouž bych vám ostatně dokázati mohl mnoha citáty z Písma, jest tak přirozená citu našemu, že i vám protestantům není zcela cizí. Vždyť i vy modlíte se za své zemřelé. Ale: kde myslíte, že jsou tito zemřelí, za něž se modlíte? Myslíte-li, že jsou v nebi, pak nemají vaší pomoci již zapotřebí. Myslíte-li, že jsou v pekle, t. j. na věky a neodvolatelně odsouzeni, pak vám jistě ani nenapadne za ně

se modliti. Modlíte-li se tudíž za své zemřelé, pak jistě věříte, že jsou na místě, jež není ani nebem, ani peklem, nýbrž očištěm.

11. Uctívání svatých, zvláště Rodičky Boží.

»Podobně vyznávám, že svaté, kteří s Kristem kralují, ctíti a vzývati máme, svatí že za nás u Boha se přimlouvají.«

I tento článek víry katolické odpovídá úplně přirozenému citu a zdravému rozumu lidskému. Divím se opravdu, že pro vás uctívání svatých a ostatků jest takovým strašákem, že hned vidíte v tom Bůh ví jakou pověru a fetišismus. A přece není, jak jsem již pravil, nic jasnějšího a přirozenějšího nad to.

V čem záleží vlastně uctívání svatých? Záleží v tom, že těm, kteří ctností se vyznamenávali, a o nichž souditi lze, že nyní s Kristem v nebesích kralují, patřičná pocta se vzdává. Jestliže v obyčejném životě různé postavení společenské provázeno bývá různými titulaturami a výrazy pocty, proč neměla by i v království Božím ctnost nad jiné vynikající také zvláštním uznáním býti odměněna? Že by svatým vzdávána byla pocta božská, o tom není naprosto ani řeči.

Co se vzývání svatých týče, jest to před soudem rozumu i citu zcela přirozené, vzývá-li sirotek zbožnou svou matku, o níž se vši oprávněností souditi může, že v nebi jest, za její pomoc. Tu se ovšem předpokládá, že ona matka doví se nějakým způsobem o modlitbě dítěte jejího na zemi. Nuže, jest to Bohu nemožno, aby ji o tom uvědomil? Zdaž toho neučiní, aby blaženost matčinu zvýšil? Řekne snad někdo: dítě může se modliti přímo k Bohu, nač ona oklika prostřednictvím matčiným? Odpovídám: Člověk může se také povždy modliti sám k Bohu, a přece upřímný, pokorný křesťan shledává to zcela přirozeným žádati při příležitosti jiné, aby zaň se modlili. Kdo toho by popíral, ten nezná srdce lidského.

To jest tedy podstatou uctívání svatých dle naší katolické nauky. V prvních stoletích po Kristu vyvíjelo

se zcela přirozeně. Uctívány byly hroby apoštolů, vzývání mučovníků, o nichž věřící přesvědčeni byli, že přehrozné muky jejich zjednaly jim u trůnu Božího právo na vyslyšení. Aby zabránila možným přehmatům, upravila později církev toto uctívání tak, že veřejně, ve jménu církve uctívání mají býti jen ti, jichž život a smrt sama co nejpečlivěji prozkoumala a takové počty hodnými uznala. Tak vyvinul se kanonický proces svatořečení.

Nade všechny svaté uctívala ovšem církev povždy Matku Páně. Církev v uctívání Marie Panny předešel anděl řka: »Zdráva buď milosti plná, Pán s tebou, požehnaná buď mezi ženami«¹⁾, a miliony rtů denně opakují: »Zdravas Maria, milosti plná .«; v těch millionech modlících se věřících došla splnění slova prorocká, jež Marie sama pronesla: »aj, od té chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové.«²⁾

A zdaž i o Marii neplatí nadšená slova vidění sv. Jana na Patmu: »I ukázalo se znamení veliké na nebi: Žena oděná sluncem a měsíc pod nohama jejíma, na hlavě její koruna dvanácti hvězd. I vidíno jest jiné znamení na nebi, drak veliký, ryšavý, maje hlav sedm a rohů deset . a stál před ženou, kteráž měla poroditi, aby jakžby porodila, syna jejího sežral. I porodila syna . i stal se boj veliký na nebi, Michael a andělé jeho bojovali s drakem i svržen jest drak ten veliký, had starý, jenž slove ďábel a satanáš, kterýž svedl všechn okršlek světa . A když uzřel drak, že jest svržen na zem, honil ženu, kteráž porodila pacholíka . . I rozhněval se drak na ženu, odešel, aby bojoval s jinými z semene jejího, kteříž ostříhají příkázání Božích, a mají svědectví Ježíše Krista.«³⁾

Toť boj, jež církev kátolická hned od prvních počátků podstoupiti musila. Ale jako hlavní pohnutkou tomuto bylo záští satanovo k Synu Božímu a Jeho panenské Matce: tak i církev na prapor, jež do boje rozvinula, napsala zároveň se jménem Ježíšovým i jméno Marie.

¹⁾ Luk. 1, 28.

²⁾ Luk. 1, 48.

³⁾ Zjevení sv. Jana kap. 12.

Již v apoštolském vyznání víry předvádí se nám Vykupitel slovy: »Narodil se z Marie Panny«. A od tohoto výroku počíná se nekonečná, nepřetržitá řada církevních Otců a spisovatelů, kteří velebí Marii.

Mučeník Justin († 167) »Maria Panna pak víru a radost počala. — Z ní narodil se on, o němž toliko Písem pravenu býti jsme dokázali, skrze něhož Bůh hada a zpodobnělé jemu anděly a lidi poráží.«¹⁾ »Maria stala se všemu pokolení příčinou spasení,«²⁾ praví sv. Irenaeus. O století později modlí se sv. Efrém: »Neporušená a docela čistá Panno, Rodičko Boží, všechněch královno, naděje zoufajících Ty jsi dle těla porodila Boha a Slovo, Panna před porodem, při porodu, Panna po porodu.«³⁾ Na všeobecném koncilu v Efesu (431) obrací se sv. Cyrill Alexandrijský před shromážděnými biskupy k nejblahoslavenější Panně volaje: »Pozdravena buď Maria, Bohorodička, pokladnice všeho světa, světlo nezhasitelné, koruno panenství, žezlo víry pravé.« Sv. Petr Chrysologus († 451), velebě Matku Boží, dí: »V pravdě jest požehnaná, jež byla větší nebes, země silnější, rozsáhlejší nad svět; neboť Boha, jehož svět neobsáhne, obsáhla ona. Nosila Boha, jenž nosí (zachovává) svět, porodila svého Stvořitele, krmila všech živoucích Živitele.«⁴⁾

A jak prvotní církev, tak smýšlel i středověk. Sv. Bernard volá v nadšení: »Svatá Panno, všecko lidstvo, všecky věky hledí na tebe. Hle, tobě se předkládá cena spasení našeho; jakmile svolíš, budeme osvobozeni . . . toho žádá od tebe Adam žalostivý z ráje vyhnán s bídným potomstvem svým . . . na to čeká veškerý svět u tvých se koře nohou, ježto na tobě závisí potěcha bídných, vykoupení vezňů, osvobození zavržených, ano, spása veškerého pokolení tvého.«⁵⁾

Maria promluvila toto slovo osvobozující, to »Fiat«

¹⁾ Justin. Dialog. c. Tryph. n. 100. (překlad Sušilův.)

²⁾ Irenaeus adv. haer. I. 3. c. 22. n. 4. (překl. Desoldův.)

³⁾ Ephrem, Orat. de laud. sanctiss. Dei matr. (překl. Řehákův.)

⁴⁾ Petr. Chrysolog. sermo 143. (překl. Řehákův.)

⁵⁾ Bernard. de laudib. Virg. M. homil. 4. n. 9. (překl. Řehákův.)

»staniž se«; ¹⁾ »a Slovo tělem učiněno jest, a přebývalo mezi námi, i viděli jsme slávu jeho.« ²⁾ Pozdravuji proto Rodičku Boží slovy Danteovými:

»Ty's velká, vše tvé zmůže pokynutí,
že, milost kdo bez tebe v světě žádá
si přeje lítati, však bez perutí.« ³⁾

12. Úcta ostatků a obrazů.

Věřím, že ostatky svatých »v uctivosti míti sluší.«

»Pevně též vyznávám, že obrazů Krista Pána, jakož i neposkvrněné Rodičky jeho a jiných svatých míti dovoleno, a že obrazy tyto v náležité vážnosti a uctivosti chovati se mají.«

Kdo ctí Krista a jeho svaté, ctíti musí též památky po nich (jejich ostatky) a jejich obrazy. Je to úkaz zcela přirozený a jen člověk nerozumný nebo záštím stranickým zaslepený může nám jej vytýkati. Že bychom obrazům a ostatkům připisovali tajnou jakousi sílu vnitřní, je nesmysl. Každé dobře vychované dítě, jež zná katolický katechismus, by se tomu vysmálo.

S jakou pravou zbožností ostatky uctívati máme, ukázal nám sám Ježíš v události: »A žena, kteráž krvotok měla dvanácte let, a mnoho byla přetrpěla od mnohých lékařů: a všecken statek svůj vynaložila, aniž jí co bylo prospělo, ale vždy se hůře měla: uslyševši o Ježíšovi, přišla v zástupu po zadu, a dotkla se roucha jeho; nebo byla řekla: Dotknu-li se jen roucha jeho, uzdravena budu. A hned vysechl tok krve její, a pocítila na těle, že by od toho neduhu uzdravena byla. — A Ježíš poznav hned sám v sobě moc, kteráž byla z něho vyšla, obrátiv se k zástupu, řekl: Kdo se dotekl roucha mého? I řekli mu učenníci jeho: Vidiš, že tě zástup tiskne, a pravíš: Kdo se mne dotekl? — I hleděl vůkol, aby uzřel tu, kteráž to učinila. Žena pak vědouc, co se při ní stalo, přistoupila s bázní a třesením, padla před ním a pověděla mu všecku pravdu.

¹⁾ Luk. 1, 38.

²⁾ Jan 1, 14.

³⁾ Dante, Ráj 33, 5.

On pak řekl jí: Dcero, víra tvá tě uzdravila: jdiž v pokoj, a buď zproštěna od neduhu svého.«¹⁾

Kristus odměnil tehdáž úctyplné dotknutí se roucha svého, a dnes neměl by podobné víry a uctívání odměniti?

Vy protestanté namítnete nám snad, že naše ostatky nejsou pravé. Dejme tomu, že máte pravdu: myslíte, že by Kristus takovou dobrou duši pro archaeologický omyl o pravosti ostatků naprosto nevyslyšel, jestliže plna víry a lásky ku svému Vykupiteli domnělý ostatek líbá?

Pravost toho neb onoho ostatku není ovšem článkem víry. Vždyť katoličtí naši archaeologové prou se sami o pravost nebo nepravost některých. Než jisto jest: Církev jen tehdy předkládá věřícím ostatky k veřejnému uctívání, když o pravosti jejich věrohodnými důkazy jest přesvědčena. Ale je to zvláštní! Přes to přese všechno prohlašujete je vy protestanté za nepravé, ač vám jistě ani nenapadne pochybovati o pravosti na př. mincí, jež vám v nějakém museu předkládají jako peníze z doby Augusta nebo Tiberia, o pravosti starých soch antických Demosthena či Cicerona, nebo egyptského nějakého obelisku, jenž snad o mnoho tisíc let jest starší, než všechny naše ostatky.

Předvedu vám ještě příklad z Písma sv. o uctívání ostatků, a to nikoli snad ostatků z oděvu Krista Pána, nýbrž ostatků svatých. Vypravují nám Skutkové apoštolští, že »šátky a pásy s jeho těla na nemocné nosívali, a odstupovaly od nich nemoci,«²⁾ ano i »na ulice vynášeli nemocné a kladli na ložcích a na nosidlách, aby když by šel Petr, aspoň stín jeho zastínil někoho z nich, a aby byli vysvobozeni od nemocí svých.«³⁾

13. O d p u s t k y.

»Též za pravé mám, že Kristus Pán církvi své zůstavil pravomoc, odpustků udělovati, a že užívání jich křesťanskému lidu velmi prospívá.«

¹⁾ Marek 5, 25—34.

²⁾ Marek 5, 25—34.

³⁾ Sk. Ap. 19, 12. a 12.

Co jsou odpustky? Katechismus praví: »Odpustky jsou odpuštění časných trestů, kteréž by kajcník i po dosaženém rozhřešení buď v tomto životě nebo po smrti v očistci trpěti měl.« Jako dobře vykonaná zpověď osvobozuje hříšníka od trestů věčných, tak po odpuštění hříchů odpustky získávají nám prominutí zbývajících trestů časných. Řekl-li Kristus náměstkovi svému: »Cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi,« nelze pochopiti, že by toto všeobecné zplnomocnění udělovalo pouze moc odpouštět hříchy smrtelné a pekelné tresty, bez nejmenší pravomoci odpouštět tresty časné.

Nevidím vůbec v celé nauce katolické o odpustcích pranic nerozumného. Že vy za nerozumné je pokládáte, má kořen svůj v pomluvách, jež protestantismus tak rád — hned Tetzlem počínaje — o nich rozšiřoval. Církev prodávala prý odpustky za peníze, ba, někteří (nevědouce ovšem, co vlastně odpustky jsou) říkali, že prý církev za peníze dovoluje beztrestně hřešiti. V pomluvách těch máte nejkrásnější příklad, jak vznikají lži v dějinách. Církev vyžaduje pravidelně při udílení odpustků konání dobrých skutků na př. návštěvu chrámu, určité modlitby a podobně též udílení almužny chudým nebo k jiným zbožným účelům. Z této almužny udělati prodávání odpustků jest asi právě tak rozumné jako tvrditi, že Bůh prodává nebe za peníze, ježto je zaslíbil těm, kdož dobrodiní konají.

14. Poslušnost k papeži.

»Svatou katolickou apoštolskou církev římskou za matku a učitelku všech církví uznávám a římskému biskupu, jako nástupci svatého Petra, knížete apoštolů a jako náměstkovi Ježíše Krista příslušnou poslušnost slibuji a přísahám.«

Tato poslušnost k papeži jest posledním odstavcem v tridentském vyznání víry, o němž třeba se zmíniti.

Není na světě vrchnosti, jež by Bohem nebyla ustanovena. Neobmezenou poslušnost požadovati může pouze Bůh, nikoliv tedy církev a tím méně stát. Každé vrchnosti lidské svěřil Bůh jen obmezenou moc, či jinými slovy, poddaným přikázal jen obmezenou poslušnost

k této vrchnosti. Rodičům povinni jsme poslušností ve věcech výchování a rodinného života, státu ve veřejných záležitostech života občanského, církevním vrchnostem v otázkách víry a náboženství. Církevní představení mají povinnost poučovati nás o povinnostech k Bohu, k bližnímu a k nám samým; jejich poučování, zvláště pak vyučování nejvyššího, neomylného učitele, náměstka Kristova máme věřiti, jeho nařízení ve věcech náboženských musíme poslouchati.

Toť poslušnost, již povinni jsme nástupcům apoštolů a zvláště nástupci knížete apoštolů, sv. Petra!

»Tuto pravou katolickou víru, bez které nikdo spasení dojíti nemůže, kterou nyní dobrovolně vyznávám, a při které v pravdě trvám, míním s pomocí Boží až do posledního vzdechnutí života svého v úplnosti a neporušenosti zachovati a vyznávati. Tak mi pomáhej Bůh a toto svaté Evangelium. Amen!«

Tak končí tridentské vyznání víry.

10. Katolické a protestantské poměry.

(1. List Edgarův.)

V otázkách věroučných jest mi již vše jasno. Poznal jsem zřejmě: Námitky, jež se katolické církvi vytýkají, spočívají buď na nějakém nedorozumění, nebo na nedostatečné známosti prvotního křesťanství. A kdyby mi snad časem nějaká pochybnost na mysl vstoupila, jsem jist, že po důkladném uvážení a pilném studiu i ta nejmenší chmura zmizeti musí. Ve vědomí tom sílí mne zvláště pevné přesvědčení, že v otázkách takových rozhodovati má nikoliv soukromý úsudek, nýbrž jedině rozhodnutí církve Kristem založené a před každým poblouzením ve věcech víry chráněné.

Tak jest tomu v theorii. — Pohlédnu-li však na poměry praktického života, nacházím mnoho věcí, jež jsou mi hádankou naprosto nerozluštitelnou. Uvažuji: Je-li katolické náboženství jedině pravým, pak i poměry v zemích a dobách katolických nutně jsou nejblahodárnější. Než, zdá se mi, že ve skutečnosti jest tomu jinak. Od 16. století, kdy v mnohých krajinách

protestantismus vlády se zmocnil, pozorují značný vývoj duševní, jako nikdy před tím; v době přítomné jsou protestantské země, jako Anglie, v čele civilisace, kdežto Itálie a Španělsko zůstaly daleko pozadu a mimo to stálými bouřemi a revolucemi jsou zmítány.

Jak to vysvětliti?

(2. Odpověď kněze.)

K vaší otázce odpověděti bych musil celými svazky kulturních dějin. K tomu nemám ovšem místa; obmezím se proto jen na nejnutnější.

1. Předem střežte se posuzovati katolické a protestantské poměry ve světle předsudků, jež vám od mladosti vštěpovány byly. Nezapomínejte nikdy, že od maličkosti byl jste vychován a vzděláván protestantsky. Pozvolna vštípeno vám bylo nepravé posuzování, jež hledá vždy světlé stránky protestantismu a stinné stránky katolicismu.

2. Po tomto připomenutí zkoumejme zcela objektivně: nejprve dobu katolickou a protestantskou.

Jak jste již podotkl, za století protestantská pokládati můžeme tři století od 1500 do 1800. V poměru k těmto třem stoletím protestantským stála by asi katolická století 1200—1500.

A tu se vás ptám: která z obou těchto period vykáží se může většími pokroky u vzdělanosti? Neptám se: kdy byla vzdělanost na vyšším stupni, na konci první či druhé periody? Neboť jest samozřejmo, že lidstvo v roce 1800 musí býti dále než bylo r. 1500; bylo by pokročilo tak, i kdyby protestantismu nebylo. Kdo počíná stoupati ve výši 1500 metrů nad mořem, vystoupí ovšem ve třech hodinách výše než ten, jenž, počíná ve výši 1200 metrů. Po tom se však neptáme nýbrž, kdo z obou v téže době tří hodin rychleji stoupal? v našem případě: která perioda v době tří století více vykonala pro pokrok, katolická nebo protestantská?

Do katolické periody 1200—1500 spadá vývoj gothické architektury, nádherná poesie středověku ve Francii, Itálii (připomínám jen Danta) a v Německu,

spadá vynalezení střelného prachu, knihtiskařství, objevení námořní cesty kolem Afriky, objevení Ameriky a s tím souvisící rozvoj obchodu a řemesel.

Do protestantské periody 1500—1800 spadá třicetiletá válka, jež v zemích, kde zuřila, obyvatelstvo z polovice vyhubila; do doby této spadá despotismus na dvorech panovnických spolu s ohyzdným bezmyšlenkovým opičením se po dvoře Ludvíka XIV., spadá sem francouzská revoluce.

Ve které periodě vidíme tudíž potěšitelnější pokrok: v katolické nebo protestantské? Přiznávám, že i v katolické době vedeny války, ale při žádné nebylo oné zuřivosti, s jakou vyznamenala se třicetiletá válka a francouzská revoluce; uznávám, že i v protestantské periodě učiněny mnohé objevy a vynálezy, než pochybuji, že učiněn dalekosáhlejší nad objevení Ameriky a důležitější nad vynalezení knihtiskařství.

Ostatně jest samozřejmo, že ani poslední tři století, jež jsme nazvali protestantskou periodou, nejsou výlučným monopolem protestantismu. Potřebuji jmenovati jen několik jmen z této doby: Calderon, Shakespeare (dle nejnovějšího badání byl katolíkem; viz důkladnou studii: Raich, Shakespeare's Stellung zur katholischen Religion, Mainz 1884), Rafael, Michel Angelo, Leonardo da Vinci, Correggio, Rubens, Palaestrina, Lotti, Orlando Lasso, Allegri, Koperník, František Saleský, Karel Boromejský, Baronius, Bellarmin, Suarez, Toledo, z pozdější doby: Mozart, Haydn, Beethoven, Overbeck, Secchi, Jan Rossi, Kleutgen, Franzelin, Cantu, Pasteur a nepřehledný počet ostatních — vesměs katolíků. Snad se odvoláte zase na jména protestantská, jako: Kant, Goethe, Schiller, Lessing a pod., ale myslím, že neprávem: za věřící Lutherány jistě uváděti jich nelze.

Než, Syn Boží nestal se člověkem k vůli lidským vědám a uměním. Užitek a požehnání Ježíšova učení týkají se v první řadě víry a mravů. Jaký obraz podávají nám v tom ohledu perioda katolická a protestantská?

Luther při svém vystoupení našel (vedle některých nešvarů v jednotlivostech) věřící křesťanstvo. Jak to dopadlo po jeho vystoupení, nejlépe charakterisuje otázka pro-

testanta, známého Davida Strausze: »Jsme dosud ještě křesťany?«

Není-li otázka Strauszova spolu nejlepší odpovědí na otázku: Která perioda reprezentuje pravé křesťanství, katolická či protestantská?

3. Srovnejme teď katolické a protestantské země v přítomné době!

Obraťme se nejprve k revolucím. Doznávám, že Francie, Španělsko a Itálie nejčastěji bývaly jevištěm revolucí, mnohem častěji než protestantská Anglie a Německo. Než, táži se: Kdo dělá revoluci? Církev a katolicismus nikdy ne, naopak povždy byly to živly, církvi katolické — nikoli protestantismu — naprosto nepřátelské. — Ani církev ani papež nedělali revoluci v Itálii, nýbrž podvrtné živly karbonářské. Ve Francii, Španělsku a Portugalsku nedělala též revoluci církev katolická, nýbrž právě zapřísáhlí její nepřátelé. Totéž dalo se v Německu. Tam, kde katolicismus byl kdysi pánem, ukrutným potlačováním, násilím zaveden protestantismus. Že nyní nejsou již v Německu revoluce, jest zcela přirozeno. Katolík, byť od protestanta sebe více byl utiskován, revolucí nikdy si nepomáhá. Vzpomeňte jen na kulturní boj v Německu! Biskupové a kněží jako sprostí zločinci vláčení byli po žalářích, všecky příjmy a statky jim uloupeny, kněz, jenž umírajícímu poslední útěchu přinášel, pronásledován byl jak dravé zvíře, katolický lid utiskován fanaticky v každém ohledu — a přece ani jediný katolík na revoluci nepomyslí!

4. To by bylo tedy odbyto. Katolík, nikoli ovšem pouze dle křestního listu, nýbrž i svým přesvědčením a životem — nikdy nebyl a není buřičem. Jest ovšem možno, že mezi katolíky, na př. mezi hrdiny francouzské revoluce, spatřujeme horší obludy, než mezi protestanty. Proč? Poněvadž katolík účasten jest ve své církvi mnohem větších milostí a proto také zneužívaje jich mnohem více se prohřešuje než protestant. Pravdu má staré přísloví: »Corruptio optimi pessima«: »Nejlepší, zkazí-li se, stává se nejhorším.« Užívá-li katolík milostí, jichž mu církev poskytuje, dokáže na poli mravouky daleko více, než protestant. Důkazem toho jsou tisíce svatých, nebo řeholní život s jeho odříkáním;

podobnými výsledky mravnosti nemůže se protestantismus jistě pochlubit. Jestliže však katolík opustí bohaté své zdroje milostí, pak upadá mnohem spíše v opačný extrém než protestant. Protestant tím, že nesúčastní se bohoslužeb a nepřijímá svátostí, neprohřešuje se ještě nikterak proti své církvi. Katolíku praví ale svědomí jeho, že dopouští se těžkého hříchu, nevykoná-li na př. velikonoční sv. zpovědi a přijímání. A nechce-li se pokořit tak dalece, aby knězi od Boha zřízenému hříchy své vyznal, klíčí a roste v srdci jeho poznenáhlu nenávist a zášť k církvi. Odtud dokázaný zjev, že v katolických krajinách vedle heroických ctností a nejhorlivějšího účastenství na životě církevním nalézá se též ďábelské zášti proti církvi a křesťanství. Protestantismus zůstává v dobrém i zlém smysle lid spíše chladným; lid se o něj ani příliš nestará, ježto mu nikde nepřekáží: nežádá na něm podrobení se autoritě církevní, nežádá ušní zpovědi, nežádá nedělní návštěvy služeb Božích a žádných postů.

5. Právil jste dále, že protestantské země vykazují v době nové před zeměmi katolickými všeobecně větší pokrok. Kdyby tomu tak i bylo, nebyl by tím vinen katolicismus, nýbrž jistě v první řadě podvrtné živly revolucionářské, jež v zemích katolických tak zhoubnou činnost rozvinuly, kdežto protestantské nechaly dosud na pokoji. Myslím tu v první řadě nevěreckou filosofii a svobodné zednářství, jež v katolických zemích zmocnily se vládního vesla a tichou svou válku započaly proti oltáři a trůnu. Obětí jejich utržení a násilnictví byl na př. v předešlém století řád jezuitský. Zhoubnou činností jejich zasazena osudná rána vyššímu vyučování v zemích katolických, jen jejich působení má co děkovati Španělsko a Portugalsko, že ztratilo své bohaté kolonie.

Země protestantské o činnosti zednářství skoro ani nevědí; zednářství nebojí se protestantismu tak, jako katolicismu, a proto nenalézá u něho příčiny, aby rozvinulo v takové míře strašnou, podzemní svou činnost. O protestantismus se příliš nestará, ba, v mnohém ohledu nalézá v něm věrného spojence proti katolictví. Hlavní zbraň jeho čelí proti katolické církvi.

6. Ostatně třeba vzíti v úvahu též jiné různé faktory, chceme-li si vysvětliti rozdílné poměry zemí katolických a protestantských. Sem patří národnost a dějiny.

Italové, Francouzi a Španělové jsou horkokrevnější než Němci, Angličané, Dánové a Švédové. Jaký div proto, je-li u nich revoluce častější? V Itálii kvetla již déle než celé tisíciletí vzdělanost, kdy v Němcích barbarství bylo ještě v plné platnosti.

Vzdor tomu ale tvrdím co nejrozhodněji, že celkem země katolické, pokud se víry, mravnosti a pravého štěstí týče, daleko vynikají nad zemí protestantskou.

Jest mou povinností, abych to dokázal.

Základem náboženství a mravnosti jest víra v osobního Boha a v základní pravdy křesťanské. Nuže, jděte do katolické Itálie, Španělska a pak do protestantského Německa a sudte sám, kde víra tato jest pevnější; poznáte brzy, kde i více života křesťanského, více přesvědčení náboženského, více účasti na úkonech náboženských, a kde je — dobře si toho všimněte — také větší mravnost v užším slova smyslu! Nelze upříti, že v tomto ohledu jsou poměry katolického jihu mnohem příznivější, než protestantského severu.

Žádáte důkazů, vím to. Předvedu vám hlavně objektivní data statistická; budete-li při každém z nich jen trochu přemýšleti, poznáte všude hned na první pohled, kde je víra a mravnost větší, kde naléztí můžeme spíše pravé štěstí života.

7. Počet sebevražd, jež připadají ročně na 1 million duší, obnáší na celé zeměkouli u katolíků asi 40—58, u protestantů 190. V letech 1871—1875 připadlo na million duší ročně průměrně ve Španělsku 13, v Itálii 32, v Prusku (protest.) 133, v Dánsku 258, v Sasku 268 sebevražd.

Již tady vidíte, že o tom »smutném« stavu katolických zemí a »utěšeném« stavu protestantských dalo by se mnoho disputovati.

Snad mi namítnete, že nedbám tady toho, co jsem prve sám uvedl: národnosti, podnebí, zákonodárství, historického vývoje atd. a že všechno vysvětliti chci jen rozdílem náboženství?

Nuže, všimněme si pouze jediné říše, kde všechny tyto podmínky více méně jsou stejny, Německa. Co nám tam ukazuje úřední, protestantská statistika?

Na 1 million obyvatelů připadlo v r. 1875—1881 sebevražd: v protestantských zemích:

Šlesvicku-Holštýnsku	287
Sasku .	245
Braniborsku	218

naproti tomu v zemích katolických:

Vestfálsku	95
Porýní .	83
Poznaňsku	72.

Podobný poměr vykazují i sčítání novější. Co nám volají suchá tato čísla? Která víra, které vyznání dovede člověku lépe zpříjemniti život zde na zemi, která lépe dovede udržeti ruku, jež zbraň smrtící proti vlastnímu životu obrací, která víra bezpečněji uhájí právo pátého přikázání desatera: »Nezabiješ!« protestantská či katolická?

8. Stejný asi poměr nalezneme, ptáme-li se po mravnosti v užším slova smyslu, jež nejlépe v životě národů naznačuje procento n e m a n ž e l s k ý c h p o r o d ů. Kdežto v čistě katolických, věřících krajích bývá nemanželské dítě vzácností, jsou mnohé kraje protestantské, na př. pobřeží severního moře, kde dívka téměř každá desátá vdává se jako matka. To naznačuje i statistika, jež v Německu samotném napočítala v r. 1872—1881 na 1000 porodů vůbec nemanželských dětí v protestantských krajích (Berlín, Pomořansko, Braniborsko, Slezsko) od 134·4 do 98·8, v katolických pak (Porýní, Vestfálsko) jen 31·7 a 26·4.

9. Doufám, že cifry přesvědčily vás, kde asi jest vřelejší víra a cit náboženský, kde následkem toho jest také vyvinutější mravnost a vyšší štěstí rodinné i jednotlivce. A tu tuším ještě jako poslední střelu vaši, byť nepronesenou námitku: když tedy protestantismus nejen v otázkách víry, ale i v praktickém životě daleko stojí za věrou katolickou, proč v 16. století s takovým nadšením národové svou starou víru zahazovali a protestantství přijímali?

Předně dalo by se mnoho a dlouho mluvit o tom »nadšení«, s jakým lid obecný protestantismus přijímal. Jaké intriky a cíle byly příčinou, že dosti značná část Evropy jest protestantskou, o tom se můžete důkladně přesvědčiti v každých katolických dějinách církevních.

Krátce a trefně uvádí příčiny hromadného odpadu tehdejších zemí katolických k protestantismu »Obrana víry« z r. 1885:

1. Poněvadž Luther vydal knížatům, pánům a městům statky klášterní a vůbec církevní na pospas;

2. poněvadž dal každému na vůli, ať si věří, co se mu líbí;

3. poněvadž dal též každému na vůli, aby žil nejnevázanějším životem, uče, že přikázání Boží zachovávatí není ani možno ani dlužno, že k dosažení spásy zapotřebí není skutků dobrých, ana prý stačí samotná víra;

4. poněvadž zbavil své stoupence spasitelných obav před tresty očišcovými tvrdě, že není žádného očišce;

5. poněvadž slovem i příkladem svým zbavil mnichy jejich svatých slibů;

6. poněvadž kazatelům (pastorům) dovolil se ženiti, dav výhost všemu celibátu; a konečně

7. poněvadž zrušil soukromou zpověď.

Ptejte se dnes, kdo přestupuje z katolického vyznání k protestantismu, a z jakých důvodů tak činí. Samy protestantské listy stěžují si, že málo kdo z čistých pohnutek a z přesvědčení protestantismus si volí. Tak píše na př. jistý list vydávaný pro zájmy »církv« lutheránské: »Ačkoli někteří opravdu z přesvědčení k protestantismu přestupují, přece se tak nedá říci o všech. Spíše musíme se obávat při mnohých, kteří k nám přestupují, že tak činí, aby hověti mohli své nevěře a falešné svobodě.«¹⁾

Při přestupech ke katolictví vidíme však pravý opak. Jak jinak vysvětlili bychom si na př. ty veliké oběti, jež mnoho a mnoho konvertitů snášeti musilo, poslouchající hlasu, jenž volal je v lůno církve katolické? Jak si vysvětlíte ten značný na př. počet pastorů

¹⁾ »Neues Zeitblatt für die Angelegenheiten der lutherischen Kirche,« Hannover, Meyer, 26. Juli 1883, S. 234.

protestantských a kněží anglikánských, kteří opouštějíce protestantismus opouštěli i svá výnosná místa, a tak nejen sebe, ale i manželku a děti své do bídy připravili?

V jediném Německu konvertovalo z nejvznešenějších osob v tomto století: 17 členů rodin panujících, knížat 9, hrabat 54, baronů 64 a veliké množství ostatní aristokracie jak rodové, tak duševní.

Ještě značnějšího rozsahu dosáhly konverse ku katolicismu v Anglii. Tak píše znamenitý konvertita Oakeley v »Times«: »Konvertitů přibývá nám čím dál, tím více. Nikdo mimo nás nezná to veliké množství protestantů, kteří s námi se sjednocují.« Časopisy zmiňují se sice tu a tam o nějakém znamenitějším přestoupení, ale o množství jiných neví nikdo než Bůh a duchovenstvo! Mimo jiné konvertovali z nejvyšší šlechty 52 mužové, 333 anglikánští theologové a duchovní, 266 doktorů university Oxfordské, 128 doktorů university v Cambridge.

V Dánsku, kde do r. 1848 přestoupení k církvi katolické vypovězením a vyděděním se trestalo, počalo též hnutí ve prospěch staré církve katolické. Tak na příklad katolická farnost Aarhus (založená v r. 1872) čítá mnoho set členů, téměř výhradně z protestantismu přestoupivších. Podobně jest tomu ve Švédsku, Norvéžsku a Spojených Státech. Zkrátka, jakmile protestantismus přestal podporován býti mocí státní a přestoupení ku katolicismu netrestáno, množí se konverse neustále.

A jaký bude konec toho? Vnitřní rozklad protestantismu bude stále víc a více pokračovati; bude to ovšem jen krajní důsledek učení a zásad, jež v 16. století Luther hlásati počal. Mnoho protestantů odřekne se nejen křesťanství, ale vůbec každého náboženství, a vrhne se do náručí modernímu pohanství. Mnozí však vrátí se ku staré, tak dlouho tupené a opovrhované církvi katolické. Neboť církev tato, ač dávno a mnohokrát brzký konec jí věštěn, stojí i nyní, na konci 19. století v mladické svěžesti a nabízí jako záchranná archa Noemova útulek všem, kdo nechtějí utonouti v potopě moderní nevěry. A táž církev bude tu ještě, až zakladatel její, Syn Boží, přijde soudit živé i mrtvé.

11. Praktické pokyny.

(1. List Edgarův.)

Velebný pane! Váš poslední list zaplašil poslední mé váhání. Jsem pevně rozhodnut: Přestoupím k církvi katolické!

Nepřehlížím nikterak obtíží, jež rozhodnutí mému jdou v zápětí; příbuzní moji budou rozzlobeni, budu všude platiti za nerozvážného snílka, snad i moje kariéra tím utrpí — než, co na tom všem záleží? Je to mojí povinností, abych jako čestný člověk a jako křesťan otevřeně, bez obalu přiznal se ku pravdě a vyznal veřejně to, co v srdci věřím. Vždyť pravil Kristus: »Neb kdo by se styděl za mne a za řeči mé, za toho se bude stydět i Syn člověka, když přijde v slávě své.« (Luk. 9, 26.) A co se týče oněch nepříjemností se strany lidí, sílí mne slova Spasitelova: »Není služebník větší nežli pán jeho. Jestliže se mně protivili, i vámť se protiviti budou.« (Jan 15, 20.) Rozhodnutí mé jest tudíž nezvratné: Chci býti katolíkem.

Pro dnešek prosím vás ještě, byste mi laskavě dal pokyny, jakým způsobem bych nejsnáze rozhodnutí své ve skutek uvéstí mohl. Zvláště se mi jedná o to

1. kde bych nejlépe svůj přestup provedl?
2. jak se mám připravit na svou první zpověď?
3. jak asi si mám zařídit způsob života po přestoupení?

(2. Odpověď kněze.)

Nedovedu vám, milý příteli, ani vylíčiti, s jakou radostí četl jsem poslední váš dopis. Vašemu rozhodnutí žehnám z plna srdce. Nyní k vašim dotazům!

1. K přestoupení svému vyvolte si nejlépe některý klášter, a tam v mystickém klidu jeho aspoň týden obírejte se výhradně svým vlastním nitrem.

3. Na druhou otázku vaši musím odpovědět po-někud obšírněji než na první. Ptáte se, jak třeba se připravit na sv. zpověď.

K hodnému přijetí svátosti pokání vyžaduje se od kajicníka pět podmínek: zpytování svědomí, lítost,

předsevzetí, vyznání (zpověď v užším smyslu) a vykonání uloženého pokání.

Co se předsevzetí týče, dostačí, chceme-li se vystříhati aspoň všech těžkých hříchů; do lítosti zahrnouti se mají rovněž všechny těžké hříchy, jichž jsme se od křtu neb od poslední zpovědi dopustili. Také zpytování svědomí a vyznání ústní vztahovati se může pouze na hříchy těžké; jen v tom případě, že by kajcník žádného těžkého hříchu vědom si nebyl, musil by vyznati se z některého hříchu všedního, by mu zpovědník mohl udělití rozhřešení.

Chápete rozdíl mezi těžkým a všedním hřichem?

Hřichem těžkým jmenujeme takový, jenž duši zbavuje života, milosti Boží posvěcující (proto též »smrtelný« hřích). Lehkým hřichem naproti tomu jest takové provinění, jež nám neběře této milosti posvěcující, nečiní nás ještě nepřáteli Božími, přes to však část přízně Boží nám odnímá. Následek těžkého, smrtelného hříchu, nemohl-li hříšník před smrtí dojíti odpuštění, jest věčné zatracení; za všední hřích, před smrtí neodpuštěný, očekává hříšníka očistec.

A jak poznáme, který hřích jest těžký a který lehký? Tehdáž jest hřích nějaký těžkým hřichem, jestliže 1. se jedná o nějaký důležitý předmět, 2. ví-li dobře hříšník, že to, co vykonati chce, pod těžkým hřichem jest zakázáno, 3. celou svou vůlí v hřích svoluje. Schází-li některá z těchto tří podmínek, není čin takový těžkým, smrtelným hřichem, a je-li vůbec hřichem, může býti nanejvýš lehkým, z něhož zpovídati se nejsme povinni.

Ptáte se asi dále: jak mám rozuměti podmínce první »jedná-li se o nějaký důležitý předmět«? Matematicky přesně toho určití nelze. Nelze-li na př. říci: krádež je lehkým hřichem, ukradne-li někdo 2 zl., a jest již těžkým hřichem, uzme-li kdo 2 zl. 1 kr. Právě v tomto případě běře se obyčejně za normu, že těžkého hříchu krádeží dopouští se ten, kdo okradenému vzal tolik, kolik potřebuje pro svou jednodenní výživu. Ani to ovšem není ve všech případech měřítkem zcela správným, a tu nám bude nejlepším vůdcem zdravý lidský rozum.

Hlavní věcí jest tu vždy vnitřní přivolení ke hříchu, ví-li hříšník určitě, že činem tím porušuje zákon a přikázání Boží. Musím ostatně poznamenati, že při mnohých hříších i nejmenší dobrovolné přivolení (i když jen v myšlenkách se stane) jest těžkým hříchem. To platí zvláště o hříších proti šestému přikázání.

Velice padá také při oceňování hříchů na váhu třetí podmínka, totiž plný souhlas vůle. Zvláštní důležitosti nabývá tato podmínka zvláště při hříších proti 6. přikázání spáchaných pouhými myšlenkami. Dejme tomu, že smyslná fantasie předvede vám na mysl obraz, nebo představu hříšnou. Bráníme-li se proti této představě, jsme prosti všeho hříchu, ba, tím, že jsme přemohli pokušení, získáváme si u Boha ještě jakési zásluhy. Jsme-li jaksi nerozhodnutí, máme-li nebo nemáme-li představu takovou zahnati, ale ještě zcela nepřivolíme k ní, dopouštíme se všedního hříchu. Teprve, jestliže proti všem výstrahám svědomí plně k hříchu přivolíme, máme na svědomí hřích smrtelný, z něhož ve zpovědi zpovídati se musíme.

Tím jsem vám snad, aspoň pokud povrchně bylo lze, naznačil, co těžký hřích jest. Zpytování svědomí musí se tedy, jak jsem již pravil, vztahovati na všechny těžké, po křtu spáchané, a ve zpovědi dosud nevyznané hříchy; ve vyznání třeba pak ze všech těchto hříchů smrtelných se vyznati, pokud po svědomitém zpytování svědomí na ně jsme se upamatovali. Třeba také udati vždy druh a počet jednotlivých hříchů. Vynechá-li kajicník nevědomky nějaký hřích, jest mu i ten ve zpovědi odpuštěn. Vzpomene-li si pak později, že onen hřích vynechal, má se z něho v příští zpovědi vyznati. Není však dobře, jestliže někdo z přílišné úzkostlivosti svědomí opět a opět své svědomí zpytuje, ačkoli hned poprvé svědomitě je zpytoval a řádně se vyzpovídal. Taková úzkostlivost nejen že není ku prospěchu, nýbrž na škodu.

Zpytování svědomí jest ovšem různé dle toho, chce-li kdo vykonati zpověď za dobu kratší, nebo snad zpověď životní. Ku zpovědi, kterou mnozí nábožní křesťané každý týden nebo za 14 dní konávají, stačí

čtvrthodina nebo půlhodina přípravy. A většinu této doby věnovati jest vzbuzení lítosti a předsevzetí a na vlastní zpytování dobře postačí díl menší. V případě ovšem, jako jest náš, kdy skládati máte vyznání za celý předešlý svůj život, třeba přípravy delší a důkladnější. Doporučuji vám, byste procházel jednotlivé periody svého života, a srovnával život svůj s předpisy desatera Božích přikázání. Shledáte-li, že jste jednal zde nebo onde proti hlasu svého svědomí a v odporu s těmito přikázáními, pak jste hřešil. Najdete-li však v paměti své skutky, jež dnes sice pokládáte za hříšné, tehdy však svědomí vaše za hřích je neuznávalo, netřeba vám z takových skutků se zpovídati. Abyste vzbudil lítost, rozjímejte o dobrotě a lásce Boží, již jste urazil; na Božská dobrodiní, za něž nevděkem jste se odměnil; na pohoršení, jež jste jiným působil; na věčnou odplatu, již hříchem v šanc jste vydal, a na tresty, jimž za své hříchy jste propadl.

Bude-li vám za těžko některý hřích vyznati, požádejte zpovědníka, a on vám otázkami vyznání ulehčí. Ostatně ono ponížení, jež každý kajcník při zpovědi pocítí, jistě Kristus sám při ustanovení této svátosti předvídal. Kdybychom se zpovíдали v soukromí jen samotnému Bohu, jenž beztoho nitro naše dobře zná, nebylo by to tak těžko, nebylo by to obětí a sebezapřením. Mnohem, mnohem těžší ovšem jest pokorně na kolenou vyznávat se člověku, a od něho přijímati napomenutí. Upokojte se však pomyšlením, že tento slabý člověk zastává tu místo samého Boha, a že zpovědním tajemstvím k nejprísnějšimu a naprosto neporušitelnému mlčení jest zavázán, kteréž povinnosti ho nikdo na světě, ani papež ani kdo jiný, vyjma Boha a samotného kajcníka zprostiti nemůže.

Co se týče zvláštních modliteb, jichž při zpovědi se užívá, najdete je v každé katolické modlitební knize; ostatně určité modlitby a formule takové předepsány nejsou.

3. Tolik o zpovědi. — Ptáte se mne konečně, jak si máte zařídití způsob života po přestoupení. Radím vám toto:

Předně: Řiďte se v životě prakticky zásadami víry katolické a zvolte si za vůdce v duchovním svém životě zkušeného některého zpovědníka. Varuji vás pro počátek i před přílišným nadšením a blouznivostí, i před jejich opakem; obé by vás mohlo svést na scestí. Je-li vám to možno, obcujte denně mši sv., a přijímejte často — aspoň jednou za měsíc — svaté svátosti. Každému přinášejte vstříc upřímnou lásku, zvláště protestantským svým příbuzným, aniž byste ovšem zadal svému náboženskému přesvědčení.

Druhé: Poučujte se neustále o náboženství katolickém z odborných, vynikajících spisovatelů. Pro počátek radím vám pročísti si pozorně a důkladně náš katolický katechismus.

Třetí: Varujte se všech náboženských sporů a disputací s jinověrci. Nelze-li se tomu vyhnouti, vyložte krátce a s přesvědčením své mínění a půjčte po případě svému odpůrci příslušný nějaký spis katolický ku přečtení. — Narazíte-li na nauku, jíž dobře nerozumíte, obraťte se s důvěrou na svého zpovědníka, neb jiného katolíka vzdělaného.

Pochopuji ovšem, jak rád byste příbuzným svým otevřel ty poklady štěstí a blaha, jež jste našel ve víře katolické, a jichž mnoho a mnoho vás teprv očekává. Ubezpečuji vás však, že čeho byste marně dosíci se snažil náboženskými disputacemi a přesvědčováním, nejlépe dokážete příkladem v pravdě zbožného, láskyplného, šťastného života křesťanského, mimo to šířením dobrých knih a modlitbou.

Končím vroucí modlitbou, aby Bůh vám žehnal a sílil vás v provedení vašich předsevzetí.

12. Závěrek.

(List Edgarův.)

Milý velebný pane! Potřebuji opravdu, abych přetékal srdci svému několika slovy k vám ulevil.

Rozhodný krok jsem vykonal, veřejně, slavnostně složil jsem vyznání víry, a jsem teď údem jediného, svatého, katolického a apoštolského, od samého Krista založené církve.

Myslím, že velikost mého štěstí ani pochopiti nemůžete. Snad se pamatujete na naše první rozmluvy, jak chladný, lhostejný byl jsem ku křesťanství. Byl jsem sice — dle křestního listu — protestantem, ale učení mého vyznání bylo mi zcela lhostejným; v srdci svém byl jsem spíš atheista nebo skeptik než křesťan. Byl jsem téměř přesvědčen, že křesťanství před moderní vědou naprosto obstáti nemůže.

Poučil jste mne o jiném — počal jsem si vážit toho, že jsem křesťanem.

Ale tu znovu pronásledovala mne myšlenka: která z těch různých konfessí obsahuje právě křesťanství?

Nevěděl jsem o tom nic, ježto — jak jsem již pravil — o podobné otázky jsem se vůbec nestaral. Přece však, jako protestant, dával jsem přednost protestantismu hlavně proto, že mne pěkně nechal na pokoji, ať si dělám a věřím, co chci; v katolicismu viděl jsem naproti tomu zosobněné duševní tyranství, jež příslušníky své nutí k slepé víře v dlouhou řadu různých pověrečných nauk. Tázal jsem se: kdo chová tedy právě, nezkažené křesťanství: církev katolická, nebo některá z protestantských konfessí, nebo snad jiné vyznání křesťanské?

Divím se teď sám sobě, že jsem tak dlouho hledal. Vždyť jsem mohl hned poznati, kde jest pravda a také jsem to s pomocí Boží a s Vaším přispěním dokonale poznal. Rozhodl jsem se k návratu do církve.

Jel jsem domů, abych rodičům své rozhodnutí oznámil. Strhl se poprask a byl jsem zasypán výčitkami ze všech stran. Jakého druhu ty výčitky byly, a jakými důvody byl mi úmysl můj zrazován, snadno se domyslíte: že prý můj přestup vzbudí pohoršení mezi známými, ovšem protestanty, že budu osamocen v celém příbuzenstvu, že si možná uškodím v kariéře atd. Napadali katolicismus, většinou však zbraněmi, jež místo aby úmysl můj zviklaly, tím více mne v něm utvrzovaly. — Také mi vytýkali, že prý není čestného muže důstojno měniti své náboženství. Nevzpomněli při tom, že odporují samému Kristu, jenž přišel, aby všichni Židé a pohané změnice své náboženství stali se křesťany, zapomněli také, že zavedení protestantismu

vůbec stalo se jen změnou a opuštěním staré víry katolické. Ale mezi všemi a tolika námitkami neslyšel jsem, že by mi byl někdo řekl: Nepřestupuj, vždyť jenom luteránská nebo pruská konfesse chová pravé, ryzí křesťanství, odpadneš-li od tohoto svého náboženství, zříkáš se a odpadáš od čistého, neporušeného křesťanství!

Když příbuzní poznali, že sami proti mně jsou slabí, povolali na pomoc protestantské theology a kazatele. Ale ani tito učení pánové nezmohli se na víc, než na důvody čistě negativní: katolicismus jest prý otroctví rozumu (pak byla však zotročením rozumu také slova Kristova: »Kdo vás slyší, mne slyší«), protestantismus prý je volnější, dovoluje svobodné badání (to dovoluje ovšem také pohanství), katolické země prý jsou ve všem pozadu (ale na Vaše statistické doklady, jež jsem jim ukázal, odpovědět nedovedli), v katolické církvi bylo prý mnoho špatných kněží a biskupů (na Jidáše, který byl zrádcem i v kruhu 12 svatých apoštolů patrně zapomněli).

Nechtěl jsem déle mařiti drahý čas posloucháním zbytečných disputací a již úplně odhodlán odcestoval jsem do kláštera v X., kamž jste mne doporučil. Jak tam bylo útulno, jak krásně v tom tichu a samotě! Byl jsem unesen krásnou bohoslužbou, velebným, uměleckým zpěvem. A tu jsem si tak myslil: zde jest mír, zde jest pravda, zde naleznu pokoj Kristem zaslíbený, onen pokoj, který svět, a má předešlá víra — protestantismus — dáti nemůže.

Stručně ještě povím, co se dále se mnou stalo.

Velebný pán N. dostal úkol, aby mne důkladně k přestoupení připravil. Než, jak sám pravil, nebylo u mne nijaké přípravy zapotřebí, ježto jsem všecky základní pravdy učení katolického znal. Proto nechali jsme veškerého učeného hloubání a počali jsme svaté exercitie. Rozjímal jsem, modlil jsem se, a tu jakoby nové světlo mi vzcházelo. Jasněji, než kdy jindy viděl jsem před sebou cestu, po níž kráčeti chci, a jejímž cílem jest — nebe.

Včera odpoledne ukončili jsme exercitie, a hned na to složil jsem generální zpověď celého svého do-

savadního života. Šlo to lehčeji, než jsem myslel. Ostatek večera trávil jsem rozjímaje o nevystihlé dobrotě a milosrdenství Božím, který mne až z úplné téměř nevěry přivedl k pevné, jasné víře v jeho božského Syna.

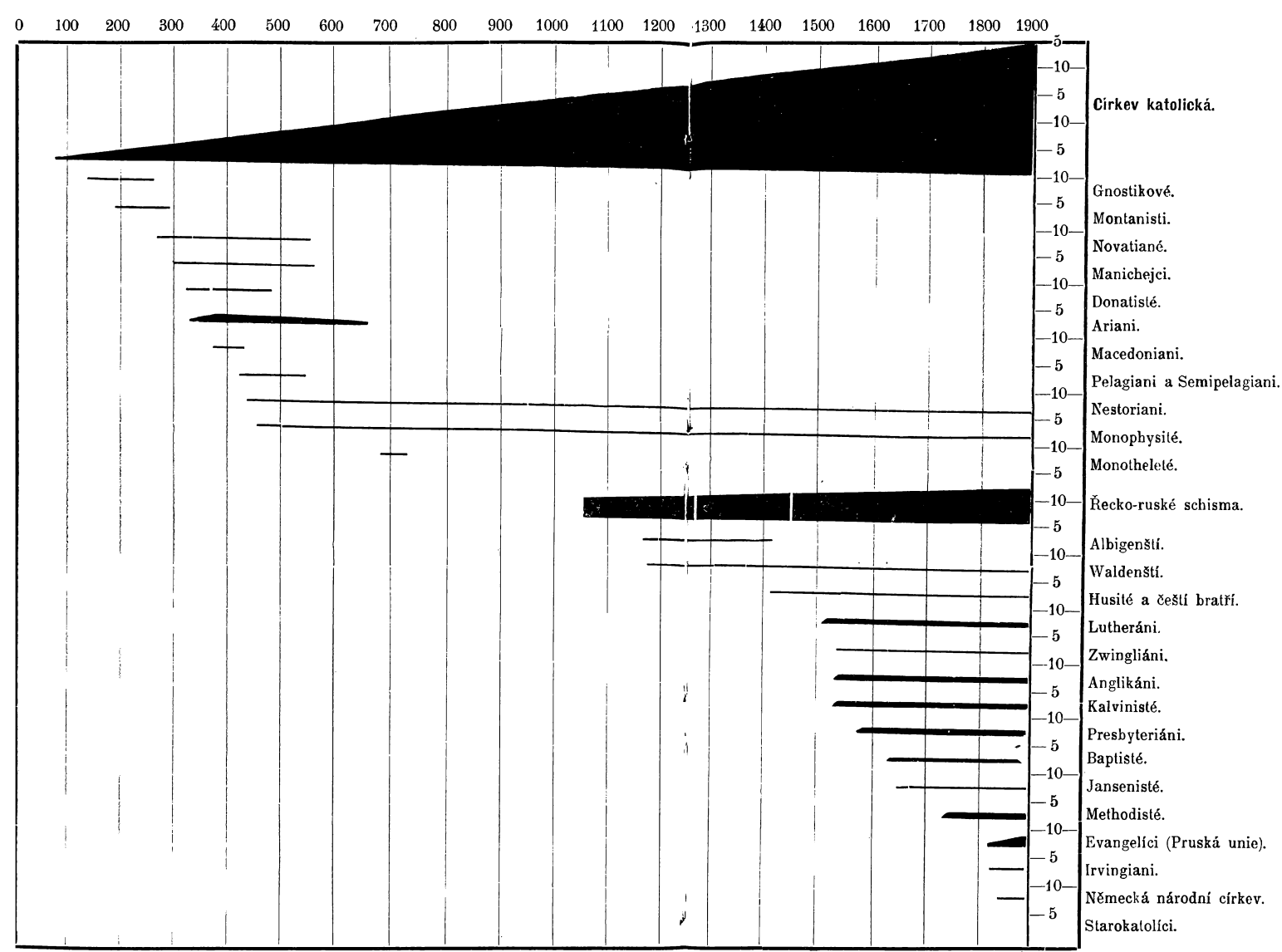
Dnes ráno složil jsem katolické vyznání víry. Boj byl dobojován, vítězství moje! A nejsladší odměnou za těžký boj dokonaný byl mi božský Spasitel, Ježž jsem přijal z ruky posvěceného sluhy Páně.

Misericordias Domini in aeternum cantabo.
Milosrdenství Božské věčně budu velebiti.

The chart displays the historical presence of various Christian groups over time. The x-axis represents years from 0 to 1900, and the y-axis lists the denominations. Black bars indicate periods of active existence, while thin horizontal lines show other durations.

Denomination	Approximate Period (Years)
Církev katolická.	0 - 1900
Gnostikové.	~100 - ~300
Montanisti.	~160 - ~280
Novatiané.	~250 - ~350
Manichejci.	~250 - ~700
Donatisté.	~300 - ~450
Ariani.	~300 - ~400
Macedoniani.	~350 - ~450
Pelagiani a Semipelagiani.	~400 - ~500
Nestoriani.	~400 - ~1200
Monophysité.	~450 - ~700
Monotheleté.	~600 - ~750
Řecko-ruské schisma.	~1050 - ~1850
Albigenští.	~1100 - ~1200
Waldenští.	~1150 - ~1300
Husité a čeští bratři.	~1300 - ~1500
Lutheráni.	~1500 - ~1900
Zwingliáni.	~1500 - ~1650
Anglikáni.	~1500 - ~1900
Kalvinisté.	~1500 - ~1900
Presbyteriáni.	~1550 - ~1900
Baptisté.	~1600 - ~1850
Jansenisté.	~1650 - ~1800
Methodisté.	~1700 - ~1850
Evangelíci (Pruská unie).	~1750 - ~1900
Irvingiani.	~1800 - ~1850
Německá národní církev.	~1850 - ~1900
Starokatolíci.	~1850 - ~1900

Výklad.

1. Jména vyznání uvedena jsou po pravé straně.

2. Délka trvání jednotlivých vyznání naznačena jest délkou čar táhnoucích se od levé strany ku pravé. Svislé čáry, jimiž celá tabulka jest rozdělena, značí století, po něž příslušné vyznání se udrželo.

3. Počet vyznavačů znázorněn jest šířkou čar. Každý millimetr šířky (od shora dolů) odpovídá počtu 10 millionů vyznavačů. K rychlejšímu posouzení šířky zmíněných čar přidáno měřítko millimetrové (přede jmény konfessí).

4. Tento počet vyznavačů, beztoho neustále kolísající, nebylo lze ovšem než povrchně znázorniti. Při církvi katolické vzat jest za základ počátek (jen několik apoštolů) a nynější stav (= as 230—240 millionů). Doby mezi tím vyplněny jen přibližně (povlovné neustálé přibývání), a nepřihlíženo ani k různým, mnohdy značným variantům, na př. odtržení řeckých a ruských schismaticů. Podobně také u jiných starších konfessí, zvláště protestantských, nenaznačeno neustálé kolísání počtu jejich příslušníků. Tu a tam (na př. u starokatolíků) jest skutečný počet vyznavačů tak nepatrný, že by sebe tenčí vlasová čárka byla ještě příliš silnou.

5. Dvě bílé mezery u řecko-ruských schismaticů značí opětňý návrat těchto do lůna církve katolické na druhém sněmu Lyonském (1274) a na sněmu Florenckém (1439), při kteréž příležitosti i Řekové a Rusové uznali papeže za nejvyšší hlavu veškeré církve. Unie tato neměla však dlouhého trvání.